

ΑΧΙΛΛΕΑ ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΥ

a

ΛΑΤΙΝΙΚΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

GRAMMATICA
LATINA

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Β
760

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ
ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1981

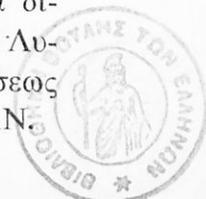
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΛΑΤΙΝΙΚΗ Α, Β/Π.

ΛΑΤΙΝΙΚΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Με απόφαση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὰ δι-
δακτικά βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καὶ Λυ-
κείου τυπώνονται ἀπὸ τὸν Ὀργανισμό Ἐκδόσεως
Διδακτικῶν Βιβλίων καὶ μοιράζονται ΔΩΡΕΑΝ.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ΛΑΤΙΝΙΚΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΣΤ

89

ΕΧΒ

Τζαρογιάννης, Αχιλλέας
ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΥ

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Α' τάξη Κλασικού & Β' Γενικού Λυκείου
(Υλη Έπιλογής)

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1981

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

002
ΚΛΣ
ΣΤΑΒ
760

ΛΑΤΙΝΙΚΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Από Αχιλλέα Τζαρτζάνου & Β. Τζακάρου
(1981)

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ
ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ

Πορ. Ξεφ. Σ. Δ. Β. Β. Δ. Ξεφ.
ΑΨ. Αριθ. Εισαγ. 2466 Έτος 1981

Ἡ Λατινική Γραμματική τοῦ Ἀχιλλέα Τζαρτζάνου μεταγλωττίστηκε ἀπό τόν ἐπ. Γυμνασιάρχη - τ. Αἰρετό Ἐκπαίδ. Σύμβουλο - Χαράλ. Φ. Περδικάρη.

ΜΕΡΟΣ Α΄
ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. Γράμματα καὶ τὰ ὀνόματά τους.—Τὰ γράμματα (litterae) τοῦ Λατινικοῦ ἀλφαβήτου εἶναι, ὅπως καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ, 24, τὰ ἑξῆς:

Γράμματα *	Ὄνόματα	Γράμματα	Ὄνόματα
Aa	ἄ	Nn	ἔν
Bb	μπέ	Oo	ὄ
Cc	κά	Pp	πέ
Dd	ντέ	Qq	κού
Ee	ἔ	Rr	ἔρ
Ff	ἔφ	Ss	ἔς
Gg	γκέ	Tt	τέ
Hh	χά	Uu	οὔ
Ii	ἰ	Vv	βέ
(Jj)	γιώτ)	Xx	ἱξ
Ll	ἔλ	Yy	ὕ γκραίκουμ**
Mm	ἔμ	Zz	ζῆτα

Ἐκ τῶν αὐτῶν α΄ ἔξι εἶναι φωνήεντα (vocales): a, e, i, o, u, y (β΄) δεκαεπτὰ εἶναι σύμφωνα (consonantes): b, c, d, f, g, (j), l, m, n, p, q, r, s, t, v, x, z, καὶ γ΄) ἓνα, τὸ h, εἶναι κυρίως πνεῦμα δασύ (spiritus asper), ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν δασείαν τῶν Ἑλλήνων καὶ προφέρεται ὅπως ἓνα χ πολὺ ἐλαφρά: Homērus (Χομέρου), historia (χιστόρια).

* Τὰ κεφαλαῖα γράμματα στὴ λατινικῇ λέγονται litterae maiusculae, τὰ μικρὰ litterae minusculae.

** Λέγεται y graecum, δηλ. υ Ἑλληνικό, ἐπειδὴ παριστάνει τὸ υ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου καὶ χρησιμοποιεῖται σὲ λέξεις ποῦ ἡ Λατινικὴ πῆρε ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, π.χ. pygāmis, syllāba κτλ.

Σ η μ ε ί ω σ η : Σέ λέξεις πού ή Λατινική έχει πάρει από τήν Έλληνική τό θ αποδίδεται μέ τό th, τό φ μέ τό rh και τό χ μέ τό ch: Athēnae Ἀθήναι, philōsophus Φιλόσοφος, Chios Χίος.

2. Προφορά.—1) Τά φωνήεντα a, e, i, o και y προφέρονται ὅπως τά Έλληνικά a, e, ι, ο, υ, τό u προφέρεται ὅπως ή Έλληνική δίφθογγος ου: aliēnus (πρόφ. ἀλιένους) ξένος, oreiō (πρόφ. ὀπέριο) σκεπάζω, syllāba (πρόφ. σύλλαμπα) συλλαβή.

Σ η μ ε ί ω σ η : Τά γράμματα i και u χρησιμοποιοῦνται στήν ἀρχική λατινική γραφή και γιά ná παραστήσουν συμφωνικούς φθόγγους: ἔτσι τό i παρασταίνει και τό φθόγγο γι (j) και τό u τό φθόγγο β (v). Τό γράμμα j (γιώτ), πού έχει πέσει σέ ἀχρηστία, είναι νεώτερο ἐπινόημα γιά ná εὐκολύνεται ή ἀνάγνωση. Τό i ὡς γι και τό u ὡς β προφέρονται, ὅταν μέσα στή λέξη τά ἀκολουθεῖ φωνήεν, π.χ. ianua (προφ. γιάνουα, πρβλ. γιατρός) ή πόρτα, iecur (πρόφ. γιέκουρ) συκώτι, aio (πρόφ. ἄγιο) λέγω, ius (γιούς) δίκαιο, uos (= vos βός) σεῖς, uiuo (= vino, βίβο) ζῶ ἄλλά: iens (προφ. ἴενς) πορευόμενος, ratio (πρόφ. πάρι-ο) γεννώ, suos (πρόφ. σοούς) δικούς του, miñu (πρόφ. μίνου-ο) μικραίνω.

2) Ἀπό τά σύμφωνα:

τό b προφέρεται ὅπως τό μπ στή λέξη π.χ. μπαμπάς: barba (μάρμπα), γέμι.

τό d προφέρεται ὅπως τό ντ στή λέξη π.χ. ντάμα: domīnus (ντόμινους) κύριος.

τό g προφέρεται ὅπως τό γκ στή λέξη π.χ. γκάφα: genu (γκένου) γόνατο.

τό q ἀκολουθεῖται πάντοτε ἀπό τό u και προφέρονται και τά δυό ὡς κβ: quies (κβιες) ἡσυχία, aqua (ἄκβα) νερό.

Σ η μ ε ί ω σ η . Καί τό g μαζί μέ τό u, δηλ. τό σύμπλεγμα gu, ὅταν ἀποτελεῖ μιά συλλαβή μέ φωνήεν πού ἀκολουθεῖ προφέρεται ὡς γκβ: lingua (πρόφ. λίνγκβα) γλώσσα, sanguis (πρόφ. σάνγκβις) αἷμα. Ἀλλά ar-gū-o (προφ. ἄρ-γκου-ο) ἐλέγχο.

τό v προφέρεται ὅπως τό β: vas (βάς) σκεῦος.

τό z προφέρεται ὅπως τό τζ στή λέξη π.χ. Τζώρτζης: maza (μάτζα) μάζα.

τά ὑπόλοιπα σύμφωνα c, f, l, m, n, p, r, s, t, x, προφέρονται ὅπως και τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας κ, φ, λ, μ, ν, π, ρ, σ, τ, ξ.

Σ η μ ε ί ω σ η . Στήν προφορά πρέπει ná ἔχουμε ὀψηση: α) ὅτι τό σύμφωνο c ἐμπρός ἀπό τό e και τό i ἢ τό y και τίς διφθόγγους ae, oe και eu πρέπει ná προφέρεται ὡς κ και ὄχι ὡς τσ π.χ. cecidi (προφ. κέκιντι) ἔπεσα, coepi (πρόφ. κέπι) ἄρχισα, β) ή

συλλαβή τι μέσα στη λέξη εμπρός από φωνήεν προφέρεται ως **τι** και όχι ως **τσι**: *iustitia* (γιουσί-τια) δικαιοσύνη, *tertius* (**τέρτιους**) τρίτος, γ) τό **s** μέσα στη λέξη ανάμεσα σε δύο φωνήεντα προφέρεται ως τό **ζ**: *rosa* (**ρόζα**) ρόδο, *causa* (**κάουζα**) αιτία.

3. Δίφθογγοι. (diphthongi).—'Η Λατινική γλώσσα έχει 4 διφθόγγους: **ae**, **au**, **eu**, **oe**. 'Από αυτές: ή **ae** αντιστοιχεί στην **αι** της ελληνικής γλώσσας και προφέρεται όπως και αυτή: *Aeneas* (πρόφ. Αινέας) Αινείας, *caecus* (**καίκους**) τυφλός·

ή **au** αντιστοιχεί στην **αυ** και προφέρεται όπως τό **αου** (ως μία συλλαβή): *nauta* (**νάου-τα**) ναύτης, *laudo* (**λάου-ντο**) επαινώ.

ή **eu** αντιστοιχεί στην **ευ** και προφέρεται όπως τό **εου** (ως μία συλλαβή): *Eurōra* ('Εου-ρώπα) Εύρώπη, *Eurus* ('Εου-ρους) Εύρος.

ή **oe** αντιστοιχεί στις διφθόγγους **οι** και **ω** της 'Ελληνικής και προφέρεται όπως ή γαλλική δίφθογγος **eu** (κάτι μεταξύ του **ο** και του **ε**): *Boeotia* (Μπευότια) Βοιωτία, *comoedia* (**κομευντια**) κωμωδία.

4. Διάρρηση τῶν συμφώνων. —1) Τά σύμφωνα διαιροῦνται σέ:

α) ἑπτὰ ἄφωνα (*mutae*): **b**, **c**, **d**, **g**, **p**, **q**, **t**

β) δύο ὑγρά (*liquidae*): **l**, **r**

γ) δύο ρινικά (*ërrina*) (*nasales*): **m**, **n**

δ) τέσσερα συριστικά (*sibilantes* ἢ *spirantes*): **j**, **f**, **s**, **v**

ε) δύο διπλά (*duplices*): **x** και **z** (τό **x** προέρχεται ἀπό τήν ἔνωση τοῦ **c** ἢ **g** μέ τό **s**, τό **z** ἀπό **ds** ἢ **ts**) (**πρβλ.** τά διπλά **ξ** και **ζ** τῆς 'Ελληνικῆς).

2) Τά ἄφωνα ὑποδιαιροῦνται σέ:

α) τρία λαρυγγικά (οὐρανικά) (*qutturales*): **c**, **g**, **q**

β) δύο χειλικά (*labiales*): **b**, **p**

γ) δύο ὀδοντικά (*dentales*): **d**, **t**

Σ η μ ε ί ω σ η . 'Από τά σύμφωνα τῆς Λατινικῆς γλώσσας ληκτικά λέξεων εἶναι α') ἀπό τά ἄφωνα τό **c** και τό **t**: *lac* γάλα, *caput* κεφαλή· β') τά ὑγρά και τά ρινικά **l**, **r**, **m**, **n**: *consul* ὑπάτος, *cor* καρδιά, *bellum* πόλεμος, *nomen* ὄνομα· γ') τό συριστικό **s**, τό διπλό **x** και τά συμφωνικά συμπλέγματα **bs**, **ns**, **ms**, **ps**, **rs**, **rbs**, **rps**, **lx** (= **les**) και **rx** (= **res**) : *mos* ἦθος, *dux* ἡγεμόνας, *trabs* δοκάρι, *dens* δόντι, *hiems* χειμώνας, *princeps* ἄρχοντας, *ars* τέχνη, *urbs* πόλη, *stirps* ρίζα, *falx* δρεπάνι, *arx* ἀκρόπολη.

'Αν στό τέλος λέξεως βρεθεῖ κάτι ἄλλο ἐκτός ἀπό τά ἀνωτέρω ληκτικά σύμφωνα, ἀποβάλλεται· ἀποβάλλεται ἐπίσης και τό ἓνα ἀπό τά δύο ὁμοια σύμφωνα πού μπορεῖ νά βρεθοῦν στό τέλος τῆς λέξεως. Π.χ. *lac* (ἀπό τό *lact-*) *cor* (ἀπό τό *cord-*) *mel* (ἀπό τό *mell-*) *os* (ἀπό τό *oss-*).

Ἐάν στο τέλος λέξεως βρεθῆι τό συμφωνικό σύμπλεγμα ds ἢ ts ἢ ns, τότε τό ὀδοντικό (d ἢ t) μπροστά ἀπό τό s ἀποβάλλεται: (laud-s) laus ἔπαινος, (salut-s) salus **σωτηρία**, (dent-s) dens **δόντι**, (noct-s) nox **νόχτα**.

5. Ὁ συλλαβισμός τῶν λατινικῶν λέξεων, δηλ. ὁ χωρισμός τους σέ συλλαβές, γίνεται σχεδόν ὅπως καί στήν Ἑλληνική γλώσσα: a-gi-te, Ae-nē-as, si-sto, ve-strum, li-ber-tas, ex-ter-nus, val-lum, ad-sto κτλ.

6. Ποσότητα φωνέντων καί συλλαβῶν. -1) Τά φωνήεντα τῆς Λατινικῆς γλώσσας εἶναι **ὄλα δίχρονα**, δηλ. ἄλλοτε εἶναι μακρά (longae) ā, ē, ī, ō, ū, ŷ, καί ἄλλοτε βραχέα (breves) ä, ě, ĭ, ŏ, ũ, ŷ.

Οἱ δίφθογοι εἶναι πάντοτε μακρές.

Σ η μ ε ἰ ω σ η . Κανονικά στή Λατινική φωνῆν ἐμπρός ἀπό ἄλλο φωνῆν εἶναι βραχύ (vocalis ante vocalem corripitur).

2) Μιά συλλαβή τῆς λατινικῆς λέξεως εἶναι, ὅπως καί στήν Ἑλληνική γλώσσα:

α') «**φύσει βραχεία**» (syllaba natūra brevis), ἄν ἔχει βραχύ φωνῆν ἐμπρός ἀπό ἄλλο φωνῆν ἢ ἐμπρός ἀπό ἀπλό σύμφωνο, ἢ ἄν ἡ συλλαβή αὐτή πού ἔχει τό βραχύ φωνῆν βρίσκεται ἐντελῶς στό τέλος τῆς λέξεως: äeris (τοῦ ἀέρα), lēgĭtĕ (διαβάστε).

β') «**φύσει μακρά**» (syllaba natūra longa), ἄν ἔχει μακρό φωνῆν ἢ δίφθογο: amate (ἀγαπᾶτε), aulae (αὐλές).

γ') «**θέσει μακρά**» (syllaba positīōne longa), ἄν ἔχει βραχύ φωνῆν πού νά βρίσκεται ἐμπρός ἀπό δύο ἢ τρία σύμφωνα ἢ ἐμπρός ἀπό ἓνα διπλό: ter-gum (νῶτο), si-sto (στήνω), val-lum (χαράκωμα), a-xis (ἄξονας).

Σ η μ ε ἰ ω σ η . Συλλαβή πού ἔχει βραχύ φωνῆν ἐμπρός ἀπό δύο σύμφωνα, ἀπό τά ὁποῖα τό πρῶτο εἶναι ἄφωνο καί τό δεῦτερο ὑγρό, λέγεται «**κοινή ἢ ἀδιάφορος**» (syllaba anceps)· αὐτή ἡ συλλαβή στούς ποιητές ἀνάλογα μέ τίς ἀνάγκες τοῦ μέτρου μπορεῖ νά λαμβάνεται καί ὡς μακρά: volūcres (volūcres), tenēbrae (tenēbrae).

7. Τονισμός. Σημεῖα γιά τόνους δέν ἔχει ἡ λατινική γραφή· ὁ τονισμός τῶν λέξεων γίνεται σύμφωνα μέ τούς ἐξῆς κανόνες:

1) ὅλες οἱ δυσύλλαβες λέξεις τονίζονται στήν παραλήγουσα (penultīma): māter (μάτερ) μητέρα, laurus (λάου-ρους) δάφνη, lēgo (λέ-γκω) ἀναγινώσκω.

2) Οί πολυσύλλαβες λέξεις τονίζονται ανάλογα μέ τήν ποσότητα τής παραλήγουσάς τους:

α') στήν **παραλήγουσα**, ἄν αὐτή εἶναι «φύσει ἢ θέσει μακρά»: Ευδῶρα (Ἑουρώπα) Εὐρώπη, puella (πουέλλα) κόρη, libertas (λιμπέρτας) ἐλευθερία.

β') στήν **προπαραλήγουσα** (antepenultima), ἄν ἡ παραλήγουσά της εἶναι βραχεία: anima (ἀνιμα) ψυχή, populus (πόπουλους) λαός.

8. Ἑγκλιση τόνου. Ἑγκλιτικές λέξεις στή Λατινική γλώσσα εἶναι κυρίως τρεῖς, τό que (τε, καί), τό ve (ἦ) καί τό ἐρωτηματικό μόριο ne (ἦ, ἄρά γε). Αὐτές οἱ λέξεις βρίσκονται προσαρτημένες στό τέλος τής προηγούμενης λέξεως καί ὁ τόνος τους:

1) ἄν ἡ προηγούμενη λέξη τονίζεται στήν παραλήγουσα καί ἔχει τή λήγουσα βραχεία, ἀποβάλλεται: mensaque (μένσακβε) καί ἡ τράπεζα, meliōrane (μελιόραβε) ἢ τά καλύτερα.

2) ἄν ἡ προηγούμενη λέξη τονίζεται στήν προπαραλήγουσα ἢ τονίζεται στήν παραλήγουσα καί ἔχει τή λήγουσα μακρά, τότε μεταφέρεται στή λήγουσα τής προηγούμενης λέξεως, ἡ ὁποία ἔτσι ἔχει δύο τόνους: filiusque (φί-λιούσκβε) καί ὁ γιός, multōsque (μούλτόσκβε) καί πολλούς, aliāne (ἄλιάβε) ἢ ἄλλα, amicosne (αμικόσνε) «ἄράγε τούς φίλους;»

9. Σημεῖα στίξεως.— Ἀπό τά σημεῖα στίξεως στή Λατινική γραφή τό κόμμα (, virgula), ἡ τελεία (. punctum) καί τό ἐπιφωνηματικό (! signum exclamationis) εἶναι τά ἴδια μέ τής Ἑλληνικῆς γραφῆς.

Διαφορετικά σημεῖα στίξεως εἶναι τά ἑξῆς τρία:

α') τό κῶλο (: colon)

β') τό ἡμικῶλο (; semicolon ἢ punctum et comma), πού ἀντιστοιχοῦν στή μέση ἢ ἄνω στιγμή τής Ἑλληνικῆς γραφῆς (·), καί

γ') τό ἐρωτηματικό (? signum interrogationis).

Μ Ε Ρ Ο Σ Β ´
ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΓΕΝΙΚΟΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΙ ΟΡΟΙ

10. Τά **μέρη τοῦ λόγου** (partes orationis) στή Λατινική γλώσσα εἶναι ἔννεα.

1) **πέντε κλιτά** (declinabilia): α´) ὄνομα οὐσιαστικό (nomen substantivum), β´) ὄνομα ἐπίθετο (nomen adiectivum), γ´) ἀντωνυμία (pronomen), δ´) μετοχή (participium), ε´) ρῆμα (verbum) καί

2) **τέσσερα ἄκλιτα** (indeclinabilia ἢ particulae = μόρια): α´) ἐπίρρημα (adverbium), β´) πρόθεση (praepositio), γ´) σύνδεσμος (coniunctio), δ´) ἐπιφώνημα (interiectio).

Ἄρθρο ἡ Λατινική γλώσσα δέν ἔχει. Γιά τό λόγο αὐτό, ἂν ἓνα ὄνομα στό λόγο θεωρεῖται ὡς γνωστό καί ὀρισμένο ἢ ὡς ἄγνωστο καί ἄοριστο γίνεται κατανοητό ἀπό τήν κοινή ἀντίληψη τῶν διαλεγομένων ἢ ἀπό τή συνθησιμένη χρήση καί τήν ἔννοια τῶν συμφραζομένων: miles venit (= ὁ στρατιώτης ἔρχεται -ἢ- ἓνας στρατιώτης ἔρχεται).

11. Τά οὐσιαστικά καί στή Λατινική διακρίνονται σέ συγκεκριμένα (concreta) καί σέ ἀφηρημένα (abstracta). Ἐξάλλου τά συγκεκριμένα τά διακρίνουμε σέ κύρια (propria) καί σέ προσηγορικά (appellativa).

12. Τά **παρεπόμενα** τῶν ὀνομάτων καί στή Λατινική εἶναι τέσσερα, ἥτοι τό γένος (genus), ὁ ἀριθμός (numerus), ἡ πτώση (casus) καί κλίση (declinatio).

1) **Γένη** ἔχει καί ἡ Λατινική τρία, ἀρσενικό (masculinum), θηλυκό (femininum) καί οὐδέτερο (neutrum): vir ἄνδρας, femina γυναίκα, malum μήλο.

Σ η μ ε ί ω σ η . Ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει ἄρθρο στὴ Λατινικὴ γλῶσσα, τὸ γένος στὰ ὀνόματα μπορεῖ νὰ τὸ ἀναγνωρίζει κανεὶς μόνον ἀπὸ τὴν κατάληξιν ἢ ἀπὸ τὴ σημασία του, ἂν τὸ ὄνομα φανερώσει **πρόσωπο**. Σύμφωνα μὲ αὐτὰ, ἀπὸ τὰ ὀνόματα ποῦ φανερώνουν **πρόσωπα**, ὅπως στὴν Ἑλληνικὴ ἔτσι καὶ στὴ Λατινικὴ, ἀρσενικοῦ γένους εἶναι ὅσα φανερώνουν ἀρσενικά πρόσωπα (ὅπως *vir* ἄνδρας, *miles* στρατιώτης), θηλυκοῦ εἶναι ἐκεῖνα ποῦ φανερώνουν θηλυκά πρόσωπα (*mulier* γυναίκα, *virgo* παρθένος). Ἀπὸ τὰ ἄλλα ὀνόματα, ποῦ φανερώνουν πράγματα, ἐνέργειες, ἀφηρημένη ἔννοια κτλ. πολλά ἔχουν τὸ ἴδιο γένος μὲ τὰ ἀντίστοιχα τῆς Ἑλληνικῆς (π.χ. *collis* ἄρσ., λόφος ἄρσ. - *mensa* θηλ., τράπεζα θηλ. - *donum* οὐδ., δῶρο οὐδ.), πολλά ὅμως ἔχουν διαφορετικὸ γένος (π.χ. *vinum* οὐδ., ὁ οἶνος ἄρσ. - *mare* οὐδ., ἡ θάλασσα θηλ. - *ara* θηλ., ὁ βωμὸς ἄρσ. - *silva* θηλ., τὸ δάσος οὐδ.).

Τὰ ὀνόματα τῶν μετάλλων γενικά στὴ Λατινικὴ εἶναι οὐδέτερα: *aurum* ὁ χρυσός, *argentum* ὁ ἄργυρος, *ferum* ὁ σίδηρος, *aes* ὁ χαλκός.

2) Ἄριθμούς ἢ Λατινικὴ ἔχει δύο (ὅπως καὶ ἡ Νέα Ἑλληνικὴ), ἐνικό (*singularis*) καὶ πληθυντικό (*pluralis*).

3) Πτώσεις ἢ Λατινικὴ ἔχει ἕξι: τὴν ὀνομαστικὴν (*nominativus*), τὴ γενικὴν (*genetivus*), τὴ δοτικὴν (*dativus*), τὴν αἰτιατικὴν (*accusativus*), τὴν κλητικὴν (*vocativus*) καὶ ἀκόμη τὴν ἀφαιρετικὴν (*ablativus*), γιὰ τὴν ὁποία θὰ γίνῃ λόγος στὸ Συντακτικόν.

4) Κλίσεις ἢ Λατινικὴ ἔχει πέντε.

13. Σὲ ὅλες τίς κλίσεις:

1) ἡ κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι ὅμοια μὲ τὴν ὀνομαστικὴν του, ἐκτός ἀπὸ τὴν κλητικὴν ἐνικοῦ τῶν δευτερόκλιτων ὀνομάτων σὲ *-us*, ποῦ λήγει σὲ *-e*.

2) ἡ ἀφαιρετικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι πάντοτε ὅμοια μὲ τὴ δοτικὴν του.

3) τὰ οὐδέτερα, ὅπως καὶ στὴν Ἑλληνικὴν, ἔχουν ἴδιες καταλήξεις στὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν.

4) τὸ θέμα τοῦ ὀνόματος τὸ βρίσκουμε, ἂν ἀφαιρέσουμε τὴν κατάληξιν *-um* ἢ *-um* ἀπὸ τὴ γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΚΛΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

1. Πρώτη κλίσις (*Declinatio prima*).

14. Ἡ πρώτη κλίσις, ὅπως καὶ ἡ πρώτη κλίσις τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, περιέχει μόνο ὀνόματα ἀρσενικά καὶ θηλυκά.

Αὐτά τὰ ὀνόματα στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ ἔχουν κατάληξη -*ǎ* (γεν. -*ae*)· χαρακτηῖρας τοῦ ἀρχικοῦ θέματος *a* (§ 13, 4).

Π α ρ á δ ε ι γ μ α

(*mensa* τράπεζα, θ. *mensa-*)

Singularis

Nominativus	<i>mens - ǎ</i>	τράπεζα
Genetivus	<i>mens - ae</i>	(τραπεζης) τράπεζας
Dativus	<i>mens - ae</i>	
Accusativus	<i>mens - ǎm</i>	(τράπεζαν) τράπεζα
Vocativus	<i>mens - ǎ</i>	τράπεζα
Ablativus	<i>mens - ā</i>	(§ 12, 3)

Pluralis

Nominativus	<i>mens - ae</i>	(τράπεζαι) τράπεζες
Genetivus	<i>mens - ārum</i>	τραπεζῶν
Dativus	<i>mens - īs</i>	
Accusativus	<i>mens - ās</i>	(τραπεζας) τράπεζες
Vocativus	<i>mens - ae</i>	(τράπεζαι) τράπεζες
Ablativus	<i>mens - īs</i>	(§ 13, 2)

Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα *terra* γῆ, *χώρα*, *insŭla* νησί, *statŭa* ἀνδριάντας, *rugna* μάχη, κτλ. ὅπως καὶ τὰ ἀρσενικά ὀνόματα *nauta* ναύτης, *agricŏla* γεωργός, *poeta* ποιητής, *Sequāna* Σηκουάνας κτλ. (βλ. § 12, 1 σημ.).

15. Ἀνομαλίες πρωτόκλιτων ὀνομάτων.—1) Τὰ θηλυκά ὀνόματα *dea* (θεά) καὶ *filia* (θυγατέρα) τῆ δοτική καὶ τὴν ἀφαιρετική τοῦ πληθυντικοῦ (*deis*, *filiis*) τῆ σχηματίζουν κανονικά σέ -*abus*, ὅταν εἶναι ἀνάγκη νά γίνει διάκριση ἀπὸ τίς ὅμοιες ἀντίστοιχες πτώσεις

τῶν ἀρσενικῶν δευτερόκλιτων ὀνομάτων deus θεός καί filius γυιός. Ἔτσι λέγεται deis et deabus ἢ dis deabusque (τοῖς θεοῖς καί ταῖς θεαῖς), filii et filibus ἢ filii filibusque (τοῖς υἱοῖς καί ταῖς θυγατράσιν).

2) Τό ὄνομα familia (οἰκογένεια) στή γενική τοῦ ἑνικοῦ ἔχει κατάληξη κανονικά **-ae**, ἀλλά καί **-as** (ἀρχαϊκή κατάληξη ὅμοια μέ τήν ἑλληνική γλώσσα) στίς φράσεις pater familias (οἰκοδεσπότης), mater familias (οἰκοδέσποινα), κ.ἄ.

Ἄλλη ἀρχαϊκή κατάληξη μέ τήν ὁποία σχηματίζουν τή γενική ἑνικοῦ πρωτόκλιτα ὀνόματα (κυρίως στούς παλαιότερους ποιητές), εἶναι **-āi** (κατά τή β' κλίση): aulāi (= aulae τῆς αὐλῆς), terrāi (= terrae, τῆς γῆς).

Ἡ κατάληξη τῆς γενικῆς πληθυντικοῦ **-arum** σέ μερικά ὀνόματα συγκόπεται σέ **-um**: drachmum = drachmarum. (ὅμοια καί σέ δευτερόκλιτα talentum = talentorum, Argivum = Argivorum).

16. Ἑλληνικά πρωτόκλιτα ὀνόματα, ἰδίως κύρια, πού τά πήρε καί ἡ Λατινική γλώσσα, σχηματίζουν συνήθως κατά τήν κλίση τους στή Λατινική μερικές πτώσεις τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ ὅπως καί στήν Ἑλληνική: (Αἰνείας) nomin. Aeneas, accus. Aeneas; (Ἀγχίσης) nomin. Anchises, acc. Anchisen, voc. Anchise; (Πηνελόπη) nom. (Penelōpa καί) Penelope, gen. Penelopae καί Penelopes, acc. Penelopen, voc. Penelope.

Πολλά σέ **-ης** (ὅπως Ἀλκιβιάδης, Ἀριστείδης κ.τ.ῶ.) σχηματίζονται στή Λατινική ὡς τριτόκλιτα: Alcibiādes, gen. Alcibiādis κτλ. κλητική Alcibiadē κατά τήν πρώτη κλίση τῆς Ἑλληνικῆς.

2. Δεύτερη κλίση (Declinatio secunda)

17. Ἡ δεύτερη κλίση περιέχει ὀνόματα καί ἀπό τά τρία γένη: ἀρσενικά καί θηλυκά πού λήγουν σέ **-us** ἢ σέ **-er** (γεν. **-i**) καί οὐδέτερα πού λήγουν σέ **-um** (γεν. **-i**). Χαρακτήρας τοῦ θέματος **o** (§ 13, 4).

Π α ρ α δ ε ἰ γ μ α τ α

(dominus κύριος, θ. domino -, puer παιδί, θ. puero -,
ager ἀγρός, θ. agro -, donum δῶρο, θ. dono-).

Singularis

Nom.	domin - ūs	puer	ager	dōn - ūm
Gen.	domin - ī	puēr - i	agr - i	don - ī
Dat.	domin - ō	puer - o	agr - o	don - ō
Acc.	domin - ūm	puer - um	agr - um	don - ūm
Voc.	domin - ē	puer	ager	don - ūm
Abl.	domin - ō	puer - o	agr - o	don - ō

Pluralis

Nom.	domin - ī	puer - i	agr - i	don - ā
Gen.	domin - ōrūm	puer - orum	agr - orum	don - ōrūm
Dat.	domin - īs	puer - is	agr - is	don - īs
Acc.	domin - ōs	puer - os	agr - os	don - ā
Voc.	domin - ī	puer - i	agr - i	don - ā
Abl.	domin - īs	puer - is	agr - is	don - īs

Όπως τό **dominus** κλίνονται καί τά rōrūlus λαός, numērus ἀριθμός, nuntius ἄγγελος, κ.ἄ. Ἐπίσης τά **θηλυκά** δευτερόκλιτα σέ -us· τέτοια εἶναι τά ὀνόματα τῶν **δέντρων**, ὅπως malus μηλιά, ficus συκιά, pirus ἄχλαδιά, rōrūlus λεύκα κτλ., ἀκόμη τά ὀνόματα alnus κοιλιά, humus γῆ, vannus λικμός σιταριοῦ, καί τά θηλυκά πού ἡ Λατινική τά πῆρε ἀπό τήν Ἑλληνική, π.χ. methōdus μέθοδος, Aegyptus Αἴγυπτος, κ.ἄ.τ.

Όπως τό **puer** κλίνονται τό gener γαμπρός, socer πεθερός, vesper ἐσπέρα, libēri τά τέκνα (μόνο στόν πληθυντικό) καί τό μοναδικό ὄνομα σέ -ir vir ἄνδρας.

Όπως τό **ager** κλίνονται τά biber βιβλίο, caper τράγος, culter μαχαίρι, faber σιδηρουργός, κ.ἄ.τ.

Όπως τό **donum** κλίνονται τά bellum πόλεμος, proelium μάχη, scutum ἀσπίδα, pericūlum κίνδυνος, oppidum πόλη, templum ναός κ.ἄ.τ. ἀκόμη τρία οὐδέτερα πού λήγουν σέ -us, ἦτοι τό vulgus ἢ volgus ὄχλος (πού σπανιότατα ἔχει αιτιατική ἀρσενικοῦ γένους volgum), τό virus δηλητήριο καί τό pelāgus πέλαγος. Ἀπό αὐτά τά volgus καί virus ἀπαντοῦν μόνο στόν ἐνικό ἀριθμό, ἐνῶ τοῦ pelāgus ὁ πληθυντικός εἶναι pelagē (πβ. πελάγη). (Βλ. καί § 13,3).

18. Εἶναι ἀρκετά τά ἀρσενικά τῆς δεύτερης κλίσεως πού λήγουν σέ -er, ὅπως puer, ager, κτλ. Ἀρχικά καί τά ὀνόματα αὐτά εἶχαν τήν

κατάληξη -us (puer-us, ὅπως numer-us, agr-us κτλ.), ἀλλά τὴν κατάληξη αὐτὴ τὴν ἀπέβαλαν, ὅπως καὶ τὴν κατάληξη τῆς κλητικῆς τοῦ ἐνικοῦ -e.

Ἐκ τῶν ὀνόματων αὐτὰ ὅσα μπροστὰ ἀπὸ τὸ r τοῦ θέματος ἔχουν σύμφωνο (π.χ. agr-, libr-, κτλ.), ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποβολὴ τῶν καταλήξεων -us καὶ -e ἀνέπτυξαν μπροστὰ ἀπὸ τὸ r ἓνα e βραχύ. (Ἔτσι προήλθε ἀπὸ τὸ agr- τὸ ager, ἀπὸ τὸ libr- τὸ liber, κτλ.). Στὶς ἄλλες πτώσεις τὰ ὀνόματα ποὺ λήγουν σέ -er κλίνονται ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὅσα λήγουν σέ -us.

Σ η μ ε ί ω σ η . Ὅμοια μεταβολὴ παθαίνουν κανονικὰ στὴν ὀνομαστικὴ καὶ κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ ὅταν χρησιμοποιοῦνται καὶ στὴ Λατινικὴ γλῶσσα, τὰ ὑπερδισύλλαβα ἑλληνικὰ δευτερόκλιτα κύρια ὀνόματα ποὺ τελειώνουν σέ -ρος, π.χ. Alexander Ἀλέξανδρος (ἀντί Alexand-r-us), Antipater Ἀντίπατρος (ἀντί Antipatr-us). Ἀλλὰ Codrus Κόδρος. Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ διαφοροῦνται π.χ. Cassandrus καὶ Cassander Κάσσανδρος, Euandrus καὶ Euander Εὐάνδρος.

19. Ἀνωμαλίες μερικῶν δευτερόκλιτων ὀνομάτων.

1) Τὸ ὄνομα deus θεός: α') δὲν ἔχει εὐχρηστὴ τὴν κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ (dee)· ἀντὶ γι' αὐτὴ οἱ ποιητὲς χρησιμοποιοῦν τὴν κλητικὴ τοῦ ὀνόματος divus (= θεός) dive, ἐνῶ οἱ μεταγενέστεροι Λατίνοι τὴν ἐνικὴ ὀνομαστικὴ deus (= ð θεός)· β') σ' ὅλες τίς πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ ἐκτός ἀπὸ τὴν αἰτιατικὴ, ἔχει διπλοὺς καὶ τριπλοὺς τύπους καὶ σχηματίζεται ὡς ἑξῆς: dei (dii) di, deorum (deum), deis (diis) -dis, deos, dei (dii) di, deis (diis) dis.

2) Τὰ ὑπερδισύλλαβα ὀνόματα σέ -ins καὶ -ium στὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ πολλὰς φορές συναίρουν τὸ τελικὸ ii σέ i καὶ τονίζονται, ὕστερα ἀπὸ τὴ συναίρεση, στὴν παραλήγουσα ἔστω καὶ ἂν αὐτὴ εἶναι βραχεία (ἀντίθετα πρὸς τὸν κανόνα, § 7, 2, β'): Vergilius Βεργίλιος, gen. Vergilii καὶ Vergili, officium ὑπηρεσία, καθῆκον gen. officii καὶ officii κτλ.

3) Τὰ κύρια ὀνόματα σέ -ins, γνήσια Λατινικά, ὅπως Vergilius, Marius, Tullius κ.τ.τ. καὶ τὸ προσηγορικὸ filius (γιός), σχηματίζουν τὴν κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ σέ i ἀντὶ ie (μέ συναίρεση τοῦ ie σέ i): Tulli = Τύλλιε, mi fili = παιδί μου.

3. Τρίτη κλίση (Declinatio tertia)

20. Ἡ τρίτη κλίση περιέχει ὀνόματα καί ἀπό τά τρία γένη ὅπως καί ἡ δεύτερη κλίση. Τά ὀνόματα αὐτά:

1) στήν **ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ** τελειώνουν σέ ἓνα ἀπό τά φωνήεντα (a), e, o ἢ σέ ἓνα ἀπό τά ληκτικά σύμφωνα (ἢ ληκτικά συμφωνικά συμπλέγματα, § 4, 2 σσμ.).

2) στή **γενική τοῦ ἐνικοῦ** ἔχουν ὄλα κατάληξη -is: urb-s πόλη, gen. urb-is, mare (οὐδ.) θάλασσα, gen. mar-is.

21. Τά τριτόκλιτα ὀνόματα

1) **ἀνάλογα** μέ τό χαρακτήρα τοῦ θέματός τους (§ 13, 4) (ὅπως καί τῆς Ἑλληνικῆς τά τριτόκλιτα), εἶναι:

α') **φωνηεντόληκτα**: αὐτά ἔχουν χαρακτήρα i, ἐκτός ἀπό τά ὀνόματα grus (γέρανος) καί sus (ἀγριόχοιρος), τά ὁποῖα ἔχουν χαρακτήρα u (gen. gru-is, su-is)

β') **συμφωνόληκτα** μέ χαρακτήρα ἄφωνο (b, p -c, g-d-t), ὑγρό ἢ ἔρρινο (l, r, m, n) ἢ συριστικό (s ἢ v): trabs (δοκάρι) (gen. tra-bis), bos (βόδι) (gen. bov-is), nix (χιόνι) (gen. niv-is) κτλ. (Βλ. § 4, 2 σσμ.)

2) τά φωνηεντόληκτα (ἐκτός ἀπό τά grus καί sus) εἶναι ὄλα **ἰσοσύλλαβα**: civis πολίτης (gen. civis), sedes ἔδρα (gen. sedis). Τά συμφωνόληκτα εἶναι ὄλα **περιττοσύλλαβα**: rex βασιλιάς (gen. regis). lapis λίθος (gen. lapid-is).

Σ η μ ε ι ω σ η . Κυρίως καί τά φωνηεντόληκτα τριτόκλιτα ἀρχικά ἦταν περιττοσύλλαβα, ἀλλά παρουσιάζονται ὡς ἰσοσύλλαβα, ἐπειδή ὁ χαρακτήρας i τοῦ θέματός τους συγχωνεύτηκε μέ τό i καί e τῶν καταλήξεων πού ἀκολουθεῖ.

22. Ἀπό τά τριτόκλιτα ὀνόματα.

1) τά **ἀρσενικά** καί τά **θηλυκά** ἔχουν σέ ὄλες τίς πτώσεις τίς ἴδιες καταλήξεις: ἀπό αὐτά ἄλλα εἶναι καταληκτικά, δηλ. ἔχουν στήν ἐνική ὀνομαστική τήν κατάληξη s, ἄλλα εἶναι **ἀκατάληκτα** χωρίς καμιά κατάληξη στήν ἐνική ὀνομαστική: dux ἡγεμόνας (ἀπό τό duc-s), gen. duc-is, puppi-s πρύμνη gen. puppis, consul ὑπατος, gen. consul-is, orator ρήτορας, gen. oratoris, κτλ.

2) τά **οὐδέτερα** ἔχουν τίς ἴδιες καταλήξεις μέ τά ἀρσενικά καί θηλυκά μόνο στή γενική, τή δοτική καί τήν ἀφαιρετική (ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ), καί εἶναι ὄλα **ἀκατάληκτα**, δηλ. δέν ἔχουν καμιά κατά-

ληξη στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ: animal ζῶο, gen. animāl-is, mare θάλασσα, gen. mar-is, κτλ. (Βλ. § 13, 3).

23. Ἐπί τῶν τριτόκλιτα ὀνόματα.

1) ἄλλα εἶναι **μονόθεμα**, σχηματίζουν δηλ. ὅλες τίς πτώσεις ἀπό ἓνα θέμα: dux (ἀπό τό duc-s), gen. duc-is κτλ., lapis (ἀπό τό lapid-s), gen. lapid-is κτλ., orātor ρήτορας, gen. otatōr-is κτλ.

2) ἄλλα εἶναι **διπλόθεμα** σχηματίζονται δηλ. ἀπό δύο θέματα, ἓνα στήν ὀνομαστική καί κλητική καί ἄλλο γιά τίς ἄλλες πτώσεις: miles (στρατιώτης) (ἀπό τό milet-s), gen. milit-is κτλ. homo ἄνθρωπος, gen. homin-is κτλ. corpus. σῶμα, gen. corpōr-is κτλ.

Σ η μ ε ί ω σ η . Ἐπί τῶν ὀνομαστικῶν στήν ἐνική ὀνομαστική σέ -s καί στή γενική σέ -is, πολλά φαινόμενα εἶναι διπλόθεμα, κυρίως αὐτά εἶναι σιγμόληκτα μονόθεμα. Ἐπί αὐτά ὁ χαρακτήρας s ἀνάμεσα σέ δύο φωνήεντα τράπηκε σέ r. π.χ. mus ποντικός, gen. mur-is, corpus σῶμα gen. corpōris (καί ἀρχικά corpōs-is) (ἀρχικά ἦταν mus-is προβλ. μῦς - μῦός ἀπό τό mus-ός) καί (corpus-is) κ.ἄ.

24. Παραδείγματα τρίτης κλίσεως

Α' Ἀρσενικά καί θηλυκά

1. Συμφωνόληκτα ἢ περιττοσύλλαβα

(καταληκτικά ἢ ἀκατάληκτα, μονόθεμα ἢ διπλόθεμα §§ 21-23)

(dux ἡγεμόνας, θ. duc-, pastor βοσκός, θ. pastor-, homo ἄνθρωπος, θ. homo καί homin-, urbs πόλη, θ. urb-)

S i n g u l a r i s

Nom.	dux(duc+s)	pastor	homo	urbs
Gen.	duc - is	pastōr - is	homīn - is	urb - is
Dat.	duc - ī	pastōr - i	homīn - i	urb - i
Acc.	duc - em	pastōr - em	homīn - em	urb - em
Voc.*	dux	pastor	homo	urbs
Abl.	duc - e	pastōr - e	homīn - e	urb - e

* Βλ. § 13, 1-2.

	P l u r a l i s			
Nom.	duc - ēs	pastōr - es	homīn - es	urb - es
Gen.	duc - um	pastōr - um	homīn - um	urb - ūm
Dat.	duc - ībus	pastor - ībus	homīn - ībus	urb - ībus
Acc.	duc - ēs	pastōr - es	homīn - es	urb - es
Voc.*	duc - ēs	pastōr - es	homīn - es	urb - es
Abl.*	duc - ībus	pastor - ībus	homīn - ībus	urb - ībus

“Όμοια κλίνονται τά: lux (luc-is, θηλ.) φῶς, rex (reg-is) βασιλιάς, lex (leg-is, θηλ.) νόμος, judex (judic-is) δικαστής, lapis (lapid-is) πέτρα, pes (ped-is) πόδι, civitas (civitat-is) πολιτεία, virtus (virtūt-is), ἀρετή, miles (mīlīt-is) στρατιώτης, princeps (princīp-is) ἄρχοντας, πρῶτος, orator (oratōr-is) ρήτορας, uxor (uxōr-is) ἡ σύζυγος, arbor (arbōr-is, θηλ.) δέντρο, mos (mor-is ἄρσεν.) ἥθος, flos (flor-is ἄρσεν.) ἄνθος, tellus (tellūr-is) γῆ, lepus (lepōr-is) λαγός, mulier (muliēr-is) γυναίκα, pulvis (pulvēr-is) σκόνη, sermo (sermōn-is) λόγος, praedo (praedōn-is) ληστής, virgo (virgīn-is) παρθένος, ordo (ordīn-is ἄρσεν.) τάξη, flamen (flamīn-is) ἱερέας, tibicen (tibičīn-is) αὐλητής – (κατά τό urbs), stirps (stirp-is) ρίζα, arx (arc-is) ἀκρόπολη, gens (gent-is, θηλ.) ἔθνος, mors (mort-is, θηλ.) θάνατος, pons (pont-is ἄρσ.) γέφυρα κ.ἄ. (ἀνάμεσα σ’ αὐτά καί τό nix, niv-is, χιόνι, plur. gen. nivium· ἀρχικό θέμα ningu- [πρβλ. ningu-it χιονίζει]).

Σ η μ ε ί ω σ η . Μερικά ἀκατάληκτα συμφωνόληκτα σέ -er στίς ἄλλες πτώσεις, ἐκτός ἀπό τήν ὀνομαστική καί κλητική τοῦ ἐνικοῦ, συγκόπτουν τό e ποῦ βρίσκεται ἐμπρός ἀπό τό χαρακτήρα r. Τέτοια εἶναι: α’) τά συγγενικά ὀνόματα pater (patr-is) πατέρα, mater (matr-is) μητέρα καί frater (fratr-is) ἀδελφός, β’) τά ὀνόματα imber (imbr-is) βροχῆ, uter (utr-is) ἄσκι, venter (ventr-is ἄρσεν.) τοιλιά καί τά ὀνόματα τῶν τεσσάρων μηνῶν September (Septembr-is), October, November καί December (πρβλ. τά ἑλληνικά συγκοπτόμενα τριτόκλιτα π.χ. πατήρ, πατρ-ός, πατέρ-α).

2. Φωνεντόληκτα ἤ ἰσοσύλλαβα

(Μονόθεμα ἤ διπλόθεμα, §§ 21-23)

(civis πολίτης, θ. civi-, nubes νεφέλη, θ. nube- καί nubi-)

* Βλ. § 13, 1-2.

	S i n g u l a r i s		P l u r a l i s	
Nom.	cívīs	nūbēs	civēs	nūbēs
Gen.	civīs	nubīs	civī - ūm	nubī - ūm
Dat.	civī	nubī	civ - ūbus	nubībus
Acc.	civēm	nubēm	civēs (ἤ civ - is)	nubēs (ἤ nub - is)
Voc.	civīs	nubēs	civēs	nubēs
Abl.	civē	nubē	civībus	nubībus

Ὅμοια κλίνονται:

α') ὅπως τὸ **cívīs** τά: avis (θηλ.) πτηνό, navis πλοῖο, collis λόφος, fascis (ἄρσεν.) δέσμη, hostis ἐχθρός, orbis κύκλος, mensis μήνας, unguis νύχι, piscis ψάρι, vallis κοιλάδα κ.ἄ.

β') ὅπως τὸ **nubes** τά: aedes (aed-is, θηλ.) ναός, sedes (sed-is) ἔδρα (βλ. § 26, 4, Α' σημ.) famēs (fam-is) πείνα, rupes (rup-is, θηλ.) βράχος (ἀπόκρημος) κ.ἄ. (βλ. καὶ § 16).

Β' Οὐδέτερα, συμφωνόληκτα ἢ φωνηεντόληκτα

(Μονόθεμα ἢ διπλόθεμα, §§ 21 - 23)

(aequor πέλαγος, θ. aequor-, nomen ὄνομα θ. nomen- καὶ nomin-, opus, θ. opus- καὶ oper-, mare θάλασσα, θ. mare- καὶ mari-)

	S i n g u l a r i s			
Nom.	aequor	nomen	opus	mārē
Gen.	aequōr - ūs	nomīn - is	opēr - is	mar - ūs
Dat.	aequōr - ī	nomīn - i	opēr - i	mar - ī
Acc.	aequor	nomen	opus	mare
Voc.	aequor	nomen	opus	mare
Abl.	dequōr - ě	nomīne	opĕre	mar - ī

	P l u r a l i s			
Nom.	aequōr - ā	nomīn - a	opĕr - a	mar - iā
Gen.	aequōr - um	nomīn - um	opĕr - um	mar - iūm
Dat.	aequor - ūbus	nomin - ūbus	oper - ūbus	mar - ūbus
Acc.	aequōr - ā	nomīn - a	opĕr - a	mar - iā
Voc.	aequōr - ā	nomīn - a	opĕr - a	mar - iā
Abl.	aequor - ūbus	nomin - ūbus	oper - ūbus	mar - ūbus

Ὅμοια κλίνονται:

α') ὅπως τὸ **aequor** τά: marmor (marmōr-is) μάρμαρο, fulgur (fulgūris) ἀστραπή, uber (ubēr-is) μαστός, ōs (or-is) στόμα, aes (aer-is) χαλκός, ius (iur-is) τὸ δίκαιο, κ.ἄ.

β') ὅπως τὸ **nomen** τά: flumen (flumīn-is) ποταμός, certāmen (certamīn-is) ἀγώνας, caput (capīt-is) κεφαλή κ.ἄ.

γ') ὅπως τὸ **opus** τά: onus (onēr-is) φορτίο, corpus (corpōr-is) σῶμα, robur (robōr-is) ξύλο δρύινο κ.ἄ.

δ') ὅπως τὸ **mare** τά: animal (animāl-is) ζῷο, exemplar (exemplār-is) παράδειγμα, par (par-is) ζευγάρι κ.ἄ.

25. Καταλήξεις τῆς τρίτης κλίσεως.

	Singularis			Pluralis		
	Ἄρσ. καὶ θηλ.	Οὐδ.		Ἄρσ. καὶ θηλ.	Οὐδ.	
Nom.	-s ἢ —	—		-es	-a (ἢ -ia)	
Gen.	-is	-is		-um (ἢ -ium)	-um (ἢ -ium)	
Dat.	-i	-i		-ibus	-ibus	
Acc.	-em (ἢ im)	—		-es (ἢ -is)	-a (ἢ -ia)	
Voc.	-s ἢ —	—		-es	-a (ἢ -ia)	
Abl.	-e (ἢ -i)	-e ἢ -i		-ibus	-ibus	

26. Διαφορετικός σχηματισμός μερικῶν πτώσεων τῶν τριτοκλίτων.— Ἄπό τὰ τριτοκλίτα ὀνόματα:

1) Ἔχουν τὴν **αιτιατική** τοῦ ἐνικοῦ σέ **-im** (ἀντί σέ -em): α') τὰ ἐξῆς ἰσοσύλλαβα προσηγορικά ὀνόματα, febris πυρετός, purp̄is πύρμνη, sitis δίψα, turris πύργος, tussis βήχας, καὶ secur̄is τσεκούρι, ὅλα θηλυκά (sing. acc. febrim, purp̄im, sitim, turrim, tussim, secur̄im) β') τὰ ἰσοσύλλαβα σέ ἰς ὀνόματα ποταμῶν καὶ πόλεων, Albis Ἄλβις, Tib̄eris Τίβερις, Neap̄olis Νεάπολη (sing. acc. Albim, Tiberim, Neapolim).

2) Ἔχουν τὴν **ἀφαιρετική** τοῦ ἐνικοῦ σέ **-i** (ἀντί σέ -e): α') ὅσα λήγουν στήν αιτιατική τοῦ ἐνικοῦ σέ -im: febris - febr̄i, purp̄is - purp̄i, Albis - Albi, κτλ.

Σ η μ ε ί ω σ η . Στήν ἀφαιρετική τοῦ ἐνικοῦ πολλές φορές ἔχουν -i ἀντί -e καὶ τὰ ὀνόματα civis πολίτης, ignis (ἄρσ.) φωτιά, navis πλοῖο, καὶ imber βροχή, (civi, igni, navi, imbr̄i). Τοῦ ignis ὁ τύπος τῆς ἐνικῆς ἀφαιρετικῆς igni εἶναι ὁ κανονικός στίς

φράσεις *ferro et igni* (= μέ φωτιά και σίδηρο), *aqua et igni interdicere* (= να απαγορεύεται παροχή νερού και φωτιάς).

β') τὰ ὀνόματα μηνῶν σέ -is ἢ -er, π.χ. *Aprilis*, *November* κτλ. καί τὰ προσηγορικά ὀνόματα σέ -is, πού ἀρχικά ἦταν ἐπίθετα, ὅπως *aequalis* ὀμηλικός, *annalis* (ἔνν. *liber*) τό χρονικό, *natalis* (ἔνν. *dies*) ἡ γενέθλιος, *Atheniensis* Ἀθηναῖος κτλ. (*sing. abl. Aprili, Novembri, aequali, annali, natali, Atheniensi*)· ἀντιθέτως τὰ κύρια ὀνόματα πού στήν ἀρχή ἦταν ἐπίθετα, σχηματίζουν τήν ἀφαιρετική τοῦ ἐνικοῦ κανονικά σέ -e: *Juvernalis, Celer, Felix*, *sing. abl. Juvernale, Celere, Felice*.

γ') τὰ οὐδέτερα πού λήγουν σέ -e, -al (-al, -is) καί -ar (-ar, -is) ὅπως *mare, animal, calcar* (πτερνιστήριο) (*sing. abl. mari, animāli, calcāri*).

3) Ἔχουν τήν ὀνομαστική (αἰτιατική καί κλητική) τοῦ πληθυντικοῦ σέ -ia ὅσα οὐδέτερα τριτόκλιτα λήγουν σέ -e, -al καί -ar: *mare, mar-ia, - animal, animal-ia - cal-car, calcar-ia*. Ὁ σχηματισμός σέ -ia τῆς ὀνομαστικῆς πληθυντικῆς αὐτῶν τῶν οὐδετέρων εἶναι κανονικός, γιατί τό θέμα τους στήν ἀρχή ἔχει τό χαρακτήρα -i (βλ. § 21, 2 σημ.).

4) Ἔχουν τή γενική τοῦ πληθυντικοῦ σέ -ium (ἀντί σέ -um):

Α') τὰ ἰσοσύλλαβα (ἢ φωνηεντόληκτα μέ χαρακτήρα i, § 21, 1 α'), π.χ. *civis - civium, collis - collium, navis - navium, aedes - aedium, nubes - nubium* κτλ. (βλ. § 24, Α' 2). Ἐξαιροῦνται τὰ *canis* σκύλος, *iuvenis* νεανίας καί *sedes* ἔδρα (*plur. gen. canum, iuvenum, sedum*).

Β') ἀπό τὰ περιττοσύλλαβα (ἢ συμφωνόληκτα, § 21, 1β' καί 2):

α') ὅσα ἔχουν θέμα πού τελειώνει σέ δύο ἢ περισσότερα σύμφωνα, π.χ. *urbs* (θ. *urb-*), *arc* (θ. *arc-*), *pons* (θ. *pont-*), *nox* (θ. *noct-*), *os* (*oss-is* κόκκαλο, θ. *oss-*) *imber* (θ. *imbr-*): *plur. gen. urb-ium, arc-ium, pont-ium, noct-ium, oss-ium, imbr-ium* (βλ. § 24 Α' 1). Ἐξαιροῦνται τὰ τρία συγγενικά ὀνόματα *pater, mater frater* (θ. *patr-, matr-, fratr-*): *plur. gen. patr-um, matr-um, fratr-um*.

β') τὰ ὀνόματα *dos* (*dot-is*) προίκα, *fauces* (μόνο στόν πληθυν.) ὁ λάρυγγας, *fraus* (*fraudis*) ἡ ἀπάτη, *lis* (*lit-is*) φιλονικία *mus* (*mur-is*) ποντικός, *nix* (*niv-is*) χιόνι, *vires* (πληθ.) δύναμη, τὰ ἔθνικά σέ -as (*ātis*) καί -is (-itis) π.χ. *Arpinas - Arpinates* οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀρπίνου, *Samnis - Samnites* οἱ Σαμνίτες. Ἀκόμη τὰ ὀνόματα *nostras* ἡμεδαπός, *vestras* ὑμεδαπός, *optimates* (πληθ.) οἱ ἀριστεῖς καί

penātes (πληθ.) οί πατρώοι θεοί: plur. gen. dot-ium, fauc-ium, fraud-ium, lit-ium, mur-ium, niv-ium, vir-ium, Arpinat-ium, Samnit-ium, nostrat-ium, vestrat-ium, optimat-ium, penat-ium.

Γ') τά οὐδέτερα σέ -e, -al καί -ar: mare-mar-ium, animal-animal-ium, calcar-calcarium (βλ. § 24, Β' καί ἀνωτέρω 2, γ' καί 3).

Σ η μ ε ί ω σ η . Τά ἰσοσύλλαβα ἢ φωνεντόληκτα τριτόκλιτα σχηματίζουν κανονικά τή γενική πληθυντικοῦ σέ -ium, ἐπειδή ἀπό τήν ἀρχή τό θέμα τους ἔχει τό χαρακτήρα i π.χ. civis (θ. civi-) civ-ium, aedes (θ. aedi-) aed-ium κτλ. Ἐπί τά περιττοσύλλαβα ἢ συμφωνόληκτα μερικά σχηματίζουν κανονικά τή γενική πληθυντικοῦ σέ -ium, ἐπειδή καί αὐτά ἀρχικῶς ἦταν φωνεντόληκτα (μέ χαρακτήρα i), π.χ. τό ars τέχνη, pars μέρος, mors θάνατος, gens ἔθνος κ.ἄ. (ἡ ὀνομαστική ἐνικοῦ ἦταν στήν ἀρχή art-is, part-is, mort-is, gent-is). Τά ἄλλα συμφωνόληκτα πού σχηματίζουν αὐτή τήν πτώση σέ -ium, τή σχηματίζουν κατ' ἀναλογία πρὸς τά προηγούμενα: arx - arc-ium, urbs-urb-ium, pons-pont-ium, imber-imbr-ium, fraus-fraud-ium. κτλ.

5) ὄσα ἀρσενικά καί θηλυκά σχηματίζουν τή γενική τοῦ πληθυντικοῦ σέ -ium, σχηματίζουν καί τήν αἰτιατική πληθυντικοῦ συνήθως σέ -is (ἀντί σέ -es): civis - civis (= πολίτες), hostis-hostis (= ἐχθροῦς), pars-partis (= μερίδες).

27. Ἐνόματα τῆς τρίτης κλίσεως

1) Bos τό βόδι, bov-is, bov-i, bov-em, bos, bov-e. Plur. bov-es, bo-um, bubus (ἢ bobus), κτλ. (θ. bo- καί bov-)

2) caro (θηλ.) κρέας, carn-is κτλ. plur. carn-es, carn-ium, κτλ. (θ. caro- καί caru-)

3) iter (οὐδ.) πορεία, itinĕr-is, itinĕr-i, iter, itiner-e. Plur. itinera, itinĕrum, κτλ. (θ. iter- καί itiner-)

4) Juppĭter ὁ Δίας, Jov-is, Jov-i, Jov-em, Juppĭter, Jov-e

5) senex ὁ γέροντας, sen-is, sen-i κτλ. Plur. sen-es, sen-um, sen-ibus κτλ. (θ. senec- καί sen-)

6) vis δύναμη (γεν. καί δοτ. λείπουν). acc. vim, abl. vi. Plur. vir-es, vir-ium, vir-ibus κτλ.

28. Τριτόκλιτα τῆς Λατινικῆς ἀπό τριτόκλιτα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας.

Ἐπί τά τριτόκλιτα ὀνόματα (κύρια ἢ προσηγορικά) πού προέρχονται ἀπό ἑλληνικά τριτόκλιτα, μερικά κλίνονται σέ ὄλες τίς πτώ-

σεις ὅπως ἡ τρίτη κλίση τῆς Λατινικῆς: π.χ. Plato Πλάτων, Platōn-is, Platon-i, Platon-em κτλ. (ὅπως τό sermo, sermōn-is κτλ. § 24, Α' 1).

Ἄρκετά ὁμως ὀνόματα αὐτῆς τῆς κατηγορίας σέ μερικές πτώσεις σχηματίζουν τύπους ὁμοίους μέ τούς ἀντίστοιχους τῆς Ἑλληνικῆς. Π.χ. aer, ὁ ἀέρας, aether αἰθέρας. Marāthon Μαραθῶν – acc. aer-**a**, aethēr-**a**, Marathon-**a** κτλ. Cyclops Κύκλωψ, acc. Cyclop̄a Κύκλωπα, Cyclop̄es Κύκλωπες, acc. Cyclop̄-as.

4. Τετάρτη κλίση (Declinatio quarta).

29. Ἡ τέταρτη κλίση περιέχει ὀνόματα καί ἀπό τά τρία γένη, ἄρσενικά καί θηλυκά σέ -us (γεν. -us) καί οὐδέτερα σέ -u (γεν. -us)· χαρακτήρας τοῦ ἀρχικοῦ θέματος -u (§ 13, 4).

Π α ρ α δ ε ἰ γ μ α τ α

(fructus καρπός, θ. fructu-, cornu κέρασ, θ. cornu-)

	S i n g u l a r i s		P l u r a l i s	
Nom.	fruct - ūs	corn - ū	fruct - ūs	corn - ūā
Gen.	fruct - ūs	corn - ūs	fruct - ūm	corn - ūm
Dat.	fruct - ūi	corn - ū	fruct - ibus	corn - ibus
Acc.	fruct - um	corn - ū	fruct - ūs	corn - ūā
Voc.	fruct - ūs	corn - ū	fruct - ūs	corn - ūā
Abl.	fruct - ū	corn - ū	fruct - ibus	corn - ibus

Κλίνονται:

α') ὅπως τό **fructus** τά: sensus αἴσθησις, senātus σύγκλητος, exercitus στρατός, equitātus ἵππικό, peditātus πεζικό, impētus ἔφοδος, κτλ., (τά θηλυκά) acus βελόνη, manus τό χέρι κτλ.

β') ὅπως τό **cornu** τά: genu τό γόνατο, veni ὀβολός κτλ.

30. Διαφορετικός σχηματισμός μερικῶν πτώσεων.— Ἄπό τά ὀνόματα τῆς τέταρτης κλίσεως:

1) τῆ **δοτικῆ** τοῦ **ἐνικοῦ** τήν σχηματίζουν ἐνίοτε καί ὅσα λήγουν σέ -us (μέ συναίρεση τοῦ -ui σέ -u) ὅπως τά οὐδέτερα, π.χ. senatu (senatui)·

2) τῆ **δοτικῆ** (καί ἀφαιρετικῆ) τοῦ **πληθυντικοῦ** τῆ σχηματίζουν σέ -ibus (ἀντί -ibus) τά ὀνόματα artus ἄρθρο (πληθ. artus τά μέλη τοῦ

σώματος) καὶ tribus «τριττός»: arĭbus, tribŭbus· τὰ ὀνόματα lacus λίμνη καὶ portus λιμάνι στήν πτώση αὐτὴ διαφοροῦνται: lacibus καὶ lacubus, portibus καὶ portubus.

3) τὸ ὄνομα domus (οἰκία) ἔχει καὶ μερικοὺς τύπους σχηματισμένους μέ τις καταλήξεις τῆς β' κλίσεως (κανονικά τὴν ἀφαιρετικὴ τοῦ ἔνικοῦ καὶ τὴν αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ): Singul. domus - domus - domui - domum - domus - domo. Plur. domus - domuum (καὶ **domorum**) domibus - **domos** - domus - domibus.

Σ η μ ε ἰ ω σ η . Ὑπάρχει καὶ τύπος (τῆς γενικῆς τοῦ ἔνικοῦ ὡς τοπικῆς) domi, πάντοτε ὡς ἐπίρρημα (= οἴκοι).

31. Ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῆς τέταρτης κλίσεως σέ -us **θηλυκά** εἶναι **μόνο** τὰ: acus βελόνη, domus οἰκία, idus (-uum, πληθυντικοῦ μόνο) «αἰ εἰδοί», manus χέρι, porticus στοά καὶ tribus «τριττός».

5. Πέμπτη κλίση (Declinatio quinta).

32. Ἡ πέμπτη κλίση περιέχει ὀνόματα μόνο ἄρσενικά καὶ θηλυκά πού λήγουν σέ -es (γεν -ēi ἢ ēi) : Χαρακτήρας τοῦ ἀρχικοῦ θέματος e- (§ 13, 4).

Π α ρ α δ ε ἰ γ μ α τ α

(dies ἡμέρα, θ. die-, res πράγμα, θ. re-, species ὄψη, θ. specie-)

	S i n g u l a r i s			P l u r a l i s		
Nom.	diēs	rēs	speciēs	diēs	rēs	speciēs
Gen.	diēi	rēi	speciēi	diērum	rērum	—
Dat.	diēi	rēi	speciēi	diēbus	rēbus	—
Acc.	diēm	rēm	speciēm	diēs	rēs	speciēs
Voc.	diēs	rēs	speciēs	diēs	rēs	speciēs
Abl.	diē	rē	speciē	diēbus	rēbus	—

Σ η μ ε ἰ ω σ η . Τὸ e τῆς παραλήγουσας στῆ γενικῆ καὶ τῆ δοτικῆ τοῦ ἔνικοῦ εἶναι μακρό, ἂν ἐμπρὸς αὐτὸ ὑπάρχει φωνῆεν (diēi, speciēi), ἀντίθετα πρὸς τὸν κανόνα (§ 6, 1 σημ.), καὶ βραχύ, ἂν ὑπάρχει σύμφωνο (rēi, fidēi).

33. Ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῆς πέμπτης κλίσεως

1) τὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ σέ ὄλες του τις πτώσεις τὸν σχηματίζουν μόνο τὰ dies ἡμέρα καὶ res πράγμα. Τὰ ἄλλα ἀπὸ τὸν πληθυντικὸ

έχουν μόνο ονομαστική, αιτιατική και κλητική ή δέν έχουν καθόλου πληθυντικό.

2) **άρσενικά** είναι μόνο τό *dies* ήμέρα (συνήθως) και τό *meridies* μεσημβρία (πάντοτε). Τό *dies* είναι θηλυκό, ιδίως όταν σημαίνει χρόνο ή προθεσμία: *longa dies* μακρός χρόνος, *certa dies* όρισμένη προθεσμία.

6. Ἀνόμαλα όνόματα

34. Πολλά όνόματα τής Λατινικής, όπως και τής Ἑλληνικής γλώσσας, είναι ανόμαλα, δηλ.:

1) **έτερογενή** (*heterogenēa*) π.χ.

<i>frenum</i> -i χαλινάρι	Plur. <i>frena</i> και <i>freni</i> (άρσεν.)
<i>iocus</i> -i παιχίδι	» <i>ioci</i> και <i>ioca</i> (ούδ.)
<i>locus</i> -i τόπος	» <i>loci</i> και <i>loca</i> (ούδ.)

(πρβλ. άρχ. Ἑλλ. ό δεσμός - οί δεσμοί και τά δεσμά, κτλ.).

2) **έτερόκλητα** (*heteroclitā*). π.χ.

<i>iugerum</i> -i τό πλέθρο	Plur. <i>iuger-a, -um, -ibus</i> , όπως ή γ' κλίση
<i>vas, vas-is</i> , άγγείο	» <i>vasa, -orum, -is</i> , όπως ή β' κλίση
<i>requies-ētis</i> ήσυχία	Sing. acc. και <i>requiem</i> , abl. <i>requie</i> , κατά τήν ε' κλίση.

Σ η μ ε ί ω σ η . Τά *ficus*-i σοκιά και *laurus*-i δάφνη (τής β' κλίσεως) έχουν από τήν δ' κλίση τίς πτώσεις πού λήγουν σέ -us και -u.

3) **άφθονούντα** (*abundantia*), δηλ. όνόματα πού κλίνονται

α') σέ δύο διαφορετικά γένη, όπως

<i>baculum</i> -i	και <i>baculus</i> -i	βακτηρία
<i>callum</i> -i	και <i>callus</i> -i	ό κάλος
<i>clipeus</i> -i	και <i>clipeum</i> -i	άσπίδα
<i>pileus</i> -i	και <i>pileum</i> -i	πίλος

(πβ. άρχ. Ἑλλ. ό ζυγός και τό ζυγόν κτλ.)

β') σέ δύο διαφορετικές κλίσεις, όπως

<i>materia</i> -ae	και <i>materies</i> -ei	ύλη
<i>elephans-antis</i>	και <i>elephantus</i> -i	έλέφαντας
<i>plēbs-plēbis</i>	και <i>plēbes</i> -bēi	ό λαός (οί πληβείοι)

γ') σέ διαφορετικό γένος καί κλίση, ὅπως

alimonia	-ae	καί alimonium	-i	τροφή
tapētum	-i	καί tapes	-ētis	τάπητας
conātum	-i	καί conātus	-us	ἀπόπειρα
penum	-i	καί penus	-ōris (οὐδ.)	καί penus-us (θηλ.) τροφή

4) ἔλλειπτικά (defectiva) ἃ αὐτά εἶναι:

A') ἔλλειπτικά **κατά τόν ἀριθμό** (defectiva numero), δηλαδή εἶναι:

α') μόνο ἐνικοῦ ἀριθμοῦ (singularia tantum): τέτοια κανονικῶς εἶναι **τά κύρια ὀνόματα** προσώπων ἢ πραγμάτων, δηλ. πόλεων, ποταμῶν, ὁρέων κ.τ.δ., ὅπως Sulla Σύλλας, Roma Ρώμη, Carthāgo Καρχηδών, Tiberi Τίβερις, Aetna Αἴτνα κτλ., **τά ὀνόματα ἀφηρημένων ἐνοπιῶν**, ὅπως iustitia δικαιοσύνη, riētās εὐσέβεια κτλ., **τά ὀνόματα τῶν φυσικῶν σωμάτων ἢ φαινομένων**, ὅπως sol ἥλιος, luna σελήνη, hiems χειμῶνας, ver ἄνοιξη, κτλ., **τά ὀνόματα τῶν μετάλλων**, ὅπως aurum χρυσός, argentum ἄργυρος, aes χαλκός κτλ.

β') μόνο πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ (pluralia tantum): τέτοια κανονικῶς εἶναι **τά ὀνόματα τῶν λαῶν ἢ Ἐθνῶν**, ὅπως Sabīni οἱ Σαβίνοι, Aedūi οἱ Αἰδουοί, Galli οἱ Γαλάτες κτλ. **συγκροτημάτων νησιῶν ἢ βουνῶν**, ὅπως Baleāres οἱ Βαlearίδες (νησιά), Alpes οἱ Ἄλπεις, κτλ. **μερικῶν πόλεων**, ὅπως Athēnae Ἀθήναι, Puteōli οἱ Ποτίολοί (πόλη) κτλ. **ἐορτῶν**, ὅπως Bacchanalia τά Διονύσια, Saturnalia τά Κρόνια, κτλ.

Pluralia tantum, δηλ. εὐχρηστα μόνο στόν πληθυντικό ἀριθμό, εἶναι, ἐκτός ἀπό τά ἄλλα, **τά ἐξῆς πιό συνηθισμένα ὀνόματα:**

arma	-orum	ὄπλα	superi	-orum	οἱ ἄνω θεοί
moenia	-ium	τείχη	inferi	-orum	οἱ κάτω θεοί
insidiae	-arum	ἐνέδρα	manes	-ium	οἱ ψυχές (τῶν νεκρῶν)
spolia	-orum	λάφυρα	divitiae	-arum	ὁ πλοῦτος
indutiae	-arum	ἀνακωχή	tenebrae	-arum	τό σκοτάδι
idus	-uum	αἱ εἰδοί (§ 31)	fauces	-ium	ὁ λάρυγγας

(26, 4, Β', β')

libēri	-orum	τά τέκνα (§ 17)	viscēra	-um	τά σπλάχνα
postēri	-orum	οἱ ἀπόγονοί	nuptiae	-arum	ὁ γάμος
maiores	-um	οἱ πρόγονοί	exsequiae	-arum	ἡ ἐκφορά

Σ η μ ε ι ω σ η . Μερικά ὀνόματα στόν πληθυντικό ἀριθμό ἀλλάζουν σημασία, π.χ.

Ένικός
 aedes-is ναός
 aqua-ae νερό
 auxilium-i βοήθεια
 castrum-i (ή μάλλον castellum-i) τό φρούριο
 copia-ae άφθονία
 impedimentum-i έμποδίο
 littera-ae γράμμα του άλφαβήτου
 opēra-ae κόπος
 rostrum-i ράμφος ή έμβολο.

Πληθυντικός
 aedes-ium οικία
 aquae-arum ίαματικά νερά
 auxilia-orum έπικουρικό στρατεύμα
 castra-orum στρατόπεδο
 copiae-arum στρατεύματα
 impedimenta-orum άποσκευές
 litterae-arum έπιστολή, συγγράμματα
 opērae-arum έργάτες
 rostra-orum τό δημόσιο βήμα
 (στή Ρωμαϊκή άγορά).

Β΄) έλλειπτικά κατά τήν πτώση (defectiva casibus) : συνηθέστερα είναι τά εξής:

dicis (γεν. ένικ.) εύχρηστο στίς φράσεις *dicis causā* και *dicis gratia* (= για τόν τύπο).

fas όπως και *nefas* άνόσιο, εύχρηστο μόνο στήν όνομαστική του ένικου.

fors τύχη, εύχρηστο άκόμη και στήν άφαιρετική ένικου *forte* κατά τύχην.

infitias (αίτ. πληθ.) εύχρηστο στή φράση *infitias ire* «άρνεισθαι».

pondo (άφαιρ. ένικ.) τό βάρος, εύχρηστο στίς φράσεις: *uncia pondo* μία ογγιά (τό βάρος). *corōna aurea pondo ducentum* (§ 15, 2) *librarum* στεφάνι χρυσό διακοσίωv λιτρών (βάρος).

sponte (άφαιρ. ένικ. του άχρηστου όνόματος *spons*, θηλ.), εύχρηστο κυρίως στίς φράσεις *meā (tuā, suā) sponte* μέ τή δική μου (τή δική σου, τή δική του) βούληση.

vicis (γεν. ένικ. του άχρηστου *vix* ή *vicis* έναλλαγή), σέ χρήση ή αίτιατική *vicem*, ή άφαιρετική *vice* και του πληθυντικού ή όνομαστική και ή αίτιατική *vices* και ή άφαιρετική *vicibus* (βλ. και § 27, 6 [vis]).

5) **Άκλιτα** (*indeclinabilia*) : τέτοια είναι τό *instar* (ούδ. όνομ. και αίτ. ένικ.) είδος - μορφή, *mane* (ούδ. όνομ. αίτ. και άφαιρ. ένικ.) πρωί και *secus* (ούδ. όνομ. και αίτ.) γένος - φύλο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Τ Α Ε Π Ι Θ Ε Τ Α

35. Τά επίθετα (adiectīva) καί στή Λατινική εἶναι:

- 1) τρικατάληκτα: alt-us, alt-a, alt-um ὑψηλός, -ή, -ό· celer, celēr-is, celēr-e ταχύς -εία, -ύ·
- 2) δικατάληκτα: fortis, fort-is, fort-e δυνατός -ή-ό·
- 3) μονοκατάληκτα: felix εὐτυχής.

36. Ἐπίθετα

1) Τά τρικατάληκτα εἶναι:

α) δευτερόκλιτα, ἐπίθετα δηλ. πού κλίνονται στό ἀρσενικό καί οὐδέτερο κατά τή β' κλίση καί στό θηλυκό κατά τήν α' κλίση: long-us, long-a, long-um μακρός -ά, -ό· liber, libēra, libēr-um ἐλεύθερος -η -ο·

β) τριτόκλιτα, ἐπίθετα δηλ. πού κλίνονται κατά τήν γ' κλίση καί στά τρία γένη: celer, celēris, celēre ταχύς, -εία, -ύ, acer, acris, acre δξύς, -εία, -ύ.

2) Τά δικατάληκτα καί τά μονοκατάληκτα ἐπίθετα εἶναι ὅλα τριτόκλιτα: faci-l-is (ἄρσ. καί θηλ.), faci-l-e (οὐδ.) εὐκόλος -η -ο, felix (ἄρσ. θηλ. καί οὐδ.) εὐτυχισμένος -η -ο.

Δικατάληκτα εἶναι ὅλα τά ἐπίθετα τοῦ συγκριτικοῦ βαθμοῦ, ὅπως alt-ior (ἄρσεν. καί θηλ.), alt-ius (οὐδ.) ὑψηλότερος -η -ο.

I. Δευτερόκλιτα ἐπίθετα

37. Τά δευτερόκλιτα ἐπίθετα λήγουν:

- 1) σέ -us, -a, -um: bon-us, bon-a, bon-um ἀγαθός, -ή, -ό·
- 2) σέ -er, -(er)a, -(er)um: liber, libēr-a, libēr-um ἐλεύθερος, -η, -ο, niger, nigra, nigr-um μαῦρος, -η, -ο.

Σ η μ ε ί ω σ η . Μόνο ἓνα ἐπίθετο λήγει σέ -ur -ura -urum, τό satur, satūra, satūrūm πλήρης.

38. Παραδείγματα δευτερόκλιτων επιθέτων

α') bonus ἀγαθός

	Singularis				Pluralis	
Nom.	bŏn-ŭs	bon-ă	bŏn-ŭm	bŏn-ī	bon-ae	bon-a
Gen.	bon-ī	bon-ae	bon-ī	bon-ŏrum	bon-ārum	bon-ŏrum
Dat.	bon-ŏ	bon-ae	bon-ŏ		bon-īs	
Acc.	bon-ŭm	bon-ăm	bon-ŭm	bon-ŏs	bon-ās	bon-ă
Voc.	bon-ě	bon-ă	bon-ŭm	bon-ī	bon-ae	bon-ă
Abl.	bon-ŏ	bon-ă	bon-ŏ		bon-īs	

β') liber ἐλεύθερος

	Singularis				Pluralis	
Nom.	liber	libĕr-ă	libĕr-ŭm	libĕr-ī	libĕr-ae	libĕr-ă
Gen.	liber-ī	liber-ae	liber-ī	liber ŏrum	liber-ārum	liber-ŏrum
Dat.	liber-ŏ	liber-ae	liber-ŏ		liber-īs	
Acc.	liber-ŭm	liber-ăm	liber-ŭm	liber-ŏs	liber-ās	libĕră
Voc.	liber	liber-ă	liber-ŭm	liber-ī	liber-ae	liber-ă
Abl.	liber-ŏ	liber-ă	liber-ŏ		liber-īs	

γ') niger μαῦρος

	Singularis				Pluralis	
Nom.	nigĕr	nigr-ă	ningr-ŭm	nigr-ī	ningr-ae	nigr-ă
Gen.	nigr-ī	nigr-ae	nigr-ī	nigr-ŏrum	nigr-ārum	nigr-ŏrum
Dat.	nigr-ŏ	nigr-ae	nigr-ŏ		nigr-īs	
Acc.	nigr-ŭm	nigr-ăm	nigr-ŭm	nigr-ŏs	nigr-ās	nigr-ă
Voc.	niger	nigr-ă	nigr-ŭm	nigr-ī	nigr-ae	nigr-ă
Abl.	nigr-ŏ	nigr-ă	nigr-ŏ		nigr-īs	

Ὅπως τὸ **bonus**, **-a**, **-um** κλίνονται καὶ τὰ **malus**, **-a**, **-um**, **κακός**, **magnus**, **-a**, **-um** **μέγας**, **parv-us**, **-a**, **-um** **μικρός** κ.ά.

Ὅπως τὸ **liber** κλίνονται τὰ ἐπίθετα **asper** (-ĕra, -ĕrum) **τραχύς**, **miser** ἄθλιος, **tener** τρυφερός, τὰ σύνθετα πού λήγουν σέ **-fer** ἢ **-ger**, ὅπως τὸ **frugifer** (-fĕra, -fĕrum) **καρποφόρος**, **romifer** ὀπωροφόρος, **armiger** ὀπλοφόρος κτλ. καὶ τὸ **manadico** **satur**, **satŭra**, **satŭrum** **πλήρης**. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ στὴν ἐνική ὀνομαστική καὶ κλητική τοῦ ἀρσενικοῦ

έχουν αποβάλει τήν κατάληξη (-us και -e). Έτσι από τό liber-us προήλθε τό liber, από τό miser-us τό miser κτλ. (βλ. § 17 puer και § 18).

Όπως τό **niger** κλίνονται τά επίθετα aeger (-gra, -grum) άρρωστος, creber (-bra, -brum) πυκνός, pulcher (-chra, -chrum) ώραιός, ruber (-bra, -brum) έρυθρός, sacer (-cra, -crum) ιερός κ.ά. Καί τά επίθετα αυτά στήν ένική όνομαστική και κλητική του άρσενικού έχουν αποβάλει τήν κατάληξη (-us, -e). Μετά τήν αποβολή τής καταλήξεως σ' αυτές τίς πτώσεις άνέπτυξαν ένα βραχύ e έμπρός από τό χαρακτήρα του θέματος r. Μ' αυτό τον τρόπο από τό nigr-us προήλθε τό nigr- και έπειτα nig-e-r, από τό sacr-us τό sacr- και έπειτα sac-e-r κτλ. (βλ. § 17 aeger και § 18).

2. Τριτόκλιτα επίθετα

39. Τά τριτόκλιτα επίθετα λήγουν:

1) τά τρικατάληκτα σέ -er, -(e)ris, -(e)re·

2) τά δικατάληκτα σέ -is, -e και τά συγκριτικά σέ -ior, ius·

3) τά μονοκατάληκτα, πολλά σέ x, όπως τά audax τολμηρός, garax άρπακτικός, felix ευτυχής, κτλ., άλλα σέ -el, -r, -es, -us, -ns, κτλ., όπως vigil (-gĭlis) άγρυπνος, pauper (-pĕris) φτωχός, dives (-vĭtis) πλούσιος, vetus (-tĕris) παλαιός, prudens (-entis) συνετός κτλ.

Σ η μ ε ί ω σ η . Τά τριτόκλιτα επίθετα κυρίως είναι ή δικατάληκτα ή μονοκατάληκτα. Όσα από αυτά παρουσιάζονται ως τρικατάληκτα (μέ κατάληξη -er) ήταν και αυτά δικατάληκτα (celĕr-is άρσ. και θηλ., celĕre οὐδ., acr-is άρσ. και θηλ.acr-e οὐδ.), ύστερα απέβαλαν τήν κατάληξη τής ένικης όνομαστικής και κλητικής (-is) και όσα έμπρός από τό χαρακτήρα του θέματος r είχαν άλλο σύμφωνο, άνέπτυξαν έμπρός από τό r ένα e βραχύ. Έτσι από τό acr-is προήλθε τό acr- και έπειτα τό ac-e-r. (Πρβλ. § 38, liber, niger).

40. Παραδείγματα τριτοκλίτων επιθέτων

α' . Τ ρ ι κ α τ ά λ η κ τ α

(celer ταχύς, acer δξύς)

S i n g u l a r i s

Nom.	celer	celĕris	celĕre	acer	acris	acre
Gen.		celeris			acris	
Dat.		celeri			acri	
Acc.	celerem	celerem	celere	acrem	acrem	acre
Voc.	celer	celeris	celere	acer	acris	acre
Abl.		celeri			acri	

P l u r a l i s

Nom.	celēres	celēres	celer ia	acres	acres	ac ria
Gen.		celer ium			ac rium	
Dat.		celeribus			acribus	
Acc.	celer es	celer es	celer ia	acres	acres	ac ria
Voc.	celer es	celer es	celer ia	acres	acres	ac ria
Abl.		celeribus			acribus	

"Όπως τό **acer** κλίνονται τό celēber (-bris, -bre) όνομαστός, salūber υγιεινός, equēster (-stris, -stre) ίππικός, pedester πεζικός κ.ά. Τό celer εΐναι μοναδικό (§39,3 Σημ.).

B'. Δ ι κ α τ ά λ η κ τ α

(facīlis εύκολος, altior ύψηλότερος)

S i n g u l a r i s

	'Αρσ. και θηλ.	Ούδ.	'Αρσ. και θηλ.	Ούδ.
Nom.	facīlis	facīle	altior	altīus
Gen.	facilis			altiōris
Dat.	facili			altiōri
Acc.	facilem	facile	altiōrem	altīus
Voc.	facilis	facile	altior	altīus
Abl.	facili			altiōr-e

P l u r a l i s

Nom.	facīles	facīlia	altiōres	altiōr-a
Gen.	facīlium			altiōr-um
Dat.	facīlibus			altiōr-ibus
Acc.	faciles	facilia	altiōres	altiōr-a
Voc.	faciles	facilia	altiores	altiōr-a
Abl.	facilibus			altiōr-ibus

"Όπως τό **facīlis** κλίνονται τά: difficīlis δύσκολος, similis όμοιος, dissimilis, άνόμοιος, fertīlis εύφορος, fortis, ίσχυρός, gravis βαρύς κ.ά.

"Όπως τό **altior, -us** κλίνονται όλα τά συγκριτικά (γι' αυτά θά γίνει λόγος κατωτέρω).

Γ'. Μονοκατάληκτα

(felix ευτυχής, prudens συνετός)

Singularis

	Ἄρσ. θηλ.	καί οὐδ.	Ἄρσ. θηλ.	καί οὐδ.
Nom.	fēlix		prūdēns	
Gen.	felīcis		prudētis	
Dat.	felīci		prudētī	
Acc.	felīcēm	felix	prudētēm	prudens
Voc.	felix	felix	prudens	prudens
Abl.	felīci		prudētī	

Pluralis

Nom.	felīcēs	felīcīa	prudētēs	prudētīa
Gen.	felīcīūm		prudētīūm	
Dat.	felīcībus		prudētībus	
Acc.	felīcēs	felīcīa	prudētēs	prudētīa
Voc.	felīcēs	felīcīa	prudētēs	prudētīa
Abl.	felīcībus		prudētībus	

Ὅπως τό **felix** κλίνονται τά: atrox (atrōcis) σκληρός, ferox ἄγριος, audax (audācis) τολμηρός, rapax ἄρπακτικός κ.ἄ.

Ὅπως τό **prudens** κλίνονται τά: ingens ὑπερμεγέθης, vehēmens σφοδρός, sapiens σοφός, elēgans κομψός κ.ἄ.

41. Παρατηρήσεις στά τριτόκλιτα ἐπίθετα. Τά τριτόκλιτα ἐπίθετα ἔχουν τήν ἀφαιρετική τοῦ ἐνικοῦ σέ **-i**, τή γενική τοῦ πληθυντικοῦ σέ **-ium** καί τήν ὀνομαστική (αἰτιατική καί κλητική) πληθυντικοῦ τοῦ οὐδέτερου σέ **-ia**: celer- celeri - celerium - celeria, gravis - gravi - gravium - gravia, felix - felici - felicitium - felicia (βλ. §26,2 β' καί γ' καί Σημ.).

Ἐξαιροῦνται καί

1) ἔχουν κανονικά τήν ἀφαιρετική τοῦ ἐνικοῦ σέ **-e**, τή γενική πληθυντικοῦ σέ **-um** καί τήν ὀνομαστική (αἰτιατική καί κλητική) τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ οὐδέτερου σέ **-a**:

α) τά συγκριτικά ἐπίθετα, π.χ. altior, altius-altiore, altiorum, altiora.
Ψηφιοποιήθηκε ἀπό το Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Σ η μ ε ί ω σ η . Τά άνόμαλα παραθετικά plūres (περισσότεροι) καί complūres (πάμπολλοι) ἔχουν τή γενική τοῦ πληθυντικοῦ σέ -ium: (plures, plura) plurium, (complures, complura) complurium.

β') τά μονοκατάληκτα ἐπίθετα compos (-ōtis) ἐγκρατής, dives (-ītis) πλούσιος, particeps (-cīpis) μέτοχος, pauper (-rēris) φτωχός, princeps (-cīpis) πρῶτος, superstes (-stītis) ἐπιζῶν καί vetus (-teris) παλαιός: divitē - divitum, vetere - veterum - vetera. (Ἐπίθετα ἀπό τά προηγούμενα ἑπτά μονοκατάληκτα ἐπίθετα μόνο τό vetus σχηματίζει πληθυντικό τοῦ οὐδετέρου vetera καί τό dives, ditia (ἀντί divitia μέ ἀπλολογία).

2) ἔχουν τή γενική πληθυντικοῦ σέ -um (ἄν καί ἔχουν τήν ἀφαιρετική ἐνικοῦ σέ -i) τά ἐπίθετα inops (-ōris) ἐνδεής καί memor (-ōris) μνήμων: (inōri) inōrum, (memori) memōrum.

3. Ἐνόμαλα ἐπίθετα

42. Ἐπίθετα ἀπό τά άνόμαλα ἐπίθετα ἀξίζει νά ἀναφερθοῦν τά:

1) μερικά ἑλλειπτικά ἢ ἄκλιτα (πβ. § 34,4 καί 5): ὅπως:

(ceterus), cetēra, cetērum ὁ ἄλλος, ὁ λοιπός. Τήν ἄχρηστη ἐνική ὀνομαστική τοῦ ἀρσενικοῦ ἀναπληρώνει ἡ ὀνομαστική τοῦ γελίου, ὁ λοιπός:

frugi συνετός, ἄκλιτο. (Κυρίως εἶναι δοτική ἐνικοῦ τοῦ ὀνόματος frux καρπός)

nequam οὐτιδανός, ἄκλιτο

potis ἢ pote δυνατός (ὡς ὀνομαστική καί αἰτιατική ὄλων τῶν γενῶν)

(sons), sontis ἔνοχος. Ἡ ἐνική ὀνομαστική ἄχρηστη

2) μερικά abundantia (§34,3, β'), ὅπως:

inanīmus, -a, -um καί inanīmis, -e ἄψυχος

inērmus, -a, -um καί inērmis, -e ἄσπλος

opulentus, -a, -um καί opūlens, (-ntis) πλούσιος

4. Οἱ μετοχές

43. Οἱ μετοχές (participia) λήγουν:

1) σέ -us, -a, -um τοῦ ἐνεργητικοῦ μέλλοντα καί τοῦ παθητικοῦ

παρακειμένου (ἢ ἀορίστου): amatūr-us, amatūr-a, amatūr-um «ἀγαπή-
σων - ἀγαπήσουσα - ἀγαπήσον»· amātus, amāta, amāt-um «ἠγαπημένος,
-η, -ον» (ἢ «ἀγαπηθείς, -εῖσα, -έν»). Οἱ μετοχές αὐτές κλίνονται ὅπως
τά δευτερόκλιτα ἐπίθετα (§38, bonūs).

2) σέ -ans (-antis) ἢ -ens (-entis) τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτα: amans
(amantis) «ἀγαπῶν, -ῶσα, -ῶν». delens (delent-is) «καταστρέφων,
-ουσα, -ον».

Αὐτές οἱ μετοχές κλίνονται ὅπως τά μονοκατάληκτα ἐπίθετα σέ
-ης τῆς γ' κλίσεως (§40 γ', prudens), ὁμως στήν ἀφαιρετική τοῦ ἐνι-
κοῦ λήγουν ὄχι σέ -i ἀλλά σέ -e. Tarquinio regnante· ὅταν βασίλευε ὁ
Ταρκύνιος, -praesente medico ὅταν ὁ γιατρός εἶναι παρών.

Οἱ μετοχές αὐτές ὅταν στό λόγο ἐπέχουν θέση ἐπιθέτου στήν
ἐνική ἀφαιρετική ἔχουν κατάληξη -i: in praesenti tempore στόν πα-
ρόντα χρόνο.

5. Τά παραθετικά

44. Στά ἐπίθετα τῆς Λατινικῆς, ὅπως τῆς Ἑλληνικῆς, διακρί-
νουμε τρεῖς βαθμούς (gradus),

1) θετικό (gradus positīvus): altus, -a, -um ὑψηλός, -η, -ό·

2) συγκριτικό (gradus comparatīvus): altior, altius (§ 40, β') ὑψη-
λότερος -η -ο·

3) ὑπερθετικό (gradus superlatīvus): altissimus, altissima, altis-
simum ὑψηλότετος, -η, -ο.

45. Οἱ καταλήξεις τῶν παραθετικῶν εἶναι:

1) τοῦ συγκριτικοῦ -ior (ἄρσεν. καί θηλ.), -ius (οὐδ.) καί

2) τοῦ ὑπερθετικοῦ -issimus, -issima, -issimum.

Οἱ ἀνωτέρω καταλήξεις προστίθενται στό θέμα τοῦ θετικοῦ (ἢ
τῆς ἐπιθετικῆς μετοχῆς), πού τό βρίσκουμε, ἂν ἀπό τή γενική ἐνικοῦ
τοῦ ἄρσενικοῦ ἀφαιρέσουμε τήν κατάληξη -i ἢ is· π.χ.

altus (γεν. alt-i) ὑψηλός – alt-ior, alt-ius, alt-issimus,
-a, um (§ 40 β')·

longus (γεν. long-i) μακρός – long-ior, long-ius, long-issimus,
-a, -um·

brevis (γεν. brev-is) βραχύς – brev-ior, brev-ius, brev-issimus,
-a, -um (§ 40 β')·

felix (γεν. felic-is) εὐτυχής – felic-ior, felici-ius, felic-issimus, -a, -um (§ 40, γ')
 prudens (γεν. prudent-is) συνετός – prudent-ior, prudent-ius, prudent-issimus, -a, -um.

46. Ἀπό τὰ παραθετικά:

1) τὰ συγκριτικά ἐπίθετα εἶναι τριτόκλιτα δικατάληκτα (βλ. § 40, β').

2) τὰ ὑπερθετικά ἐπίθετα εἶναι δευτερόκλιτα τρικατάληκτα (βλ. § 38, bonus).

47. Διάφορος σχηματισμός παραθετικῶν.-1) Ἐξὶ ἐπίθετα σέ -ilis, τὰ: facilis εὐκολος, difficilis δύσκολος, similis ὁμοιος, dissimilis ἀνόμοιος, humilis ταπεινός καί gracilis ἰσχνός, σχηματίζουν τὸ ὑπερθετικό μέ τὴν προσθήκη στό θέμα τους τῆς καταλήξεως -lissimus:

facilis (γεν. facili-is) – facil-ior, facil-ius, facil-limus, -a, -um

similis (γεν. simil-is) – simil-ior, simil-ius, simil-limus, -a, -um

humilis (γεν. humil-is) – humil-ior, humil-ius, humil-limus, -a, -um

gracilis (γεν. gracil-is) – gracil-ior, gracil-ius, gracil-limus, -a, -um

(ἀλλά nobilis εὐγενής – nobilior, nobilissimus κτλ.).

2) Ὅσα ἐπίθετα λήγουν σέ -er (εἴτε δευτερόκλιτα εἴτε τριτόκλιτα) σχηματίζουν τὸν ὑπερθετικό μέ τὴν κατάληξη -rimus πού προστίθεται στήν ἐνική ὀνομαστική τοῦ ἄρσενικοῦ:

pulcher (γεν. pulchr-i) ὠραῖος – pulchr-ior, pulchr-ius, pulcher-rimus, -a, -um

acer (γεν. acr-is) ὀξύς – acr-ior, acr-ius, acer-rimus, -a, -um

pauper (γεν. pauper-is) φτωχός – pauper-ior, pauper-ius, pauper-rimus, -a, -um.

Σ η μ ε ί ω σ η . Καί τὸ ἐπίθετο vetus παλαιός (γεν. veter-is) σχηματίζει ὑπερθετικό σέ -rimus: veter-rimus. Τοῦ ἐπιθέτου maturus ὄριμος ὑπερθετικό εἶναι maturissimus καί maturrimus.

48. Τὰ ἐπίθετα πού λήγουν σέ -dicus, -volus, -ficus (σύνθετα μέ δεύτερο συνθετικό τὰ ρήματα dico λέγω, facio κάνω, volo θέλω) σχηματίζουν τὰ παραθετικά σέ -entior, -entissimus:

maledīcus (γεν. maledīci) κακολόγος,

maledic-entior, -entius, maledic-entissimus, -a, -um

magnificus (γεν. magnifici) μεγαλοπρεπής,

magnific-entior, -entius, magnific-entissimus, -a, -um

benevōlus (γεν. benevoli) εὐμενής,

benevol-entior, -entius, benevol-entissimus, -a, -um

Σ η μ ε ί ω σ η . Κατά τὸν ἴδιο τρόπο σχηματίζονται τὰ παραθετικά καὶ τοῦ ἐπιθέτου providus (γεν. provid-i) προορατικός (provid-entior, provid-entissimus). Ὁ σχηματισμός αὐτός τῶν ἀνωτέρω παραθετικῶν εἶναι κανονικός, ἐπειδὴ ἀρχικά ὁ θετικός βαθμός τῶν ἐπιθέτων ἦταν maledicens, magnificens, benevolens, providens. Τοῦ ἐπιθέτου dives πλούσιος (πού ἢ γενική του εἶναι divit-is, καί μέ συγκοπὴ dit-is) παραθετικά εἶναι divit-ior καί dit-ior, divit-issimus καί dit-issimus.

49. Ἀνόμαλα παραθετικά

bonus ἀγαθός – melior, -ius καλύτερος – optim-us, -a, -um ἄριστος

malus κακός – reior, reius χειρότερος – pessim-us, -a, -um χεῖριστος

magnus μέγας – maior, maius μεγαλύτερος – maxim-us, -a, um μέγιστος

parvus μικρός – minor, minus μικρότερος – minim-us, -a, -um ἐλάχιστος

multi, -ae, -a πολλοί – plures, plura περισσότεροι – plurim-i, -ae, -a

πλεῖστοι (§ 41, I, α', Σημ.).

multum πολύ – plus περισσότερο – plurimum πλεῖστο.

Σ η μ ε ί ω σ η . Τῶν ἄκλιτων ἐπιθέτων frugi συνετός καί nequam οὐτιδανός (§ 42, I) παραθετικά εἶναι τοῦ frugi: frugal-ior, frugal-ius, frugal-issimus, -a, um, τοῦ nequam, nequior, nequius, nequissimus, -a, -um.

50. Ἐπίθετα ἐλλειπτικά ὡς πρὸς τοὺς βαθμούς παραθέσεως (defectiva gradibus). Δέν ἔχουν παραθετικά (ὅπως καί στήν ἐλληνική γλώσσα) τὰ ἐπίθετα πού φανερώνουν ποιότητα ἢ ιδιότητα, ἢ ὁποία δέν μπορεῖ νά παρουσιάζει διάφορους βαθμούς, ὅπως εἶναι ἐκεῖνα πού φανερώνουν 1) ὕλη, π.χ. aureus χρυσός, ferreus σιδερένιος, 2) τόπο ἢ χρόνο, π.χ. marinus θαλασσινός nocturnus νυκτερινός, 3) μέτρο π.χ. bipes δίποδος, triennis τρίχρονος, 4) συγγένεια ἢ καταγωγή, π.χ. paternus πατρικός, fraternus ἀδελφικός, romānus ρωμαϊκός, 5) κάτι ἀπόλυτο ἢ ἄρνηση, π.χ. mortālis θνητός, omnipotens παντοδύναμος, immortalis ἀθάνατος, insōmnis ἄπνοος κτλ.

2) Δέν έχουν θετικό προπάντων παραθετικά επίθετα πού σχηματίστηκαν από προθέσεις ή επιρρήματα (ὅπως καί στήν Ἑλληνική γλώσσα):

(citra ἀπό δῶ, μέσα)	– ceterior πλησιέστερος,	ciŕimus	ἐγγύτατος
—	– deterior χειρότερος,	deterŕimus	χειρίστος
(intra ἐντός)	– interior ἐσώτερος	intŕimus	ἐσώτατος
(πβ. Ἑλλην. ὠκύς)	– ocior ταχύτερος,	ocissŕimus	ταχύτατος
(prae ἐμπρός)	– prior πρότερος	prŕimus	πρώτος
(prope πλησίον)	– propior ἐγγύτερος	proŕimus	ἐγγύτατος
(πβ. rotis, § 42)	– rotior δυνατότερος	rotissŕimus	κράτιστος
(ultra πέρα)	– ulterior ἐξώτερος	ultŕimus	ἐσχατος

3) Δέν έχουν τό ἓνα ἀπό τά δύο παραθετικά:

α') συγκριτικό, τά επίθετα

falsus ψευδής		falsissimus ψευδέστατος
novus νέος	(recentior ἀπό τό recens, πρόσφατος)	novissimus ἐσχατος
sacer ἱερός	(sanctior ἀπό τό sanctus)	sacerrimus ἱερότατος
vetus παλαιός	(vetustior ἀπό τό vetustus)	veterrimus παλαιότατος
καί ἄλλα μερικά		

β') ὑπερθετικό, τά επίθετα

alacer εὐθυμος	– alacrior	εὐθυμότερος
iuvenis νέος	– iunior	νεώτερος
senex γέρος	– senior	πρεσβύτερος
καί μερικά ἄλλα.		

51. Τέσσερα επίθετα, τό extērus ὁ ἔξω, infērus ὁ κάτω, supērus ὁ ἄνω καί postērus ὁ ἐπόμενος στόν ὑπερθετικό βαθμό εἶναι abundantia (πβ. § 42, 2) δηλ. ἔχουν δύο τύπους:

exterus exterior	ἐξώτερος,	extrēmus	καί	extŕimus	ἐξώτατος
inferus inferior	κατώτερος	infŕimus	καί	ŕimus	κατώτατος
superus superior	ὑπέρτερος	suprēmus	καί	summus	ὑψιστος
posterus posterior	ὑστερότερος	postrēmus	καί	postŕimus	τελευταῖος

52. Παραθετικά περιφραστικά.— Τά ἐπίθετα σέ -us ὅσα ἐμπρός ἀπό αὐτό ἔχουν φωνήεν, σχηματίζουν κανονικά τά παραθετικά τους περιφραστικῶς, δηλ. τό συγκριτικό μέ τό magis πίο καί τό θετικό, καί τό ὑπερθετικό μέ τό maxime πολύ καί τό θετικό:

idoneus ἐπιτήδειος,	– magis idoneus,	maxime idoneus
dubi-us ἀμφίβολος,	– magis dubius,	maxime dubius
vacu-us κενός,	– magis vacuus,	maxime vacuus

(Πβ. τά ἀρχαῖα Ἑλληνικά: φίλος, μᾶλλον φίλος, μάλιστα φίλος κτλ.).

Σ η μ ε ί ω σ η . Ὅσα λήγουν σέ -quus σχηματίζουν κανονικά τά παραθετικά π.χ. antiquus ἀρχαῖος, antiquior, antiquissimus.

53. Παραθετικά ἐπιρρημάτων.— Ἐπιρρήματα πού σχηματίζουν παραθετικά στή Λατινική (ὅπως καί στήν Ἑλληνική) εἶναι προπάντων ὅσα παράγονται ἀπό ἐπίθετα, ἀκόμη καί μερικά πού ἔχουν τοπική ἢ χρονική σημασία.

Συγκριτικός βαθμός τῶν ἐπιρρημάτων πού παράγονται ἀπό ἐπίθετα εἶναι ἡ ἐνική αἰτιατική τοῦ οὐδετέρου τοῦ συγκριτικοῦ τοῦ ἐπιθέτου· ὁ ὑπερθετικός σχηματίζεται ἀπό τό θέμα τοῦ ὑπερθετικοῦ τοῦ ἐπιθέτου μέ τήν κατάληξη -e, ὅπως:

(rectus)	rectē	ὀρθά	– rectius	ὀρθότερα,	rectissim-ē ὀρθότατα
(miser)	miserē	ἄθλια	– miserius	ἄθλιότερα	miserrim-e ἄθλιότατα
(celer)	celeriter	γρήγορα	– celerius	γρηγορότερα	celerrim-e τάχιστα
(acer)	acriter	ὀξέως	– acrius	ὀξύτερα	acerrim-e ὀξύτατα
(gravis)	graviter	βαριά	– gravius	βαρύτερα	gravissim-e βαρύτατα
(facilis)	facilē	εὐκόλα	– facilius	εὐκολότερα	facillim-e εὐκολότατα
(prudens)	prudenter	συνετά	– prudentius	συνετότερα	prudenterim-e συνετότατα (§ 48)
(bonus)	bēnē	καλά	– melius	καλύτερα	optim-e ἄριστα

(malus)	māle	κακά	- reius	χειρότερα	pessim-e χείριστα
non multum ἢ paulum	ὀλίγο	- minus	ὀλιγότερο	minim-e ἐλάχιστα	
prope κοντά (§50)		- propius	πλησιέστερα	proxim-e πλησιέστατα	
diu		- diutius	περισσότερο χρόνο	diutissim-e πάρα πολύ χρόνο	
saepe πολλές φορές		- saepius	συχνότερα	saepissim-e συχνότατα	

54. Ἀνώμαλα παραθετικά ἐπιρρημάτων

multum πολύ	plus περισσότερο	plurimum πλεῖστο
magnopōre (ἢ magno opere) πολύ	magis πιά	maxime πολύ πολύ
—	deterius χειρότερα	deterime χείριστα
—	ocius γρηγορότερα	ocissime τάχιστα
—	potius πιά	potissimum πολύ πολύ
(πβ. § 50, 2)	prius πρωτότερα	primum ἢ primō πρῶτα πρῶτα
merito ἄξια		meritissimo πολύ ἄξια
nuper πρό ὀλίγου	(πβ. § 50, 3α')	nuperime μόλις πρό ὀλίγου
satis ἀρκετά	satius καλύτερα,	
secus μέ ἄλλο τρόπο (nihilo)	secius ἢ setius «οὐδέν ἤττον»	
(πβ. § 50, 3, β').		

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ
ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ (PRONOMINA)

55. Ἡ Λατινικὴ γλῶσσα ἔχει τὶς ἑξῆς ἀντωνυμίες:

- 1) προσωπικὲς (pronomina personalia),
- 2) κτητικὲς (pronomina possessiva),
- 3) δεικτικὲς (pronomina demonstrativa),
- 4) ὀριστικὲς (pronomina determinativa),
- 5) ἀναφορικὲς (pronomina relativa),
- 6) ἐρωτηματικὲς (pronomina interrogativa),
- 7) ἀόριστες (pronomina indefinita).

Σ η μ ε ί ω σ η . Ἡ Λατινικὴ γλῶσσα δὲν ἔχει αὐτοπαθεῖς καὶ ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμίες. Στὸ Συνακτικὸ θά ἀναπτυχθεῖ μὲ ποιῆς ἀντωνυμίες καὶ ἄλλα λεκτικὰ μέσα ἐκφράζεται στῆ Λατινικῇ ἡ αὐτοπάθεια ἢ ἀλληλοπάθεια.

56. Προσωπικὲς ἀντωνυμίες (§55, 1) εἶναι ἡ ego ἐγώ, tu ἐσύ, sui (γεν. πτώση) τοῦ ἑαυτοῦ του. Κλίνονται ὡς ἑξῆς:

S i n g u l a r i s		
(persona prima)	(persona secunda)	(persona tertia)
Nom. ego ἐγώ	tu ἐσύ	
Gen. mēi ἐμένα, μου	tui ἐσένα, σου	sui τοῦ ἑαυτοῦ του
Dat. mīhi σ' ἐμένα	tibi σ' ἐσένα	sibi στὸν ἑαυτό του
Acc. mē ἐμένα	tē ἐσένα	sē τὸν ἑαυτό του
Abl. a mē ἀπὸ ἐμένα	ā tē ἀπὸ ἐσένα	a sē ἀπὸ τὸν ἑαυτό του

P l u r a l i s		
Nom. nōs ἡμεῖς	vos ἐσεῖς	—
Gen. nōstri, nōstrum ἡμᾶς	vēstri, vēstrum ἐσᾶς	sui τοῦ ἑαυτοῦ των ἢ ἑαυτῶν των
Dat. nōbis σ' ἡμᾶς	vōbis σ' ἐσᾶς	sibi στὸν ἑαυτό των ἢ ἑαυτῶν των

Acc. nōs ἐμᾶς	vōs ἐσᾶς	sē τόν ἑαυτό των ἢ τούς ἑαυτούς των
Abl. a nobis ἀπό ἐμᾶς	a vobis ἀπό ἐσᾶς	a sē ἀπό τόν ἑαυτό των ἢ ἑαυτούς των

1) Ἡ ὀνομαστική τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας τοῦ γ' προσώπου πού λείπει ἀναπληρώνεται μέ τήν ὀνομαστική μᾶς ἀπό τίς δεικτικές ἢ ὀριστικές ἀντωνυμίες hic, ille, is πού κάθε φορά θά εἶναι ἡ πιό κατάλληλη στό λόγο.

2) Ἀπό τούς δύο τύπους τῆς πληθυντικῆς γενικῆς τοῦ α' καί τοῦ β' προσώπου (nostrī, nostrum-vestrī, vestrum), χρησιμοποιεῖται ὁ τύπος πού λήγει σέ -i ὅταν ἡ γενική αὐτή μέσα στό λόγο εἶναι ἀντικειμενική ἢ κτητική, ὁ ἄλλος τύπος πού λήγει σέ -um χρησιμοποιεῖται, ὅταν ἡ γενική αὐτή εἶναι διαιρετική: amici memores **nostrī** (vestrī) sunt «οἱ φίλοι μνήμονες ἡμῶν (ὕμῶν) εἰσιν» (= οἱ φίλοι μᾶς ἐνθυμοῦνται)· melior pars **nostrī** immortalis est «τό κρεῖττον ἡμῶν μέρος ἀθάνατόν ἐστι» (= τό πολυτιμότερο μέρος μας εἶναι ἀθάνατο)· ἀλλά: multi **nostrum** πολλοί ἀπό μᾶς quis **vestrum**, ποίος ἀπό σᾶς.

Σ η μ ε ἰ ω σ η . Οἱ τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν, ἐκτός ἀπό τόν τύπο tu καί τούς τύπους τῆς γενικῆς πληθυντικοῦ τοῦ α' καί τοῦ β' προσώπου, ἐνισχύονται, ὅταν ὑπάρξει ἐμφαση ἢ ἀντιδιαστολή, μέ τό πρόσφουμα mei: ego-mei (πβλ. «ἐγῶγε»), nōsmet («ἡμεῖς γε - ἡμᾶς γε») - tēmet «σέ γε», sēmēt «ἐαυτόν γε». Ὁ τύπος tu ἐνισχύεται μέ τό πρόσφουμα tē: tūte «σύ γε». Τέλος οἱ τύποι me, te, se ἐνισχύονται μέ διπλασιασμό: mēmē «ἐμέ γε», tētē «σέ γε», sēsē «ἐαυτόν γε».

57. Κτητικές ἀντωνυμίες (§ 55, 2) εἶναι οἱ ἑξῆς:

mēus,	mēa	mē-um	δικός μου, δική μου, δικό μου
nostēr,	nostrā	nostrum	δικός μας, δική μας, δικό μας
tū-us,	tūa,	tū-um	δικός σου, δική σου, δικό σου
vestēr,	vestrā	vestrum	δικός σας, δική σας, δικό σας
sū-us,	sū-a	sū-um	δικός του, δική του, δικό του καί δικός των, δική των, δικό των.

Οἱ κτητικές ἀντωνυμίες κλίνονται ὅπως τά δευτερόκλιτα ἐπίθετα (βλ. §38, α' bonus καί γ' niger). Τοῦ ἀρσενικοῦ ὅμως meus κλητική τοῦ ἐνικοῦ εἶναι mi(ἢ meus), ὅμοια δηλ. μέ τήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ:

τότε και τό ὄνομα πού συνοδεύει τήν ἀντωνυμία τίθεται σέ ὄνομα-στική: *mi fili παιδί μου* (§19,3), *meus oculus μάτι μου*.

Σ η μ ε ί ω σ η 1 . Καί τῶν κτητικῶν ἀντωνυμιῶν οἱ τύποι ἐνισχύονται μέ τό πρόσωμα -*met* ἢ -*pte*: *meāmet facta* τά κατορθώματά μου βέβαια, *suāpte manu* μέ τό ἴδιο του τό χέρι.

Σ η μ ε ί ω σ η 2 . Ἀπό τίς κτητικές ἀντωνυμίες *poster* καί *vester* παράγονται τά μονοκατάληκτα ἐπιθετα *nostras* (-*ātis*) ἡμεδαπός, *vestras* (-*ātis*) ὑμεδαπός (βλ. §26, 4, Β' β').

58. Δεικτικές ἀντωνυμίες (§55,3) εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) *hic, haec, hōc* (σχετικά μέ τό α' πρόσωπο), αὐτός δά, αὐτή δά, αὐτό δά·

2) *istē, istā, istūd* (σχετική μέ τό β' πρόσωπο) αὐτός, αὐτή, αὐτό·

3) *ille, illa, illūd* (σχετική μέ τό γ' πρόσωπο) ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο·

4) *tālis, tale* τέτοιος, τέτοια, τέτοιο (τριτόκλιτη δικατάληκτη, §40 β')·

5) *tantus, tanta, tantum* τόσοσος, τόση, τόσο (γιά μέγεθος καί γιά ἡλικία)· (δευτερόκλιτη τρικατάληκτη §38 α')·

6) *tōt* (ἄκλιτη, μόνο στόν πληθυντικό) τόσοι, τόσες, τόσα

7) *tōt - īdem* (ἀπό τό *toti* = *tot* καί *dem*· ἄκλιτη μόνο στόν πληθυντικό) ἄλλοι τόσοι κτλ.

Οἱ τρεῖς πρῶτες κλίνονται ὡς ἑξῆς:

S i n g u l a r i s						
Nom.	<i>hic</i>	<i>haec</i>	<i>hōc</i>	<i>istē</i>	<i>istā</i>	<i>istūd</i>
Gen.		<i>hūiūs</i> (προφ. <i>hujus</i>)		<i>istīus</i>		
Dat.		<i>hūic</i>		—	<i>istī</i>	
Acc.	<i>hunc</i>	<i>hanc</i>	<i>hōc</i>	<i>istum</i>	<i>istam</i>	<i>istūd</i>
Abl.	<i>hōc</i>	<i>hāc</i>	<i>hōc</i>	<i>istō</i>	<i>istā</i>	<i>istō</i>

P l u r a l i s						
Nom.	<i>hī</i>	<i>hae</i>	<i>haec</i>	<i>istī</i>	<i>istae</i>	<i>istā</i>
Gen.	<i>hōrum</i>	<i>hārum</i>	<i>hōrum</i>	<i>istōrum</i>	<i>istārum</i>	<i>istōrum</i>
Dat.		<i>hīs</i>			<i>istīs</i>	

Acc.	hōs	hās	haec	istōs	istās	istā
Abl.		hīs			istīs	

S i n g u l a r i s

P l u r a l i s

Nom.	illē	illā	illū	illī	illae	illā
Gen.		illius		illōrum	illārum	illūrum
Dat.		illī			illis	
Acc.	illum	illam	illū	illōs	illās	illā
Abl.	illō	illā	illō		illis	

Σ η μ ε ί ω σ η . Οί τύποι πού λήγουν σέ s ένισχύονται μέ τήν προσθήκη του προσφύματος ce: huicce, hiscce, hosce κτλ. (πρβ άρχ. Έλλην. ούτοσί, τουτουί, κτλ.).

59. Όριστικές άντωνυμίες είναι οί έξής:

1) is, eā, id αυτός, αυτή αυτό (σχετική μέ τό τρίτο πρόσωπο· βλ. και §56, 1)

2) ipsē, ipsā, ipsūm, ό ίδιος, ή ίδια, τό ίδιο·

3) idem, eādem, idem ό ίδιος, ή ίδια, τό ίδιο·

4) alter, altera, alterum ό άλλος, ή άλλη, τό άλλο.

Οί άνωτέρω άντωνυμίες κλίνονται ώς έξής:

S i n g u l a r i s

Nom.	is	eā	id	ipsē	ipsā	ipsum
Gen.		eius (προφ. ejus)			ipsius	
Dat.		ei			ipsi	
Acc.	eum	eam	id	ipsum	ipsam	ipsum
Abl.	eō	eā	eō	ipsō	ipsā	ipsō

P l u r a l i s

Nom.	(ēi) ii	eae	eā	ipsi	ipsae	ipsā
Gen.	eōrum	eārum	eōrum	ipsōrum	ipsārum	ipsōrum
Dat.		(ēis) iis			ipsis	
Acc.	eōs	eās	eā	ipsōs	ipsās	ipsā
Abl.		(ēis) iis			ipsis	

	S i n g u l a r i s			P l u r a l i s		
Nom.	īdem	ēādem	īdem	ēīdem ἢ ἴdem	ēādem	ēādem
Gen.		eīūsdem		eōrundem	eārundem	eōrundem
Dat.		eīdem		eīsdem	(īisdem)	īsdem
Acc.	eundem	eandem	īdem	eōsdem	eāsdem	eādem
Abl.	eōdem	eādem	eōdem	eīsdem	(īisdem)	īsdem

	S i n g u l a r i s			P l u r a l i s		
Nom.	alter	altēra	altērūm	alterī	alterae	alterā
Gen.		alterīus		alterōrum	alterārum	alterōrum
Dat.		alterī			alterīs	
Acc.	alterum	alteram	alterum	alterōs	alterās	alterā
Abl.	alterō	alterā	alterō		alterīs	

Σ η μ ε ί ω σ η . Ἡ ἀντωνυμία *idem, eadem, idem* προήλθε ἀπὸ τὴν *is, ea, id* καὶ μέ τὸ πρόσφωμα *-dem*, ποῦ ὅταν κλίνεται ἡ ἀντωνυμία μένει ἀμετάβλητο (πρβ. ὅ-δε, ἡ-δε, τό-δε στὴν ἑρχ. Ἑλληνικῆ).

Κατὰ τὴν κλίση τῆς ἀντωνυμίας τὸ τελικὸ *m* ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ *dem* τρέπεται σὲ *n*: *eundem, eorundem* κτλ. (*eundem, eorumdem* κτλ.).

60. Ἀναφορικές ἀντωνυμίες (§55,5) εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) *quī, quae, quōd* ὁ ὁποῖος, ἡ ὁποία, τὸ ὁποῖο·

2) *quālis, quāle, τέτοιος-α-ο* «ὁποῖος - ὁποία - ὁποῖο»), τριτόκλιτη δικατάληκτη (§40,β' *facilis*)·

3) *quāntus, quanta, quantum* ὅσος ὄση, ὅσο· δευτερόκλιτη τρικατάληκτη (§38,α' , *bonus*)·

4) *quōt* (ἄκλιτη, πληθυντικοῦ μόνο) ὅσοι, ὅσες, ὅσα· (πρβ. §58,6 *tot*)·

5) *ūter, utra, utrum* ποιός ἀπὸ τοὺς δύο, ποιά ἀπὸ τίς δύο, ποιό ἀπὸ τὰ δύο.

Ἡ πρώτη καὶ ἡ τελευταία κλίνονται ὡς ἑξῆς:

	S i n g u l a r i s			P l u r a l i s		
Nom.	quī	quae	quōd	quī	quae	quae
Gen.		cūiūs	(προφ. <i>eius</i>)	quōrum	quārum	quōrum
Dat.		cūī	(προφ. ὡς μία συλλαβή)		quībus	

Acc.	quēm	quām	quōd	quōs	quās	quae
Abl.	quō	quā	quō		quībus	

S i n g u l a r i s

P l u r a l i s

Nom.	utēr	ŭtra	utrum	utrī	utrae	utrā
Gen.		utrīus		utrōrum	utrārum	utrōrum
Dat.		utrī			utrīs	
Acc.	utrum	utram	utrum	utrōs	utrās	utrā
Abl.	utrō	utrā	utrō		utrīs	(§ 38, γ)

Σ η μ ε ί ω σ η 1. Τῆς ἐνικῆς ἀφαιρετικῆς τῆς ἀντωνυμίας *quī*, *quae*, *quod* ὑπάρχει καί τύπος *quī* (= *quo*), πού χρησιμοποιεῖται κυρίως στή φράση *quicum* (μαζί μέ τόν ὁποῖο κτλ.).

Σ η μ ε ί ω σ η 2. Ἡ (ἄκλιτη) ἀναφορική ἀντωνυμία *quoi* ὅταν διπλασιάζεται γίνεται ἄοριστολογική (*quoi quoi* = ὁσοιδήποτε). Ἄοριστολογικές γίνονται ὅλες οἱ ἀναφορικές ἀντωνυμίες ὅταν προσλαμβάνουν τό μόριο *-cumque* (πού κατά τήν κλίση μένει ἀμετάβλητο) (*pronomina relativa indefinita*):

- 1) *quicumque*, *quaecumque*, *quodcumque* ὁποιοσδήποτε (*gen. cuius-cumque*, *dat. cui-cumque* κτλ.);
- 2) *quālicumque*, *quālecumque* ὁσοσδήποτε, ὁποιοσδήποτε;
- 3) *quantuscumque*, *quantacumque*, *quantumcumque* ὅσοσδήποτε;
- 4) *quocumque* ὁσοιδήποτε;
- 5) *utercumque*, *utrācumque*, *utrumcumque* ὁποιοσδήποτε ἀπό τούς δύο (*gen. utrius-cumque*, *dat. utricumque* κτλ.);

61. Ἐρωτηματικές ἀντωνυμίες (§ 55,6) εἶναι οἱ ἑξῆς:

- 1) *quīs*, *quīd*? (οὐσιαστική) ποιός, -ά, -ό
- 2) *quī*, *quae*, *quōd*? (ἐπιθετική) ποιός-ά-ό
- 3) *ŭter*, *ŭtra*, *ŭtrum*? ποιός ἀπό τούς δύο;
- 4) *quālis*, *quāle*? τί λογῆς; (πρβ. § 60,2)
- 5) *quantus*, *quanta*, *quantum*? πόσος, -η, ο; ποιᾶς ἡλικίας;
- 6) *quōt*? (ἄκλιτη, μόνο πληθυντικοῦ) πόσοι; (πρβ. § 58,6 tot).

Ἐκτός ἀπό τήν *quis*, *quid*, οἱ ὑπόλοιπες (κλιτές) ἐρωτηματικές ἀντωνυμίες κλίνονται ὅπως καί οἱ ἀντίστοιχες ἀναφορικές (§60).

Ἡ *quis*, *quid* κλίνεται ὡς ἑξῆς:

Singularis

	Ἄρσενικό καί θηλυκό	Οὐδέτερο
Nom.	quis ποιός;	quid ποιό;
Gen.	cuius τίνος;	
Dat.	cui σέ ποιόν;	
Acc.	quem ποιόν;	quid ποιό;
Abl.	quo	

Pluralis

	Ἄρσενικό καί θηλυκό	Οὐδέτερο
Nom.	quī ποιοί; quae ποιές;	quae ποιά;
Gen.	quōrum τίνων; quārum τίνων;	quōrum τίνων;
Dat.	quibus σέ ποιούς;	
Acc.	quōs ποιούς; quās ποιές;	quae ποιά;
Abl.	quibus	(πρβ. § 60, 1).

Σ η μ ε ί ω σ η 1. Τῆς ἐνικῆς ἀφαιρετικῆς τῆς ἀντωνυμίας quis, quid, ὑπάρχει καί τύπος qui (= quo), (πρβ. § 60, Σημ. 1).

Σ η μ ε ί ω σ η 2. Στίς δύο πρῶτες ἐρωτηματικῆς ἀντωνυμίες πολλές φορές προστίθεται τό ἀπορηματικό μόριο nam (λοιπόν), ποῦ μένει ἀμετάβλητο κατά τήν κλίση: quisnam? quidnam? ποιός λοιπόν; τί λοιπόν; quinam? quoniam? ποιός λοιπόν; κτλ. gen. cuiusnam, dat. cuinam κτλ. (πρβ. § 60, Σημ. 2).

Σ η μ ε ί ω σ η 3. Ἀπό τήν ἐνική γενική cuius (τίνος) παράγεται καί μιᾷ ἄλλῃ ἐρωτηματικῆ ἀντωνυμία (τρικατάληκτη δευτερόκλιτη) ἡ cuius, cuiā, cuium, μέ κτητική σημασία: cuiā vox? τίνος φωνή; Ἀπό αὐτή τήν ἀντωνυμία παράγεται τό ἐρωτηματικό μονοκατάληκτο ἐπίθετο cuius (γεν. cuius κτλ. = «ποδαπός»;), σ' αὐτό ἀποδίδονται ὡς ἀπάντησι τó nostras «ἡμεδαπός» καί vestras «ῶμεδαπός» (§ 26, 4, Β', β').

62. Ἀόριστες ἀντωνυμίες (§ 55, 7) εἶναι οἱ ἑξῆς:

	Οὐσιαστικές	Ἐπιθετικές
1)	quis, (quae ἢ qua), quid, ἕνας, μία, ἕνα	1) qui, quae ἢ qua , quod κάποιος -α -ο·
	Gen. cuius, Dat. cui κτλ. (§ 60 καί § 61).	
	Τοῦ οὐδετέρου πληθυντικοῦ ὀνομαστική καί αἰτιατική συνήθως qua καί σπανιότερα quae (μερικά)·	
2)	aliquis, (aliqua ἢ aliquae), aliquid κάποιος-α-ο	2) aliqui, aliqua, aliquid· κάποιος-α-ο·
	Gen. alicuius, Dat. alicui κτλ. (§ 60 καί § 61).	

Τοῦ οὐδετέρου πληθυντικῆ ὀνομαστ. καί αἰτ. συνήθως *aīquā* (μερικά)·

- 3) *quisriam*, (*quaeriam*) ἢ *quidriam* κάποιος-α-ο
Gen. *cuiusriam*, Dat. *cuiriam* κτλ.
- 3) *quisriam*, *quaeriam*, *quodriam*
κάποιος-α-ο·
- 4) *quisquam*, *quidquam* ἢ *quicquam*, κάποιος-α-ο
Gen. *cuiusquam*, Dat. *cuiquam* κτλ. Gen. *ullius*, Dat. *ulli*, acc. *ullum*, *ullam*, *ullum* κτλ.
- 4) *ullus*, *ulla*, *ullum*
κάποιος-α-ο·
- 5) *quīdam*, *quaedam*, *quiddam*, κάποιος-α-ο
Gen. *cuiūsdam*, dat. *cuidam*, acc. *quendam*, *quandam*
Plur. Gen. *quorundam*, *quarundam* (πρβ. § 59 Σημ. *idem*)
- 5) *quīdam*, *quaedam*, *quoddam*
κάποιος-α-ο·
- 6) —
- 6) *aliquot* (ἄκλιτη) μερικοί
(§ 60,4)
- 7) *quīlibet*, *quaelibet*, *quidlibet*
ὁποιοδήποτε
Gen. *cuiuslibet*, dat. *cuilibet* κτλ.
- 7) *quīlibet*, *quaelibet*, *quodlibet*
ὁποιοσδήποτε
- 8) *quīvis*, *quaevis*, *quidvis*
ὁποιοσδήποτε (ὅποιος θέλεις)
Gen. *cuiusvis*, Dat. *cuivis* κτλ.
- 8) *quīvis*, *quaevis*, *quodvis*
ὁποιοσδήποτε (ὅποιος θέλεις)
- 9) *quisque*, (*quaeque*) *quidque*
κάποιος-καθένας καθεμία,
καθένα
Gen. *cuique* Dat. *cuivis* κτλ.
- 9) *quisque*, *quaeque*, *quodque*
καθένας, καθεμία, καθένα
- 10) *unusquisque*, *unumquidque*
καθένας χωριστά
Gen. *uniuscuiusque*, Dat. *unicuique*, Acc. *unumquemque* κτλ. (τό *unus*
καί τό *quis* ἢ *qui* κλίνονται χωριστά)·
- 10) *unusquique*, *unaquaeque*,
unumquodque καθένας χωριστά
- 11) *nemo* (ἀπό τοῦ *ne* + *homo*, ἦτοι *homo*) κανένας - Gen. *nullius*, Dat. *neminī*, acc. *neminem*. Ἡ ἀφαιρετικῆ καί ὄλος ὁ πληθυντικὸς ἐλλείπουν καί ἀναπληρώνονται ἀπὸ τῆ *nullus-a-um*
- 11) *nullus*, *nulla*, *nullum*: κανένας, καμία, κανένα Gen. *nullius*, Dat. *nulli*, Acc. *nullum*, *nullam*, *nullum* κτλ. (βλ. ἀνωτέρω, 4, *ullus*).

- 12) nihil (οὐδέτερο οὐσιαστικό, ἐνικοῦ ἀριθμοῦ ὄνομ. καί αἰτιατ. μόνο)· τίποτε. Οἱ τύποι πού λείπουν στήν κλίση ἀναπληρώνονται ἀπό τό nulla res (Gen. nullius rei, Dat. nulli rei, Abl. nulla re §32)·
- 13) alter, altera, alterum ἕτερος (βλ. §59)·
- 14) neuter, neutra, neutrum κανένας ἀπό τούς δύο - Gen. neutrius, Dat. neutri, Acc. neutrum, neutram, neutrum κτλ. (§60, uter)·
- 15) ambo, ambae, ambo· καί οἱ δύο (κλίνονται ὅπως τό ἀριθμητικό duo, duae, duo)·
- 16) alius, alia, aliud, ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο - Gen. alius, Dat. aliī, acc. alium, aliam, aliud κτλ. (ὡς τρικατάληκτο δευτερόκλιτο ἐπίθετο).

Σ η μ ε ί ω σ η . Σχηματίζουν τή γενική ἐνικοῦ καί τῶν τριῶν γενῶν σέ -ius καί τή δοτική σέ -i ἐκτός ἀπό τίς ἀντωνυμίες iste, ille (§58), ipse, alter (§59), ullus, nullus, uter καί neuter, τό ἀριθμητικό unus, -a, -um (ἕνας) καί τά ἐπίθετα solus, -a, -um (μόνος) καί totus, -a, -um (ὀλόκληρος)· τίς ἄλλες πτώσεις τίς σχηματίζουν ὅπως τά τρικατάληκτα δευτερόκλιτα ἐπίθετα (§38, α')· unus, -a, -um, Gen. unius, Dat. unī, Acc. unum, unam, unum κτλ. solus, -a, -um, Gen. solius, Dat. solī, Acc. solum, solam, solum κτλ. -totus, -a, -um, Gen. totius, Dat. totī, Acc. totum, totam, totum κτλ.

Τό i τοῦ -ius τῆς γενικῆς ἐνικοῦ τῶν ἁνωτέρω ἀντωνυμιῶν καί ἐπιθέτων, πού παρά τόν κανόνα (§6 Σημ.) εἶναι συνήθως μακρό, λαμβάνεται καί ὡς βραχύ κυρίως στούς ποιητές· alterius καί alterius κτλ., ἀλλά πάντοτε (alius) γεν. alius.

63. Συσχετικές ἀντωνυμίες (pronomina correlativa)

Ἐρωτηματικές (§61)	Δεικτικές καί ὀριστικές (§58-59)	Ἀναφορικές (§60)	Ἀόριστες (§62)
quis?	hic, iste ille, is κτλ.	qui quicumque	aliquis κτλ.
qualis?	talis	qualis qualiscumque	—
quantus?	tantus	quantus quantuscumque	aliquantus
quot?	tot	quot quotcumque	aliquot

64. Συσχετικά άντωνυμικά επίρρηματα
(*adverbia pronominalia correlativa*)

α') Τοπικά

Ερωτηματικά	Δεικτικά	Άναφορικά	Άόριστα
ubi? ποῦ;	hic ἐδῶ istic αὐτοῦ illie ἐκεῖ — ibi ἐδῶ ibidem στὸν ἴδιο τόπο	ubi, ὅπου ubicumque ὅπουδῆποτε	alicubi κάπου usquam κάπου ubique παντοῦ nusquam πουθενά — aibi σέ ἄλλο μέρος
quo? σέ ποῖο μέρος;	huc ἐδῶ ista, istuc σ' αὐτό τό μέρος illo, illuc σ' ἐκεῖνο τό μέρος — eo σ' αὐτό τόν τόπο eodem στὸν ἴδιο τόπο	quo ὅπου quocumque ὅπουδῆποτε	aliquo σέ κάποιο τόπο — alio σέ ἄλλο τόπο
unde? ἀπό ποῦ;	hinc ἀπό δῶ instinc ἀπό αὐτό τό μέρος illinc ἀπό ἐκεῖ — inde ἀπό ἐδῶ indidem ἀπό τόν ἴδιο τόπο utrimque καί ἀπό τά δύο μέρη	unde ἀπό ὅπου undecumque ἀπό ὁποιοδή- ποτε μέρος	alicunde ἀπό κάποιο μέρος undique ἀπό ὅλα τά μέρη — aliunde ἀπό ἄλλα μέρη

Ἑρωτηματικά	Δεικτικά	Ἀναφορικά	Ἀόριστα
quā? μέσω ποιοῦ τόπου;	hāc μέσω αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ τόπου eā μέσω αὐτοῦ τοῦ τόπου	quā μέσω τοῦ τόπου ἀπό τόν ὁποῖο	—

Τά ἀνωτέρω ἐπιρρήματα εἶναι κυρίως ἀφαιρετικές τῶν ἀντίστοιχων ἀντωνυμιῶν, στίς ὁποῖες ἐννοεῖται ἡ ἀφαιρετική νία (τοῦ ὀνόματος νία ὁδός).

β') Χρονικά

quando? πότε; tum τότε – quondam κάποτε, olim κάποτε, παλιά
umquam aliquando ἐνίστε – nunquam οὐδέποτε – alias ἄλλοτε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΤΑ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ (NUMERALIA)

65. Ἀριθμητικά ἢ Λατινική γλώσσα ἔχει μόνο ἐπίθετα (numeralia adiectiva) καί ἐπιρρήματα (numeralia adverbia)· οὐσιαστικά δέν ἔχει.

Τά ἀριθμητικά τῆς Λατινικῆς εἶναι:

- 1) ἀπόλυτα (numeralia cardinalia)·
- 2) τακτικά (numeralia ordinalia)·
- 3) πολλαπλασιαστικά (numeralia multiplicativa)·

4) ἀναλογικά (numeralia proportionalia), ὅπως καί στήν Ἑλληνική γλώσσα· ἐκτός ἀπό τά ἀνωτέρω ἔχει καί ἀριθμητικά

5) διανεμητικά (numeralia distributiva), ἀριθμητικά ἐπίθετα μέ τά ὁποῖα δίνουμε ἀπάντηση στήν ἐρώτηση (quoteni?) **ἀνά πόσοι;** π.χ. bini ἀνά δύο, terni ἀνά τρεῖς κτλ.

Σ η μ ε ί ω σ η . Χρονικά ἀριθμητικά (ἀντίστοιχα πρὸς τά ἀρχαῖα Ἑλληνικά δευτεραῖος, τριταῖος κτλ.) δέν ἔχει ἡ Λατινική.

66. α) Πίνακας των ἀριθμητικῶν

Ἀραβικά ψηφία	Ρωμαϊκά σημεία	Ἀπόλυτα quot? ποσοί:	Τακτικά quotus? σέ ποιά θέση:	Διαμετρικά quoteni? ἀνά πόσους;	Ἐπιφράματα quotiens? πόσες φορές;
1	I	unus, -a, -um ἕνας, μία, ἕνα	primus, -a, -um πρῶτος, πρώτη, πρῶτο	singuli, -ae, -a ἀνά ἕνα	semel μιά φορά
2	II	duo, duae, duo δύο	secundus, -a, -um ἡ alter, -a, -um δευτερος, -η, -ο	bini, -ae, -a ἀνά δύο	bis δύο φορές
3	III	tres, tria τρεις, τρία	tertius, -a, -um τρίτος, -η, -ο	terni(trini) -ae, -a ἀνά τρεῖς	ter τρεις φορές
4	IV	quattuor quatre	quartus, -a, -um quintus	quaterni quini	quater quinquies
5	V	quinque	sextus	seni	sexies
6	VI	sex	septimus	septeni	septies
7	VII	septem	octāvus	octōni	octies
8	VIII	octō	nonus	novēni	novies
9	IX	novem	decimus	deni	decies
10	X	decem			
11	XI	undecim	undecimus	undeni	undecies
12	XII	duodecim	duodecimus	duodeni	duodecies

Αραβικά ψηφία	Ρωμαϊκά σημεία	Άπλόλυτα quoti? πόσοι;	Τακτικά quotus? σέ ποιά θέση;	Διαμεηικά quoteni? ανά πόσους;	Έπιρρήματα quotiens? πόσες φορές;
13	XIII	tredecim	tertius decimus	temi deni	ter decies
14	XIV	quattuordecim	quartus decimus	quatermi deni	quater decies
15	XV	quindecim	quintus decimus	quini deni	quinquies decies
16	XVI	sedecim	sextus decimus	seni deni	sexies decies
17	XVII	septendecim	septimus decimus	septeni deni	septies decies
18	XVIII	duodeviginti	duodevicesimus	octoni deni ἤ duodeviceni	octies decies ἤ duodevicies
19	XIX	undeviginti	undevicesimus	noveni deni ἤ undeviceni	novies decies ἤ undevicies
20	XX	viginti	vicesimus	vicēni	vicies
21	XXI	unus et viginti ἤ viginti unus	unus (primus) et vicesimus ἤ vicesi- mus primus	viceni singuli	semel et vices (ἤ vices et semel)
22	XXII	viginti duo	vicesimus secundus ἤ vicesimus alter	viceni bini	vicies et bis (ἤ bis et vices)
28	XXVIII	duodeviginti	duodevicesimus ἤ vicesimus octavus	duodeviceni	duodevicies
29	XXIX	undeviginti	undevicesimus	undeviceni	undevicies

30	XXX	triginta	tricesimus	trīcēni	trices
40	XXXX ἢ XL	quadraginta quinquaginta	quadragessimus quingagesimus	quadragēni quingagēni	quadragies quingages
50	L	sexaginta	sexagesimus	sexageni	sexages
60	LX	septuaginta	septuagesimus	septuageni	septuages
70	LXX	octoginta	octogesimus	octogeni	octoges
80	LXXX				
90	LXXXX ἢ XC	nonaginta	nonagesimus	nonageni	nonages
100	C	centum	centesimus	centeni	centies
101	CI	centum et unus	centesimus primus	centeni singuli	centies semel
110	CX	centum decem	centesimus decimus	centeni deni	centies decies
120	CXX	centum viginti	centesimus vicesimus	centeni viceni	centies vicies
200	CC	ducenti, -ae, -a	ducesimus	ducenti	ducenties
300	CCC	trecenti	trecentesimus	trecenti	trecenties
400	CCCC	quadringenti	quadringentesimus	quadringeni	quadringenties
500	IC ἢ D	quingenti	quingentesimus	quingeni	quingenties
600	IC ἢ DC	sescenti	sescentesimus	sescenti	sescenties
700	IICC				
	ἢ DCC	septingenti	septingentesimus	septingeni	septingenties
800	DCCC	octingenti	octingentesimus	octingeni	octingenties
900	DCCCC	nongenti	nongentesimus	nongeni	nongenties

Αραβικά ψηφία	Ρωμαϊκά σημεία	Απόλυτα quot? πόσοι;	Τακτικά quotus? σέ ποιά θέση;	Διανεμητικά quoteni? ανά πόσους;	Έπιρρηματα quotiens? πόσες φορές;
1000	M ή CIO	mille	millesimus	singula milia	millies
2000	MM	duo milia	bis millesimus	bina milia	bis millies
3000	MMM	tria milia	ter millesimus	terna milia	ter millies
5000	ICD	quinque milia	quinquies millesimus	quina milia	quinquies millies
10000	CCICD	decem milia	decies millesimus	dena milia	decies millies
50000	ICDID	quinquaginta milia	quinquagies millesimus	quingquagena milia	quingquagies millies
100000	CCCICD	centum milia	centies millesimus	centena milia	centies millies
1000000	CCCCICD	decies centum milia	decies centies millesimus	decies centena milia	decies centies millies

67. β') Πίνακας τῶν πολλαπλασιαστικῶν καὶ ἀναλογικῶν.

Πολλαπλασιαστικά καὶ ἀναλογικά εὐχρηστο εἶναι λίγα, τὰ ἐξῆς:

1 unus	simplex, -plicis	ἁπλός, -ή, -ό	simplex, -a, -um	ἁπλός
2 duo	duplex, -plicis	διπλός, -ή, -ό	duplus, -a, -um	διπλάσιος
3 tres	triplex	τριπλός	triplex	τριπλάσιος
4 quattuor	quadruplex	τετραπλός	quadruplus	τετραπλάσιος
5 quinque	quincuplex	πενταπλός	—	—
7 septem	septemplex	ἑπταπλός	—	—
8 octo	—	—	octuplus	ὄκταπλάσιος
10 decem	decemplex	δεκαπλός	—	—
100 centum	centuplex	ἑκατονταπλός	—	—

Ἀπὸ αὐτά, τὰ πολλαπλασιαστικά (σέ -plex γεν. -plicis) εἶναι μονοκατάληκτα τριτόκλιτα ἐπίθετα (§ 40 γ') τὰ ἀναλογικά εἶναι τρικατάληκτα δευτερόκλιτα (§ 38, α', bonus).

Σ η μ ε ί ω σ η . Τὰ σημεῖα ποὺ χρησιμοποιοῦμε γιὰ τὴν παράσταση τῶν ἀριθμῶν στὴ Λατινικὴ γραφὴ εἶναι ἑπτὰ, τὰ ἐξῆς: I = 1, V = 5, X = 10, L = 50, C = 100, IC ἢ (μὲ ἐνομήνα αὐτὰ τὰ δύο σημεῖα) D = 500 καὶ M = 1000.

Καθένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ σημεῖα, ὅταν γράφεται δεξιὰ ἀπὸ ἄλλο ποὺ παριστάνει τὸν ἴδιο ἢ μεγαλύτερο ἀριθμὸ, σημαίνει πρόσθεση: ἔτσι II (= 1 + 1) duo 2, CC (= 100 + 100) ducenti 200, VI (= 5 + 1) sex ἕξι, XV (= 10 + 5) quindecim 15, LXX (= 50 + 10 + 10) septuaginta 70, IC ἢ DC (= 500 + 100) secenti 600 κτλ. ὅταν τὸ σημεῖο εἶναι γραμμένο ἀριστερὰ ἀπὸ ἄλλο σημεῖο ποὺ παριστάνει ἄλλο μεγαλύτερο ἀριθμὸ, σημαίνει ἀφαίρεση: ἔτσι IV (= 5 - 1) quattuor 4, IX (= 10 - 1) novem 9, XL (= 50 - 10) quadraginta 40, XXIX (= 20 + 9) undetriginta 29, LXXXX (= 50 + 10 + 10 + 10 + 10) ἢ XC (= 100 - 10) nonaginta 90 κτλ.

Τὸ σημεῖο C ὅταν γράφεται ἀντίστροφα, ἴητοι Ὡ ἀμέσως μετὰ τὸ IC ἢ τὸ D (= 500), ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 0 (μηδέν) τῶν ἀραβικῶν ψηφίων, σημαίνει δηλ. πολλαπλασιασμό τοῦ προηγούμενου ἀριθμοῦ ἐπὶ 10, π.χ. IC ἢ DC (= 500 × 10) quinque milia 5000, ICIC ἢ DCIC (= 500 × 100) quinquaginta milia 50000 κτλ.

Τὸ διπλάσιο τοῦ 500 (δηλ. τὸ 1000) ἢ τοῦ 5000 (10000) κτλ. παρασταίνεται ὡς ἐξῆς: γράφονται δηλ. ἀριστερὰ, ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν κάθετη γραμμὴ τοῦ IC (ἢ τοῦ D) τόσσα C, ὅσα ἀντίστροφα C εἶναι μετὰ τὴν κάθετη γραμμὴ, π.χ. CIC (bis IC =) mille 1000, CCIC (bis IC =) decem milia 10000, CCCIC (bis IC =) centum milia 100000, MDCCCXXI = 1821 κτλ.

Π α ρ α τ η ρ ή σ ε ι ς .

68. Ἐπὶ τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικά:

1) Ἐπὶ τὸ quattuor (4) μέχρι καὶ τὸ centum (100) καθὼς καὶ τὸ mille (1000) εἶναι ἄκλιτα.

Κλιτὰ εἶναι τὰ τρία πρῶτα, δηλ. τὸ unus (ποῦ σχηματίζει καὶ πληθυντικὸ ἀριθμὸ), τὸ duo καὶ τὸ tres καὶ ὅσα φανερόνουν ἑκατοντάδες, τὰ ὁποῖα κλίνονται ὡς ἐπίθετα τρικατάληκτα δευτερόκλιτα (στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ)· π.χ.

ducenti	ducentae	ducentā
ducentōrum	ducentārum	ducentōrum
	ducentis	

κτλ. (§38, α').

Κλιτὸ ἀκόμη εἶναι καὶ τὸ milia (ἢ millia), ποῦ κυρίως εἶναι οὐσιαστικὸ (= χιλιάδες, πληθυντικὸς τοῦ ἄκλιτου mille) καὶ κλίνεται ὅπως τὸ tria.

2) Τὰ τρία πρῶτα ἀπόλυτα ἀριθμητικά κλίνονται ὡς ἑξῆς:

	S i n g u l a r i s			P l u r a l i s		
Nom.	unus	una	unum	unī	unae	unā
Gen.		unīus	(§62)	unōrum	unārum	unōrum
Dat.		unī			unīs	
Acc.	unum	unam	unum	unōs	unās	unā
Abl.	unō	unā	unō		unīs	
	Ἄρσ.	Θηλ.	Οὐδ.	Ἄρσ. καὶ θηλ.		Οὐδέτ.
Nom.	duō	duae	duo	tres		tria
Gen.	duōrum	duārum	duōrum		trium	
Dat.	duōbus	duābus	duōbus		tribus	
Acc.	duōs (duo)	duās	duo	tres		tria
Abl.	duōbus	duābus	duōbus		tribus	

Σ η μ ε ἰ ω σ η . Τὸ unus, -a, -um χρησιμοποιεῖται στὸν πληθυντικὸ ὡς ἑξῆς:
α') συνάπτεται μὲ ὀνόματα μόνο πληθυντικοῦ (pluralia tantum), ὅπως una castra ἕνα στρατόπεδο, unae litterae μία ἐπιστολή (unum castrum = ἕνα φρούριο, una littera = ἕνα γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου §34, 4, Α'β' Σημ.).

β') Ὅταν μέσα στοῦ λόγου ἔχει τὴ σημασίαν τοῦ μόνος ἢ τοῦ ὁ ἴδιος, ὅπως unī Suebī = Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

μόνοι οἱ Σουθηβοί, Lacedaemonii septingentos annos unis moribus vivunt = οἱ Λακεδαιμόνιοι ἑπτακόσια ἔτη ζοῦν μέ τά ἴδια ἡθη.

69. Τά τακτικά καί τά διανεμητικά ἐπίθετα κλίνονται ὅπως τά τρικάτάληκτα δευτερόκλιτα ἐπίθετα. Τά διανεμητικά κλίνονται κανονικά μόνο στόν πληθυντικό ἀριθμό, πού τή γενική του τή σχηματίζουν συνήθως σέ -um ἀντί σέ -orum -arum (ἐξαιρεῖται τό *singuli*, -ae, -a, πού σχηματίζει τή γενική του κανονικά): *binī, binae, bina* (ἀνά δύο) Gen. *binum* (= *binorum, binarum*) — *senī, senae, sena* (ἀνά ἑξί) Gen. *senum (senorum, senarum)* (πρβ. § 15, 2).

70. Τά διανεμητικά (ἐκτός ἀπό τό *singuli*, -ae, -a) χρησιμοποιοῦνται καί ὡς ἀπόλυτα ἀριθμητικά:

1) ὅταν συνάπτονται μέ ὀνόματα *pluralia tantum* (μόνο πληθυντικοῦ), ὅπως ***bina*** castra (= ***duo*** castra) δύο στρατόπεδα, ***binae*** litterae (= ***duae*** litterae) δύο ἐπιστολές (πρβ. § 68, 2 Σημ. α')·

2) στόν πολλαπλασιασμό, ὅπως *quater septemī sunt duodetrīginta* ($7 \times 4 = 28$), *decies centena milia* δέκα φορές ἑκατό χιλιάδες ($100.000 \times 10 = 1.000.000$).

71. Στήν ἐκφορά τῶν σύνθετων ἀριθμῶν γενικῶς παρατηροῦμε τά ἑξῆς:

1) Ἀριθμοί σύνθετοι ἀπό δεκάδες καί μονάδες πού οἱ μονάδες τους εἶναι 8 ἢ 9 (ὅπως 18, 19, 28, 29 κτλ.) ἐκφέρονται συνήθως μέ ἀφαίρεση τῶν μονάδων ἀπό τήν ἐπόμενη δεκάδα (ὅπως 18 = *duodeviginti*, (19 =) *undeviginti*, (28 =) *duodetrīginta*, (29 =) *undetrīginta* κτλ. (πρβ. τά ἀρχαῖα Ἑλληνικά: δυοῖν δέοντα εἴκοσι = 18, ἐνός δέοντα εἴκοσι = 19 καί τά νέα Ἑλληνικά εἴκοσι παρά δύο, σαράντα παρά ἕνα κτλ.).

2) Οἱ ἄλλοι σύνθετοι ἀριθμοί

α') Οἱ μικρότεροι ἀπό τό ἑκατό ἐκφράζονται μέ δύο τρόπους: ἢ προτάσσεται ὁ μικρότερος καί ἀκολουθεῖ ὁ μεγαλύτερος μέ τό σύνδεσμο *et* στό μεταξύ (*duo et trīginta = 32*) ἢ προτάσσεται ὁ μεγαλύτερος καί ἀκολουθεῖ ὁ μικρότερος μέ τό *et* στό μεταξύ ἢ χωρίς αὐτό: *trīginta et duo* — *trīginta duo* (32)·

β) οἱ μεγαλύτεροι ἀπό τό ἑκατό ἐκφέρονται κανονικά ὡς ἑξῆς: προτάσσεται ὁ μεγαλύτερος καί ἀκολουθεῖ ὁ μικρότερος συνήθως μέ

τό et στό μεταξύ, ἄν οἱ ἀπλοί ἀριθμοὶ τοῦ σύνθετου εἶναι δύο (ὅπως centum et viginti, 120 - mille et ducenti, 1200) καὶ χωρὶς τό et, ἄν εἶναι περισσότεροι, ὅπως ducenti triginta quinque, 235 - anno millesimo non-gentesimo tricesimo sexto = κατὰ τό ἔτος χίλια ἔννιακόσια τριάντα ἕξι.

72. Οἱ κλασματικοὶ ἀριθμοὶ μᾶλλον ἀκολουθοῦν τό νεοελληνικό τρόπο ἐκφορᾶς, δηλ. ὁ ἀριθμητὴς ἐκφέρεται μέ ἀπόλυτο ἀριθμητικό, ὁ παρονομαστὴς μέ τακτικό, παρακολουθεῖ ὁμως κανονικά ἢ λέξιη partes (= μέρη), ὅπως quinque octavae partes ($\frac{\text{quinque}}{\text{octavae}}$ partes = $\frac{5}{8}$), tres decimae partes = $\frac{3}{10}$ κτλ. septem et duo nonae partes = 7 καὶ $\frac{2}{9}$.

Ἄν ὁ παρονομαστὴς εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν ἀριθμητὴ μόνον κατὰ μία μονάδα, συνήθως παραλείπεται, ὅπως duo partes (= duo tertiae partes) $\frac{2}{3}$, tres partes (= tres quartae partes) $\frac{3}{4}$ (πρβ. τὰ ἀρχ. Ἑλλην. τὰ πέντε μέρη = $\frac{5}{6}$ τὰ ἑννέα μέρη = $\frac{9}{10}$).

Ἄν ἀριθμητὴς εἶναι ἢ μονάδα, παραλείπεται καὶ ἐκφέρεται μόνον ὁ παρονομαστὴς μέ τὴ λέξιη pars (= μέρος), ὅπως tertia pars (= una tertia pars) $\frac{1}{3}$,

quarta pars (= una quarta pars) $\frac{1}{4}$,

decima pars (una decima pars) $\frac{1}{10}$ (πρβ. τό δέκατο ἢ τό ἕνα δέκατο).

Τό $\frac{1}{2}$ λέγεται dimidia pars (= τό μισό μέρος).

73. Τὰ ἀριθμητικά ἐπιρρήματα (ἐκτός ἀπὸ τὰ τέσσερα πρῶτα se-mel, bis, ter, quarter) σχηματίζονται μέ τὴν κατάληξιη -ies (ἢ ἀρχαϊκότερα -iens) ὅπως quinqu-ies ἢ quinqu-iens πέντε φορές, dec-ies ἢ dec-iens δέκα φορές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΤΟ ΡΗΜΑ (VERBUM)

74. Τά παρεπόμενα τοῦ ρήματος τῆς Λατινικῆς γλώσσας εἶναι διάθεση, φωνή, συζυγία, ἔγκλιση, χρόνος, ἀριθμός, πρόσωπο, ὅπως καί στήν Ἑλληνική.

1. Οἱ διαθέσεις (*genera verbi*) εἶναι τέσσερις:

α') ἡ ἐνεργητική (*genus actīvum*): *laudo* ἐπαινώ·

β') ἡ μέση (*genus mediū*): *lāvor* (= *lavo me*) λούω τόν ἑαυτό μου, λούομαι·

γ') ἡ παθητική (*genus passīvum*): *laudor* ἐπαινοῦμαι ἀπό κάποιον.

δ') ἡ οὐδέτερη (*genus neutrum*): *dormio* κοιμοῦμαι.

2. Οἱ φωνές (*formae verbi*) εἶναι δύο:

α') ἡ ἐνεργητική φωνή (*forma actīva*)· σ' αὐτήν ἀνήκει τό σύνολο τῶν ρηματικῶν τύπων πού στήν ὀριστική τοῦ ἐνεστώτα ἔχει κατάληξη -ο π.χ. *delē-o* (καταστρέφω), *dele-s*, *dele-t* κτλ.

β') ἡ μέση ἢ παθητική φωνή (*forma passīva*)· σ' αὐτήν ἀνήκουν ὅλοι οἱ ρηματικοί τύποι πού ἡ κατάληξή τους στήν ὀριστική τοῦ ἐνεστώτα εἶναι -οr, π.χ. *delē-or* (καταστρέφομαι), *delēr-is*, *delē-tur* κτλ.

3. Οἱ συζυγίες (*coniugatiōnes*) εἶναι τέσσερις:

α') ἡ πρώτη συζυγία (*coniugatio prima*)· σ' αὐτήν ἀνήκουν τά ρήματα πού ἔχουν χαρακτήρα **a** καί τό ἀπαρέμφατο τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτα λήγει σέ -āre, ὅπως *amo* (ἀπό τό *amao*), ἀπαρεμφ. *amāre* («ἀγαπᾶν»):

β') ἡ δεύτερη συζυγία (*coniugatio secunda*)· σ' αὐτήν ἀνήκουν τά ρήματα πού ἔχουν χαρακτήρα **e** καί τό ἀπαρέμφατο τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτα λήγει σέ -ēre, ὅπως *dele-o*, ἀπαρεμφ. *delēre* («καταστρέφειν»):

γ') ἡ τρίτη συζυγία (*coniugatio tertiā*)· σ' αὐτήν ἀνήκουν τά ρήματα πού ἔχουν χαρακτήρα σύμφωνο ἢ φωνῆν **u** καί τό ἀπαρέμφατο τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτα λήγει σέ -ēre, ὅπως *leg-o*, ἀπαρεμφ. *legēre* («ἀναγινώσκειν»), *tribu-o*, ἀπαρεμφ. *tribu-ēre* («ἀπονέμειν»):

δ') ἡ τέταρτη συζυγία (*coniugatio quarta*)· σ' αὐτήν ἀνήκουν τά

ρήματα πού έχουν χαρακτήρα **i** και τό ἀπαρέμφοτο τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτα λήγει σέ -īre, ὅπως audi-ο, ἀπαρεμφ. audīre («ἀκούειν»).

4. Οἱ ἐγκλίσεις (modi) εἶναι τρεῖς:

α') ἡ ὀριστική (modus indicativus)

β') ἡ ὑποτακτική (modus coniunctivus), ἡ ὁποία πολλές φορές εἶναι ἀντίστοιχη καί πρὸς τὴν εὐκτική τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς (καί τότε λέγεται modus optativus) βλ. καί § 168

γ') ἡ προστακτική (modus imperativus), πού διακρίνεται σέ προστακτική τοῦ ἐνεστώτα καί σέ προστακτική τοῦ μέλλοντα.

5) Οἱ χρόνοι (tempora) εἶναι ἔξι:

α') ὁ ἐνεστώτας (tempus praesens ἢ ἀπλῶς praesens)

β') ὁ παρατατικός (imperfectum)

γ') ὁ μέλλοντας (futurum)

δ') ὁ παρακείμενος (perfectum), μέ τῆ σημασία τοῦ κυρίως παρακειμένου (perfectum praesens ἢ logicum) καί τοῦ ἱστορικοῦ παρακειμένου ἢ ἀορίστου (perfectum historicum)

ε') ὁ ὑπερσυντέλικος (plusquamperfectum)

στ') ὁ τετελεσμένος μέλλοντας (futurum exactum).

6) Οἱ ἀριθμοί (numēri) εἶναι δύο, ἐνικός (singularis) καί πληθυντικός (pluralis) (πρβ. § 12,2).

7) Τά πρόσωπα (personae) εἶναι τρία: πρῶτο (persona prima), δεῦτερο (persona secūnda) καί τρίτο (persona tertīa) (§ 56).

75. Ἡ Λατινική γλῶσσα ἔχει πέντε ὀνοματικούς τύπους (ἡ ἀρχαία Ἑλληνική ἔχει μόνο δύο):

1) τὸ ἀπαρέμφοτο (infinitivus) : καί στή Λατινική γλῶσσα ἀρχικά εἶναι ὄνομα οὐσιαστικό ἀφηρημένο οὐδέτερου γένους (πρβ. *ergare humanum est* = «τό πλανᾶσθαι ἀνθρώπινόν ἐστί» καί

2) ἡ μετοχή (participium) : στή Λατινική γλῶσσα μετοχή στήν ἐνεργητική φωνή ἔχει μόνο ὁ ἐνεστώτας καί ὁ μέλλοντας, στή μέση (παθητική) ἔχει μόνο ὁ παρακείμενος (ἢ ἀόριστος).

Ἐκτός ἀπό τοῦς δύο ἀνωτέρω ὀνοματικούς τύπους, τὸ ρῆμα στή Λατινική ἔχει ἀκόμη:

3) τὸ σουπίνο ἢ ὕπτιο (supinum). Αὐτό εἶναι ρηματικό οὐσιαστικό (δ' κλίσεως § 29) καί ἔχει δύο μόνο πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ, τὴν αἰτιατική (σέ -um) καί τὴν ἀφαιρετική (σέ -ū). Καί

α') ο τύπος σέ **-um** χρησιμοποιείται με ρήματα που φανερώνουν κίνηση και δηλώνει σκοπό: (postulo ζητώ), venērunt auxilium **postulātum** (ήρθαν για να ζητήσουν βοήθεια), (aquo παίρνω νερό) eo **aquātum** (πηγαίνω για να πάρω νερό).

β') ο τύπος σέ **-ū** ακολουθεί όρισμένα επίθετα και δηλώνει **αναφορά** (όπως facilis, difficilis, iucundus, mirabilis κ.ά.). Κάποτε εκφέρεται και με τη φράση fas (ή nefas) est είναι όσιο (ή άνόσιο): iucundus **auditū** εύαρεστος στό να τόν άκούει κάποιος, hoc nefas est **dictu** αυτό είναι άνόσιο να τό λέγει κανείς.

4) τό **γερούνδιο** (gerundium). Αυτό είναι ρηματικό ουσιαστικό ούδέτερο δευτερόκλιτο, που έχει τής τέσσερις πλάγιες πτώσεις του ένικου μέ τής καταλήξεις -ndi, -ndo, -ndum, -ndo. Καθένας από αυτούς τους τύπους έχει αντίστοιχη στην άρχαία έλληνική μία πλάγια πτώση **σύναρθρου άπαρεμφάτου** (ένεργητικού) ένεστώτα (ή σπανίως άορίστου). Π.χ. όν. scribere = «γράφειν» ή «τό γράφειν», γεν. scribendi = «του γράφειν», δοτ. scribendo = «τῷ γράφειν», αίτ. (scribere ή ad) scribendum = («πρός) τό γράφειν», άφαιρ. scribendo = «διά του γράφειν» κτλ.: **dicendi** reñtus έμπειρος στό να όμιλεί, arma pugnando (δοτ.) ή ad **pugnandum** (αίτ.) utilia όπλα χρήσιμα στό να μάχεται κανείς: hominis mens **discendo** (άφαιρ.) alitur ό νοϋς του άνθρώπου τρέφεται μέ τό να μαθαίνει (μέ μαθήματα).

5) τό **γερονδιακό** (gerundivum). Αυτό κανονικῶς είναι ρηματικό επίθετο μέ **παθητική διάθεση** και λήγει σέ -ndus, -nda, -ndum (§38, α'). Τό γερονδιακό συνήθως σημαίνει ό,τι και τά εις -τέος, -τέα, -τέον ρηματικά επίθετα τής άρχαίας Έλληνικής. Πολλές φορές όμως σημαίνει και εκείνο που είναι δυνατό ή άξιο να γίνει: delenda est Carthāgo «καταστρεπτέα είναι ή Καρχηδών» πρέπει να καταστραφεί ή Καρχηδών, legendae sunt litterae «αναγνώστεα είναι ή έπιστολή» πρέπει να αναγνωσθεί ή έπιστολή (§34, 4, Α' β' Σημ.), facinus laudandum έργο που (πρέπει να επαινεθεί) είναι άξιο να επαινεθεί, άξιέπαινο.

76. Άρκετοί τύποι του ρήματος στη Λατινική γλώσσα σχηματίζονται περιφραστικά, δηλ. μέ τό ρήμα sum (= ειμί, ειμαι) ώς βοηθητικό (verbum auxiliäre), όπως και στην άρχαία Έλληνική μέ τό ρήμα ειμί και στη νέα Έλληνική μέ τό ρήμα έχω και τό ειμαι.

Κατά τά άνωτέρω περιφραστικά σχηματίζονται κανονικῶς από την ένεργητική φωνή ό μέλλοντας τής ύποτακτικής και του άπαρεμ-

φάτου, καί ἀπό τή μέση (παθητική) φωνή ὁ παρακείμενος, ὁ ὑπερ-
συντέλικος καί ὁ τετελεσμένος μέλλοντας στήν ὀριστική, ὑποτακτική
καί τό ἀπαρέμφατο.

77. Τό ρῆμα *sum* (ἀνώμαλο, ὅπως τό εἰμί τῆς ἀρχαίας καί τό εἶμαι
τῆς νέας Ἑλληνικῆς) κλίνεται ὡς ἑξ ἑς:

1. Indicativus		2. Coniunctivus		
P r a e s e n s				
		(Ἀρχαιότεροι τύποι)		
<i>sum</i>	εἶμαι	<i>sim</i>	νά εἶμαι	<i>siem ἢ fuam</i>
<i>ēs</i>	εἶσαι	<i>sis</i>	νά εἶσαι	<i>sies ἢ fuas</i>
<i>ēst</i>	εἶναι (πρβ. ἐστί)	<i>sit</i>	νά εἶναι	<i>siet ἢ fuat</i>
<i>sūmūs</i>	εἶμαστε	<i>simus</i>	νά εἶμαστε	—
<i>ēsīs</i>	εἶστε (πρβ. ἐστέ)	<i>sitis</i>	νά εἶστε	—
<i>sunt</i>	εἶναι	<i>sint</i>	νά εἶναι	<i>sient ἢ fuant</i>
I m p e r f e c t u m				
		(Ἀρχαιότεροι τύποι)		
<i>ērām</i>	ἦμουν	<i>essēm</i>	νά ἦμουν	<i>forem</i>
<i>ērās</i>	ἦσουν	<i>essēs</i>	νά ἦσουν	<i>fores</i>
<i>ērāt</i>	ἦταν	<i>essēt</i>	νά ἦταν	<i>foret</i>
<i>ērāmus</i>	ἦμαστε	<i>essēmus</i>	νά ἦμαστε	—
<i>ērātis</i>	ἦσαστε	<i>essētis</i>	νά ἦσαστε	—
<i>ērant</i>	ἦταν	<i>essent</i>	νά ἦταν	<i>forent</i>
F u t u r u m				
<i>ērō</i>	θά εἶμαι	<i>futūrus, -a, -um</i>	<i>sim</i>	
<i>ērīs</i>	θά εἶσαι		<i>sis</i>	
<i>ērīt</i>	θά εἶναι		<i>sit</i>	
<i>ērīmus</i>	θά εἶμαστε	<i>futūrī, -ae, -a</i>	<i>simus</i>	
<i>ērītis</i>	θά εἶστε		<i>sitis</i>	
<i>ērunt</i>	θά εἶναι		<i>sint</i>	

1. Indicativus		2. Coniunctivus	
P e r f e c t u m			
fūi	ἔγινα (ὀπῆρξα)	fuērīm	
fuistī	ἔγινες	fuerīs	
fuīt	ἔγινε	fuerīt	
fuīmus	ἔγίναμε	fuerīmus	
fuistīs	ἔγινατε	fuerītis	
fuērunt ἢ fuēre	ἔγιναν	fuerint	
P l u s q u a m p e r f e c t u m			
fūērām	εἶχα ὑπάρξει	fuissēm	
fūērās	εἶχες ὑπάρξει	fuissēs	
fūērāt	εἶχε ὑπάρξει	fuissēt	
fūērāmus	εἶχαμε ὑπάρξει	fuissēmus	
fūērātis	εἶχατε ὑπάρξει	fuissētis	
fūerant	εἶχαν ὑπάρξει	fuissent	
F u t u r u m e x a c t u m			
fūero	θά ἔχω ὑπάρξει		
fuēris	θά ἔχεις ὑπάρξει		
fuērīt	θά ἔχει ὑπάρξει		
fuērīmus	θά ἔχουμε ὑπάρξει		Δέν ἔχει
fuerītis	θά ἔχετε ὑπάρξει		
fuērint	θά ἔχουν ὑπάρξει		
3. Imperativus			
P r a e s e n s		F u t u r u m	
Sing. 2. es	νά εἶσαι (ἔσο)	Sing. 2. esto	νά εἶσαι (ἔσο) 3. esto
			νά εἶναι (ἔστω)
Plur. 2. este	νά εἶστε (ἔστε)	Plur. 2. estōte	νά εἶστε (ἔστε) 3.
			sunto
			νά εἶναι (ἔστωσαν)

	4. Infinitivus	
P r a e s e n s esse (είναι) νά είναι, ότι είναι	P e r f e c t u m fuisse (γεγονέναι ή γενέσθαι) ότι έχει γίνει ή νά έχει γίνει	F u t u r u m ένικ. futūrum, -am, -um esse ή άπλώς fōre πληθ. futūros, -as, -a esse ή άπλώς fōre (έσεσθαι) ότι θά γίνει
5. Participium		
P r a e s e n s : (s e n s)	F u t u r u m : futurus, -a, -um	

Σ η μ ε ί ω σ η . Η μετοχή του ένεστώτα (sens) χρησιμοποιείται μόνο στά δύο σύνθετα: praesens παρόν και absens άπόν (§43,2). Γερούνδιο και σουπίνο δέν έχει τό sum.

78. Παραδείγματα ρημάτων πού κλίνονται όμαλά

(amo άγαπώ, deleo καταστρέφω, lego διαβάζω, audio άκούω)

1. Ένεργητική φωνή

α' συζυγίας

β' συζυγίας

γ' συζυγίας

δ' συζυγίας

1. Indicativus

	amō (άπό τό ama-o)	dēlē-ō	lēg-ō	audī-ō
	amā-s	delē-s	leg-ī-s	audī-s
	amā-t	delē-t	leg-ī-t	audī-t
Praesens	amā-mūs	delē-mus	leg-ī-mus	audī-mus
	amā-tīs	delē-tis	leg-ī-tis	audī-tis
	ama-nt	dele-nt	leg-unt	audi-unt

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
Imperfectum	amā-bǎ-m ἀγαποῦσα	dēlē-bǎm κατάστρεφα	lēg-ē-bǎm διάβαζα	audi-ē-bǎm ἄκουα
	amā-bā-s	dēlē-bās	leg-e-bās	audi-e-bās
	amā-bǎ-t	dēlē-bāt	leg-e-bāt	audi-e-bāt
	amā-bā-mus	dēlē-bāmus	leg-e-bāmus	audi-e-bāmus
	amā-bā-tis	dēlē-bātis	leg-e-bātis	audi-e-bātis
	ama-ba-nt	dēlē-bant	leg-e-bant	audi-e-bant
	Futurum	āmā-bō θά ἀγαπήσω	dēlē-bō θά καταστρέψω	lēg-ām θά διαβάσω
amā-bīs		dēlē-bīs	leg-ēs	audi-ēs
amā-bīt		dēlē-bīt	leg-ēt	audi-ēt
amā-bīmus		dēlē-bīmus	leg-ēmus	audi-ēmus
amā-bītis		dēlē-bītis	leg-ētis	audi-ētis
amā-bunt		dēlē-bunt	leg-ent	audi-ent
Perfectum		āmā-v-ī ἔχω ἀγαπήσει ἢ ἀγάπησα	dēlē-v-ī ἔχω καταστρέψει ἢ κατάστρεψα	lēg-ī ἔχω διαβάσει ἢ διάβασα
	amav-istī	delev-istī	leg-istī	audi-v-istī
	amav-īt	delev-īt	leg-īt	audi-v-īt
	amav-īmus	delev-īmus	leg-īmus	audi-v-īmus
	amav-īstis	delev-īstis	leg-īstis	audi-v-īstis
	amav-ērunt ἢ	delev-ērunt ἢ	leg-ērunt ἢ	audi-v-ērunt ἢ
	amav-ēre	delev-ēre	leg-ēre	audi-v-ēre
Plusquamperfectum	āmav-ērām εἶχα ἀγαπήσει	dēlēv-ērām εἶχα καταστρέψει	lēg-ērām εἶχα διαβάσει	audi-v-ērām εἶχα ἀκούσει
	amav-erās	delev-erās	leg-erās	audi-v-erās
	amav-erāt	delev-erāt	leg-erāt	audi-v-erāt
	amav-erāmus	delev-erāmus	leg-erāmus	audi-v-erāmus
	amav-erātis	delev-erātis	leg-erātis	audi-v-erātis
	amav-erant	delev-erant	leg-erant	audi-v-erant

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
Futurum exactum	āmāv-ērō θά ἔχω ἀγαπήσει	dēlev-ērō θά ἔχω καταστρέψει	lēg-ērō θά ἔχω διαβάσει	audīv-ērō θά ἔχω ἀκούσει
	amav-erīs	delev-erīs	leg-erīs	audiv-erīs
	amav-erīt	delev-erīt	leg-erīt	audiv-erīt
	amav-erīmus	delev-erīmus	leg-erīmus	audiv-erīmus
	amav-erītis	delev-erītis	leg-erītis	audiv-erītis
	amav-ērīnt	delev-erīnt	legērīnt	audiv-ērīnt

2. C o n i u n c t i v u s

Praesens	ām-ēm (ἀπό τό ama-em) νά ἀγαπῶ	dēle-ām νά καταστρέφω	lēg-ām νά διαβάζω	audi-ām νά ἀκούω
	am-ēs	dele-ās	leg-ās	audi-ās
	am-ēt	dele-āt	leg-āt	audiāt
	am-ēmus	dele-āmus	leg-āmus	audi-āmus
	am-ētis	dele-ātis	leg-ātis	audi-ātis
	am-ent	dele-ant	leg-ant	audi-ant

Imperfectum	āmā-rēm νά ἀγαποῦσα	dēlē-rēm νά κατάστρεφα	lēg-ē-rēm νά διάβαζα	audi-rēm νά ἀκουα
	ama-rēs	delē-rēs	leg-e-rēs	audi-rēs
	ama-rēt	dele-rēt	leg-e-rēt	audi-rēt
	ama-rērmus	dele-rērmus	leg-e-rērmus	audi-rērmus
	ama-rētis	dele-rētis	leg-e-rētis	audi-rētis
	ama-rent	dele-rent	leg-ē-rent	audi-rent

Futurum	āmātūrus, a, um sim	dēletūrus, a, um sim	lectūrus, a, um sim	auditūrus, a, um sim
	sis	sis	sis	sis
	sit	sit	sit	sit
	amatūri, ae, a simus	deletūri, ae, a simus	lectūri, ae, a simus	audituri, ae, a simus
	sitis	sitis	sitis	sitis
	sint	sint	sint	sint

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
Perfectum	ā́mav-ērīm ā́v, (νά) ἀγαπήσω	dēlev-ērīm ā́v, (νά) καταστρέψω	lēg-ērīm ā́v, (νά) διαβάσω	audīv-ērīm ā́v, (νά) ἀκούσω
	amav-erīs	delev-erīs	leg-erīs	audiv-erīs
	amav-erīt	delev-erīt	leg-erīt	audiv-erīt
	amav-erīmus	delev-erīmus	leg-erīmus	audiv-erīmus
	amav-erītis	delev-erītis	leg-erītis	audiv-erītis
	amav-ērint	delev-ērint	leg-ērint	audiv-ērint
Plusquamperfectum	ā́mav-issēm ā́v (νά) εἶχα ἀγαπήσει	dēlev-issēm ā́v (νά) εἶχα καταστρέψει	lēg-issēm ā́v (νά) εἶχα διαβάσει	audīv-issēm ā́v (νά) εἶχα ἀκούσει
	amav-issēs	delev-issēs	leg-issēs	audiv-issēs
	amav-issēt	delev-issēt	leg-issēt	audiv-issēt
	amav-issēmus	delev-issēmus	leg-issēmus	audiv-issēmus
	amav-issētis	delev-issētis	leg-issētis	audiv-issētis
	amav-issent	delev-issent	leg-issent	audiv-issent

Futurum
Exactum

Δέ ν ἔ χ ε ι

3. Imperatīvus

Praesens	Sing. 2. ā́mā ἀγάπα	dēlē κατά- στρεφε	lēg-e διάβαζε	audī ἀκουε
	Plur. 2. amā-te	delē-te	leg-ite	audī-te
Futurum	Sing. 2. ā́mā-to ἀγάπησε	dēlē-tō κατά- στρεψε	lēg-ī-tō διάβασε	audī to ἀκουσε
	3. amā-tō	delē-tō	leg-ī-tō	audi-tō
	Plur. 2. amā-tōte	delē-tōte	leg-ī-tōte	audi-tōte
	3. amā-nto	dele-ntō	leg-u-ntō	audi-u-ntō

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
4 . I n f i n i t i v u s				
Praesens	āmā-re «ἀγαπᾶν»	dēlē-re «καταστρέφειν»	lēg-ē-re «ἀναγινώσκειν»	audi-re «ἀκούειν»
Futurum	amatūrum, -am -um esse amatūros, -as -a esse «ἀγαπήσειν»	deletūrum, -am -um esse deletūros, -as -a esse «καταστρέψειν»	lectūrum, -am -um esse lectūros, -as -a esse «ἀναγνώσειν»	auditūrum, -am -um esse auditūros, -as -a esse «ἀκούσειν»
Perfictum	amav-isse «ἀγαπήσαι»	delev-isse «καταστρέψαι»	lēg-isse «ἀναγνώσαι»	audiv-isse «ἀκούσαι»

5 . G e r u n d i u m

Gen.	āma-ndi «τοῦ ἀγαπᾶν»	dēle-ndī «τοῦ καταστρέφειν»	lēg-e-ndī «τοῦ ἀναγινώσκειν»	audi-e-ndi «τοῦ ἀκούειν»
Dat.	ama-ndō	dele-ndō	leg-e-ndō	audi-e-ndō
Acc.	ama-ndum	dele-ndum	leg-e-ndum	audi-e-ndum
Abl.	ama-ndō	dele-ndō	leg-e-ndō	audi-e-ndō

6 . S u p i n u m

Acc.	āmātum	dēlēt-um	lect-um	audīt-um
Abl.	amāt-ū	delēt-ū	lēct-ū	audīt-ū

7 . P a r t i c i p i u m

Praesens	amā-ns	delēns	leg-ēns	audi-ē-ns
	amant-is	dele-ntis	leg-e-ntis	audi-e-ntis
	ἀγαπώντας	καταστρέφοντας	διαβάζοντας	ἀκούοντας
	(ἀγαπῶν, -ῶσα, -ῶν)	(καταστρέφων, -ουσα, -ον)	(ἀναγινώσκων, -ουσα, -ον)	(ἀκούων, -ουσα, -ον)

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
Futurum	amat-ūrus -ūra, -ūrum	delet-ūrus -ūra, -ūrum	lect-ūrus, -ūra, -ūrum	audit-urus -ūra, -ūrum
	«ἀγαπήσων, -ουσα, -ον»	«καταστρέφω, -ουσα, -ον»	«ἀναγνώσόμενος, -μένη, -μενον»	«ἀκουσόμενος, -μένη, -μενον»

2. Μέση (ἢ παθητική) φωνή

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
--	-------------	-------------	-------------	-------------

1. I n d i c a t i v u s

Praesens	āmōr (ἀπό τό amaor) ἀγα- πιέμαι	dēle-ōr κατα- στρέφομαι	lēg-ōr δια- βάζομαι	audi-ōr ἀκούομαι
	amā-ris (ἢ -re)	delē-ris (ἢ -re)	leg-ē-ris (ἢ -re)	audi-ris (ἢ -re)
	amā-tur	delē-tur	leg-ī-tur	audi-tur
	amā-ūtur	delē-mur	leg-ī-mur	audi-mur
	amā-mīni	delē-mīni	leg-ī-mini	audi-mīni
	ama-ntur	dele-ntur	leg-u-ntur	audi-u-ntur
Imperfectum	āmā-bar ἀγαπιόμουν	dēle-bār κατα- στρεφόμουν	lēg-ē-bār δια- βαζόμουν	audi-ē-bar ἀκούόμουν
	ama-bāris (ἢ-re)	dele-bā-ris(ἢ-re)	leg-e-bā-ris(ἢ-re)	audi-e-bāris(ἢ-re)
	ama-bātur	dele-bātur	leg-e-bātur	audi-e-bātur
	ama-bāmur	dele-bāmur	leg-e-bāmur	audi-e-bāmur
	ama-bāmīni	dele-bāmīni	leg-e-bāmīni	audi--e-bāmīni
	ama-bantur	dele-bantur	leg-e-bantur	audi-e-bantur
Futurum	āmā-bōr θά ἀγαπηθῶ	dēle-bōr θά καταστραφῶ	lēg-ār θά διαβαστῶ	audi-ār θά ἀκουστῶ
	ama-bē-ris(ἢ-re)	dele-bē-ris(ἢ-re)	leg-ē-ris(ἢ-re)	audi-ē-ris(ἢ-re)
	ama-bītur	dele-bītur	leg-ētur	audi-ētur
	ama-bīmur	dele-bīmur	leg-ēmur	audi-ēmur
	ama-bimīni	dele-bimīni	leg-ēmīni	audi-ēmīni
	ama-buntur	dele-buntur	leg-entur	audi-entur

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
Perfectum	amātus, -a, -um sum, es, est ἔχω ἀγαπηθεῖ ἢ ἀγαπήθηκα	delētus, -a, -um sum, es, est ἔχω καταστρα- φεῖ ἢ κατα- στράφηκα	lēctus, -a, -um sum, es, est ἔχω διαβαστεῖ ἢ διαβάστηκα	audītus, -a, -um sum, es, est ἔχω ἀκουστεῖ ἢ ἀκούστηκα
	amati, -ae, -a sumus, estis sunt	deleti, -ae, -a sumus, estis sunt	lecti, -ae, -a sumus, estis sunt	auditi, -ae, -a sumus, estis sunt
	amatus, -a, -um eram, eras, erat εἶχα ἀγαπηθεῖ	deletus, -a, -um eram, eras, erat εἶχα καταστραφεῖ	lēctus, -a, -um eram, eras, erat εἶχα διαβαστεῖ	auditus, -a, -um eram, eras, erat εἶχα ἀκουστεῖ
Plusquamperfectum	amati, -ae, -a eramus, eratis, erant	deleti, -ae, -a eramus, eratis erant	lecti, -ae, -a eramus, eratis erant	auditi, -ae, -a eramus, eratis erant
Futurum exactum	amatus, -a, -um ero, eris, erit θά ἔχω ἀγαπηθεῖ	deletus, -a, -um ero eris, erit θά ἔχω καταστραφεῖ	lectus, -a, -um ero, eris, erit θά ἔχω διαβαστεῖ	auditus, -a, -um ero, eris, erit θά ἔχω ἀκουστεῖ
	amati, -ae, -a erimus, eritis erunt	deleti, -ae, -a erimus, eritis erunt	lecti, -ae, -a erimus, eritis, erunt	auditi, -ae, -a erimus, eritis erunt

2. C o n i u n c t i v u s

Praesens	āmēr (ἀπό τό ama-er) νά ἀγαπιέμαι	dēlē-ār νά καταστρέφομαι	lēg-ār νά διαβάζομαι	audi-ār νά ἀκούομαι
	amē-ris (ἢ -re)	dele-ā-ris (ἢ -re)	leg-āris (ἢ -re)	audi-āris (ἢ -re)
	amē-tur	dele-ā-tur	leg-ātur	audi-ātur
	amē-mur	dele-āmur	leg-āmur	audi-āmur
	amē-mīni ame-ntur	dele-amīni dele-antur	leg-āmīni leg-antur	audi-amīni audi-antur

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
Imperfectum	āmā-rēr vā ἀγαπιόμουν	dēlē-rer vā κα- ταστρεφόμουν	lēg-ē-rēr vā διαβαζόμουν	audī-rēr vā ἀκούομουν
	ama-rēris (ἤ -re)	dele-rēris (ἤ -re)	leg-e-rēris (ἤ -re)	audi-rēris (ἤ -re)
	ama-rētur	dele-rētur	leg-e-rētur	audi-rētur
	ama-rēmur	fele-rēmur	leg-e-rēmur	audi-rēmur
	ama-remīnī	dele-remīni	leg-e-remīnī	audi-remīni
	ama-rentur	dele-rentur	leg-e-rentur	audi-rentur
Perfectum	amatus, -a, -um sim, sis, sit (āv)	deletus, -a, -um sim, sis sit (āv)	lectus, -a, -um sim, sis, sit (āv)	auditus, -a, -um sim, sis, sit (āv)
	ἔχω ἀγαπηθεῖ ἢ ἀγαπηθῶ	ἔχω καταστρα- φεῖ ἢ κατα- στραφῶ	ἔχω διαβαστεῖ ἢ διαβαστῶ	ἔχω ἀκουστεῖ ἢ ἀκουστῶ
	amati, -ae, -a simus, sitis sint	deleti, -ae, -a simus, sitis, sint	lecti, -ae, -a simus, sitis, sint	auditi, -ae, -a simus, sitis, sint
Plusquamperfectum	amatus, -a, -um essem, esses, esset (āv)	deletus, -a, -um essem, esses, esset (āv)	lectus, -a, -um essem, esses, esset (āv)	auditus, -a, -um essem, esses, esset (āv)
	εἶχα ἀγαπηθεῖ	εἶχα κατα- στραφεῖ	εἶχα διαβαστεῖ	εἶχα ἀκουστεῖ
	amati, -ae, -a essemus, essetis, essent	deleti, -ae, -a essemus, essetis, essent	lecti, -ae, -a essemus, essetis, essent	auditi, -ae, -a essemus, essetis, essent
Futurum Exactum	Δέν ἔχει			

3. Imperativus

Praesens	Sing. 2. āmā-re vā ἀγαπίεσαι	dēlē-re vā καταστρέφεις	lēg-ē-re vā διαβάξεις	audī-re vā ἀκούεις
	Plur. 2. amā-mīni	dēlē-mīni	leg-ī-mīni	audi-mīni

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
Futurum	Sing. 2. amā-tor	delē-tor	vá leg-ī-tor	vá audītor
	vá ἀγαπιέσαι	καταστρέφεται	διαβάζεις	ἀκούεις
	3. amā-tōr	dele-tor	leg-ī-tor	audī-tor
Plur. 3. ama-ntor	dele-ntor	leg-untor	audi-u-ntor	

4. I n f i n i t i v u s

Praesens	amā-ri	delē-ri	leg-ī	audī-ri
	«ἀγαπᾶσθαι»	«καταστρέφεται»	«ἀναγιγνώσκεισθαι»	«ἀκούεσθαι»
Futurum	amatum iri	delectum iri	lectum iri	auditum iri
	«ἀγαπηθήσεσθαι»	«καταστραφήσεσθαι»	«ἀναγνωσθήσεσθαι»	«ἀκουσθήσεσθαι»
Perfectum	amatum, -am, -um	deletum, -am, -um	lectum, -am, -um	auditum, -am, -um
	esse	esse	esse	esse
	ὅτι ἢ νά ἔχει ἀγαπηθεῖ	ὅτι ἢ νά ἔχει καταστραφεῖ	ὅτι ἢ νά ἔχει διαβαστεῖ	ὅτι ἢ νά ἔχει ἀκουστεῖ
	amatos, -as, -a esse	deletos, -as, -a esse	lectos, -as, -a esse	auditos, -as, -a esse
Futurum exactum	amatum, -am, -um	deletum, -am, -um	lectum, -am, -um	auditum, -am, -um
	fore ὅτι θά ἔχει ἀγαπηθεῖ	fore ὅτι θά ἔχει καταστραφεῖ	fore ὅτι θά ἔχει διαβαστεῖ	fore ὅτι θά ἔχει ἀκουστεῖ
	amatos, -as, -a fore	deletos, -as, -a fore	lectos, -as, -a fore	auditos, -as, -a fore
	fore	fore	fore	fore

5. Participium

Perfectum	amātus, amāta	delētus, delēta	lēctus, lēcta,	auditus, audita,
	amātum	delētum	lēctum	auditum
	ἀγαπημένος	καταστραμμένος	διαβασμένος	ἀκουσμένος

6. Gerundivum

ama-ndus	dele-ndus	leg-e-ndus	audi-e-ndus
ama-nda	dele-nda	leg-e-nda	audi-e-nda
ama-ndum	dele-ndum	leg-e-ndum	audi-e-ndum
«ἀγαπητέος, -τέα, -τέον»	«καταστρεπτέος, -έα, -έον»	«ἀναγνωστέος -έα, -έον»	«ἀκουστέος -έα, -έον»

79. Οί κυρίως προσωπικές καταλήξεις τῶν ρημάτων

Ἐνεργητικῆς φωνῆς

Μέσης (ἢ Παθητικῆς) φωνῆς

	Ἵριστ. καὶ ὑποτακτ.	Προστακτ.	Ἵριστ. καὶ ὑποτακτ.	Προστακτικὴ
Ἐνικός	1. -m ἢ -	-r
	2. -s (ὀριστικὴ παρακειμ. -sti)	- ἢ -to	-tis (ἢ -re)	-re ἢ -tor
	3. -t	-to	-tur	-tor
Πληθυντικός	1. -mus		-mur	
	2. -tis (ὀριστικὴ παρακειμ. -stis)	-te ἢ -tote	-mini	-mini
	3. -nt (ὀριστικὴ παρακειμ. -runt ἢ -re)	-nto	-ntur	-ntor

Σημείωση 1. Τὸ α' ἐνικό πρόσωπο τῶν χρόνων τῆς μέσης φωνῆς ποὺ σχηματίζονται μονολεκτικῶς βρίσκεται ἀπὸ τὸ α' πρόσωπο τοῦ ἀντίστοιχου χρόνου τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς, ἂν λήγει σὲ ο μὲ τὴν προσθήκη ἐνός r, ἂν λήγει σὲ m μὲ τὴν τροπὴ τοῦ m σὲ r, ὅπως amo-amor, amabam-amabar, amabo-amabor, amem-amer, amarem, amarer κτλ.

Σ η μ ε ί ω σ η 2 . Τό ἀπαρέμφατο τοῦ μέλλοντα τῆς μέσης (παθητικῆς) φωνῆς (*amatum iri, deletum iri* κτλ.) ἀποτελεῖται ἀπό τό σουπίνο (§75,3) καί τό *iri*, πού εἶναι ἀπαρέμφατο τοῦ παθητικοῦ ἐνεστώτα τοῦ ρήματος *eo* = πορεύομαι.

Ἀρχαιότεροι τύποι εἶναι: α') τοῦ παρατατικοῦ τῆς δ' συζυγίας *audībam, audības* κτλ. καί τοῦ μέλλοντα *audībo, audībis* κτλ. β') τοῦ ἀπαρεμφάτου τοῦ παθητικοῦ ἐνεστώτα *amariŕer, legīŕer* κτλ. (= *amari, legi*) γ) τοῦ γερονδιακοῦ τῆς γ' καί τῆς δ' συζυγίας σέ -*undus*, ὅπως *legundus, audiundus*, (= *legendus, audiendus*).

Ἀποθετικά ρήματα (verba deponentia)

80. Καί ἡ Λατινική ἔχει ἀποθετικά ρήματα ἐνεργητικῆς (ἢ οὐδέτερης) διαθέσεως, ρήματα δηλ. πού ἔχουν μόνο τή μέση (παθητική) φωνή (γι' αὐτό λέγονται καί *media tantum* §74,2β'), ὅπως *hortor* (προτρέπω) - *hortātus sum- hortātum - hortāri, vereor* (εὐλαβοῦμαι) - *verītus sum - verītum- verēri, loquor* (ὁμιλῶ) - *locūtus sum locūtum - loqui, blandior* (κολακεύω) - *blanditus sum - blandītum - blandīri*.

Τά ρήματα αὐτά κλίνονται ὅπως ἀκριβῶς τά ἀντίστοιχα ρήματα μέσης φωνῆς (μέσης ἢ παθητικῆς διαθέσεως, §78 2) μέ τή διάφορά ὅτι ἀπό τή μέση φωνή δέν ἔχουν ἀπαρέμφατο τοῦ μέλλοντα, ἐνῶ ἀπό τήν ἐνεργητική ἔχουν ὑποτακτική καί ἀπαρέμφατο τοῦ μέλλοντα, σουπίνο, μετοχή τοῦ ἐνεστώτα καί τοῦ μέλλοντα καί τό γερονδίο.

F u t u r u m

	<i>hortor</i> πρβ. <i>amor</i>	<i>vereor</i> πρβ. <i>deleor</i>	<i>loquor</i> πρβ. <i>legor</i>	<i>blandior</i> πρβ. <i>audior</i>
Comiunctivus	<i>hortatūrus, -a, -um</i> <i>sim, sis, sit</i>	<i>veritūrus, -a, -um</i> <i>sim, sis, sit</i>	<i>locutūrus, -a, -um</i> <i>sim, sis, sit</i>	<i>blanditūrus, a, -um</i> <i>sim, sis, sit</i>
	<i>hortaturi, -ae, -a</i>	<i>veritūri, -ae, -a</i>	<i>locutūri, -ae, -a</i>	<i>blanditūri, -ae, -a</i>
	<i>simus, sitis, sint</i>	<i>simus, sitis, sint</i>	<i>simus, sitis, sint</i>	<i>simus, sitis, sint</i>
Infinitivus	<i>hortatūrum, -am, -um esse</i>	<i>veritūrum, -am -um esse</i>	<i>locutūrum, -am, -um esse</i>	<i>blanditūrum, -am -um esse</i>
	<i>hortatūros, -as, -a esse</i>	<i>veritūros, -as, -a esse</i>	<i>locutūros, -as, -a esse</i>	<i>blanditūros, -as, -a esse</i>
	<i>esse</i>	<i>esse</i>	<i>esse</i>	<i>esse</i>

Supinum	hortātum, -tū	verītum, -tū	locūtum, -tū	blandītum, -tū
P a r t i c i p i u m				
Praesens	hortans (gen. hortantis)	verens (gen. verentis)	loquens (gen. loquentis)	blandiens (gen. blandientis)
Futurum	hortatūrus, -a, -um	veritūrus, -a, -um	locutūrus, -a, -um	blanditūrus, -a, -um
Gen.	hortandi	verendi	loquendi	blandiendi
Dat.	hortando	verendo	loquendo	blandiundo
Acc.	hortandum	verendum	loquendum	blandiendum
Abl.	hortando	verendo	loquendo	blandiundo

81. Ἡ Λατινική γλώσσα ἔχει ἀκόμη καί μερικά ἡμιαποθετικά ῥήματα (*verba semideponentia*), δηλ. ῥήματα τὰ ὅποια ἔχουν:

1) ἐνεστώτα καί ἀπαρέμφατο ἐνεργητικοῦ τύπου, παρακείμενο μέσου τύπου. Σ' αὐτή τήν κατηγορία ἀνήκουν τὰ ἑξῆς ῥήματα:

audeo	τολμῶ	ausus sum	τόλμησα	ausum	audēre
gaudeo	χαίρω	gavisus sum	χάρηκα	gavisum	gaudēre
soleo	συνηθίζω	solitus sum	συνήθισα	solitum	solēre
fido	ἔχω πεποίθηση	fisus sum	ἤμουν πεπεισμένος	fisum	fidēre.

Ἐομοια καί τὰ σύνθετα *confido* ἔχω πεποίθηση, *diffido* δυσπιστῶ κτλ.

2) ἐνεστώτα καί ἀπαρέμφατο μέσου τύπου καί παρακείμενο ἐνεργητικοῦ. Τέτοια ῥήματα εἶναι:

devertor καταλύω - *deverti* κατέλυσα, *deversum*, *deverti*.

revertor ἐπιστρέφω - *reverti* (καί *reversus sum*) ἐπέστρεψα - *reversum*, *reverti*.

adsentior παραδέχομαι - *adsensi* παραδέχτηκα - *adsensum*, *adsentiri* (πβ. ἴσταμαι - ἔστηκα, ἔστην, φέομαι - πέφουκα, ἔφυν κ.τ.τ.).

Σ η μ ε ί ω σ η . "Όπως ή μετοχή του μέσου παρακειμένου των άποθετικών ρημάτων άντιστοιχεί στην άρχαία Έλληνική προς τή μετοχή του ένεργητικού παρακειμένου ή άορίστου (π.χ. loquor-locutus = ειρηκώς ή ειπόν, hortor-hortatus = παραινέσας, audeo - ausus = τετολημκώς ή τολμήσας), έτσι και άλλων ρημάτων ή μετοχή του μέσου παρακειμένου λαμβάνεται μέ σημασία ένεργητικού παρακειμένου ή άορίστου, π.χ. (ceno δειπνώ) cenatus = δεδειπνηκώς ή δειπνήσας, (prandeo άριστώ) pransus = ήριστηκώς ή άριστήσας, (iuro δμνυμι) iuratus = όμόσας. Τών ρημάτων rotare (πίνειν) και tacere (σιγάν) ή μετοχή του μέσου παρακειμένου λαμβάνεται και μέ ένεργητική και μέ παθητική σημασία, π.χ. rotus (= rotatus) = πεπωκώς ή πίων και ποθείς, tacitus = σιγηλός (σιγηλός) και σιγηθείς. (Πρβ. νεοελλ. δειπνώ - δειπνημένος = ό δειπνήσας, πίνω - πιωμένος = ό πεπωκώς). Πολλές φορές ή μετοχή του μέσου παρακειμένου λαμβάνεται και μέ σημασία παθητικού ένεστότα, όπως tutior est certa pax quam sperata victoria = άσφαλέστερη είναι βέβαιη ειρήνη παρά έλπιζόμενη νίκη.

Αυτές οι χρήσεις της μετοχής του μέσου παρακειμένου σε -tus, -ta, -tum έξηγούνται από τό ότι ή μετοχή αυτή από τήν άρχή ήταν επίθετο πού άντιστοιχοϋσε προς τά ρηματικά επίθετα της άρχαίας Έλληνικής σε -τος, -τη, -τον· αυτά από τήν άρχή έσήμαιναν 1) τόν ύποκειμενο σ' αυτό πού έδήλωνε τό ρήμα (π.χ. θνητός = εκείνος πού ύπόκειται στό θάνατο), 2) εκείνο πού ήταν δυνατό νά γίνει (π.χ. βατός δρόμος = στόν όποιο μπορεί κανείς νά βαδίσει, άντίθετα άβατος) και 3) ό,τι και ή μετοχή του ένεργητικού ή μέσου ένεστότα ή άορίστου ή παρακειμένου (π.χ. δυνατός = (ό δυνάμενος) εκείνος πού μπορεί, νεοελλ. καυτός = εκείνος πού καίει (ό καίωv), άστράτευτος = (ό μη στρατευσάμενος) εκείνος πού δέ στρατεύθηκε, άπρακτος = αυτός πού δέν έπραξε (ό μη πράξας), θαυμαστός = ό θαυμαζόμενος, ό θεθαυμασμένος κτλ.). "Έτσι και στη Λατινική π.χ. ignotus = ό άγνωστος και ό άγνωών, occultus = ό κεκρυμμένος και ό (κρύπτωv), άσφαλίζωv κ.ά.τ.

82. Περιφραστική συζυγία (Coniugatio periphrastica). Έκτός από τούς συνηθισμένους περιφραστικούς τύπους των ρημάτων των τεσσάρων συζυγιών (§76), σχηματίζονται άκόμη περιφραστικοί ρηματικοί τύποι **σε όλους τούς χρόνους και τίς έγκλίσεις** μέ τίς διάφορες μετοχές των ρημάτων, κυρίως μέ τή μετοχή του ένεργητικού μέλλοντα σε -ūrus και τό γερονδιακό σε -ndus, -nda, -ndum (§27,5) και τό βοηθητικό ρήμα esse π.χ.

1) scripturus sum (μέλλω γράφειν) πρόκειται νά γράψω, scriptūrus eram (έμελω γράφειν) έπρόκειτο νά γράψω, scriptūrus ero, scriptūrus fui, κτλ.

2) docendus sum (διδακτέος ειμί) πρέπει νά διδαχθώ, docendus eram έπρεπε νά διδαχθώ, docendus ero, κτλ.

Μερικές μεταβολές σε ρηματικούς τύπους των τεσσάρων συζυγιών

83. Οι ρηματικοί τύποι πού σχηματίζονται από χρονικό θέμα

παρακειμένου μέ χαρακτήρα ν πολλές φορές αποβάλλουν τό ν, όταν ύστερα από τή συλλαβή ve ή vi ακολουθει στήν κατάληξη r ή s. Μετά τήν αποβολή του ν τά φωνήεντα πού συναντιώνται (έκτός από τά i-e), συναιρούνται ώς έξης: (στήν α' συζυγία) τό a + i = α, (στήν β' συζυγία) τό e + i = e και (στήν δ' συζυγία) τό i + i = i. Είμαι δυνατό όμως τά δύο i νά μένουν και άσυναίρετα π.χ.

amo, ama-v-i, amavērunt και amarunt, amavistis και amastis, amavero και amāro, amavisse και amasse, κτλ.

deleo, dele-v-i, deleveram και delēram, delevistis και delēstis κτλ.

audio, audi-v-i, audivisti και audisti ή audiisti, audiverunt και audierunt, audiveram και audiēram κτλ.

Σ η μ ε ι ω σ η . Τών παρακειμένων σε -ini είναι δυνατό νά εκπίπει τό ν και στο α' και γ' ένικό πρόσωπο τής όριστικής, αλλά τότε δέ συναιρούνται τά δύο i. Σύμφωνα μ' αυτόν τόν κανόνα σχηματίζονται κανονικά οί τύποι αυτοί στον παρακειμένο τών συνθέτων του ρήματος eo πορεύομαι, όπως redeo επιστρέφω - (redīvi και) redīi - (redivit και) rediit, καθώς και του ρήματος peto ζητώ - petivi και) petiī - (petivit και) petiit.

84. Δεκαπέντε ρήματα τής γ' συζυγίας (άπό τά όποια τά τρία αποθετικά) λήγουν σε -io (όπως δηλ. τά ρήματα τής δ' συζυγίας). Αυτά είναι τά έξης:

capio (λαμβάνω) παίρνω	cēpi	captum	capēre
cupio έπιθυμώ	cupīvi	cupitum	cupēre
facio κάνω	fēcī	factum	facēre
odio σκάζω	fōdi	fossum	fodēre
fugio φεύγω	fūgi	(fugitum)	fugēre
iacio ρίχνω	iēcī	iactum	iacēre
lacio (έλκω) σύρω (εύχρηστο στά σύνθετα π.χ. elicio σύρω έξω,	elicui	elicitum)	lacēre
pario γεννώ	perēri	partum	parēre
quartio σείω	(quassi)	quassum	quatēre
rapio άρπάζω	rapui	raptum	rapēre
sapio έχω γεύση (σοφρονώ) (sapīvi ή sapīi)			
specio παρατηρώ	spexi	spectum	specēre
gradior βαδίζω	gressus sum	gressum	gradi
morior αποθνήσκω	mortuus sum	(mortuum)	mori
patior πάσχω	passus sum	passum	pati

Τῶν ρημάτων αὐτῶν ὁ χαρακτήρας τοῦ ἐνεστωτικοῦ θέματος ἰ ἀποβάλλεται, ὅπου ἀκολουθεῖ ἄλλο ἰ στήν κατάληξη ἢ -er ἢ τελικο ε. Κατά τὰ ἄλλα κλίνονται ὅπως τό lego - legor (§78).

Ἐνεργητική φωνή	Μέση φωνή
-----------------	-----------

1 . I n d i c a t i v u s

P r a e s e n s

capi-o		capi-or	
cap-īs	(ἀπό τό capi-is)	cap-ēris	(ἀπό τό capi-ēris)
cap-īt	(ἀπό τό capi-it)	cap-ītur	(ἀπό τό capi-itur)
cap-īmus	(ἀπό τό capi-imus)	cap-īmur	(ἀπό τό capi-imur)
cap-ītis	(ἀπό τό capi-itis)	capi-mīni	
cap-iunt		capi-untur	

Imperfectum: capi-ēbam, capi-ebās, capi-ebāt κτλ.

Futurum: capi-am, capi-es, capi-et κτλ.

2 . C o n j u n c t i v u s

Praesens: capi-ām,	capi-ās,	capi-āt κτλ.
capi-ār,	capi-āris,	capi-ātur κτλ.

Imperfectum

cap-ērem	(ἀπό τό capi-erem)	cap-ērēr	(ἀπό τό capi-erer)
cap-erēs	(ἀπό τό capi-eres)	cap-erēris	(ἀπό τό capi-eremis)
cap-erēt		cap-erētur	
cap-erēmus		cap-erēmur	
cap-erētis		cap-eremīni	
cap-erent		cap-erentur	

3 . I m p e r a t i v u s

cape	(ἀπό τό capi-e)	cap-ēre	(ἀπό τό capi-ere)
cap-īto	(ἀπό τό capi-ito)	cap-ītor	(ἀπό τό capi-itor)

cap-ito	cap-itor
cap-ite	cap-imini
cap-itōte	
capi-iunto	capi-untor

4 . I n f i n i t i v u s

cap-ĕre	(ἀπό τό capi-ere)	capi	(ἀπό τό capi-i)
---------	-------------------	------	-----------------

Σ η μ ε ί ω σ η . Τοῦ ρήματος *facio* τό β' ἐνικό τῆς προστακτικῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτα σχηματίζεται χωρίς τήν κατάληξη *e*, μέ τό θέμα μόνο: *fac* (ποίει) κάνε. Ὅμοια σχηματίζεται τό ἴδιο πρόσωπο καί τῶν ρημάτων *dico* (λέγω), *duco* (ὀδηγῶ), *fero* (φέρω): *dic*, *duc*, *fer*.

Ὅμως τά σύνθετα μέ πρόθεση τοῦ ρήματος *facio* (πού σ' αὐτά τό *a* τοῦ θέματος τρέπεται σέ *i*), σχηματίζουν τό β' ἐνικό πρόσωπο τῆς προστακτικῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτα μέ τήν κανονική κατάληξη *e*: *conficio* (κατασκευάζω) - *confice*, *per-ficio* (κατορθώνω) - *per-fice* κτλ.

85. Χρονικά θέματα.— Οἱ διάφοροι τύποι ὄλων τῶν ρημάτων τῆς Λατινικῆς σχηματίζονται ἀπό τρία κυρίως θέματα, 1) ἀπό τό θέμα τοῦ ἐνεστώτα, 2) ἀπό τό θέμα τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου καί 3) ἀπό τό θέμα τοῦ σουπίνου.

Γιά τό λόγο αὐτό ὁ ἐνεστώτας, ὁ (ἐνεργητικός) παρακείμενος καί τό σουπίνο (μέ τό ἀπαρέμφατο τοῦ ἐνεστώτα) λέγονται ἀρχικοί χρόνοι τοῦ ρήματος (*tempora primitiva*) π.χ.

amo	amāvi	amātum	amāre
deleo	delēvi	delētum	delēre
lĕgo	lĕgi	lectum	legĕre κτλ.

1) Ἀπό τό θέμα τοῦ Ἐνεστώτα σχηματίζονται ὁ ἐνεστώτας καί ὁ παρατατικός ὀριστικῆς καί ὑποτακτικῆς, ὁ μέλλοντας τῆς ὀριστικῆς, ἡ προστακτική, τό ἀπαρέμφατο τοῦ ἐνεστώτα, ἡ μετοχή τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτα καί τό γερούνδιο.

(Ἰ. ama-) *amo*, *amor* (ἀπό τό *ama-o*, *ama-or*) - *amem* - *amer* (ἀπό τό *ama-em*, *ama-er*) — *ama-bam*, *ama-bar*, *ama-rem*, *ama-rer*, *ama-bo*, *ama-bor*, — *ama*, *ama-to* κτλ. — *ama-re*, *ama-ri* — *ama-ns*, *ama-ndi* κτλ.

2) Ἀπό τό θέμα τοῦ (ἐνεργ.) παρακειμένου σχηματίζονται οἱ συντελικοί χρόνοι τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς, δηλ. ὁ ἐνεργητικός παρακείμενος καί ὁ ὑπερσυντέλικος σέ ὄλες τίς ἐγκλίσεις καί ὁ τετελεσμέ-

νος μέλλοντας τῆς ὀριστικῆς:

(θ. amav-) amā-vi, amav-ĕrim, amav-ĕram, amav-issem, amav-isse, amav-ĕro κτλ.

3) Ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ σουπίνου σχηματίζονται τὸ σουπίνο, ἡ μετοχὴ τοῦ ἐνεργητικοῦ μέλλοντα καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου (καθὼς καὶ ὄλοι οἱ περιφραστικοὶ τύποι ποῦ σχηματίζονται μέ τις μετοχές αὐτές ἢ μέ τὸ σουπίνο):

(θ. amat-) amāt-um, amāt-ū, amat-ūrus, -a, -um, amāt-us, -a, -um — amatū-rus sim, sis κτλ. — amatus, -a, -um sum, es κτλ. amatum īri κτλ.

Παρατηρήσεις στό σχηματισμὸ τῶν χρονικῶν θεμάτων.

86. α') Χρονικό θέμα τοῦ ἐνεστώτα.— Θέμα τοῦ ἐνεστώτα πολλῶν ἀπλῶν ρημάτων εἶναι τὸ ἴδιο τὸ ρηματικό θέμα τους, π.χ.

(ρ. θ. para-) paro (ἀπὸ τὸ para-o) παρασκευάζω, parāvi, parātum, parāre·

(ρ. θ. dele-) dele-o καταστρέφω, delēvi, delētum, delēre·

(ρ. θ. lĕg-) lĕg-o διαβάζω lĕg-i, lectum, legĕre·

(ρ. θ. parti-) parti-o μοιράζω, partīvi, partitum, partīre.

Ὅμως σέ πάρα πολλά ρήματα τὸ θέμα τοῦ ἐνεστώτα σχηματίζεται ἀπὸ τὸ ρηματικό θέμα μέ τήν προσθήκη προσφυσμάτων ἢ μέ ἀναδιπλασιασμό:

1) μέ πρόσφυμα φωνήεντος a ἢ e ἢ i, ὅπως

α') (ρ. θ. nec-) neco (ἀπὸ τὸ nec-a-o) φονεύω, necāvi, necātum, necāre·

β') (ρ. θ. aug-) aug-e-o αὐξάνω auxi, auctum, augĕre· (πρβ. στήν ἀρχ. Ἑλληνικὴ δοκῶ ἀπὸ τὸ δοκ-έ-ω)·

γ') (ρ. θ. rap-) rap-i-o ἀρπάζω, rapui, raptum, rapĕre (§ 84)·

(ρ. θ. mor-) mor-i-or ἀποθνήσκω, mortuus sum, mortuum (ἀλλά ἡ μετοχὴ τοῦ ἐνεργητικοῦ μέλλοντα moriturus), mōri (§ 80)·

2) μέ πρόσφυμα συμφώνου n ἢ t ἢ sc, ὅπως

α') (ρ. θ. cer-) cer-n-o κρίνω, creni, cretum, cernĕre (πρβ. ἀρχ. ἑλλ. κάμ-ν-ω, ἀόρ. ἔ-καμ-ον)·

Σέ μερικά ρήματα τὸ πρόσφυμα n παρεμβάλλεται ἀνάμεσα στό θεματικό φωνῆεν καὶ στό χαρακτήρα τοῦ ρηματικοῦ θέματος, ὅπως

(ρ. θ. tag-) ta-n-go ἐγγίζω, tetīgi, tactum, tangĕre.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

(ρ. θ. *fud-*) *fu-n-do* χύνω, *fūdi*, *fūsum*, *fundĕre* (πρβ. ἀρχ. Ἑλλ. *μα-v-θ-άνω*, ἀόρ. ἔ-μαθον)·

β') (ρ. θ. *plec-*) *plect-o* πλέκω, *plexi* (καί *-xui*), *plexum*, *plectĕre*·

γ') (ρ. θ. *pa-*) *pa-sc-o* βόσκω, *pāni*, *pāstum*, *pascĕre*·

Μέ τό πρόσφουμα *sc* σχηματίζεται κανονικά τό θέμα τοῦ ἐνεστώτα τῶν ἐναρκτικῶν ρημάτων (*verba inchoatīva* ἢ *inchoatīva*), ὅπως

(ρ. θ. *sene-*) *sene-sc-o* γεράζω (*γηρά-σκ-ω*), *seni*, *senescĕre*·

(ρ. θ. *cale-*) *cale-sc-o* γίνομαι θερμός, *calui*, *calescĕre*·

3) μέ ἐνεστωτικό ἀναδιπλασιασμό, ὅπως:

(ρ. θ. *gen-*) *gi-gn-o* (ἀπό τό *gi-gen-o*) γεννῶ, *genūi*, *genitum*, *gignĕre* (πρβ. *γί-γν-ομαι*, ἀπό τό *γι-γέν-ομαι*).

87. β') Χρονικό θέμα τοῦ παρακειμένου. — 1) Τό θέμα τοῦ παρακειμένου τῶν ὁμαλῶν ρημάτων τῆς α', τῆς β' καί τῆς δ' συζυγίας σχηματίζεται ἀπό τό ρηματικό θέμα μέ τήν προσθήκη τοῦ χαρακτήρα *v*, ὅπως *amo* (ἀπό τό *ama-o*) *amāv-i dele-o*, *delēv-i* — *audio*, *audīv-i*, *κτλ.*

Ὅμως πολλά ρήματα τῆς β' συζυγίας σχηματίζουν τόν παρακείμενο σέ *-ui* καί ὄχι σέ *-v-i*, ὅπως *habe-o* ἔχω, *hab-ui* — *mone-o* συμβουλεύω, *mon-ui* *κτλ.*

2) Τό θέμα τοῦ παρακειμένου τῶν ρημάτων τῆς γ' συζυγίας σχηματίζεται συνήθως κατά τρεῖς τρόπους ὡς ἐξῆς:

α') ἀπό τό ἴδιο τό ρηματικό θέμα μέ ἔκταση τοῦ θεματικοῦ φωνήεντος, τοῦ *ā* ἢ *ē* σέ *ē*, τοῦ *ī* σέ *ī*, τοῦ *ō* σέ *ō* καί τοῦ *ū* σέ *ū*, ὅπως:

(ρ. θ. *āg-*) *ag-o* (*ἄγω*) ὀδηγῶ, *ēg-i*, *actum*, *agĕre*·

(ρ. θ. *lĕg-*) *leg-o* διαβάζω, *lĕg-i*, *lectum*, *legĕre*·

(ρ. θ. *līqu-*) *linqu-o* ἀφήνω, *līqu-i*, (*lictum*), *linquĕre*·

(ρ. θ. *fōd-*) *fodio* σκάβω, *fōd-i*, *fossūm*, *fodĕre* (§ 84)·

(ρ. θ. *fūg-*) *fugio* φεύγω, *fūgi*, *fugitum*, *fugĕre* (§ 84)·

β') μέ ἀναδιπλασιασμό καί μέ τροπή συνήθως τοῦ θεματικοῦ φωνήεντος τοῦ *ā* σέ *ē* ἢ *ī* καί τοῦ *ae* σέ *ī*, ὅπως:

(ρ. θ. *tend-*) *tendo* τεντώνω, *te-tend-i*, *tentum* (ἢ *tensum*), *tendĕre* (πρβ. *τείνω τέ-τα-κα* *κτλ.*)·

(ρ. θ. *pār-*) *pario* γεννῶ, *pe-pĕ-ri* (ἀπό τό *pe-pā-ri*), *partum*, *parĕre* (μετοχή ἐνεργητ. μέλλοντα *paritūrus*)·

(ρ. θ. *cān-*) *cano* τραγουδῶ, *ce-cīn-i*, *canĕre* (σουπίνο *cantātum*)·

(ρ. θ. cād-) cado πέφτω, ce-cī-di, (cāsum), cadēre·

(ρ. θ. caed-) caedo κόβω, χτυπῶ, ce-cī-di, caesum, caedēre·

(ρ. θ. posc-) posco ζητῶ, po-posc-i (ἀπό τό re-posc-i), poscēre·

(ρ. θ. curr-) curro τρέχω, cu-curr-i (ἀπό τό ce-curr-i), cursum, currēre.

Σ η μ ε ι ῶ σ η . Ὁ ἀναδιπλασιασμός συνήθως παραλείπεται, όταν τό ρῆμα εἶναι σύνθετο π.χ. (tendo, te-tendi), ἀλλά ex-tendo ἐκτείνω, extendi, extentum (ἢ extensum), ex-tendēre.

γ') μέ προσθήκη στό ρηματικό θέμα τοῦ χαρακτήρα s, ὅπως:

(ρ. θ. cap-) capro δρέπω, capr-s-i, caprtum, caprēre (πρβ. δρέπ-ω ἔδρεψα ἀπό τό ἔδρεπ-σα)·

(ρ. θ. dic-) dico λέγω, dixi (ἀπό τό dic-s-i), dictum, dicēre (§ 84, Σημ. 1)· (πρβ. πλέκω - ἐπλεξα ἀπό τό ἐπλεκ-σ-α)·

(ρ. θ. lud-) ludo παίζω, lūsi (ἀπό τό lud-si) - lūsum, ludēre (πρβ. κομίζω - ἐκόμισα ἀπό τό ἐκόμιδ-σ-α)·

88. γ') Χρονικό θέμα τοῦ σουπίνου. -1) Τό θέμα τοῦ σουπίνου σχηματίζεται κανονικά μέ τήν προσθήκη στό ρηματικό θέμα τοῦ χαρακτήρα **t**, καί σπανιότερα, κυρίως στά ρήματα τῆς γ' συζυγίας, μέ τήν προσθήκη τοῦ χαρακτήρα **s**.

α') (ρ. θ. ama-) amo, amāt-um, (ρ. θ. dele-) deleo, delēt-um, (ρ. θ. leg-) lego, lect-um (ἀπό τό leg-tum· πρβ. λέγ-ω, λεκτ-ός ἀπό τό λεγ-τός), (ρ. θ. audi-) audio, audīt-um·

β') (ρ. θ. scand-) scando ἀνεβαίνω, scandi, scan-s-um (ἀπό τό scand-s-um), scandēre.

2) Ἀπό τά ρήματα τῆς β' συζυγίας ὅσα ἔχουν παρακείμενο σέ -ui (§ 87,1) σχηματίζουν τό σουπίνο σέ -itum, ὅπως habeo ἔχω, **habui, hab-ĭtum**, habēre· moneo συμβουλεύω, **monui, monĭtum**, monēre.

89. 1) Μερικά ρήματα σχηματίζουν τό θέμα τοῦ παρακειμένου καί τοῦ σουπίνου ἢ τό θέμα τοῦ ἑνός ἀπό αὐτά ὄχι ἀπό τό ρηματικό θέμα, ἀλλά ἀπό τό θέμα τοῦ ἐνεστώτα πού ἔχει ἐπαυξηθεῖ μέ πρόσφυμα (§ 86, 1-2), ὅπως:

α') (ρ. θ. iung-) iung-o ζεύγω, iunx-i (ἀπό τό iung-s-i § 87, 2 γ'), iunctum (ἀπό τό iung-t-um), iungēre·

β') (ρ. θ. ping-) ping-o ζωγραφίζω, pinx-i (ἀπό τό ping-s-i), pictum (ἀπό τό pig-t-um), pingēre·

(ρ. θ. pug-) pung-o κεντῶ, pŭrŭgi (ἀπό τό re-pu-gi, § 88, 2β'),
punctum (ἀπό τό pung-t-um), pungĕre.

2) Ἄρκετά ρήματα δὲν ἔχουν σουπίνο, μερικά δὲν ἔχουν καί παρακείμενο καί σουπίνο, ὅπως:

- α') mico πάλλομαι, λάμπω, micŭi, — micāre·
horreo φρίττω, horruī, — horrĕre·
posco ζητῶ, poscī, — poscĕre (§ 87, 2, β')·
disco μαθαίνω, didāσκομαι, didīci, — discĕre·
β') ferio πλήττω, —, —, ferire·
furo μαίνομαι, —, —, furĕre.

3) Πολλά ρήματα σχηματίζουν παρακείμενο καί σουπίνο, ἢ τό ἓνα ἀπό τά δύο, σύμφωνα μέ συζυγία διαφορετική ἀπό ἐκείνη στήν ὁποία ἀνήκει ὁ ἐνεστώτας καί τό ἀπαρέμφατό τους, ὅπως:

- domo (δαμάζω), domāre (α' συζυγίας), domui, domitum (β' συζυγίας) (πρβ. habui, habitum τοῦ ρ. habeo, habĕre)·
seco (κόβω), secāre (α' συζυγίας), secui (β' συζυγίας), sectum (γ' συζυγίας) (πρβ. lectum τοῦ ρήματος lego, legĕre)·
augeo (ἀυξάινω), augĕre (β' συζυγ.) auxi, auctum (γ' συζυγ.) πρβ. flixi, flictum τοῦ ρ. fligo χτυπῶ, fligĕre·
rideo (γελῶ), ridĕre (β' συζυγ.), risi, risum (γ' συζυγ.) πρβ. lusi, lusum τοῦ ρ. ludo παίζω, ludĕre·
strepo (κάνω θόρυβο), strepĕre (γ' συζυγ.), strepui, strepitum (β' συζυγ.) πρβ. habui, habitum τοῦ ρ. habeo-habĕre·
rudo (μουγκρίζω) rudĕre (γ' συζυγ.) rudīvi, (ruditum) (δ' συζυγ.) πρβ. audīvi, auditum τοῦ ρ. audio, audire·
venio (ἐρχομαι), venīre (δ' συζυγ.) venī, ventum (γ' συζυγ.) πρβ. legi, lectum τοῦ ρ. lego legĕre.

4) Ἄρκετά ρήματα σχηματίζουν τόν παρακείμενο καί τό σουπίνο, ἢ τό ἓνα ἀπό τά δύο, ἀπό δύο (ἢ καί περισσότερα) θέματα, ὅπως:

- α') implicō ἐμπλέκω, implicui ἢ implicāvi, implicitum ἢ implicatum, implicāre (βλ. καί neco, § 86, 1)·
β') lino ἀλείφω, lēvi, litum, linĕre·
iuvo ὠφελῶ, βοηθῶ, iuvi, iutum (ἢ iuvatum), iuvāre (μετ. μελ. iuvatūrus)·

γ') *pango* πήζω, (*perīgi* ἦ) *rēgi* ἦ *panxi*, *panctum* ἦ *pactum*, *pan-gēre*·

pinso κοπανίζω, *pinsi* ἦ *pinsui*, *pinsum* ἦ *pinsitum* ἦ *pistum* ἦ *pīsum*, *pīnsēre*·

Σ η μ ε ί ω σ η 1. Τά σουπίνα πού λήγουν σέ -atum ἢ -etum ἢ -utum ἔχουν τό φωνήεν τῆς παραλήγουσας (a, e, u) κανονικά μακρό, ὅπως

amo (*amāre*), ***amātum***,

deleo (*delēre*), ***delētum***

tribuo (*tribuēre*) ***tribūtum***· ἐνῶ

do (*dīνω*), *dēdi*, *dātum*, *dāre*·

sero (*σπέρνω*), *sēvi*, *sātum*, *serēre*·

ruo (*καταφέρομαι*), *ruī* (*rūtum*), *ruēre*·

Ἔσσα σουπίνα λήγουν σέ -itum, ἔχουν τό *i* τῆς παραλήγουσας μακρό, ἄν ὁ παρακείμενος τοῦ ρήματος λήγει σέ -īvi, καί βραχύ, ἄν ὁ παρακείμενος λήγει σέ -uī ἢ *i*, ὅπως:

audio (*ἀκούω*), *audire*, *audīvi*, *audītum*·

quaero (*ζητῶ*), *quaerēre*, *quaesīvi*, *quaesītum*. Ἄλλά

veo (*ἀπαγορεύω*), *vetāre*, *vetui*, *vetītum*·

habeo (*ἔχω*), *habēre*, *habui*, *habītum*·

lambo (*γλείφω*), *lambēre*, *lambi*, *lambītum*·

fugio (*φεύγω*) *fugēre*, *fūgi*, (*fugītum*)·

Ἐκτός ἀπό τά ἀνωτέρω καί τά:

cieo (*πόρευομαι*) *cīvi*, *cītum*, *cīere*·

eo (*πορεύομαι*), *īvi* (ἢ *ii*, § 83 Σημ.), *ītum*, *īre*·

lino (*ἀλείφω*), *līvi* ἢ *lēvi*, *lītum*, *linēre*·

sino (*ἀφήνω*), *sīvi*, *sītum*, *sinēre*·

Σ η μ ε ί ω σ η 2. Τό ρῆμα *do* ἔχει τό χαρακτῆρα τοῦ θέματος (*da*, δηλ. τό) *a* βραχύ σέ ὄλους τούς ἄλλους τύπους ἐκτός ἀπό τούς τύπους ***das*** (= *dīνεις*) καί ***da*** (= *dīνει*) καί ***dāns*** (γεν. *dantis*)·

Γιά τό λόγο αὐτό πρέπει νά τονίζονται στήν προπαραλήγουσα (§ 7, 2 β') οἱ τύποι π.χ. τοῦ *circumdo* (*περιβάλλω*) *circumdāmus*, *circumdātis*, *circumdāre*, *circumdābam*, *circumdārem*, *circumdātur*·

Ἀπό τό *do* (= *dīνω*) διαφέρει τό -*do* πού εἶναι εὐχρηστο ὅταν εἶναι σύνθετο μέ μονοσύλλαβες προθέσεις (βλ. κατάλογο ἀνώμαλων ρημάτων)·

Τά κυρίως ἀνώμαλα ρήματα.

90. Μερικά ρήματα παρουσιάζουν ἀνωμαλίες τόσο στά διάφορα χρονικά θέματα ὅσο καί στούς διάφορους τύπους τους (πρβ. ἀρχ. Ἑλλ. *εἰμί*, *εἶμι*, *οἶδα*, *φημί* κτλ.). Τέτοια ρήματα εἶναι 1) *sum* (*γι* αὐτό βλ. § 77), 2) *possum*, 3) *edo*, 4) *eo*, 5) *queo* καί *nequeo*, 6) *volo*, *nolo* καί *malō*, 7) *fero* καί 8) *fiō*·

Τά ἀνωτέρω ρήματα σχηματίζονται ὡς ἐξῆς:

91. Possum (δύναμαι), potui, posse (§ 89, 2). Είναι σύνθετο από τό pot (pote ή potis = δυνατός, § 42, 1) και τό sum· οί περισσότεροι τύποι του σχηματίζονται ὅπως και τοῦ sum.

	Indicativus	Coniunctivus	Indicativus	Coniunctivus
Praesens	pos-sum	pos-sim	pot-ěram	possem
	pot-es	pos-sis	pot-eras	posses
	pot-est	pos-sit	pot-erat	posset
	pos-sumus	pos-sīmis	pot-erāmus	possemus
	pot-estis	pos-sītis	pot-erātis	possetis
	pos-sunt	pos-sint	pot-ěrant	possent
Futurum	pot-ero, pot-eris, pot-erit			
	pot-erimus, pot-eritis, pot-ěrunt			
Perfectum	pot-ui	pot-uěrim	pot-uěram	pot-uissem
	pot-uisti	pot-ueris	pot-ueras	pot-uisses
	pot-uit	pot-uerit	pot-uerat	pot-uisset
	pot-uimus	pot-uerīmus	pot-uerāmus	pot-uissēmus
	pot-uistis	pot-ueritis	pot-ueratis	pot-uissētis
	pot-uērunt	pot-uěrint	pot-uerant	pot-uissent
Futurum exactum	pot-uěro, pot-ueris, pot-uerit			
	pot-uerīmus, pot-uerītis, pot-uěrint			
Infinitivus	Praesens		Perfectum	
	posse		pot-uisse	

Imperativus δέν ἔχει. Participium: potens (gen. potent-is) (χρησιμεύει μόνο ὡς ἐπίθετο = δυνατός, § 40, γ' και § 43, 2).

92. ědo (ἐσθίω = τρώω), ědi, ěsum, ěděre. Τό ρήμα αὐτό κλίνεται ὁμαλά ὅπως τά ρήματα τῆς γ' συζυγίας (§78 lego)· ὁμως στήν ὀριστική τοῦ ἐνεστώτα, στήν ὑποτακτική τοῦ παρατατικοῦ, στήν προστακτική και τό ἀπαρέμφατο τοῦ ἐνεστώτα ἐκτός ἀπό τοὺς κανο-

νικούς του τύπους έχει και άλλους βραχύτερους, οί όποιοι είναι όμοιοι μέ τούς αντίστοιχους τοῦ ῥ. *sum* (§77), μέ τή διαφορά ότι τό *e* στοῦς τύπους τοῦ *edo* κανονικά είναι μακρό.

Indicativus, Praesens

Coniunctivus, Imperfectum

edo, ēdis ἢ ēs, ēdit ἢ ēst
ēdimus, ēditis ἢ ēstis, edunt

edērem ἢ ēsem, edēres ἢ ēsses,
ederet ἢ ēset
ederemus ἢ ēsemus, ederetis ἢ
ēssetis, ederent ἢ ēssent.

Imperativus

ede ἢ ēs, edite ἢ este — edito ἢ esto, editote ἢ estote
Infinitivus, praesens: *edēre ἢ esse*

Ἐπό τό παθητικό (*edor, esus sum, edī*) έχουν καί δεύτερο τύπο μόνο τό γ' ένικό πρόσωπο τῆς όριστικῆς τοῦ ένεστώτα καί τῆς ύποτακτικῆς τοῦ παρατατικοῦ: *editur* καί *estur, ederetur* καί *essetur*. Κατά τόν ἴδιο τρόπο σχηματίζονται καί τά σύνθετα *com-ēdo* κατατρώγω *ex-ēdo* *per-ēdo*.

93. *ēō* (*εἶμι*) πορεύομαι, (*ἴνι* καί) *ἴι, ἴtum, ἴre* (βλ. §83 Σημ. καί §89,4, Σημ. 1). Τό ρῆμα *eo* έχει δύο ρηματικά θέματα, 1) μπροστά από τά φωνήεντα *a, o, u* έχει θέμα *e*, 2) μπροστά από σύμφωνο ἢ *i* έχει θέμα *i*. (πβ. ἀρχ. Ἑλλην. *εἶμι, ἴμεν* κτλ.). Κλίνεται ὅπως τά ρήματα τῆς δ' συζυγίας (§ 78, *audio*), ἀλλά ὁ παρατατικός τῆς όριστικῆς είναι *ibam* καί ὁ μέλλοντας *ibo* (βλ. § 79, Σημ. 2).

Indicativus

Coniunctivus

Praesens

ēō, īs, ἴt
īmus, ītis, ēunt

ēam, eās, eat
eāmus, eātis, eant

Imper-
fectum

ībam, ības, ibāt
ībāmus, ībātis, ibant

īrem, īrēs, iret
irēmus, irētis, irent

	Indicativus	Coniunctivus
Futurum	ībō, ībis, ībit ībimus, ībitis, ibunt	ītūrus, -a, -um sim, sis sit ītūrī, -ae, -a, simus, sitis, sint
Perfectum	(ivi) īī, īsti, īit īimus, īstis, īeunt ἢ īere	īērim, ieris, ierit īērimus, ieritis, ierint
Plusquamperfectum	īēram, īēras κτλ.	īssēm, īssēs κτλ.
Futurum	īēro, īēris κτλ.	
Imperativus: ī, īte - īto, īto - īōte, euntō		
Infinitivus	Praesens: īre Perfectum: isse Futurum: itūrum, ituram, iturum esse κτλ.	
Participium	Praesens: īēns, gen. ēuntis, dat. eunti κτλ. Futurum:ītūrus, itūra, iturum	
	Supinum: itum, itū (§89, 4 Σημ. 1) Gerundium: eundī, eundo, eundum, eundo	

Ἐκ τῆν παθητικῆ φωνῆ εὐχρηστο εἶναι τοῦ (ἁπλοῦ) ρήματος εο τό γ' ἐνικό πρόσωπο ὄλων τῶν χρόνων ὡς ἀπρόσωπο: itur (= γίνεται πορεία), ibātur, ibitur, itum est κτλ. καί ἀπαρέμφατο itī, (βλ. §79, Σημ. 2).

Σ η μ ε ἰ ω σ η . Κατά τόν ἴδιο τρόπο κλίνονται καί τά σύνθετα τοῦ εο, ὁπως τό ab-eo ἀναχωρῶ, ad-eo προσέρχομαι, ex-eo ἐξέρχομαι κτλ. Ἐκ τῶν ρήματα αὐτά ὅσα λαμβάνονται μέ ἐνεργητικῆ μεταβατικῆ σημασία σχηματίζουν ὄλους τοὺς τύπους τῆς παθητικῆς φωνῆς π.χ. adeo προσβάλλω -adeor (προσβάλλομαι), adīris, adītur, adīmur, adīmini, adeuntur. Perf. adībar, adībāris κτλ. Fut adībor, adībēris, adībitur κτλ.

Ἐνα ἀπό τά σύνθετα τοῦ εο τό ambio (ἀπό τό ambi-eo περικυκλώνω), σχηματίζει

ὄλους τούς τύπους του κανονικά ὅπως τὰ ρήματα τῆς δ' συζυγίας (ὅπως τὸ audio, §79), ambīvi, ambītum, ambīre.

94. quēo (δύναμαι) μπορῶ (quīni καὶ quīi, quītum), quīre- neque (δέ δύναμαι), nequīni, nequīre (§ 89, 2). Τὰ δύο αὐτὰ ρήματα σχηματίζονται ὅπως τὸ eo (§93), ὅμως λίγοι τύποι τους εἶναι εὐχρηστοί, ὅπως queo, queunt - nequeunt, queam, queant κτλ. - nequibant, nequigent κτλ. Καὶ χωριστὰ non queo, non queunt, non quivit κτλ.

95. volo (θέλω), volui, velle - nolo, ἀπὸ τὸ ne-volo, non volo (δέ θέλω, ἀρνοῦμαι), nolui, nolle - mālo, ἀπὸ τὸ magis volo (περισσότερο θέλω, προτιμῶ), malui, mālle (§89, 2).

Τὰ ρήματα αὐτὰ κλίνονται ὡς ἐξῆς:

Indicativus			Coniunctivus		
Praesens					
vōlō	nōlō	malō	vēlim	nōlim	mālim
vīs	nōn vis	māvis	velis	nōlis	malis
vult	nōn vult	māvult	velit	nōlit	malit
volūmus	nolūmus	mālūmus	velimus	nōlimus	malimus
vultis	nōn vultis	māvultis	velitis	nōlitis	malitis
volunt	nōlunt	mālunt	velint	nōlint	malint
Imperfectum					
vōlēbam	nōlēbam	mālēbam	vēllem	nōllem	māllem
vōlēbās	nōlēbas	mālēbas	velles	nolles	malles
vōlēbat	nōlēbat	mālēbat	vellet	nollet	mallet
κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.
Futurum					
vōlām	nōlām	mālām			
vōlēs	nōlēs	mālēs	Δέν έχει		
volēt	nolēt	malēt			
κτλ.	κτλ.	κτλ.			

Indicativus			Coniunctivus		
Perfectum					
võlūi	nolui	malui	võluërim	nõluërim	māluërim
voluisti	noluisti	maluisti	volueris	nolueris	malueris
κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.
Plusquamperfectum					
võluëram	nõluëram	māluëram	võluissem	nõluissem	māluissem
	κτλ.			κτλ.	
Futūrum exactum					
võluëro	nõluëro	māluëro	κτλ.	ἐλλείπει	

Imperatīvus τοῦ nolo: nōlī, nōlite - nōlitō, nōlitō, nōlitōte, nōlunto (τοῦ volo καὶ malo δέν ὑπάρχει)

Infinitivus: Praesens: velle, nolle, malle.

Perfectum: voluisse, noluisse, maluisse.

Participium, Praesens: (volens), (nolens) (τό malo δέν ἔχει).

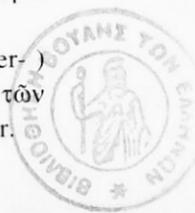
Ἐντὶ τοῦ volens λέγεται συνήθως cupiēns (§84) καὶ ἐντὶ τοῦ nolens λέγεται invītus (ἀκούσια). Ἄλλοι τύποι τῶν ρημάτων αὐτῶν δέν εἶναι ἐύχρηστοι.

Σ η μ ε ἰ ω σ η . Ἐντὶ τοῦ visne? (ἄρα γε θέλεις;) λέγεται vin? καὶ παρενθετικῶς ἐντὶ τοῦ si vis (ἂν θέλεις) λέγεται sis καὶ ἐντὶ τοῦ si vultis (ἂν θέλετε) λέγεται sultis.

96. fero (φέρω), tūl-i, lāt-um, ferre. Τοῦ ρήματος αὐτοῦ:

1) ὁ παρακείμενος καὶ τὸ σουπῖνο δέ σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ἐνεστώτα:

2) οἱ τύποι πού σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ἐνεστώτα (fer-) συγκόπτουν α) τὸ συνδετικὸ φωνῆεν ἰ μπροστὰ ἀπὸ τὸ s καὶ t τῶν καταλήξεων καὶ β') τὸ συνδετικὸ φωνῆεν ἔ, ὅταν τὸ ἀκολουθεῖ π.

	Activum	Passivum
I n d i c a t i v u s		
Praesens	fērō, fers, fert	feror, ferris, fertur
	fēřimus, fēřtis, fēřunt	ferīmur κτλ.
C o n j u n c t i v u s		
Praesens	fēřam, ferās κτλ.	ferar, ferāris, κτλ.
	Imperfectum	ferrem, ferrēs, ferret
ferremus κτλ.		ferrēmur κτλ.
I m p e r a t i v u s		
	fēr, fēřte (§84 Σημ.)	ferre, ferimini
	fertō, fertō, fertote, ferunto	fertor, fertor - feruntor
I n f i n i t i v u s		
	ferre	ferrī

“Ολοι οί άλλοι τύποι σχηματίζονται όμαλά όπως σχηματίζονται τά ρήματα τής γ’ συζυγίας (fēřebam, fēřam, feres, κτλ. ferar, ferēris, κτλ.).

97. fīo (γίνομαι), factus sum, fīeri. Ἡ μετοχή του factus, μέ τήν όποία σχηματίζονται οί συντελικόι χρόνοι του ρήματος όμαλά (factus sum, factus eram, factus ero, §85,3), εἶναι του ρ. facior αντί του facior χρησιμοποιεῖται καί τό fīo ός παθητικό του facio (§84).

Οί τύποι πού γίνονται άπό τό θέμα του ένεστώτα (fī-) σχηματίζονται σύμφωνα μέ τήν δ’ συζυγία, εκτός άπό τήν ύποτακτική του παρατατικού καί τό άπαρέμφατο του ένεστώτα πού σχηματίζονται σύμφωνα μέ τήν γ’ συζυγία.

	Indicativus	Coniunctivus
Praesens	fīō, fīs, fīt (fīmus, fītis), fīunt	fīām, fīās, fīat fīamus κτλ. όμαλά
Imper- fectum	fīēbam, fīēbas κτλ. όμαλά	fīērem, fīēres, fīeret fīeremus, fīeretis, fīerent
Futurum	fīam, fīēs, fīet fīemus κτλ. όμαλά	Δέν έχει

Imperativus: fī, fīte.

Infinitivus, Praesens: fīēri, Futurum: factum iri.

Gerundivum: faciendus, facienda, faciendum.

Σ η μ ε ι ω σ η . Τό ι τοῦ θέματος fī- σ' όλους τούς άλλους τύπους, έκτός από τόν τύπο fīt, τό ἀπαρέμφατο fīēri καί τούς τύπους τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ παρατατικοῦ fīērem, fīēres κτλ. εἶναι μακρό.

Ἑλλειπτικά ρήματα

98. Ἑλλειπτικά ρήματα (verba defectiva) εἶναι:

1) τά ρήματα memīni (ἐνθυμοῦμαι), odi (μισῶ) καί coeri (ἄρ-
χισα) εἶναι παρακειμένοι χωρίς ἐνεστώτα. Ἀπό τούς παρακειμένους
αὐτούς οἱ δύο πρῶτοι ἔχουν σημασία ἐνεστώτα καί ὁ ὑπερσυντέλικος
παρατατικοῦ (memipēgam θυμόμουν, odēgam μισοῦσα), ὁ τετελεσμέ-
νος μέλλοντας ἔχει σημασία ἀπλοῦ μέλλοντα (memipēgo θά ἐνθυμοῦ-
μαι ἢ θά ἐνθυμηθῶ, odēro θά μισῶ ἢ θά μισήσω).

Κλίνονται όμαλά ὅπως τά ρήματα τῆς γ' συζυγίας (§ 78, γ', legi)
σέ ὅλους τούς τύπους τοῦ παρακειμένου, τοῦ ὑπερσυντελικοῦ καί τοῦ
τετελεσμένου μέλλοντα. Τό memīni ἔχει καί δύο τύπους προστακτικῆς,
τό odi καί coeri καί ἀπαρέμφατο καί μετοχή ἐνεργητ. μέλλοντα, ἀκόμη
τό coeri ἔχει καί μετοχή παθ. παρακειμένου.

Imperativus:	mementō	νά θυμᾶσαι
	mementōte	νά θυμᾶστε

		Infinitivus	
Perf.	meminisse, odisse	coepisse	
Fut.	— osurum, -am, -um esse	coepturum, -am, -um esse	
Participium			
Fut.	— osurus, -a, -um	coepturus, -a, -um	
Perf. Pass.	— —	coeptus, -a, -um	

Σ η μ ε ί ω σ η . Τοῦ ρ. coeri οἱ χρόνοι τοῦ λείπουν ἀναπληρώνονται μέ τούς ἀντίστοιχους χρόνους τοῦ ρ. incipio ἀρχίζω (incēri, incertum) incipere.

Ἡ μετοχή coertus, -a, -um μαζί μέ τό sum, eram, ego κτλ., χρησιμοποιεῖται ἀντί γιά τό coeri, coereram, coerero κτλ. δταν ἀκολουθεῖ ὡς συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας τοῦ ρήματος αὐτοῦ παθητικό ἀπαρέμφατο παθητικῆς διαθέσεως, ὅπως aedes **aedificari** caerta est (ἀρχισε νά οἰκοδομεῖται ὁ ναός)· ἀλλά: mons moneri coerit.

Μετοχή παθητ. παρακειμένου, ἀλλά μέ ἐνεργητική συνήθως σημασία, ἔχει καί τό ρ. odi (osus), κυρίως εὐχρηστο στά σύνθετα exosus, perosus (= πολύ μισώντας §81, 2. Σημ.).

2) τά ρήματα āio, inquam, quaeso, (for) fāri.

α) Τό āio (λέγω, ἀρχ. ἔλλη. ἡμί) εἶναι εὐχρηστο στούς ἐξῆς τύπους:

Indicativus			Coniunctivus		
āio	ais	āit	—	aias	ait
—	—	āiunt	—	—	aiant

Imperfectum: aiēbam, aiēbas, κτλ. ὁμαλά καί ἀρχ. aiābam, aiābas, κτλ.

Perfectum: (γ' ἐν. μόνον) ait.

Imperativus: (āi)

Participium: aiens.

Σ η μ ε ί ω σ η . Συνήθως λέγεται ain? ἀντί ais-ne? (λές; νομίζεις;) Πρβ. § 95 Σημ.

β') τό inquam (φημί) λέγω, εἶναι εὐχρηστο στούς ἐξῆς τύπους:

Indicativus, Praesens: inquam, inquis, inquit, (inquamus, inquitis), inquiunt. Imperfectum: inquitēbat. Futurum: inquitēs, inquiet. Perfectum: (inquit), inquisti, inquit, (inquamus), Imperativus: (inque, inquitō). Participium: inquiens.

Σ η μ ε ί ω σ η . Ὁλων τῶν ἀνωτέρω τύπων γίνεται χρήση μόνον παρενθετικῶς μέσα σέ εὐθύ λόγο, ὅπως Tum ille «pater, **inquit**, precor, ut...» Τότε ἐκεῖνος, «Πατέρα, λέγει παρακαλῶ νά...» (Πρβ. ἀρχ. Ἑλλην. φημί καί ἡμί).

γ') τοῦ *quaeso* (παρακαλῶ) εὐχρηστος εἶναι ὁ τύπος *quaesumus* (παρακαλοῦμε). Τούς τύπους αὐτούς χρησιμοποιοῦν παρενθετικῶς μετά προστακτικὴ γιὰ νά μετριασθεῖ ἡ ἔννοια τῆς προσταγῆς: *hic mihi, quaeso, πές μου, παρακαλῶ*: (πρβ. κάθισε, παρακαλῶ, ἐδῶ)·

δ') *for* (φημί) λέγω, *fātus sum, fāri* (ἀποθετικό, § 80). Τοῦ ρήματος αὐτοῦ στοὺς πεζοὺς συγγραφεῖς εὐχρηστος εἶναι μόνον ὁ τύπος *fando* ἀπὸ τὸ γερουνδίο (στή φράση *fando audire* = ἀκούω νά λέγεται) καί ὁ τύπος *fanda* ἀπὸ τὸ γερουνδιακό (στή φράση *fanda atque nefanda* = ρητά καί ἀπόρρητα, § 75, 4 καί 5). "Ὁμως στοὺς ποιητές εἶναι εὐχρηστοί καί ἄλλοι τύποι τοῦ ρήματος αὐτοῦ καί κυρίως τῶν συνθέτων (ὅπως *adfari* προσαγορεύω, *prae-fari* προλέγω, κτλ.), δηλ. ὅλοι οἱ τύποι τοῦ μέλλοντα τῆς ὀριστικῆς (*fabor, fabēris, fabitur*, κτλ.), τοῦ παρακειμένου καί τοῦ ὑπερσυντελικοῦ ὀριστικῆς καί ὑποτακτικῆς (*fatus sum, fatus sim, fatus eram, fatus essem*)· ἐκτός ἀπὸ τούς τύπους αὐτούς καί οἱ ἑξῆς:

Indic., Praes. fatur, fantur. Indic., Imperf. fabar, fabantur. Coniunct. Imperf. (prae) fārer, farēris, κτλ. Imperativus: fare. Infinitivus: fari (καί farier, § 79 σημ. 2). Supinum: fatu. Participium: fans. Gerundium: fando. Gerundivum: fandus, -a, -um.

- 3) μερικοί τύποι προστακτικῆς ἐγκλίσεως καί ἀπαρεμφάτου
āvē (ἢ *have*) *χαῖρε, avēto - avēte, ἀπαρμφ. avēre.*
salve χαῖρε, ὑγίαινε, salvē-tō, salvēte, ἀπαρμφ. salvēre.
cēdo δῶσε, πές, πληθ. cete (πρβ. νά - νάτε).

Σ η μ ε ι ω σ η . Στά ἔλλειπτικά ρήματα ἀνήκουν καί οἱ τύποι *forem, fores - forent, ἀπαρμφ. fore*, οἱ τύποι αὐτοὶ ἀντικαθιστοῦν ὀρισμένους τύπους τοῦ *p. esse* (§ 77).

Ἀπρόσωπα ρήματα (*Verba impersonalia*)

99. Ἀπρόσωπα ρήματα, πού εἶναι δηλ. εὐχρηστα μόνο στό γ' ἐνικό πρόσωπο (καί τὸ ἀπαρέμφατο) ὄλων τῶν χρόνων, χωρίς ὑποκείμενο, εἶναι,

1) ὅπως στήν Ἑλληνικὴ γλῶσσα ρήματα πού σημαίνουν κάποιο φυσικό φαινόμενο, ὅπως *dilucēscit, illucēscit φέγγει* (ἡ ἡμέρα), *fulget* καί *fulgurat* ἀστράφτει, *gorat* πέφτει δροσιά, *tonat* βροντᾷ κτλ.

Σ η μ ε ι ω σ η . Κατά τή χρήση τῶν ἀνωτέρω ρημάτων, ὅταν στό νοῦ ἐκείνου πού γράφει ἡ ὁμιλεῖ ἐπικρατεῖ ἡ θρησκευτική ἀντίληψη, τότε τά ρήματα ἐκφέρονται μέ ὑποκείμενο τό ὄνομα κάποιου θείου προσώπου, ὅπως *Juppiter tonat ὁ Δίας βροντᾷ*. Χρησιμοποιοῦνται δέ τότε μέ τόν ἴδιο τρόπο καί στή μετοχή: *Jove fulgurante* καθώς ἀστράφτει ὁ Δίας.

2) ἀρκετά ρήματα τῆς β' συζυγίας (κυρίως ἀπρόσωπα),

decet πρέπει, *decuit* - *decēre*·

libet ἀρέσει, *libuit* καί *libitum est*, *libēre*·

licet ἐπιτρέπεται, *licuit* καί *licitum est*, *licēre*·

oportet (χρῆ) εἶναι ἀνάγκη, *oportuit*, *oportēre*·

puget (me) ντρέπομαι, *pudivit* καί *pudivitum est*, *puḡere*.

Τά ρήματα αὐτά δέν ἔχουν προστακτική, σουπῖνο καί μετοχή. Τήν προστακτική ἀναπληρώνει ἡ ὑποτακτική τους, π.χ. *pudeat te* νά ντρέπεσαι, μόνο τοῦ ρήματος *licere* ὑπάρχει σέ νόμους ὁ τύπος τῆς προστακτικῆς *licēto* ἄς ἐπιτρέπεται.

Ἐπίσης ἡ μετοχή μερικῶν ἀπό τά ἀπρόσωπα αὐτά ρήματα, ἀλλά αὐτή ἔχει σημασία ἐπιθέτου, ὅπως *licens* ἐλεύθερος, *puḡens* ντροπαλός, κτλ. (§ 40, γ').

100. Ἀπροσώπως λαμβάνεται στή Λατινική γλώσσα ἀκόμη,

1) τό γ' ἐνικό πρόσωπο τῆς παθητικῆς φωνῆς (καθώς καί τό ἀπαρέμφοτο) ρημάτων οὐδέτερον (§ 74, 1, δ') ἢ ἐνεργητικῶν, ἀλλά ἀμετάβατων ὅπως:

(*vivo*) ζῶ, *vivitur* ζεῖ κάποιος, ζοῦν, ἀπρμφ. *vivi*·

(*curro*) τρέχω, *curritur* γίνεται δρόμος, τρέχουν, ἀπρμφ. *curri*· (βλ. καί *eo*, *itur*, *itum est*, *iri*, § 93)·

(*canto*) τραγουδῶ, *cantatur* τραγουδιέται τραγούδι, τραγουδοῦν·

2) ὅπως στήν Ἑλληνική γλώσσα, τό γ' ἐνικό πρόσωπο διαφόρων προσωπικῶν ρημάτων, ὅταν μέσα στό λόγο ἔχουν κάποια ἰδιαίτερη σημασία, ὅπως:

(*ac-cido* προσπίπτω, -*cidi*, -*cidere*), *accidit* συμβαίνει·

(*con-sto* ἀποτελοῦμαι, -*stiti*, -*āre*), *constat* εἶναι ἀποδεκτό (ὁμολογεῖται)·

(*expedio* ἀπολύω, -*ivi*, -*itum*, -*ire*), *expedit* ὠφελεῖ, συμφέρει·

(*inter-sum*) κείμαι ἀνάμεσα, -*fui*, -*esse*), *intērest* ἐνδιαφέρει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

ΑΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ (PARTICULAE §10,2)

1. Ἐπιρρήματα (Adverbia)

101. Τὰ ἐπιρρήματα στή Λατινική γλώσσα ὅπως καί στήν Ἑλληνική εἶναι:

1) **τοπικά**, ὅπως *hic, istic, illic, ibi* (βλ. § 64, α')·

2) **χρονικά**, ὅπως *nunc* τώρα, *tum* τότε, *nuper* λίγο πρίν, *mox* ὕστερα ἀπό λίγο, *cras* αὔριο, *diu* πολύ χρόνο, *saepe* πολλές φορές κτλ. (βλ. καί § 64, β')·

3) **τροπικά**, ὅπως *sic, ita* ἔτσι, *benē* (καλῶς) καλά, *malē* (κακῶς) κακά, *libenter* εὐχαρίστως, *celeriter* γρήγορα (ταχέως) κτλ.·

4) **ποσοτικά**, ὅπως *sat* ἢ *satis* ἀρκετά *nimis* πάρα πολύ, *tam* τόσο, *semel* μία φορά, *bis* δύο φορές κτλ. (βλ. § 66)·

5) **βεβαιωτικά** ἢ **ἀρνητικά**, ὅπως *nae* ναί, *haud* ἢ *haut* (ἢ *hau*) ὄχι, *ergo* λοιπόν κτλ.

Σ η μ ε ι ω σ η . Ὡς ἐπιρρήματα λαμβάνονται πολλές φορές:

α') τύποι ὀνομάτων ἢ ρημάτων (ὅπως καί στήν Ἑλληνική γλώσσα), ὅπως *partim* κατά μέρος, *en* μέρει (βλ. §26,1), *gratis* δωρεάν (ἀπό τό *gratius*, ἀφαιρ. πληθ. τοῦ *gratia*), *multum* πολύ, *paulum* λίγο, *facile* εὐκόλα, *subito* ξαφνικά (ἀφαιρ. τοῦ ἐπιθ. *subitus*), *rarō* σπανίως (ἀφαιρ. τοῦ ἐπιθ. *rarus*) κτλ. - *age* (ἄγε - ἴθι) ἐμπρός·

β') συνεκφορές λέξεων, ὅπως *antēa* πρωτότερα (ἀπό τό *ante-ea*) *extemplo* (ἢ *ex templo*) ἀμέσως, *incassum* (ἢ *in cassum*) μάταια, *imprimis* (ἢ *in primis*) ἐν πρώτοις, *magno opere* (ἢ *magno opere*) (μεγάλως) πάρα πολύ, *dumtaxat* (ἢ *dum taxat*) μόνο, *forsitan* (ἢ *for sit an*) ἴσως, κτλ.

Κατά τόν ἴδιο τρόπο καί *denō* (ἀπό τό *de novo* ἐκ νέου) πάλι, *hodie* (ἀπό τό *hoc die*) σήμερα, *scilicet* (ἀπό τό *scire licet*), δηλαδή κτλ. (Βλ. καί § 53-54).

2. Προθέσεις (Praepositionēs)

102. Προθέσεις ἡ Λατινική γλώσσα ἔχει πολύ περισσότερες ἀπό τήν Ἑλληνική· οἱ πῖο πολλές ἀπό αὐτές συντάσσονται μέ αἰτιατική, λίγες μέ ἀφαιρετική καί μόνο τρεῖς συντάσσονται ἄλλοτε μέ αἰτιατική, ἄλλοτε μέ ἀφαιρετική.

Μέ γενική ή δοτική δέ συντάσσεται καμμιά (κύρια) πρόθεση τής Λατινικής.

1) Προθέσεις πού συντάσσονται μέ αιτιατική είναι οί έξής:

ad (πρός) σέ, adversus (έναντίον) κατά, ante πρό, apud παρά – circa, circum (περί) γύρω, cis, citra (έντός) μέσα, contrā κατά (έναντίον) – erga πρός, extrā έξω, έκτός – infra υπό, inter μεταξύ, intra (έσω) μέσα – ob γιά – penes επί, per διά, post μετά, praeter παρά, prope κοντά, propter ένεκα – secundum κατά, supra ύπέρ – trans πέρα – ultra ύπέρ – versus πρός.

2) Προθέσεις πού συντάσσονται μέ αφαιρετική είναι οί έξής:

ab, abs, a από, υπό – coram ένώπιον, cum σύν, μετά, πρός – de έκ, από, περί – ex, e έκ – prae πρό, ένώπιον, pro πρό, ύπέρ, κατά – sine, χωρίς – tenuis μέχρι.

Σ η μ ε ί ω σ η . 'H ab τίθεται κανονικά μπροστά από τίς λέξεις πού αρχίζουν από φωνήεν ή από d, i (= j), l, n, r, s, ή abs μπροστά από τήν άντωνυμία te (§56) και σέ σύνθεση μπροστά από τό c ή τό t (π.χ. abs-condo άποκρύπτω, abs-tineo άπέχω), ή πρόθεση a μπροστά από σύμφωνο έκτός του h (π.χ. a Sicilia από τή Σικελία: αλλά ab hoste υπό του έχθρου). 'H ex τίθεται και μπροστά από φωνήεν και από σύμφωνο (ex auro από χρυσάφι, ex consuetudine κατά τή συνήθεια), ή e μόνο μπροστά από σύμφωνο (e caelo από τόν ουράνο).

3) Προθέσεις πού συντάσσονται άλλοτε μέ αιτιατική (γιά νά δηλωθεί κίνηση) και άλλοτε μέ αφαιρετική (γιά νά δηλωθεί στάση) είναι οί έξής:

in (μέ αιτιατ.) εις, πρός	– in (μέ αφαιρετ.) έκ, επί
sub (μέ αιτιατ.) υπό, πρό	– sub (μέ αφαιρετ.) υπό (σέ σύνθεση και sus, από τό subs-supr) .
super (μέ αιτιατ.) ύπέρ	– super (μέ αφαιρετ.) ύπέρ, περί.

103. 'Ως προθέσεις (καταχρηστικές) λαμβάνονται και μερικές πτώσεις όνομάτων, όπως causā, gratiā, ergō (αφαιρετικές), επίσης ή άκλιτη λέξη instrar. Αυτές συντάσσονται μέ γενική π.χ. honōris causa τιμής ένεκα:

Ciceronis gratia (χάριν του Κικέρωνος) γιά χάριν του Κικέρωνα·
virtutis ergo (δι' άρετήν) εξαιτίας τής παλικαριάς·

instar castrorum (δίκην στρατοπέδου) σάν στρατόπεδο.

104. Θέση τῆς προθέσεως. Κανονικά οἱ προθέσεις (ὅπως καί στήν Ἑλληνική γλώσσα) μπαίνουν μπροστά ἀπό τίς λέξεις μέ τίς ὁποῖες συντάσσονται, π.χ. **ad** populum στό λαό, **trans** Tibērim πέρα ἀπό τόν Τίβερη, **in** urbe στήν πόλη, κτλ. ἀλλά

1) οἱ προθέσεις *cause, gratia, ergo* καί μάλιστα ἡ *tenus* σχεδόν πάντοτε ἀκολουθοῦν τή λέξη μέ τήν ὁποία συντάσσονται (βλ. § 103)·

2) ἡ πρόθεση *cum*, ὅταν συνάπτεται μέ ἀφαιρετική τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν, πάντοτε τίς ἀκολουθεῖ (μέ ἔγκλιση τοῦ τόνου τῆς § 8), π.χ. *mēcum, tēcum, sēcum, nobiscum, vobiscum* (ἀντί *cum me, cum te* κτλ. § 56)· ὅμοιο φαινόμενο πολλές φορές συναντοῦμε καί μέ τήν ἀφαιρετική τῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας, π.χ. *quōcum, quācum, quibuscum* (= *cum quo*, κτλ. βλ. καί § 60, Σημ. 1)·

3) ὅταν τό οὐσιαστικό, μέ τό ὁποῖο συνάπτεται ἡ πρόθεση, συνοδεύεται ἀπό ἐπιθετικό προσδιορισμό, συνηθέστατα ἡ πρόθεση μπαίνει ἀνάμεσα στό ἐπίθετο (πού προτάσσεται) καί τό οὐσιαστικό, π.χ. *raucos post annos ὕστερα ἀπό λίγα χρόνια, magno cum metu* μέ μεγάλο φόβο, κτλ.

Ὅμοια καί μέ τίς ἀντωνυμίες, ὅπως *quam ob rem* γιά τό ὁποῖο (πράγμα), *qua de causa* γιά τήν αἰτία πού ... κτλ.

Σ η μ ε ί ω σ η . Καί μέ ἀναφορική (ἢ σπανιότερα δεικτική) ἀντωνυμία ὅταν συνάπτονται συνήθως ἀκολουθοῦν οἱ προθέσεις *contra, inter, propter* καί σπανιότερα οἱ προθέσεις *adversus, ante, circa, penes, sine, ultra*, καθώς καί ἡ πρόθεση *de* στήν τυπική φράση *illud quo de agitur* (αὐτό γιά τό ὁποῖο γίνεται συζήτηση) .

3. Σύνδεσμοι (*Coniunctiōnes*)

105. α') Σύνδεσμοι παρατακτικῆς συνδέσεως εἶναι:

1) συμπλεκτικοί (*coni. copulatiuae*) : *et, que, atque* (ἢ *ac*), *etiam, quoque* καί – *neque* (ἢ *nec*) οὔτε – *et non* καί ὄχι·

Σ η μ ε ί ω σ η . Ὅπως ὁ *que* (§ 8) ἔτσι καί ὁ *quoque* πάντοτε ἀκολουθεῖ: *philosophi quoque* καί οἱ φιλόσοφοι. Ὁ σύνδεσμος *ac* δέν μπαίνει ποτέ μπροστά ἀπό λέξη πού ἀρχίζει ἀπό φωνῆν ἢ ἀπό *e ἢ g ἢ h ἢ q*.

2) διαζευκτικοί (*coni. disiunctiuae*) : *aut, vel, ve* (§ 8) ἢ – *sive* (ἢ *seu*) εἴτε·

3) **ἀντιθετικοί** (conī. adversatīvae): sed, verum (ceterum), at *ἀλλά* – vero, autem δέ – tamen «μήν», ὅμως – attamen, verumtāmen, at qui *ἀλλ’* ὅμως – non solum (ἢ non modo ἢ non tantum) sed etiam ὄχι μόνον... *ἀλλά* καί·

Σ η μ ε ί ω σ η . Οἱ σύνδεσμοι autem καί vero μπαίνουν ὕστερα ἀπὸ μία ἢ περισσότερες λέξεις ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως.

4) **αἰτιολογικοί** (conī. causāles): nam, enim (γάρ) διότι – namque, eñim καί διότι·

Σ η μ ε ί ω σ η . Ὁ σύνδεσμος enim μπαίνει πάντοτε ὕστερα ἀπὸ μία ἢ περισσότερες λέξεις ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως (πβ. γάρ).

5) **συλλογιστικοί** (conī. conclusīvae): itaque ὅθεν - igitur λοιπόν - ergo ἄρα - proinde γι’ αὐτό – quare, quomobrem, quapropter, quocirca ἔνεκα αὐτοῦ, γι’ αὐτό.

Σ η μ ε ί ω σ η . Ὁ σύνδεσμος igitur συνήθως μπαίνει ὕστερα ἀπὸ μία ἢ περισσότερες λέξεις ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως.

106. β’) Σύνδεσμοι τῆς ὑποτακτικῆς συνδέσεως εἶναι:

1) **Εἰδικοί** (conī. declaratīvae): quod, quin ὄτι – quasi ὄτι *τάχα*:

2) **αἰτιολογικοί** (πρβ. § 105,4): quod ὄτι, διότι – quia διότι, ἐπειδὴ – cum (ἢ quum ἢ quom), quoniam, quando, (quandoquidem) ἐπειδὴ, ἀφοῦ - non quo ἢ non quod ὄχι διότι·

3) **τελικοί** (conī. fināles): ut γιὰ νά - quo (= ut eo) «ἵνα οὔτω, ὅπως» - ut non, ne, quomīnus «ἵνα μή, μή» - neve (= et ne) «καί μή, μηδέ».

Σ η μ ε ί ω σ η . Ὁ τελικός σύνδεσμος quo χρησιμοποιεῖται μπροστά ἀπὸ ἐπιθετο συγκριτικοῦ βαθμοῦ: legem brevem esse oportet, quo facilius ab imperitis teneatur ὁ νόμος πρέπει νά εἶναι σύντομος, γιὰ νά διατηρεῖται εὐκολότερα στή μνήμη ἀπὸ τοὺς ἀμαθεῖς.

4) **συμπερασματικοί ἢ ἀποτελεσματικοί** (conī. consecutīvae): ut ὥστε - ut non, quin ὥστε (νά) μή.

Σ η μ ε ί ω σ η . Τὸ quin χρησιμοποιεῖται ὕστερα ἀπὸ ἀρνητικὴ πρόταση: nunquam tam male est Siculis, quin (= ut non) aliquid facēte et commōde dicant ποτέ δέν

εύρίσκονται σέ τόσο κακή διάθεση οί Σικελοί, ὥστε νά μή λέγουν κάτι μέ ἀστείο τρόπο καί ὅπως ἀρμόζει.

5) **βουλευτικοί** (conī. voluntatīvae): ut νά (μή, δέν § 189,2) - ut non νά μή - ne νά μή, μή, (νά) - ne non μή δέν - quin (§ 194,3), quomīnus νά μή, (νά) :

Σ η μ ε ι ω σ η . Σύνδεσμοι βουλευτικοί δέν ὑπάρχουν στήν ἀρχαία ἐλληνική (βλ. στό Σύντακτικό τό κεφάλαιο γιά τίς βουλευτικές προτάσεις).

6) **ὑποθετικοί** (conī. conditionāles): si, (εἰ, ἐάν) ἄν - sin (εἰ δέ) ἄν ὁμως - sinnon ἄν μή, ἄν δέν - nisi (ni) (εἰ μή) ἄν μή, ἄν δέ(v), ἐκτός ἄν - si modo, dum, dummodo, modo ἄν μόνο - dum ne, dum modo ne ἄν μόνο μή :

Σ η μ ε ι ω σ η . Μέ τό **nisi** συνήθως διατυπώνεται μία ὀλόκληρη πρόταση σέ ἀντίθεση πρός ἄλλη πρόταση: parvi sunt foris arma, **nisi** est consilium domi μικρή ἀξία ἔχουν (τά ὄπλα =) οἱ στρατοί ἐξω ἀπό τήν πόλη, ἄν δέν ὑπάρχει μέσα στήν πόλη ὀρθή σκέψη. Μέ τό **sinon** ἐκφράζεται ἀντίθεση μιάς προτάσεως πρός ἄλλη πρόταση, συνηθέστερα ὁμως διατυπώνεται ἀντίθεση μέλους μιάς προτάσεως πρός ἕνα ἄλλο μέλος τῆς ἴδιας προτάσεως: cum spe **sinon bonia, at aliqua tamen** vivimus μέ ἐλπίδα ἄν ὄχι ἀγαθῆ, ἀλλά ὁμως μέ κάποια ἐλπίδα ζοῦμε.

7) **ἐναντιωματικοί ἢ παραχωρητικοί** (conī. concessīvae): etsi, tametsi, quamquam (εἰ καί, καίτοι, μολονότι) ἄν καί, μολονότι - etiam si (εἰ καί) ἄν καί - (καί εἰ) καί ἄν - licet, quamvis, ut, cum (εἰ καί, καί ἄν, καίτοι, μολονότι) ἄν καί, μολονότι :

Σ η μ ε ι ω σ η . Ὁ σύνδεσμος licet μπορεῖ καί νά ἀκολουθεῖ: fremant omnes licet, dicam quod sentio καί ἄν ὄλοι γογγύζουν, ἐγώ θά πῶ ἐκεῖνο πού αἰσθάνομαι.

8) **παραβολικοί ἢ συγκριτικοί** (conī. comparatīvae): ut, uti, uti si (ὡς, ὥσει) σάν - sicut, sicūti, velut, velūtī, veletsi, quasi, tamquam, tamquam si (aequē ἢ perinde ἢ proinde ἢ non secus) ac si (ὥσπερ, ὥσπερ, ὥσει, ὥσπερνεί) σάν - quomōdo, quemadmōdum (ὡς, ὥσπερ, ὄν τρόπον) μέ ποιό τρόπο, μέ ὅποιο τρόπο - quam (ὅσον, ἢ) παρά.

9) **Χρονικοί** (conī. temporāles): cum (ὅτε, ὀπότε, ὀσάκις - ἐπεί, ἀφοῦ, ἀφοῦτο) ὄταν, σάν, καθώς, ἀφοῦ - dum (ἐνῶ, καθ' ὄν χρόνον, Ψηφιοποιήθηκε ἀπό τό Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

μέχρις οὐ, ἐφ' ὅσον) ἐνῶ, ἐφόσον, ὅσο καιρό – (ἕως, ἕως ὄτου)
 ὡσότου – donec, quoad, quamdiu, quatenus (ἕως, μέχρι οὐ, ἕως ὄτου)
 ὅσο πού, ὅσπου – quando, (quandoquidem), ubi, postquam, ut (ὅτε,
 ἐπεὶ, ἀφοῦ) ὅταν, ἀφοῦ – cum primum, ubi primum, simulac, simulatque
 (ἐπεὶ τάχιστα) (εὐθύς ὡς) μόλις, καθώς – ex quo (ἐξ οὐ) (ἀφ' ὄτου)
 ἀφότου – quotiens (quotienscumque) (ὁσάκις) κάθε φορά – antequam,
 priusquam (πρίν, πρίν ἢ) πρίν, πρίν νά·

Σ η μ ε ί ω σ η . Ὁ cum χρησιμοποιεῖται γιὰ νά δηλωθεῖ καὶ τὸ σύγχρονο καὶ
 τὸ προτερόχρονο, ἐνῶ οἱ σύνδεσμοι dum καὶ quoad γιὰ νά δηλωθεῖ τὸ σύγχρονο καὶ τὸ
 ὑστερόχρονο (βλ. παραδείγματα στό Συντακτικό).

10) ἔρωτηματικοί (conī. interrogatīvae): ne? (§8) (ἦ; ἄρα;)
 ἄραγε – nonne? (ἦ οὐ; ἄρ' οὐ;) ἄρα γε δέ(ν); – num? (ἦ μή; ἄρα μή;
 μή;) ἄραγε μή; μήπως – utrum – an? (πότερον – ἦ;) ποιοῦ ἀπό τά δύο; –
 si an (εἰ, ἄν) μήπως – quin (ὅτι δέν, νά μή, νά) νά μή.

Σ η μ ε ί ω σ η . Ἀπό τά τρία πρῶτα ἐρωτηματικά μόρια (ne, nonne καὶ num)
 πού χρησιμοποιοῦνται καὶ σέ ἐξαρτημένες καὶ σέ ἀνεξάρτητες προτάσεις, τοῦ ne γίνε-
 ται χρήση σέ πραγματικές ἐρωτήσεις, δηλ. σέ ἐρωτήσεις μέ τίς ὁποῖες ζητεῖ κάποιος νά
 μάθει κάτι πού ἀγνοεῖ (ὅπως dixistine hoc? εἶπες αὐτό;) τοῦ nonne καὶ τοῦ num σέ
 ρητορικές ἐρωτήσεις μέ τίς ὁποῖες ὁ λόγος γίνεται ζωνηρός καὶ ἔντονος. Στίς ἐρωτήσεις
 αὐτές πού εἰσάγονται μέ τὸ nonne περιμένει καταφατική ἀπάντηση ὁ ἐρωτῶν, ἐνῶ στίς
 εἰσαγόμενες μέ τὸ num περιμένει ἀρνητική: nonne dixisti hoc? ἄρα γε δέν τὸ εἶπες αὐτό;
 (ἀναμένεται καταφατική ἀπάντηση: etiam ἢ sane = ναί) – num dixisti hoc? μήπως εἶπες
 αὐτό; (ἀναμένεται ἀπάντηση ἀρνητική: non – ὄχι).

4. Ἐπιφωνήματα (Interiectiōnes)

107. Ἐπιφωνήματα εἶναι: 1) χαρᾶς: io (ἰώ, ἰού) ἄ, χᾶ! χᾶ! – ha
 (ἄ) ἄ κτλ.·

2) λύπης: vae (οὐαί, οἶμοι) ἄχ, ὄχ, – heu, eheu (φεῦ) ὄχου, ὦ –
 rō (proh) (φεῦ, ὦ) – ὄχου κτλ.·

3) ἀποστροφῆς ἢ ἀηδίας: rui, fū οὐφ, πούφ·

4) θαυμασμοῦ ἢ ἐκπλήξεως: o (ὦ) ὦ – ecce (ἰδοῦ, ἦν, ἦνι) ἄ!
 ποπό! – hem, hui, aha, attat, rapai (ἄ, ἔα, ἄ, ὦ, ἄά, ἄτταταί, παπαί κτλ.)
 ὦ! μπά! ποπό!

5) ἐπευφημίας: eia, euge (εἶα, εὐγε κτλ.), εὐγε (μπράβο)·

6) κλητικά: o (ὦ) ὦ! – heus, eho, (ἰώ, ὠτάν κτλ.) ἔ!

Σ η μ ε ί ω σ η . Ὡς ἐπιφωνήματα λαμβάνονται ἀκόμη διάφορες λέξεις, ὅπως ὀνόματα θεῶν ἢ ἡρώων (συνήθως συντετμημένα) (τὸ ἴδιο συμβαίνει καί στήν Ἑλληνική γλώσσα), π.χ. rax σιωπή! indignum αἰσχρός! – arāge ἄπαγε! hercules, hercule, hercle, ἢ mehercules, mehercle Ἡρακλῆ! – pol (ἀπό τὸ Pollux) ἢ edēpol μὰ τὸν Πολυδεῦκη, μὰ τὸ Δία κ.ἄ.

Μ Ε Ρ Ο Σ Γ '

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ

Α' ΠΑΡΑΓΩΓΗ (DERIVATIO)

108. Καί τῆς Λατινικῆς γλώσσας οἱ ἀπλές λέξεις (vocabūla simplicia) εἶναι:

1) **πρωτότυπες** (vocabūla primītiva), ὅπως rex (ἀπό τό reg-s) βασιλιάς, lux (ἀπό τό luc-s) φῶς, do (ἀπό τό da-o) δίνω·

2) **παράγωγες** (vocabūla derivāta), ὅπως rex (reg-is) reg-ius καί reg-ālis βασιλικός, (lux, luc-is) luc-e-o φέγω καί luc-īdus φωτεινός, (do, θ. da-) da-tor δότης (πρβ. ἀρχαία Ἑλληνική).

Σ η μ ε ί ω σ η . Ὅπως στήν Ἑλληνική ἔτσι καί στή Λατινική σέ μιά σειρά λέξεων πού εἶναι συγγενεῖς ἐτυμολογικῶς κάθε μιά ἀπό τίς λέξεις αὐτές, ἐκτός ἀπό τήν πρώτη (πού εἶναι ἡ κυρίως πρωτότυπη) εἶναι παράγωγη ὡς πρός τήν προηγούμενη καί πρωτότυπη ὡς πρό τήν ἐπόμενη, π.χ. os (or-is) στόμα, (ἀπό αὐτή) oro (ora-te) λέγω, (ἀπό αὐτή) ora-tio λόγος καί ora-tor (orator-is) ρήτορας, (ἀπό αὐτή) orator-ius ρητορικός κτλ.

109. Καί στή Λατινική γλώσσα οἱ διάφορες παραγωγικές καταλήξεις κανονικά προστίθενται στό θέμα τῶν πρωτότυπων, ὅπως (leg-o) lec-tor (ἀπό τό leg-tor) ἀναγνώστης, salus (salut-is) salut-āris σωτήριος, (laus, laud-is) laud-o (ἀπό τό laud-a-o) ἐπαινῶ.

Πολλές φορές ὁμως (ὅπως καί στήν Ἑλληνική γλώσσα), ὅταν σχηματίζεται ἡ παράγωγη λέξη, ἀποβάλλεται ἕνας ἢ περισσότεροι φθόγγοι ἀπό τό τέλος τοῦ θέματος τῆς πρωτότυπης ἢ παρεμβάλλεται κάποιον φωνῆν ἀνάμεσα στό θέμα της καί στήν παραγωγική κατάληξη, ὅπως:

(navi-s)

nav-ālis ναυτικός

(aestas, aestat-is)

aest-īvus θερινός, κτλ.

(pons, pont-is)

pont-i-cūlus γεφυράκι

(caput, capit-is)

capit-ū-lum κεφάλαιο, κτλ.

110. α') **Παράγωγα ρήματα (verba derivata)**. Αὐτὰ σχηματίζονται:

1) **ἀπό ὀνόματα** (verba denominativa) κατὰ τὴν α', τὴ β' καὶ τὴν δ' συζυγία, ὅπως (arma, § 34, 4, Α', β'), armare (ὀπλιζέιν), (laus, laud-is) lau-dare (ἐπαινεῖν), (levis) levare (κουφίζειν), (flos, flor-is) florēre (ἀνθεῖν), (lux, luc-is) lucēre (φέγγειν), (finis) finire (ὀρίζειν), (lenis) lenire (πραϋνεῖν), (sitis) sitire (διψᾶν), (saevus) saevire (μαίνεσθαι).

Κατὰ τὴν γ' συζυγία μόνο ἐναρκτικά, ὅπως (durus) durescēre (σκληροῦσθαι), σκληραίνομαι (maturus) maturescēre (πεπαίνεσθαι) γίνομαι ὄρατος (§ 86, 2 γ')

2) **ἀπό ἄλλα ρήματα** (verba verbalia).

α') **Ἐναρκτικά** (verba incohativa) κατὰ τὴν γ' συζυγία, ὅπως (senēre) senescere (γηράσκειν) γεράζω, (florēre) florescēre (ἐξανθεῖν) ἀνθίζω, (obdormire) obdormiscere (ἀποκοιμᾶσθαι) ἀποκοιμᾶμαι (βλ. καὶ ἀμέσως προηγούμενα).

β') **Θαμιστικά ἢ ἐπιτατικά** (verba frequentativa ἢ intensiva) κατὰ τὴν α' συζυγία, σχηματίζονται ἀπὸ τοῦ σουπίνο τοῦ πρωτότυπου μέ τροπὴ τῆς καταλήξεως **-um** σέ **-are**, ὅπως (cano, cant-um) cant-āre (ᾄδειν) τραγουδῶ, (curro, curs-um) curs-are (περιτρέχειν) τρέχω, (dormio, dormit-um) dormit-are (ὕπνῳ ττειν) νυστάζω, κτλ.

Ἀπὸ σουπίνα σέ **-atum** (ἀπὸ ρήματα δηλ. α' συζυγίας) παράγονται κανονικά θαμιστικά ρήματα ὄχι σέ **-atāre**, ἀλλὰ σέ **-itāre**, ὅπως (rogo, rog-atum) rog-itare (διερωτᾶν) ἐρωτῶ, (volo, vol-atum) vol-itare (περιπέτεσθαι) πετῶ. Σύμφωνα μέ αὐτὰ καὶ (haereo, haesi, haes-um, haerere) haes-itare (ὀκνεῖν) βρίσκομαι σέ ἀμηχανία, (ag-o, § 87, 2, α'), ag-itare (ἐλαύνειν) καταδιώκω.

γ') **Ἐφετικά** (verba desiderativa) κατὰ τὴν δ' συζυγία, σχηματίζονται ἀπὸ τοῦ σουπίνο τοῦ πρωτότυπου μέ τροπὴ τῆς καταλήξεως **-um** σέ **-urire** ὅπως (edo, es-um, § 92) esurire (ἐπιθυμεῖν φαγεῖν) πεινῶ, (pario, par-tum, § 87, 2, β') part-urire (ὀδίνειν) κοιλοπονῶ. (πβ. ἀρχ. Ἑλλην. τυραννῶ, τυραννήσ-ω, τυραννήσ-εῖω).

δ') **Υποκοριστικά** (verba diminutiva), κατὰ τὴν α' συζυγία, κανονικά λήγουν σέ **-illo**, ὅπως (canto) cant-illo (ὑπᾶδω) συνοδεύω τό τραγούδι μέ τὴ φωνή μου, ἀκκομπανιάρω, (sorbeo) sorb-

ίλλο (ύποπίνω, ροφῶ) σιγοπίνω. (Πβ. νεοελλην. κουτσοπίνω, κουτσοδουλεύω, κτλ.).

111. Παράγωγα οὐσιαστικά (substantīva derivāta). Αὐτὰ σχηματίζονται:

1) ἀπό **ρήματα** (substantīva verbalia).

α') ἀπό τὸ θέμα τοῦ σουπίνου (§ 88) μέ κατάληξη -or γιά νά δηλωθεῖ τὸ πρόσωπο πού ἐνεργεῖ, ὅπως (amare, amat-um) amat-or ἐραστής, (currere, curs-um) curs-or δρομέας, (ringere, pict-um) pictor ζωγράφος. (πρβ. πράττω - πράκτωρ, κτλ.).

Σ η μ ε ι ω σ η . Πολλά ἀπό τὰ οὐσιαστικά σέ -tor σχηματίζουν θηλυκό σέ -trix (γεν. trīcis), ὅπως (vincere, vict-um) victor νικητής, victrix νικήτρια. (πρβ. § 40, γ').

β') ἀπό τὸ ρηματικό θέμα μέ κατάληξη -or, -us, -ium, -ēla γιά νά δηλωθεῖ ἐνέργεια ἢ κατάσταση, ὅπως (am-are) am-or ἐρωτας, (dol-ēre) dol-or λύπη, (fur-ēre) fur-or μανία, (dec-ere) dec-us κάλλωπισμός, (gaud-ēre) gaud-ium χαρά, (od-i, § 98, 1) od-ium μίσος, (quer-i, § 80) quer-ēla μομφή, κατηγορία, (tut-ari § 81) tut-ela ἐπιστασία.

γ') ἀπό τὸ θέμα τοῦ σουπίνου μέ κατάληξη -io, -us (δ' κλίσεως), ἦρα γιά νά δηλωθεῖ ἐνέργεια ἢ τὸ ἀποτέλεσμα κάποιας ἐνέργειας, ὅπως (ag-ere, act-um) act-io πράξη, (venare, venatum) venat-io θήρα (τὸ κυνήγι), (movere, mot-um) mot-us κίνηση, (currere, curs-um) curs-us δρόμος (τρέξιμο), (sepelire, sepult-um) sepult-ūra ταφή, (colere, cult-um) cult-ūra θεραπεία, περιποίηση (accusare, accusat-um) accusat-io κατηγορία, (orare, orat-um) orat-io λόγος, (frui, fruct-um, § 80) fruct-us καρπός, (scribere, script-um) script-ūra γραφή, (nasci, nat-um, § 80) nat-ūra φύση.

δ') Ἀπό τὸ ρηματικό θέμα μέ κατάληξη -men, -mentum, -ūlum, -būlum, cūlum, -crum, -trum, γιά νά δηλωθεῖ κάποιον μέσο ἢ ὄργανο ἢ τόπος μιᾶς ἐνέργειας, ὅπως (volv-ere) volu-men σκέπασμα, (al-ere) ali-mentum τροφή, (vinc-ire) vinc-ūlum δεσμός, (pa-scere) pa-būlum χόρτο, βοσκή, (vocare) voca-būlum λέξη, (orare) oraculum μαντεῖο, χρησμός, (sepelire) sepul-crum τάφος, (arare) arā-trum ἄροτρο.

2) Ἀπό **ἄλλα οὐσιαστικά** (substantīva denominatīva).

α') Μέ κατάληξη -tor, -itor, γιά νά δηλωθεῖ τὸ πρόσωπο πού ἔχει σχέση με ἐκεῖνο πού φανερώνει τὸ πρωτότυπο, ὅπως (via) viator

ὄδοιπόρος, (ianua) ian-ītor θυρωρός, (funda) fund-ītor σφενδονήτης.
(πρβ. § 111, 1, α').

β' Μέ κατάληξη -arium, -ētum, -īle, γιά νά δηλωθεῖ ὁ τόπος μέσα στον ὁποῖο ὑπάρχουν ἢ διαμένουν πολλά ὁμοειδή ὄντα, ὅπως (columba) columb-arium περιστερώνας, (oliva) oliv-ētum ἐλαιώνας, (bos, bovis) bov-īle βουστάσιο.

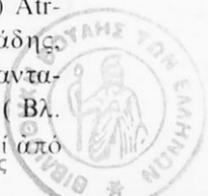
γ' Μέ τήν κατάληξη -ina (-trīna), γιά νά δηλωθεῖ τό ἐπάγγελμα ἢ ὁ τόπος ὅπου ἀσκεῖται τό ἐπάγγελμα, ὅπως (medicus) medic-īna ἱατρική, (doctor) doct-īna διδασκαλία, (orifex, orificis) offic-īna (ἀπό τό orific-īna) ἐργαστήριο, (tonsor) tons-trīna κουρεῖο.

δ' Μέ τήν κατάληξη -ium (-itium), γιά νά δηλωθεῖ κατάσταση ἢ σύνολο προσώπων ὁμοίας καταστάσεως, ὅπως (sacerdos) sacerdot-ium ἱερατεία, (collēga) colle-gium ἑταιρεία (servus) serv-itium δουλεία, οἱ δούλοι.

ε' Μέ τίς καταλήξεις -lus, -la, -lum, (-ūlus, -ūla, -ūlum, ōlus, -ōla, ōlum, -cūlus, -cūla, -cūlum καί σπανιότερα -illus, -illa, -illum) ὑποκοριστικά. Αὐτά συνήθως διατηροῦν τό γένος τοῦ πρωτοτύπου, ὅπως (liber) libel-lus (ἀπό τό liber-lus) βιβλιάριο, (lapis) lapil-lus (ἀπό τό lapid-lus) λιθάρáκι, (puer) puer-ūlus παιδάριο καί puella (ἀπό τό puer-la) κοριτσάκι, (sacrum) sacri-lum (ἀπό τό sacer-lum) μικρό ἱερό, (silva) silv-ūla μικρό δάσος, (filius) fili-ōlus ἀγοράκι, (filia) fili-ōla κοριτσάκι, (mus) mus-cūlus ποντικάκι, (opus) opus-culum μικρό ἔργο, (codex) codic-illus μικρό σύγγραμμα, κωδικέλλος, (signum) sig-illum ἀγαλμάτιο.

Σ η μ ε ι ω σ η . Καί ἀπό ὑποκοριστικά σχηματίζονται ἄλλα ὑποκοριστικά ὅπως cista κίστη, (κιβώτιο) – cist-ūla μικρή κίστη, μικρό κιβώτιο – cistel-la, cistell-ula κιβωτίδιο. (πβ. ἀρχ. ἑλλην. πίναξ – πινακ-ίς – πινακ-ίδιον καί νεολλην. σάκκος – σακκούλι – σακκουλάκι).

στ') Ἀπό κύρια ὀνόματα προσώπων π α τ ρ ω ν υ μ ι κ á μέ τίς καταλήξεις (πού προέρχονται ἀπό τήν Ἑλληνική γλώσσα) -ides ἢ -ides, -ādes, -iades (ἀρσενικά) καί -as, -is, -eis (θηλυκά), ὅπως (Priamus) Priamīdes (Πριαμίδης) γιός τοῦ Πριάμου, (Atreus) Atrīdes (Ἀτρείδης) γιός τοῦ Ἀτρέα, (Aeneas) Aeneādes Αἰνεϊάδης, (Telamon) Telamon-iādes Τελαμονιάδης, (Tantalus) Tantāl-is Τανταλῖς, (Thesti-us) Thesti-as, Θεστιάς, (Nereūs) Ner-eīs Νηρηῖς. (Βλ. § 16 καί § 28). Κατά τόν ἴδιο τρόπο σχηματίστηκαν παράγωγα καί ἀπό
Ψηφιοποιήθηκε ἀπό τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

γήσια Ρωμαϊκά ὀνόματα, ὅπως (Romulus) Romul-ides Ρωμυλίδης, (Scipio) Scipi-ādes Σκιπιάδης.

3) Ἀπό ἐπίθετα ἀφηρημένα οὐσιαστικά γιά νά δηλώσουν σχετική ιδιότητα. Αὐτά ἔχουν τίς ἐξῆς παραγωγικές καταλήξεις: -ia, -itia, ἢ -ties (ε' κλίσεως), -tas, -itas, -itudo, -itūdo καί σπανίως -monia, ὅπως (gratus) grat-ia χάρη, εὐνοία, (insanus) insan-ia μανία, (malus) mal-itia κακία, (segnis) segn-itia καί segn-ities νωθρότητα, (liber) liber-tas ἐλευθερία, (levis) levī-tas ἐλαφρότητα, (probus) probitas χρηστότητα, (fortis) forti-tūdo δύναμη, (longus) long-itūdo μακρότητα, (acer) acri-monia δριμύτητα, (castis) cast-i-monia ἀγνότητα.

112. γ') Παράγωγα ἐπίθετα (adverbia derivata). Αὐτά σχηματίζονται:

1) Ἀπό **ρήματα** (adiectiva verbalia) ἀπό τό ρηματικό θέμα (πβ. § 111, 1, β' καί δ'):

α') Μὲ κατάληξη -īdus καί φανερόνουν ἐκεῖνον πού ἔχει σχετική ιδιότητα μέ αὐτό πού σημαίνει τό ρῆμα, ὅπως (valēre) val-īdus εὐρωστος, (calēre) cal-īdus θερμός.

β') Μὲ κατάληξη -īlis, -bīlis καί φανερόνουν τόν ἐπιτήδειο νά πάθει ἐκεῖνο πού σημαίνει τό ρῆμα, ὅπως (docere) doc-īlis εὐδίδακτος, (placare) placa-bīlis πραϋντικός, (movere) mobīlis εὐκίνητος.

γ') Μὲ κατάληξη -ax, -ūlus καί φανερόνουν συνήθως ἐκεῖνον πού ἔχει κάποιο ἐλάττωμα σχετικό μέ αὐτό πού σημαίνει τό ρῆμα, ὅπως (audēre) aud-ax τολμηρός, (loqui) loqu-ax φλύαρος, (cēdere) cred-ūlus εὐπιστος, (queri) quer-ūlus μεμψίμοιρος.

δ') Μὲ τήν κατάληξη -bundus, -cundus καί φανερόνουν μέ ἐπίταση ὅ,τι ἡ μετοχή τοῦ ἐνεστώτα τοῦ ρήματος, ὅπως (venerari) venerabundus πολύ εὐσεβής, (furēre) furi-bundus ἐξαλλος, (irasci) iracundus πολύ ὀργισμένος.

2) Ἀπό **οὐσιαστικά** (adiectiva denominativa):

α') Μὲ κατάληξη -icus, -ius, -icius, -ālis, -īlis, -āris, -arius, -nus (-ānus, -īnus), -ensis, -ivus, καί φανερόνουν ἐκεῖνον πού ἀνήκει σέ ὅ,τι σημαίνει τό πρωτότυπο ἢ ἔχει σχέση μέ αὐτό, ὅπως (bellum) bell-īcus πολεμικός, (orator) orator-ius ρητορικός, (pater) patr-ius πατρικός, (tribunus) tribun-icius δημαρχικός, (navis) nav-ālis ναυτικός, (vir) vir-īlis ἀνδρικός, (populus) popul-āris δημοτικός, (legio) legion-

arius λεγεονάρχιος, (mater) mater-nus μητρικός, (urbs) urb-ānus άστικός, (equus) equīnus ίππικός, (forum) for-ensis άγοραίος, (tempestas) tempest-īnus έγκαιρος, (§ 109). Καί άπό έθνικά όνόματα (μέ τίς καταλήξεις -icus, -īus), όπως (Gallus) Gall-īcus, (Thrax) Thrac-ius, άπό κύρια όνόματα προσώπων (μέ τίς καταλήξεις -nus, -ānus, -īnus, -iānus), όπως (Sulla) Sullanus, (Tullius) Tulli-ānus, (Verres) Verr-īnus, (Caesar) Caesar-iānus, καί άπό τοπωνύμια ή όνόματα χωρών, νήσων, ήπειρών μέ τίς καταλήξεις -nus, -ānus, -īnus, -ensis καί άκόμη -as γεν. -atis, όπως (Roma) Rom-ānus, (Africa) Afric-ānus, (Tusculum) Tuscul-ānus, (Ameria) Amer-īnus, (Cannae) Cannensis, (Sicilia) Sicili-ensis, (Arpinum) Arpīn-as (26, 4, Β', β').

β') Μέ κατάληξη -tus (-ātus, -ītus, -ūtus) καί φανερόνουν εκείνον πού έχει ή φέρει ό,τι σημαίνει τό πρωτότυπο, όπως (ala) alā-tus φτερωτός, (hasta) hastā-tus λογχοφόρος, (clavus) clav-ātus καρφωτός, (auris) aur-ītus όποιος άκούει, (cornu) cornū-tus εκείνος πού έχει κέρατα.

γ') Μέ κατάληξη -ōsus, -entus, -lentus καί φανερόνουν πλησμονή, όπως (aqua) aqu-ōsus (ύδρώδης) όποιος έχει άφθονα νερά, (periculum) pericul-ōsus επικίνδυνος, (turbāla) turbul-entus θορυβώδης, (fraus) fraud-u-lentus άπατηλός.

δ') Μέ κατάληξη -eus, καί φανερόνουν τήν ύλη άπό τήν όποία είναι φτιαγμένο κάτι, όπως (lana) lan-ēus μάλλινος, (argentum) argent-eus (άργυρούς) άσημένιος, (ferrum) ferr-eus (σιδηρούς) σιδερένιος.

3) Άπό **άλλα επίθετα**. Αύτά είναι ύποκοριστικά (adiectīva diminutīva) καί σχηματίζονται μέ τίς καταλήξεις -lus, -ūlus, -ōlus, -cūlus, όπως (miser) misel-lus (άπό τό miser-lus) ταλαίπωρος, (parvus) parv-ūlus μικρούλης, (aureus) aure-ōlus επίχρυσος, (pauper) pauper-culus φτωχούλης. (πβ. § 111, 2, ε').

4) Άπό **έπιρρήματα** (adiectīva adverbialia):

α') Τ ο π ι κ ά μέ κατάληξη -īcus, όπως (ante) ant-īcus έμπρόσθιος, (post) post-īcus όπίσθιος.

β') Χ ρ ο ν ι κ ά μέ κατάληξη, -īnus, -tīnus, (ή -tīnus), -ernus, -ternus, -iternus, όπως (repente) repent-īnus αίφνίδιος, (cras) cras-tīnus αύριανός, (prius) pris-tīnus ή pris-tīnus πρότερος, (hodie) hodie-

nus σημερινός, (heri από την αρχή, hesi πβ. § 23, 2 σημ.) hes-ternus, χθεσινός, (semper) sempiternus αιώνιος.

113. δ') Παράγωγα επιρρήματα (adverbia derivata). Αυτά σχηματίζονται:

1) **τοπικά** από ουσιαστικά και επίθετα με την κατάληξη -itus για να δηλώσουν τό από ποῦ; ἢ τό από πότε; (caelum) cael-itus από τόν οὐρανό, (fundus) fund-itus από τά θεμέλια, (talex, -dīcis) radic-itus από τίς ρίζες, (divinus) divin-itus από τό θεό, (antiquus) antiqu-itus από τήν ἀρχαία ἐποχή.

2) **τροπικά α')** από επίθετα και μετοχές τῆς β' κλίσεως (§ 37 και § 43, 1) με κατάληξη -ē, ὅπως (iucundus) iucund-ē (ἡδέως) εὐχάριστα, (pulcher) pulchr-ē (εὐπρεπῶς) ὥραϊα, (doctus) doct-ē σοφά, (accuratus) accurat-ē ἐπιμελῶς (βλ. και § 53).

Σ η μ ε ι ω σ η . Ἀπό τά τροπικά επιρρήματα σέ -e τό benē (= καλά από τό bonus ἀρχικά benus) και τό malē (= κακά, από τό malus) ἔχουν τό καταληκτικό e βραχύ.

β') από επίθετα (ἢ μετοχές) τριτόκλιτες με κατάληξη -er, -ter, -iter, ὅπως (prudens, prudent-is) prudent-er συνετά, (audax, audac-is) audact-er τολμηρά, (fortis) fortiter ἰσχυρά, (felix, felic-is) felic-iter εὐτυχῶς (βλ. και § 53).

Σ η μ ε ι ω σ η . Κατ' ἀναλογίαν σχηματίστηκαν τροπικά επιρρήματα σέ -ē από τριτόκλιτα επίθετα και σέ -iter από δευτερόκλιτα, ὅπως (imprun-is) imprun-e (ἀτιμωρητί) χωρίς τιμωρία, (largus) larg-e και largiter ἀφθονα, (humanus) humane και humaniter ἀνθρώπινα.

γ') από ρήματα, θέμα τοῦ ὑπτιῦ, με κατάληξη -im, ὅπως (nominare, nominat-um) nominā-tim ὀνομαστικά, (rapere, raptum) rapt-im ἀρπакτικά, (currere, curs-um) curs-im (δρομαίως) γρήγορα. Ὅμοια σχηματίστηκαν ἔπειτα με τήν ἴδια κατάληξη και από ὀνόματα, ὅπως (gradus) grad-ātim (βαθμηδόν) σιγά-σιγά, (grex, gregis) greg-ātim (ἀγεληδόν) σάν κοπάδι, (vir) viri-tim κατ' ἄνδρα, (tribus) tribū-tim κατά φυλές.

Β' ΣΥΝΘΕΣΗ (COMPOSITIO)

114. Όπως στην Έλληνική γλώσσα έτσι και στη Λατινική

1) κάθε ένα από τὰ συνθετικά μέρη μιᾶς σύνθετης λέξεως εἶναι εἴτε κλιτό εἴτε ἄκλιτο μέρος λόγου, π.χ. (romum, fero) romifer ὀπωροφόρος, (per, multus) per-multus πάρα πολὺς, (de, mitto) de-mitto καταπέμψω, (per, saepe) per-saepe συχνότατα·

2) πρῶτο συνθετικό μιᾶς σύνθετης λέξεως μπορεῖ νά εἶναι καί ἀχώριστο μόριο (πβ. Ἑλλην. ἀ- ἢ ἄν-, δυσ-, κτλ.). Ἀχώριστα μέρια τῆς Λατινικῆς εἶναι:

α') τὸ ambi- (amb-, am-, an- = ἀμφί, περί): ambi-farius (ἀμφίλογος) ἀμφισβητούμενος, ἀμφίβολος, amb-ēdo περιτρώγω, am-plector περιβάλλω, an-ceps (ἀμφικέφαλος) δίστομος·

β') τὸ dis- (= διά ἢ ἀ-, ἄν-): dis-iungo χωρίζω, dis-solvo διαλύω, dis-par ἄνισος, dis-similis ἀνόμοιος·

γ') τὸ in- (im-, ne-, ve- (= ἀ-, ἄν-) : in-utīlis ἀνόφελος, im-pius ἄσεβῆς, ne-fas ἀνόσιος, ne-scio ἄγνοῶ, ve-cors τρελός, vesānus φρενοβλαβής·

δ') τὸ por- (= πρό): por-tendo προσημαίνω·

ε') τὸ red-, re- (= ὀπίσω, πάλιν, ἀνά): red-do δίδω πίσω, red-eo ἐπιστρέφω, remitto στέλνω πάλι, reŕto φέρω πίσω·

στ') τὸ sed-, se- (= ἄνευ, διά, ἀπό): sed-itio διάσταση, se-cūrus (= sine cura) ἀμέριμνος, se-cerno διακρίνω, secēdo ἀποχωρῶ (πβ. ἄνωτέρω dis-)·

3) μερικές κλιτές σύνθετες λέξεις προέρχονται ἀπό ἀπλή παράθεση δύο λέξεων, π.χ. respublica πολιτεία (ἀπό τὸ res- publica), ius-iurandum ὄρκος (ἀπό τὸ ius-iurandum), decemviri οἱ δέκαρχοι (ἀπό τὸ decem-viri), benedico ἐπαινῶ (ἀπό τὸ bene-dico), benefacio εὐεργετῶ (ἀπό τὸ bene-facio)· πβ. νεά-πολη, νεώσ-οικος, πασί-γνωστος κτλ.

Σ η μ ε ι ω η . Τῶν λέξεων respublica καί ius-iurandum τὰ δύο συνθετικά μέρη κλίνονται χωριστά σέ ὅλες τίς πτώσεις: respublica, reipublicae, κτλ. (§ 32 καί § 38) – ius-iurandum, iurisiurandi, κτλ. (§ 24, 2 καί § 38) πβ. καί § 95.

115. Ἀπό τίς φθογγικές μεταβολές πού συμβαίνουν μετά τή σύνθεση τῶν διαφόρων λέξεων ἀξιοσημείωτες εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) Ἡ πρόθεση cum (§ 102, 2) στή σύνθεση παρουσιάζεται μέ τρεῖς μορφές.

δηλ. com- (μπροστά από χειλικό σύμφωνο και τό m § 4), con- (ἐμπρός από κάθε άλλο σύμφωνο) και co- (ἐμπρός από φωνῆεν ἢ τό h): (cum, bibo) com-bībo συμπίνω, (cum, pono) com-rōno συντίθημι, (cum, mitto) com-mitto συμβάλλω, (cum, clamo) con-clāmo συμβοῶ, (cum, trāho) con-trāho συσπῶ, (cum, ēo) co-ēo συνέρχομαι. (cum, haereo) co-haereo κρατιέμαι ἀπό κάτι. Ἄλλά: com-ēdo κατατρώγω (§ 92).

Ὄταν ἀκολουθεῖ l ἢ r, τό n τῆς con- ἀφομοιώνεται μέ αὐτά, π.χ. (con, loquor) col-lōquor συζητῶ, (con, rumpo) cor-rumpo φθείρω. (πρβ. συλ-λέγω, συρ-ρέω).

2) Ἀπό τίς προθέσεις και τά ἀχώριστα μόρια (§ 114, 2) ὡς πρῶτα συνθετικά συνήθως:

α') τῆς ad τό d ἀφομοιώνεται μέ τό ἀρκτικό c, f, g τοῦ δευτέρου συνθετικοῦ, ὅπως (ad, cedo) ac-cēdo προσχωρῶ, (ad, fero) affero προσφέρω, (ad, gradior) ag-gredior προσέρχομαι.

β') τῆς ob (§ 102, 1) και τῆς sub (§ 102, 3) τό b ἀφομοιώνεται μέ τό ἄκλιτο c, f, p τοῦ δευτέρου συνθετικοῦ, ὅπως (ob, cario) occipio ἀρχίζω, (sub, cedo) suc-cedo ὑπέρχομαι, (ob, facio) officio βλάπτω, (sub, facio) suf-ficio ὑποτίθημι, (ob premo) opprīmo καταπιέζω, (sub, peto) sup-rēto ὑποπίπτω.

Τό b τῆς ob ἀποβάλλεται ὅταν εἶναι α' συνθετικό στό ρῆμα mitto, ἐνῶ τῆς sub ἢ μένει ἢ ἀφομοιώνεται μέ τό ἐπόμενο m. Ἔτσι ἔχομε o-mitto ἀφήνω ἀλλά sub-mitto ἢ sum-mitto ὑποβάλλω.

Σέ μερικά σύνθετα (ἰδίως μπροστά ἀπό τό ci, τό ti και τό re) ἡ sub παρουσιάζεται μέ τή μορφή sus-, π.χ. (sub, cario) sus-cīrio ὑποδέχομαι, (sub, teneo) sus-ŕineo βαστάζω, (sub, pendo) sus-pendo κρεμῶ. Ἔτσι και supīdeo χαμογελῶ (ἀπό τό sus-rideo).

Σ η μ ε ι ω σ η . Τό sus- προέρχεται ἀπό τήν πρόθεση subs (ἄλλη μορφή τῆς προθέσεως sub) (πβ. ab και abs, § 102, 2). Και τῆς ob ὑπῆρχε ἀρκτικός τύπος obs, ἔτσι ostendo δείχνω (ἀπό τό obs-tendo).

γ') τῆς προθέσεως in και τοῦ ἀχώριστου μορίου in τό n ἀφομοιώνεται μέ τό ἀρκτικό l, m, r τοῦ β' συνθετικοῦ, ὅπως (in, ludo) il-lūdo ἐμπαίζω, (in, licitus) il-licītus ἀθέμιτος, (in, mitto) im-mitto εἰσδέχομαι, (in, memor) im-mēmor ἀμνήμων, (in, rideo) ir-rīdeo σκόπτω, (in, revocatus) ir-revocatus ἀμετάκλητος. Τό n τῶν ἀνωτέρω τρέπεται sé m

καί ἔμπρός ἀπό χειλικό σύμφωνο, ὅπως (in, bibo) im-bībo πίνω, (in, bellum) im-bellis ἀπόλεμος, (in pono) im-pōno θέτω κάτι, (in, potens) im-pōtens ἀδύνατος (πβ. ἀνωτέρω con-)

δ') τοῦ ἀχώριστου μορίου dis- τό s ἀφομοιώνεται μόνο μέ τό ἀρ- κτικό f τοῦ β' συνθετικοῦ, ὅπως (dis, fero) dif-fēro διασπῶ, (dis, facilis) dif-ficilis δύσκολος· ὅταν ἀμέσως ὕστερα ἀπό αὐτό ὑπάρχει καί ἄλλο σύμφωνο, τό s ἀποβάλλεται μπροστά ἀπό τό d, g, l, m, r, v καί s: π.χ. (dis, duco) di-dūco διασπῶ, (dis, gero) di-gēro διασπείρω, (dis, labor) di-lābor διαρρέω, (dis, moveo) di-mōveo χωρίζω, (dis, rapio) di-rīpio διαρπάζω, (dis, verto) di-verto διαφέρω, (dis, spargo) di-sprego διασπείρω, (dis, sto) dis-to ἀπέχω, ἀλλά (dis, sentio) dis-sentio διαφωνῶ.

3) Τό ριζικό φωνῆεν τοῦ θέματος τῶν ρημάτων πού συντίθενται μέ πρόθεση συνήθως ἀλλάζει:

α') τό ā καί τό ē τρέπονται σέ ἱ ἄν ὕστερα ἀπό αὐτά ἀκολουθοῦν δύο σύμφωνα ἢ προηγείται ἢ ἀκολουθεῖ ἔρρινο ἢ ὕγρό, τότε συνήθως τό ā τρέπεται σέ ē, ἐνῶ τό ē μένει π.χ. (facio, § 84) perfīcio (κατορθώνω), -fēcī, **-fectum**, -ficere — (rapio, § 84) di-rīpio (διαρπάζω), -rīpui, **-reptum**, -rīpēre — (emo) red-īmo (ἀνταγοράζω), -ēmi, -emptum, -imēre — (statuo) in-stituo (ἰδρύω), -stitui, -stitūtum, -stituere — (teneo) distīneo (χωρίζω), -tinui, -tentum, -tinēre. Ὁμοια καί: (frango) con-fringo (τρίβω) -frēgi, -fractum, -fringēre — (pango, § 89, 4) com-pingo (συναρμόζω) -pēgi, -pactum, -pingēre — (tango) con-tingo (ἐγγίζω), -tīgi, -tactum, -tingēre — καί: (premo) com-pīmo (καταπιέζω), -pressi, -pressum, -primēre.

Ἄλλά: (sacro) ob-sēcro (ἱκετεύω) — (scando) scendo (κατεβαίνω), scendī, - scensum, - scendēre — (spargo) di-spergo (διασπείρω), spersi, - spersum, - spergēre — (crepo) discrēpo (διαφωνῶ), crepui, - crepare — (mergo) sub-mergo (καταδύω), mersi, - mersum, mergēre.

β') τό ae τρέπεται σέ ī καί τό au σέ ū, ὅπως (ob-caedo) oc-cīdo (φονεύω), oc-cīdī, oc-cīsum, oc-cīdēre — (re, quero) re-quīro (ἀναζητῶ), re-quīsivī, re-quīsītum, requirēre — (in, clāudo) in-clūdo (ἐγκλείω), in-clusi, in-clusum, in-cludēre.

Σ η μ ε ι ω σ η . Ἄρκετά ρήματα, ἄν καί εἶναι σύνθετα μέ πρόθεση, διατηροῦν

τὸ ριζικὸ βραχὺ *ā* ἢ *ē*, ὅπως τὰ ρήματα *cāveo*, *māneo*, *trāho*, τὸ *āgo* σὲ σύνθεσιν μὲ τίς προθέσεις *circum* καὶ *per* καὶ τὸ *cārio* μὲ τὴν πρόθεσιν *ante*, ὅπως *prae-caveo* προφυλάσσομαι, *re-maneo* ἀναμένω, *con-trāho* συστέλλω, *circum-āgo* περιάγω, *per-āgo* ἐπιτελῶ, (ἐνῶ *ex-īgo* ἐξάγω, *ex-ēgi*, *ex-actum*, *ex-igēre*), *ante-cario* προσλαμβάνω (*ante-cēpi*, *ante-captum*, *ante-capere*). Ἐπίσης τὰ ρήματα *ēdo* (§ 92), *tēro* (§ 96), *gēro* φορῶ, *mēto* θερίζω, *rēto* ὀρμῶ, *sēro* *tēro* καλύπτω, *tēro* τρίβω καὶ *nēho* κομίζω. Ἐπίσης διατηροῦν τὴ διφθογγο τὰ ρήματα *aequo* ἰσώνω, *caeco* τυφλώνω, *haereo* ἐξαρτῶμαι ἀπὸ κάτι καὶ τὸ ἀπρόσωπο *taedet* (*pertaedet me* σιχαίνομαι, *pertaesum est*).

Τὸ ρήμα *lēgo* σὲ ἄλλα σύνθετα τρέπει τὸ *ē* σὲ *ī* ἐνῶ σὲ ἄλλα τὸ διατηρεῖ π.χ. *col-ligo* συμμαζεῦω, *de-ligo* ἐκλέγω. Ἄλλὰ *neg-lēgo* ἀμελῶ, *per-lēgo* διαγιγνώσκω.

Σ η μ ε ἰ ω η 2. Ὅμοιες μὲ τίς ἀνωτέρω τροπές τοῦ φωνήεντος τῆς ριζικῆς συλλαβῆς συμβαίνουν καὶ σὲ ὀνόματα, ὅταν εἶναι μέσα στίς λέξεις δευτέρα συνθετικά, ὅπως (*facilis*) *dif-ficilis* (*arma*) *in-ermis* ἄοπλος, (*aequus*) *inīquus* ἄνιστος, κτλ.

116. Τὰ σύνθετα πού τὸ ἓνα τουλάχιστον ἀπὸ τὰ συνθετικά τους μέρη εἶναι κλιτὸ μέρος τοῦ λόγου, εἶναι ἢ ρήματα ἢ οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα. Ὡς πρὸς τὸ σχηματισμὸ τους ἄξια σημειώσεως εἶναι τὰ ἑξῆς:

117. α') **Σύνθετα ρήματα (*verba composita*).** 1) Ρήματα σύνθετα μὲ α' συνθετικὸ ρῆμα σχηματίζονται μόνον μὲ τὸ ρῆμα *facio* ὡς β' συνθετικὸ πού μένει τότε ἀμετάβλητο, ὅπως (*adsuescēre*, *facio*) *adsuefacio* συνηθίζω, *adsue-feci*, *adsue-factum*, *adsue-facere*, (*calēre*, *facio*) *cale-facio* θερμαίνω, (*patēre*, *facio*) *patefacio* ἀνοίγω, κτλ. (Βλ. § 114, 3 καὶ § 115, 3, α').

2) Τὸ ρῆμα *facio* ὡς β' συνθετικὸ ρημάτων πού ἔχουν α' συνθετικὸ ὄνομα (οὐσιαστικὸ ἢ ἐπίθετο) γίνεται *-fīco* (κατὰ τὴν α' συζυγία), ὅπως (*aedes*, *facio*) *aedi-fīco* χτίζω, *aedificāvi*, κτλ. (*amplius*, *facio*) *ampli-fīco* μεγαλύνω, (*testis*, *facio*) *testifīcor* μαρτυρῶ (§ 80).

118. β') **Σύνθετα οὐσιαστικά (*substantīva composita*).** Αὐτὰ σχηματίζονται:

1) ἀπὸ ὄνομα καὶ ρῆμα καὶ λήγουν συνήθως σὲ *-a*, *-s*, *-r*, ὅπως (*ager*, θ. *agr-*, *colo*) *agri-cōla* γεωργός, (θ. *par*, *cae-do*) *par-i-cīda* πατροκτόνος, (*ars*, *art-is-facio*) *artīfex* (ἀπὸ τὸ *arti-fecs*) τεχνίτης, (*arma*, *gero*) *arm-ī-ger* ὄπλοφόρος·

2) ἀπὸ δύο ὀνόματα ἢ ἀπὸ ἀριθμητικὸ καὶ ὄνομα καὶ λήγουν συνήθως σὲ *-ium*, ὅπως (*sol*, *status*) *sol-sti-tium* ἡλιοστάσιο, (*tres*, θ. *tri-*, *annus*) *tri-enn-ium* τριετία·

3) ἀπὸ πρόθεσιν καὶ ὄνομα, πού κανονικά μένει ἀμετάβλητο.

ὄπως (cum, nomen, ἀρχ. gnomen) co-gnōmen ἐπόνυμο, (de, decus) de-dēcus ἀπρέπεια, (pro, consul) pro-consul ἀνθύπατος.

119. γ') Σύνθετα ἐπίθετα (**adjectiva composita**). Αὐτά σχηματίζονται:

1) ἀπό ἐπίθετο (ἢ ἀριθμητικό) καί οὐσιαστικό ἢ ἀπό ρῆμα καί οὐσιαστικό, ὄπως (magnus animus) magn-anīmus μεγαλόψυχος, (tres θ. tri-, lingua) tri-linguis τρίγλωσσος, (misereor cors) miserīcors εὐσπλαχνικός.

2) ἀπό πρόθεση ἢ ἀχώριστο μόριο καί ὄνομα

α') οὐσιαστικό. Αὐτό ἢ μένει ἀμετάβλητο ἢ παίρνει ἐπιθετική κατάληξη, ὄπως (ad, finis) af-fīnis γειτονικός, (cum, cors) con-cors (ὁμόφρων) ὁμόψυχος, (in-ars) in-ers ἄτεχνος, (se-cura) secūr-us (ἄφροντις) ἀφρόντιστος, (in-arma) in-erm-is ἄοπλος.

Σ' αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ σύνθετα, στέρηση φανερώνουν καί οἱ προθέσεις a, de, ex, ὄπως a-mens, de-mens ἄφρονας, (ex, pars) ex-pers ἄμοιρος.

β') ἐπίθετο. Σ' αὐτή τὴν περίπτωση ὡς α' συνθετικό συνήθως ὑπάρχει τό στερητικό in-, οἱ προθέσεις per, prae γιά νά δηλωθεῖ ἐπίταση καί ἡ πρόθεση sub γιά νά δηλωθεῖ ἐλάττωση, ὄπως in-dignus ἀνάξιος, per-lēvis πολύ εὐτελής, prae-clārus πολύ διαυγής, sub-crūdus κάπως ὀμός.

120. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΑΝΩΜΑΛΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

ab-do ἀποκρύπτω. βλ. do.

ab-icio (πρόφ. ab-jicio) ἀπορρίπτω, (ab + iacio, § 115, 3, α'). Βλ. iacio.

ab-oleo ἀφανίζω, -olēni, -olītum, -olēre. Ἐπὶ αὐτὸ abolesco ἀφανίζομαι, -lēni, -lescēre, § 89, 2 καὶ § 110, 2, α' (ριζ. ol-, πβ. ἀπ-ὄλ-λυμι).

ac-cendo ἀνάβω, -cendi, -censum, -cendēre (ριζ. cand-, βλ. candeo, § 115, 3, α').

ac-cerso. βλ. ar-cesso.

ac-cido προσπίπτω, -cīdi, -cidēre, § 89, 2 καὶ § 100, 2 (ad + cado, § 115, 3, α'). Βλ. cado.

ac-cīdo περικόπτω, (ad + caedo, § 115, 3, β'). Βλ. caedo.

ac-cio προσκαλῶ, -cīre (ὅπως ἢ δ' συζυγία). Βλ. cīeo § 89, 4, Σημ. 1.

ac-cumbo κατακλίνομαι, -cubui, -cubītum, -cumbēre (ad + cumbo, ἄχρηστο· ριζ. cub-, βλ. cubo § 96, 2, α').

aceo ξινίζω, -cui, -cēre, § 89, 2. Ἐπὶ αὐτὸ acesco ἀρχίζω νά ξινίζω, -cui, -cescēre, § 110, 2, α'.

acuo ἀκονίζω. Ὅπως τὸ tribuo.

ad-eo, § 93, Σημ.

ad-īmo ἀφαιρῶ (ad + emo, § 115, 3, α').

ad-īpīscor ἐπιτυχαίνω, -ēptus sum, -īpīsi, § 80.

ad-doleo θυματιάζω, -olui, -olēre, § 89, 2. Ἐπὶ αὐτὸ adolesco ἀναφλέγομαι, -lescēre, § 110, 2, α'.

ad-olesco καὶ ad-ulesco ἀξάνομαι, -olēni, (-ultum) -olescere (ριζ. ol-, ἀπὸ τὴν al-, βλ. alo).

ad-orior ὀρμῶ, -ortus sum, -orīri, § 80 (ὅπως τὸ audior)· Βλ. καὶ orior.

ad-sentior. Βλ. assentior, § 81, 2.

a-gnosco ἀναγνωρίζω, -gnōni, -gnītum, -gnoscēre. Βλ. nosco.

ago, § 87, 2, α'. Βλ. καὶ § 115, 3, Σημ. 1.

aio, § 98, 2, α'.

algeo ριγῶ, alsi (ἀπὸ τὸ alg-si), algere, § 89, 2. Ἐπὶ αὐτὸ algesco ψύχομαι, alsi, algescēre, § 110, 2, α'.

al-licio δελεάζω, -lēxi, -lectum, -licēre (ad + lacio, § 84 καὶ § 115, 3, α').

alo τρέφω, αὐξάνω, *alui, alitum* καὶ *altum, alĕre*. Παθ. μετχ. *altus* καὶ *alĭtus*.

ambio (*ambi + eo*), § 93, Σημ.

ambūro περιφλέγω, § 114, 2, α'. Βλ. *uro*.

amicio περιβάλλω, (*amicui* καὶ *amixi*), *amicium, amicĭre* (ἀπό τό *ambi + iacio* § 114, 2, α' καὶ § 115, 3, α').

am-plector ἀγκαλιάζω, *-plēxus sum, -plexum, -plecti*, § 80 (*ambi + plector*, § 114, 2, α').

ango πνίγω, *angĕre*, § 89, 2.

animadverto προσέχω. Βλ. *verto*.

aperio ἀνοίγω, *-rui, -rtum, -rire*.

apiscor πετυχαίνω, *aptus sum, aptum, apisci*, § 80. (Σύνθετο *-ipiscor, -ertus sum*, κτλ. § 115, 3, α').

ap-pello πλησιάζω, *-rūli, -pulsum, -pellĕre*. Βλ. *pello* (νά διακρίνεται ἀπό τό *appello, -avi, ātum, āre* καλῶ, ὀνομάζω).

arceo ἐμποδίζω, *arceui, arcĕre*. Ὡς σύνθετο *-erceo, -erceui* (*-ercitum*), *-ercĕre*, § 115, 3, α'.

ar-cesso καὶ *ac-cesso* προσκαλῶ *-cessivī, -cessitum, -cessĕre*, 89, 3.

ardeo καίομαι, *arsi, (arsum), ardĕre*, § 90, 3. Μετοχ. μέλλ. *arsūrus*.

Παράγωγο τό *ardesco* ἀναλάμπω, *arsi, ardescĕre*, § 110, 2, α'.

arguo ἐλέγχω. Ὅπως τό *tribuo*. Μετοχ. μέλλ. *arguitūrus*.

aspicio προσβλέπω. Βλ. *specio*.

assentior παραδέχομαι, συμφωνῶ, *-sensus sum, -sennīri*, § 80 καὶ 81, 2.

audeo, § 81, 1.

audio, § 78.

au-fero ἀποκομίζω, *abs-tūli, ab-lātum, au-ferre*, § 96 καὶ 102, 2.

au-fugio ἀποφεύγω, *-fūgi, -fugĕre*, § 89, 2.

augeo, § 86, 1 καὶ § 89, 3.

avere, § 98, 3.

bibo πίνω, *bibi, bibĕre*. (σουπίνο *potum* ἢ *haustum* ἀπό τό *haurire*) § 89, 3, α'.

cado πίπτω, § 87, 2 β' καὶ § 100, 2. Μετοχ. μέλλ. *cāsūrus*.

caedo κόπτω, § 87, 2, β' καὶ § 115, 3, β'.

caleo εἶμαι θερμός, *-lui, -lĕre*, § 89, 2, ἀπό αὐτό *calesco*, § 86, 2, γ'.

- calleo** ἔχω κάλους, -llēre, § 89, 2.
- candeo** εἶμαι λευκός, -ndui, -ndēre, § 89, 2. Ἐκ τοῦ *candescere* λευκαίνομαι, -udui, -ndescēre, § 110, 2, α'.
- caneo** εἶμαι λευκός, -nui, -nēre, § 89, 2. Ἐκ τοῦ *canescere* γίνομαι λευκός, -nui, -nescēre, § 110, 2, α'.
- cano** ψάλλω, § 87, 2, β'. Ὡς σύνθετο -cīno, -cīnui, (-centum), -cīnēre, π.χ. *con-cīno*, *praecīno* προλέγω, § 115, 3, α'.
- capesso**, ἀρπάζω, -pessīvi, -pessītum, -pessēre, § 89, 3.
- capio** παίρνω, § 84. Ὡς σύνθετο -cipio, -cēpi, -ceptum, cipēre, § 115, 3, α' καὶ Σημ. 1.
- careo** στεροῦμαι, carui, (caritum), carēre. Μετχ. μέλλ. *caritūrus*.
- carpo** δρέπω, § 87, 2, γ'. Ὡς σύνθετο -cepo, § 115, 3, α'.
- caveo** φυλάσσομαι, cavi, cautum, cavēre, § 115, 3. Σημ. 1.
- cēdo** βαδίζω, cessi, cessum, cedēre.
- censeo** τιμῶμαι, νομίζω, censui, censum, censēre.
- cerno** κρίνω, § 86, 2.
- cieo** κινῶ, § 89, 4. Σημ. 1. (καὶ *cio*, *cire*, § 89, 2). Τό σουπίνο καὶ ἡ μετοχή τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου στό σύνθετο *accī(e)o* ἔχουν τό *i* μακρό: *accītum*, *accītus*. Στά ἄλλα σύνθετα τό *i* διφορεῖται, ὅπως *ex-cītus* καὶ *ex-cītus*, *con-cītus* καὶ *con-ītus*, *in-cītus*.
- cingo** ζώνομαι, cinxī, cinctum, cingēre.
- circum-do** περικυκλώνω, -dēdi, -dātum, -dāre, § 89, 4. Σημ. 1 καὶ 2.
- circum-sisto** περικυκλώνω, -stēti, -sistēre. Βλ. *sisto*.
- circum-sto** στέκομαι ὀλόγυρα, -stēti, -stare. Βλ. *sto*.
- clareo** εἶμαι φανερός, -rui, -rēre, § 89, 2. Ἐκ τοῦ *clarescere* ἀναφαίνομαι, -rui, -rescēre, § 110, 2, α'.
- claudio** κλείνω, clausi, clausum, claudēre § 87, 2, γ'. Ὡς σύνθετο -clūdo, § 115, 3, β'.
- co-alesco** συναυξάνομαι, -alui, (-alītum), -alescēre. Παθ. μετοχ. *coalītus* (ἀπό τό ἄχρηστο *alesco* καὶ αὐτό ἀπό τό *alo*).
- co-ēmo** συναγοράζω. Βλ. *emo* καὶ § 115, 1.
- co-eo** συνέρχομαι. Βλ. *eo*, § 93 καὶ § 115, 1.
- coepi** ἄρχισα, § 98, 1 καὶ Σημ.
- caerceo** ἐμποδίζω ὀλόγυρα, -erui, -erūtum, -ercēre. Βλ. *arceo*.
- co-gnosco** (γινώσκω) μαθαίνω, -gnōvi, -gnītum, -gnoscēre. Βλ. *nosco* καὶ πβ. *γινώσκω*

- cogo** συγκεντρώνω, cōēgi, cōāctum, cōgĕre (cum + ago, co + ago, § 115, 1).
- cohibeo** συγκρατώ (cum + habeo, § 115, 1 και 3, α').
- col-līdo** συνθλίβω, (cum + laedo, § 115, 1 και 3, β').
- col-līgo** συλλέγω, lēgi, -lectum, -līgĕre, § 115, 3 Σημ. 1.
- colo** (θεραπεύω) περιποιούμαι, colui, cultum, colĕre.
- comb-ūro** κατακαίω, (από τό co + amburo, § 115, 1). Βλ. uro.
- com-ĕdo**, § 92 και 115, 1. Βλ. edo.
- com-miniscor** έπινοώ, -mentus sum (-mentum), -minisci, § 80, (ριζ. men-, πβ. memini, § 98, 1).
- como** καλλωπίζω, compsi, comptum, comĕre.
- com-pello** συνωθώ, -pŭli, -pulsum, -pellĕre. Βλ. pello.
- com-perio** πληροφοροούμαι, -pĕri, -pertum, perire, § 89, 3, (ριζ. per- πβ. πεῖρα από τό περ-ja).
- com-pingo** συνάπτω, -pĕgi, -pactum, -pingĕre, § 89, 4 γ' και § 115, 1, και 3, α'. Βλ. pango.
- com-pingo** καταγράφω, -pinxi, -pictum, -pingĕre. Βλ. pingo και § 115, 1.
- complector** περιπλέκομαι, -plexus sum, -plexum, plecti, § 80.
- com-pleo** γεμίζω, -plĕvi, -plĕtum, -lĕre. πβ. deleo.
- con-cīdo** συμπίπτω. Βλ. ac-cīdo (cado).
- con-cīdo** κατακόπτω. Βλ. ac-cīdo (caedo).
- con-clūdo** κατακλείω. Βλ. claudio.
- con-cupisco** έπιθυμώ, -cupīvi, -cupītum, -cupiscĕre, (από τό cupio § 84 και § 110, 2, α').
- con-cutio** δασείω, -cussi, -cussum, -cutĕre. Βλ. quatio.
- con-dolesco** πονώ, -dolui, -dolescĕre. Από τό con-doleo.
- con-fiteor** παραδέχομαι, -fessus sum, -fessum, -fītĕri, § 80 (cum + fa-teor, § 115, 3, α').
- con-gruo** συμφωνώ, -grui, -gruĕre, § 89, 2. Βλ. ruo.
- con-icio** (πρόφ. con-jicio) συμβάλλω (cum + iacio, § 115, 1 και 3, α').
- can-niveo** κλείνω τά μάτια, -nixi και -nivĭ, -nivĕre, § 89, 2.
- con-quiro** άναζητώ. Βλ. quaero, § 115, 3, β'.
- con-scisco** άποφασίζω από κοινοϋ, -scīvi, -scītum, -sciscĕre, (από τό scio, § 110, 2, α').
- con-sisto** στέκομαι, -sīti, -sistĕre. Βλ. sisto.
- con-spicio** βλέπω καθαρά. Βλ. specio.

con-sto συνίσταμαι, -stīti, -stāre. Μετχ. μέλλ. constatūrus, § 110, 2. Βλ. καί sto.

con-sūlo σκέπτομαι, -sūlui, -sultum, -sulĕre.

con-temno καταφρονῶ, -tempſi, -temptum, -temnĕre.

con-temno καταφρονῶ, -tempſi, -temptum, -temnĕre.

con-ticesco ἢ con-ticisco κατασιωπῶ, -ticui, -ticescĕre, § 89, 2. Ἐπί τοῦ taceo, § 115, 1 καί § 110, 2, α'.

con-tingo ἐγγίζω. Βλ. tango, 115, 1, καί 3, α'.

coquo μαγειρεύω, coxi, coctum, coquĕre.

crebro (σύνθετο per-crebro ἔχω ἐπίδοση), -brui, -brescĕre (ἀπό τό ἐπίθ. creber, § 110, 1).

credo πιστεύω, -dīdi, -dītum, -dĕre. Πβ. do.

crepo κροτῶ, -rui, -rītum, -rāre, § 115, 3, α'.

creso αὐξάνομαι, crēvi, (crētum), crescĕre. (Ἐπί τοῦ creo, § 110, 2, α').

cubo κατακλίνομαι, cubui, cubītum, cubāre, § 89, 3 καί 4.

cupio, § 84.

curro, § 87, 2, β' καί § 100, 1.

debeo ὀφείλω. Ὁπως τό habeo. (Ἐπί τοῦ de + habeo, 115, 2, α').

decet πρέπει, ἀρμόζει, § 99, 2.

de-cido καταπίπτω. Βλ. ac-cido, (cado).

de-cido ἀποκόπτω. Βλ. caedo.

de-fendo ὑπερασπίζω, -fendi, -fensum, -fendĕre.

de-fetiscor καταπονοῦμαι, -fessus sum, -fessum, -fetisci, § 80. Βλ. fatiscor.

dĕgo περνῶ (τό χρόνο μου, τή ζωή μου κτλ.), (dĕgi), degĕre, § 89, 2 (ἀπό τό de + ago πβ. cogo).

de-icio (προφ. dejicio), καταρρίπτω. Βλ. conicio.

deleo, § 78.

de-ſigo ἐκλέγω, -lēgi, -lectum, -ligĕre, § 115, 3, Σημ. 1.

de-litescor καί delitisco ἀποκρύπτομαι, -litui, -litescĕre, § 89, 2. Βλ. lateo, § 110, 2, α' καί § 115, 2, α'.

demo ἀφαιρῶ, dempsi, demptum, demĕre. (Ἐπί τοῦ de + ĕmo, πβ. como).

dascendo κατεβαίνω, § 115, 3, α' Βλ. scando.

de-sipio παραφρονῶ, (-sipui), -sipĕre, § 89, 2, (de + sapio, § 84 και 115, 3, α').

de-sisto στήνω, -stīti, -sistĕre. Βλ. sisto.

de-spicio καταφρονῶ. Βλ. specio.

de-vertor, § 81, 2.

dico, § 87, 2, γ' και § 84, Σημ. Σύνθετα *ēdicō* προκηρύσσω, *interdicō* ἀπαγορεύω.

dif-fĕro διασκορπίζω, *dis-tŭli*, *di-lātum*, *dif-fere*, § 115, 2, δ'.

di-ligo ἀγαπῶ, -lĕxi, -lectum, -ligĕre (*dis + lego*, § 115, 2, δ' και 3, γ' Σημ. 1).

di-lucescit ξημερώνει, -lūxit, -lucescĕre.

di-ribeo διαχωρίζω, ὅπως τό *habeo*. (Ἀπό τό *dis + habeo*, § 115, 2, δ' και 3, α', πβ. και § 23, 2, Σημ.).

di-rigo διευθύνω, -rĕxi, -rectum, -rigĕre (*dis + rego*, § 115, 3, α').

di-rimo χωρίζω, -rĕmi, -reptum, -rimĕre (*dis + emo*, § 115, 3, α', πβ. και § 23, 2, Σημ.).

disco, § 89, 2.

dis-plĕceo δέν ἀρέσκω (*dis + placeo*, § 115, 3, α').

distinguo διακρίνω. Βλ. *stinguo*.

di-sto ἀπέχω, -stāre, § 89, 2. Βλ. *sto*.

di-vĭdo διαιρῶ, -vĭsi, -vĭsum, -vidĕre.

do δίνω, § 89, 4, 1 και 2 (ριζ. *dov-*, *dā-*, *dā-*).

do, *dīdi*, *dītum*, *dĕre* (ριζ. *de-*). Βρίσκεται μόνο σύνθετο μέ μονοσύλλαβες προσθέσεις, ὅπως *ab-do* ἀποκρύπτω, *ad-do* προσθέτω, *con-do* χτιζω, κτλ. Σέ μερικά τέτοια σύνθετα ὅπως τό *red-do* (δίνω ὅ,τι χρωστῶ) ὑπάρχει ἡ ἔννοια τοῦ προηγούμενου *do* (= δίνω), § 89, 4, Σημ. 2.

doceo διδάσκω, *docui*, *doctum*, *docĕre*.

doleo πονῶ, *dolui*, (*dolĭtum*), *dolĕre*.

domo, § 89, 3.

duco ὀδηγῶ, *duxī*, *ductum*, *ducĕre*, § 84 Σημ. και 87, 2, γ'.

edo, § 92.

edūco ἐξάγω, *dūxi*, κτλ. Βλ. *dūco* (πρέπει νά διακρίνεται ἀπό τό *edūco*, -āvi, -ātum, -āre παιδεύω, ἀνατρέφο) .

egeo ἔχω ἀνάγκη, *egui*, *egĕre*, § 89, 2.

- eicio** (πρόφ. ejicio, e + iacio), § 115, 3, α'.
- elicio** ἐξάγω, § 84 καί § 115, 3, α'. Βλ. lacio.
- e-lido** ἐκθλίβω (e + laedo, § 115, 3, β').
- e-ligo** ἐκλέγω, -lēgi, -lectum, -ligĕre, § 115, 3, Σημ. 1. Βλ. lego.
- emineo** ἐξέχω, -nui, -nĕre, § 89, 2.
- emo** ἀγοράζω, ĕmi, emptum, emĕre. (Σύνθετα co-emo, ἀλλά red-ĭmo ἐξαγοράζω, adĭmo ἀφαιρῶ, interĭmo φονεύω), § 115, 3, α'.
- e-mungo** (ἀπομύττω) βγάζω τή μύξα μου, (-munxi, -munctum), -mungĕre (ριζ. mug- § 86, 2, α' καί § 89, 1).
- eo**, § 93 καί 89, 4. Σημ. 1.
- ex-cello** ἐξέχω, -cellere, (παθητ. μετχ. excelsus), § 89, 2.
- ex-clūdo** ἀποκλείω, § 115, 3, β'. Βλ. claudio.
- ex-cudo** ἐκτρίβω, (-cūdi, -cūsum), -cudĕre.
- ex-cutio** (ex + quatio), πβ. § 115, 3, β'.
- ex-erceo** ἐξασκῶ. Βλ. arceo καί cōerceo.
- ex-igo** ἀπαιτῶ, -ĕgi, -actum, -igĕre (ex + ago, § 115, 3, α').
- ex-ĭmo** ἐξαίρω (ex + emo, § 115, 3, α').
- ex-olesco** ἐπαυξάνομαι. Εὐχρηστη μόνο ἢ μετοχή exolētus, ὡς ἐπίθετο (= τέλειος), πβ. ad-olesco.
- ex-olesco** φθίνω, -lĕvi, (-lĕtum), -lescĕre. Πρβ. adolesco.
- ex-pergisor** ἐξεγείρομαι, -perrectus sum, -perrectum, -pergisci, § 80 βλ. pergo καί § 110, 2, α'.
- ex-prior** πειρῶμαι, -pertus sum, -pertum, -peīri, § 80. Βλ. comperio.
- ex-sisto** ἐξανίσταμαι. Βλ. consisto.
- ex-sto** ἐξέχω, exstāre. Μετοχ. μέλλ. exstatūrus.
- ex-timesco** φοβοῦμαι, -timui, -timescĕre, § 89, 2. Βλ. timeo καί § 110, 2, α'.
- ex-uo** γδύνω. Ὅπως tribuo.
- facesso** πράττω, -cessivi, -cessitum, -cessĕre.
- facio**, § 84 καί Σημ. Παθητικό του τό fio, § 97. Ὅς σύνθετο: -ficio, -fĕci, -fectum, -ficĕre. § 115, 3, α' καί § 117.
- fallo** σφάλλω, fefelli, fallĕre, § 87, 2, β'. (Ἄπό τό falno, § 86, 2).
Σουπίνο deceptum ἀπό τό decipĕre.
- farcio** γεμίζω, farsī, fartum, farcĭre, § 89, 3. Ὅς σύνθετο -farcio, -fersi, -fertum, fercĭre, § 115, 3, α'.

fateor ὁμολογῶ, (fassus sum), fatēri, § 80. Ὦς σύνθετο -fiteor, § 115, 3. α'.

fatisco κοπιᾶζω, fatiscere, § 89, 2 καὶ fatiscor, fatisci, § 80.

faveo εὐνοῶ, favi, fautum, favere.

ferio, § 89, 2.

fero, § 96, § 84, Σημ. καὶ 115, 3, Σημ. 1.

ferveo εἶμαι θερμός, ferui, fervere, (καὶ ποιητ. fervo, fervi, fervere).
πβ. § 89, 3.

fido, § 81, 1.

figo πηγνύω, fixi, fixum, figere.

findo σχίζω, fidi, fissum, findere, (ρ. fid-, § 86, 2, α').

fungo πλάττω, finxi, fictum, fingere, (ρ. fig-, § 86, 2, α').

fo, § 97. Βλ. καὶ facio.

flecto λυγίζω, flexi, flexum, flectere, (ρ. flect-, § 86, 2, β').

fleo κλαίω, flevi, fletum, flere. Πβ. deleo.

fligo χτυπῶ, flixi, flictum, fligere, (ρ. flig-, § 87, 2, γ'). Συνήθως σύνθετο: affligo καταβάλλω, confligo συγκρούομαι.

floreo ἀνθῶ, -rui, -rere, § 89, 2. Ἀπὸ αὐτοῦ floresco (ἐξανθῶ), -scere, § 110, 2, α'.

fluo ρέω, fluxi, fluxum, fluere, (ρ. flu-, καὶ flug-).

fodio, § 84 καὶ § 87, 2, α'.

for, § 98, 2, δ'.

fōre, § 98, 3, Σημ.

foveo θερμαίνω, fōvi, fōtum, fovere.

frango (κατάγνυμι) θραύω, τσακίζω, frēgi, fractum, frangere, (ρ. frag-, § 86, 2, α', § 87, 2, α' καὶ 115, 3, α').

fremo γογγύζω, fremui, (fremūtum), fremere (§ 89, 3).

frendo συντρίβω, -fresum (καὶ frēssum), frendere.

frico τρίβω, fricui, frictum καὶ fricātum, fricare, § 89, 3.

frigeo εἶμαι ψυχρός, frigere, § 89, 2. Ἀπὸ αὐτοῦ frigesco, -scere, § 110, 2, α'.

fruor καρποῦμαι, frui. Μτχ. μέλλ. fruiūrus. Οἱ χρόνοι ποῦ λείπουν ἀναπληρώνονται ἀπὸ τὸ ρ. utor ἢ ἀπὸ τῆ φράση fructum capere, § 80 (ρ. fru- καὶ frug-).

fūgio, § 84, § 87, 2, α' καὶ § 89, 4, Σημ. 1. Μτχ. μέλλ. fūgīturus.

fulcio στηρίζω, fulsi, fultum, fulcire, § 89, 3.

fulgeo ἀστράφτω, fulsi, fulgēre, § 89, 2. Ἐκ τοῦ ἀστράφω fulgesco ἀναλάμπω, -scēre, § 110, 2, α'.

fundo, § 86, 2, α'.

fundor ἐπιτελῶ, functus sum, functum, fungi, § 80.

furo, § 89, 2.

gaudeo, § 81, 1.

gemo στενάζω, -mui, (-mītum), -mēre.

gero φέρω, gessi, gestum, gerēre, (ρ. ges- πβ. § 23, 2, Σημ.).

gestio ὑπερηφανεύομαι, καμαρώνω, gestire, § 89, 2.

gigno, § 86, 3.

gradior βαδίζω, § 80 καὶ 84. Τό σουπίνο gressum ἀντί grassum κατά τά σύνθετα. Βλ. § 115, 3, α'.

habeo ἔχω, -bui, -bitum, -bēre, § 87, 1, § 88, 2 καὶ 89, 4 Σημ. Ὡς σύνθετο -hibeo π.χ. adhibeo προσφέρω, prohibeo ἐμποδίζω, § 115, 3, α'.

haereo (ἔχομαι τινος) ἐξαρτῶμαι ἀπό κάποιου, haesi, (haesum), haerēre, § 89, 3. Μτχ. μέλλ. haesurus.

haurio ἀντλῶ, hausī, haustum, haurīre, § 89, 3, (ρ. haus-, πβ. § 23, 2, Σημ.).

hisco χάσκω, hiscēre, § 89, 2. Ἐκ τοῦ his, § 110, 2, α'.

horreo φρίττω, § 89, 2. Ἐκ τοῦ ῥ. αὐτό horresco, horruī, horrescēre, § 110, 2, α'.

(**icio** ἤ) **ico** (πλήττω), χτυπῶ icī, (ictum), icēre. Μτχ. μέλλ. icturus. Παθ. μετ. ictus.

ignosco συγχωρῶ, -gnōvi, gnōtum, -gnoscēre. Πβ. cognosco.

il-licio δελεάζω, -lexī, -lectum, -licēre, (in + lacio, § 84 καὶ § 115, 3, α').

im-buo ἐμβάπτω, ὅπως τό tribuo.

im-mīneo ἐπικίμαι, im-minēre, § 89, 2.

im-pingo (in + pango). Βλ. com-pingo.

im-plīco § 89, 4, α'.

in-cendo ανάβω, πβ. ac-cendo.

in-cīdo ἐμπίπτω, πβ. ac-cīdo. Βλ. cado.

in-cīdo ἐγκόπτω, πβ. ac-cīdo. Βλ. caedo.

in-clūdo ἐγκλείω, πβ. con-clūdo καὶ claudio.

- in-cumbo** κατακλίνομαι, -cubui, -cubūtum, -cumbēre. Βλ. accumbo.
in-cutio ἐνσεΐω. Βλ. con-cutio καὶ quatio.
in-dīco κηρύσσω, -dīxi κτλ. Βλ. dīco (πρέπει νά διακρίνεται ἀπό τό indīco, -avi, -atum, āre δηλώνω).
in-digeo ἔχω ἀνάγκη, -gui, -gēre, § 89, 2. Βλ. egeo.
in-dulgeo χαρίζομαι, -lisi, -lgēre, § 89, 3.
in-duo ἐνδύω. Βλ. ex-uo.
in-fringo θραύομαι. Βλ. frango, § 115, 3, α΄.
in-gemisco στενάζω, -mui, -miscēre, § 89, 2. Βλ. gemo.
in-gruo ἐνσκήπτω. Βλ. con-gruo.
in-icio (πρόφ. in-jicio) ἐμβάλλω. Βλ. conicio.
in-quam, § 98, 2, β΄.
in-sulpo ἐγχαράσσω. Βλ. scalpo.
in-sto ἐπίκειμαι, -stīti, -stāre. Μτχ. μέλλ. instāurus.
intel-lēgo κατανοῶ, -lexi, -lectum, -legēre, § 115, 3 Σημ. 1.
in-tueor προσβλέπω, -tuēri. Πρκμ. aspēxi ἀπό τό aspicio.
irascor ὀργίζομαι, irasci, § 80. Πρκμ. suscensui ἀπό τό suscenseo.

- jaceo** κεῖμαι, jacui, (jacitum), jacēre. Μτχ. μέλλ. jaciturus.
jacio, § 84. Ὅς σύνθετο -jicio (ἢ -icio), -jēci, -jectum, -jicēre, ὅπως abicio (πρόφ. abjicio), con-icio (προφ. conjicio) κτλ. § 115, 3, α΄.
jubeo διατάσσω, jussi, jussum, jubēre.
jungo, § 89, 1.
juvo, § 89, 4.

- labor** (ὀλισθαίνω) γλιστρῶ, lapsus sum, lapsum, labi § 80.
laccio ἐρεθίζω, -ssivi, -ssitum, -ssēre. § 89, 3.
lacio, § 84. Ἀντιθέτα -licio, § 115, 3, α΄. Βλ. al-licio, elicio καὶ il-licio.
laedo βλάπτω, laesi, laesum, laedēre, § 87, 2, γ΄. Ὅς σύνθετο lido, § 115, 3, β΄.
lambo γλείφω, -bi, -bitum, -bēre.
languo ἀτονῶ, -guēre, § 89, 2. Ἀπό αὐτό languesco ἄτονος γίνομαι, -gui, -guescēre, § 110, 2, α΄.
lateo (λανθάνω) κρύβομαι, -ui, ēre, § 89, 2.
lavo λούω, lāvi, latum καὶ lavātum, lavāre καὶ lavēre. Πβ. § 86, 4. Μέσο labor, lautus sum, lavāri.

lego, § 78, § 89, § 87, 2, § 88 και 115, 3, Σημ. 1.

libet, § 99, 2.

liceo πωλούμαι σέ δημοπρασία, -cui, -cūtum, -cēre, § 89, 2.

liceor αγοράζω σέ δημοπρασία, -cūtus sum, -ēri, § 80.

licet, § 99, 2. Μετοχ. μέλλ. liciturus.

linco γλείφω, -nxi, -ngēre.

lino § 89, 4 και Σημ. 1.

linguo, § 87, 2, α'.

liveo είμαι πελιδνός (= ώχρός) livēre, § 89, 2. Άπό αυτό livesco, -scēre, § 110 α'.

laquor, § 80.

luceo φέγγω, luxi, lucēre, § 89, 2. Άπό αυτό lucesco λάμπω, -scēre, § 110, 2, α'.

ludo, § 87, 2, γ'.

lugeo πενθώ, luxi, lugēre, § 89, 3.

luo πληρώνω, lui, luēre. Μτχ. μέλλ. luīturus.

luo λούω, luēre, (πβ. lavo, lavēre). Εύχρηστο στά σύνθετα ab-luo (καθαίρω) άπολυμαίνω, καθαρίζω, (-lūi, -lūtum, -luēre), diluo διαβρέχω, κτλ.

madeo είμαι ύγρός, -dui, -dēre, § 89, 2. Άπό αυτό madesco βρέχομαι, -dui, -descēre, § 110, 2, α'.

maereo είμαι λυπημένος, -rēre, § 89, 2.

malo, § 95.

mando μασιέμαι, -ndi, -nsum, -ndēre.

maneo μένω, -nsi (-nsum), -nēre, § 89, 3. Μτχ. μέλλ. mansurus.

mansuesco ξημερώνομαι. Βλ. suesco.

marceo είμαι μαραμένος, -cēre, § 89, 2.

medeor θεραπεύω, dēri, § 80 και 89, 2. Πρκμ. sanāvi άπό τό sanare.

memini, § 98, 1.

mereo είμαι άξιος για κάτι, -tui, -rītum, -rēre και mereor, -rītus sum, -rēri, § 80.

mergo βυθίζω, -rsi, -rsum, -rgēre.

metior μετρών, mensus sum, mensum, metīri, § 80 και 89, 3.

meto θερίζω (messum), metēre, § 89, 2.

metuo φοβούμαι, -tui, -tuēre.

- mico**, § 89, 2. Σύνθετο e-mīco πηδῶ ἔξω. Μτχ. μέλλ. emicaturus.
- mingo** οὐρῶ, mīnxi, mīnctum καὶ mīctum, mīngēre (ρ. mig-, § 89, 1. Πβ. ὀ-μιχ-εῖν).
- minuo** ἐλαττώνω. Ὅπως τὸ tribuo.
- misceo** ἀναμειγνύω, miscui, mixtum καὶ mistum, miscēre (ρ. mig- Ἑλλ. μείγ-νυμι καὶ μίσγω).
- misereor** οἰκτίρω, -rītus sum, -rēri, § 80 καὶ ὡς ἀπρόσωπο miseret (me) μέ κατέχει οἶκτος, miseritum est, miserēre, § 100, 2.
- mitto** στέλνω, mīsi, missum, mittēre, § 115, 2, β'.
- molo** (μύλλω) ἀλέθω, -lui, -lītum, -lēre.
- moneo** συμβουλεύω, -nuī, -nītum, -nēre, § 87, 1 καὶ 88, 2.
- mordeo** δαγκώνω, momordi, morsum, mordēre, § 87, 2, β'.
- morior**, § 84 καὶ § 86, 1. Μετοχ. μέλλ. moriturus.
- moveo** κινῶ, mōvi, motum, movēre.
- mulceo** καταπραῦνω, -lsi, -lsum, -lcēre.
- mulgeo** (ἀμέλω) ἀρμέγω, -lsi, -lctum, lgēre (ρ. mulg-, πβ. ἀ-μέλ-γω).
- nanciscor** ἐπιτυχαίνω, nactus ἢ nactus sum, nactum, nancisci, § 80.
- nascor** γεννιέμαι, nātus sum, natum, nasci, § 80 (ρ. gna-, ἀπό αὐτῆ a-gnascor ἀπό τὸ ad-gnasor, cognātus, κτλ. πβ. κασίγνητος).
- neco**, § 86, 1, α' καὶ § 89, 4. Σύνθετο e-nēco κατακτείνω, enecūi καὶ enecāvi, enectum, enecare.
- necto** συνδέω, nexi καὶ nexui, nexum, nectēre.
- neg-lēgo** καὶ neg-līgo ἀμελῶ, -lexi, -lectum -legēre, § 115, 3, Σημ. 1.
- neo** (νήθω) κλώθω, ύφαίνω, nēvi, nētum, nēre. Πβ. deleo (ἀλλά γ' πληθ. ὀριστ. ἐνεστ. neunt ποιητικῶς κατὰ τὴν γ' συζυγία).
- nequeo**, § 94.
- ningit** καὶ ninguī (νίφει) χιονίζει, nīnxit, nīngēre, § 99, 1. Πβ. § 24.
- niteo** λάμπω, -tui, -tēre, § 89, 2. Ἀπό αὐτὸ nistesco γίγνομαι στιλπνός -tescēre, § 110, 2, α'.
- nitor** στηρίζομαι, nīxus ἢ nīsus sum, nīxum ἢ nīsum, nīti, § 80.
- noceo** βλάπτω, -cui (-cītum), -ēre.
- nolo**, § 95.
- nosco** (γινώσκω) ξέρω, novi, notum, noscēre (ρ. gno-, ἀπ' ὅπου a-gno-sco, co-gnosco, κτλ. μέ σουπίνο -gnītum. Πβ. γι-γνώσκω καὶ nascor).

nubo ὑπανδρεύομαι, nupsi, nuptum, nubere, § 87, 2, γ', (ρ. nub- πβ. νύ-μ-φη).

nuo κάνω νεύμα. Εύχρηστο μόνο σύνθετο, ὅπως ab-nuo ἀνανεύω, adnuo ἐπινεύω, -nui, -nuere.

ob-do κάνω ἐπίθεση. Βλ. do.

ob-dormisco ἀποκοιμοῦμαι, -mīvi, -miscere § 89, 2 καί 110, 2, α'.

ob-icio (πρόφ. ob-jicio) προβάλλω. Βλ. ab-icio.

ob-liviscor λησμονῶ, -lītus sum, -lītum, -livisci, § 80.

ob-oedio ὑπακούω, (ob + audio).

ob-sideo πολιορκῶ. Βλ. sedeo.

ob-solesco παλαιοῦμαι, -levi, (-lētum), -lescere. Βλ. exolesco.

ob-sto ἀντιστέκομαι, -stīti, -stāre. Μτχ. μέλλ. obstāturus.

oc-cīdo καταδύομαι, -cīdi, (-cāsum), -cidere. Βλ. cado.

oc-cīdo φονεύω, -cidi, -cīsum, -cidere. Βλ. caedo.

oc-cūlo ἀποκρύπτω, -cūlui, -cultum, -culere.

odi, § 98, 1.

of-fendo προσκρούω. Βλ. defendo.

oleo μυρίζω, -lui, -lere, § 89, 2.

operio σκεπάζω, -perui, -pertum, -perire. Βλ. aperio.

oportet, § 99, 2.

opperior ἀναμένω, -peritus ἢ pertus sum, pertum, -periri, § 80.

ordior ἀρχίζω, orsus sum, orsum, ordiri, § 80.

orior ἀνατέλλω, ortus sum, ortum (μετοχ. μέλλ. oritūrus), oriri, § 80. (ρ. or-, ὄρ-νυ-μι). Στήν ὀριστική τοῦ ἐνεστώτα, τήν ὑποτακτική τοῦ παρατατικού καί στήν προστακτική σχηματίζεται κανονικά κατά τήν γ' συζυγία: orēris, oritur, orimur, orimini - orērer, orērentur, κτλ.

os-tendo δεικνύω. Χωρίς ὑπτιο. Βλ. tendo καί § 87, 2, β'. Σημ. καί § 115, 2, β', Σημ.

paciscor συνθέτω, pactus sum, pactum, pacisci, § 80.

paenitet (me), μετανοῶ, -tuit, -tere, § 99, 2.

palleo εἶμαι ὠχρός, -llui, -llere, § 89, 2. Ἀπό αὐτό pallesco ὠχρῶ, -llui, -llescere, § 110, 2, α'.

pando ἀπλόγω, pandi, passum (ἢ pansum), pandere.

pango, § 89, 4, γ' και § 115, 3, α'.

parco φείδομαι, reperci ή parsi, parcēre, § 87, 2, β'. Σουπίνο *temperatum* από τό *temperare*.

pareo φαίνομαι, ύπακούω, -ruí, -tēre. Σύνθετο *ap-pāreo* (έπιφαίνομαι).

Μτχ. μέλλ. (*ap*) *pariturus*.

pario, § 84 και § 87, 2, β'. Μετοχή του μέλλοντος *paritūrus*.

pāscō, § 86, 2, γ'.

pateo είμαι άνοιχτός, -tui, -tēre, § 89, 2.

patior, § 84.

paveo φοβάμαι, *pavēre*, § 89, 2. Άπό αυτό *pavesco* (πτοούμαι), *pavescēre*, § 110, 2, α'.

pecto χτενίζω, *rexum*, *pectēre*.

pellicio σύρομαι, -lēxi, -lēctum, -licēre. Βλ. *lacio*.

pello ώθω, *perūli*, *pulsum*, *pellēre*, § 87, 2, β'.

pendeo κρεμέμαι, *perendi*, *pendēre*, § 89, 2 και 3 και § 87, 2, β'.

pendo ζυγίζω, *perendi*, *pensum*, *pendēre*, § 87, 2, β'.

per-cello καταβάλλω, άνατρέπω, -cūli, -culsum, -cellēre.

per-cuctio πατάσσω. Βλ. *quatio*.

per-do χάνω, -didi, -ditum, -dēre. Βλ. *do*.

pergo πορεύομαι, *per-tēxi*, *per-rectum*, *pergēre* (*per* + *rego*).

peto ζητώ, -tīvi, -tītum, -tēre, § 83, Σημ., § 89, 3 και § 115, 3, Σημ. 1.

piget (*me*) λυπούμαι, (*piguit*), *pigēre*, § 99, 2.

pingo, § 89, 1, β'.

pinso, § 89, 4, γ'.

placeo άρέσκω, *placui* και *placitus sum*, *placitum*, *placēre*, (όπως τό *habeo*). Σύνθετα *com-placeo*, *per-placeo*, αλλά *dis-plīceo*.

plango χτυπώ, -nxi, -nctum, -ngēre, (*p. plag-*, § 89, 1).

plaudo κροτώ, *plausi*, *plausum*, *plaudēre*.

plecto, § 86, 2, β'.

plīco διπλώνω, (*plīcui*), *plicatum*, *plīcāre*, § 89, 3. Εύχρηστο σύνθετο:

ap-plīco, *ex-plīco*, *applicāvi* και *applicui* - *explicāvi* και *explicui*, κτλ.

pluit βρέχει, *pluit* και (άρχαϊκώς) *pluvit*, *pluēre*, § 89, 1.

polleo ίσχύω, *pollēre*, § 89, 2.

polliceor ύπόσχομαι, *pollicitus sum*, *pollicitum*, *pollicēri*, § 80.

polluceo θυσιάζω, έκπληρώνω τάξιμο μέ θυσία, -lūxi, -luctum, -lucēre, § 89, 3.

polluo μαιίνω. Ὅπως τό tribuo.

pōno ἀποθέτω, (posīvi) καί posui, positum, ponere (pro + sino).

porricio προσφέρω στό βωμό, (-reci καί) -rēxi, -rectum, -ricēre, (por + jicio, ἤτοι jacio, § 115, 3, α').

por-rīgo καί (κατά συγκοπή) porgo προτείνω, -rēxi, -rectum, -rigēre, (por + rego, § 115, 3, α').

por-tendo προλέγω. Βλ. tendo καί § 87, 2, Σημ.

posco, § 89, 2, α' καί § 87, 2, β'. Σουπίνο postulātum ἀπό τό postulare.

pos-sīdeo (κέκτημαι) κατέχω, ἔχω, -sēdi, -sessum, -sidēre. Βλ. sedeo καί § 115, 3, α'.

pos-sīdo ἀποκτῶ, -sēdi, -sessum, -sidēre. Βλ. sido.

possum, § 91.

potior γίγνομαι κύριος, -tītus sum, -tītum, -tiri, § 80.

poto πίνω, potāvi, potum, potāre, § 81, 2, Σημ.

praebeo παρέχω. Ὅπως τό habeo (prae + habeo), § 115, 3, α'.

prae-dīco προλέγω, -dixi, κτλ. Βλ. dīco (νά διακρίνεται τό praedīco, -cāvi, -cātum, -cāre διακηρύττω).

prae-sto προέχω, -stīti, -stāre. Μετχ. μέλλ. praestatūrus. Βλ. sto.

prandeo γευματίζω, prandī, pransum, prandēre, § 81, 2, Σημ. καί § 89, 3.

prehendo ἢ prendo πιάνω μέ τό χέρι μου σφιχτά, -hendi, -hensum, -hendēre.

premo πιέζω, pressi, pressum, premēre. Ὅς σύνθετο -prīmo, -pressi κτλ. § 115, 3, α'.

pro-do προφέρω, προδίδω. Βλ. do.

profiscor ἀναχωρῶ, -fectus sum, -fiscisci, § 80.

prō-fligo καταβάλλω, -gāvi, -gātum, -gāre. Βλ. καί fligo.

promo ἐκφέρω, prompsi, promptum, promēre, (pro + emo).

puet, § 99, 2. Μετχ. μέλλ. pudīturum.

pungo, § 89, 1, β'. Τά σύνθετα ἔχουν στόν παρακείμενο -punxi, π.χ. interpungo, interpunxi, κτλ.

quaero ζητῶ, § 89, 4, Σημ. 1. Ὅς σύνθετο -quīro, § 115, 3, β'.

quaeso, § 98, 2, γ'.

quatio, § 84. Ὅς σύνθετο -cutio, -cussi, -cussum, -cutēre, π.χ. concutio διαταράσσω κτλ.

queo, § 94.

queror (μέφομαι) κατηγορώ, quaestus sum, queri (ρ. ques-, πβ. § 23, 2, Σημ.)

quiesco ήσυχάζω, quievi, (quietum), quiescere.

rado ξύνω, εξαλείφω, rāsi, rasum, radere, § 87, 2, γ'.

rapio, § 84 και § 86, 1, γ'. Ὡς σύνθετο -rāpio, § 115, 3, α'.

red-do. Βλ. do.

re-fello ἀνασκευάζω, -felli, -fellere. Σουπίνο refutātum ἀπό τό refutāre.

rēfert (meā) μέ ἐνδιαφέρει, rētuli, rēferre. Βλ. § 132 Σημ. β'.

rego κατευθύνω, διεθύνω, rēxi, rectum, regere. Ὡς σύνθετο -rigo, -rēxi, κτλ. § 115, 3, α'.

re-miniscor ἐνθυμοῦμαι, -sci, § 80 και § 89, 1. Οἱ τύποι πού λείπουν ἀναπληρώνονται ἀπό τό recordāri.

reor συλλογίζομαι, rātus sum, rēri, § 80.

re-pello ἀπωθῶ, rēpūli, repulsum, repellere. βλ. pello.

reperio ἀνευρίσκω, rēpēri, repertum, reperire. πβ. comperio.

rēpo ἔρπω, -psi (-ptum), -pēre § 87, 2, γ'.

re-posco ἀπαιτῶ, -poscere. Βλ. posco και § 89, 2.

resipisco σωφρονίζομαι, -sipui, -sipiscere. Ἀπό τό sapio πβ. § 110, 2, α' και § 115, 3, α'.

respondeo ἀποκρίνομαι, -spondi, -sponsum, -spondere. βλ. spondeo.

resto ὑπολείπομαι, -sūti, -stare. βλ. sto.

re-ticesco ἀποσιωπῶ, -ticui, -ticescere, § 89, 2. Ἀπό τό taceo, § 110, 2, α' και § 115, 3, α'.

re-vertor, § 81, 2.

re-vivisco ἀναζῶ, -vixi, -viviscere. Ἀπό τό vivo, § 110, 2, α'.

rideo, § 89, 3 και § 115, 2, β'.

rigeo ριγῶ, -gūi, -gēre.

rōdo τρώγω, rōsi, rōsum, rodere, § 87, 2, γ'.

rudo, § 89, 3.

rumpo θραύω, rūpi, ruptum, rumpere.

ruo καταρρίπτω, § 89, 4, Σημ. 1 (μετοχ. μέλλ. ruiturus). βλ. και congruo, in-gruo.

saepio (λιγότερο ὀρθό sepio) περιφράσσω, saepi, saeptum, saepire, § 89, 3.

- salio** πηδῶ, salui, (saltum), salire. Ὡς σύνθετο -silio, -silui, (-sultum), -silire, § 115, 3, α'.
- salvēre**, § 89, 3.
- sancio** ἐπικυρόνω, sanxi, sanctum, sancire, § 89, 3.
- sapio**, § 84 καὶ 89, 2. Ὡς σύνθετο -sipio, (-sipui), -sipēre, § 82, 2 καὶ § 115, 3, α'. Βλ. καὶ resipisco.
- sarcio** ἐπισκευάζω, sarsi, sartum, sarcire, § 89, 3.
- scalpo** σκαλίζω, γλύφω, -psi, -ptum, -pēre, § 87, 2, γ'.
- scando**, § 88, 1, β'. Ὡς σύνθετο -scendo, ὅπως descendo κατεβαίνω κτλ. § 115, 3, α'.
- scindo** σχίζω, scīdi, scissum, scindēre, (ριζ. scid-, § 86, 2, α').
- scio** (οἶδα) ξέρω, (scīvi καὶ scii, scītum), scire. Ἀπὸ αὐτοῦ scisco πληροφοροῦμαι, scīvi, scītum, sciscēre, § 110, 2, α'.
- scribo** γράφω, scripsi, scriptum, scribēre, § 87, 2, γ'.
- sculpo** γλύφω. βλ. scalpo.
- seco**, § 89, 3. Μτχ. μέλλ. secatūrus.
- sēdeo** κάθομαι, sēdi, sēssum, sedēre, § 89, 2. Ὡς σύνθετο -sīdeo, -sēdi, -sēssum, -sidēre· ἀλλὰ circum-sedeo, super-sedeo, § 115, 3, α' καὶ Σημ. 2.
- senesco**, § 86, 2, γ'.
- sentio** αἰσθάνομαι, sensi, sensum, sentire, § 89, 3.
- sepelio** θάβω, -pelivi, -pultum, -pelire.
- sequor** ἀκολουθῶ, secūtus sum, secūtum, sequi, § 80.
- sero**, § 89, 4, Σημ. 1. Στά σύνθετα τὸ σουπίνο -sītum, § 115, 3, α'.
- sero** συναρμόζω, (-serui), sertum, serēre.
- serpo** ἔρπω, -psi, -pēre, § 89, 2 καὶ 87, 2, γ'.
- sīdo** καθίζω, sēdi, sessum, sīdēre.
- sileo** σιωπῶ, silui, silēre, § 89, 2.
- sino**, § 89, 4, Σημ. 1.
- sisto** στήνω, stīti, (ἢ stēti), stātum, sistēre (si-sto, § 86, 3). Τά σύνθετα absisto, desisto κτλ. χωρὶς ὕπτιο.
- soleo**, § 81, 1.
- solvo** λύνω, solvi, solūtum, solvēre.
- sono** ἠχῶ, -nui, -nāre, § 89, 3. Μτχ. μέλλ. sonaturus.
- sorbeo** ροφῶ, -bui, -bēre, § 89, 2.
- sordeo** ρυπαίνω, -dui, -dēre, § 89, 2.

spargo σκορπίζω, -rsi, -rsum, -rgĕre. Ὡς σύνθετο -spergo, § 115, 3, α'.
specio, § 84. Εὐχρηστο σέ σύνθεση -spicio, -spĕxi, -spectum, -spicĕre, § 115, 3, α'.

sperno καταφρονῶ, sprĕvi, sprĕtum, spemĕre.

splendeo λάμπω, -dui, -dĕre.

spondeo ἐγγυῶμαι, spondi, sponsum, spondĕre, § 87, 2, β' καὶ § 89, 3.

spuo πτύω. Ὡπως τὸ tribuo.

squaleo εἶμαι ἀχμηρός (ξερός) -lĕre, § 89, 1.

statuo ἰδρύω. Ὡπως τὸ tribuo. Στά σύνθετα -stituo, § 115, 3, α'.

sterno στρώνω, strāvi, strātum, sternĕre.

sternuo φταρνίζομαι, -nuī, -nuĕre, § 89, 2.

stinguo. Συνήθως σύνθετο ex-stinguo σβήνω, -stinxi, -stinctum, -stinguĕre. Τά σύνθετα di-stinguo διαστέλλω, in-stinguo κεντρίζω, inter-stinguo προέρχονται ἀπὸ ἄλλο stinguo = κεντῶ.

sto στέκομαι, stĕti, (stātum, ἀλλά stāturus), stāre, § 100, 2.

strepo, § 89, 3.

stūdeo τρίζω, -di, -dĕre καὶ strido, -dĕre, § 99, 2 καὶ 3.

stringo σφίγγω, strinxī, strictum, stringĕre.

struo σωρεύω, strūxi, structum, struĕre.

studeo σπουδάζω, -dui, -dĕre, § 89, 2.

stupeo εἶμαι ἔκθαμβος, -pui, -pĕre, § 89, 2.

suādeo πείθω, suāsi, suāsum, suādĕre, § 89, 3.

suēscō συνηθίζω, suēvi, suētum, suescĕre.

sugo ἀπομυζῶ, sūxi, suctum, sugĕre.

sum, § 77 καὶ 100, 2.

sūmo παίρνω, sumpsi, sumptum, sumĕre. (Ἀπὸ τὸ subs + ĕmo).

suo ράβω. Ὡπως τὸ tribuo.

surgo σηκώνομαι, surpĕxi, surrectum, surgĕre. (Ἀπὸ τὸ sub + rego).

Καὶ subrigo.

tabeo λυώνω, -bĕre, § 89, 2.

taceo σιωπῶ, tacui, tacĕre. Μετχ. μέλλ. tacitūrus. Ἡ παθητ. μετοχὴ tacitus, ἐπίθετο = σιωπηλός, § 81, 2, Σημ. Ἀντιθέτως -ticeo, -ticui, -ticere, § 89, 2 καὶ § 115, 3, α'. βλ. καὶ con-ticesco.

taedet (me) σχαίνομαι, taedit ἢ (per) taesum est, taedĕre, § 99, 2 καὶ § 115, 3, Σημ. 1.

tango, § 86, 2, α'. Ὡς σύνθετο *tingo*, ὅπως *at-tingo* ἐφάπτομαι, -tīgi, -tactum, -tingĕre, § 115, 3, α'.

tĕgo στεγάζω, *texi*, *tectum*, *tegĕre*.

temno καταφρονῶ, *tempsi*, *temptum*, *temnĕre*.

tendo, § 87, 2, β' καὶ Σημ. Σύνθετο *at-tendo* προσέχω, -tendi, -tentum, -tendĕre.

teneo κρατῶ, *tenui*, (*tentum*), *tenĕre*. Ὡς σύνθετο -tineo, -tinui, -tentum, -tinĕre, § 115, 2, β', καὶ 3, α'. Τοῦ σύνθετου *sustineo* ὑπομένω, σουπίνο *sustentatum* ἀπὸ τὸ *sustentare*.

terpeo. Εἶμαι χλιαρός, -pĕre, § 89, 2. Ἀπὸ τὸ *terpesco* χλιαίνομαι, -pui, -pescĕre, § 110, 2, α'.

tergeo καὶ σπανίως *tergo* σφογγίζω, *tersi*, *tersum*, *tergĕre* (καὶ *tergĕre*). Πβ. § 89, 3.

tĕro τρίβω, *trĭvi*, *trĭtum*, *teĕre*.

terreo φοβίζω. Ὅπως τὸ *habeo*.

texo υφαίνω, -xui, -xtum, -xĕre.

tĭmeo φοβοῦμαι, -mui, -mĕre, § 89, 2.

tingo ἢ *tinguo* βρέχω (πβ. τέγγω) -nxi, -nctum, -ngĕre.

tollo σηκώνω, (*sus-tuli*, *sub-latum*), *tollĕre*. πβ. *fero*, § 115, 2, β'.

tondeo κουρεύω, *totondi*, *tonsum*, *tondĕre*, § 87, 2, β', καὶ § 89, 3.

tono βροντῶ, -nui, (-nĭtum), -nāre, § 89, 3.

torpeo ναρκώνομαι, -pĕre, § 86, 2. Ἀπὸ αὐτὸ *torpesco* (ναρκώνομαι), -pui, -pescĕre, § 110, 2, α'.

torqueo στρέφω, *torsi*, *tortum*, *torquĕre*, § 89, 3.

torreo ξεραίνω, *torrui*, *tostum*, *torrĕre*.

trado προδίνω, -didi, -dĭtum, -dĕre. βλ. *do*.

trāho σύρω, *traxi*, *tractum*, *trahĕre*.

tremo τρέμω, -mui, -mĕre, § 89, 2.

tribuo ἀπονέμω, *tribui*, *tribūtum*, *tribuĕre*, § 74, 3, γ' καὶ § 89, 4, Σημ. 1.

trūdo σπρώχνω, *trūsi*, *trūsum*, *trudĕre*, § 87, 2, β'.

tueor τηρῶ, φυλάω, *tuĕri*, § 80. Πρκμ. *tutatus sum*.

tumeo εἶμαι πρησμένος, (-mui), -mĕre, § 89, 2. Ἀπὸ αὐτὸ *tumesco* (πρήσκομαι), -mui, -mescĕre, § 110, 2, α'.

tundo κρούω, *tutūdi*, *tūsum*, *tundĕre*, § 87, 2, β'.

turgeo εἶμαι πρησμένος, -rgĕre, § 89, 2.

- ulciscor** τιμωρῶ, ultus sum, ultum, ulcisci, § 80.
- unquo** ἢ ungo ἀλείφω, unxi, unctum, unguere, § 87, 2, γ'.
- urgeo** ἢ urgueo σπρώχνω, -ursi, -gēre, § 89, 2.
- uro** καίω, ussi, ustum, urere (ριζ. us-, ἀπό τήν eus- 'Ἑλλ. εὔω· πβ. § 23, 2, Σημ.).
- utor** χρησιμοποιοῦ, usus sum, usum, uti, § 80.
- vado** βαδίζω (vasi, vāsum), vadere, § 87, 2, γ'.
- valeo** ὑγιαίνω, valui, valere. Μετχ. μέλλ. valiturus.
- vēho** μεταφέρω, vexi, vectum, vehere.
- vello** ἀνασπῶ, velli, vulsum, vellere § 88, 1.
- vendo** πωλῶ, -dīdi, -dītum, -dēre. Ἐπί τῷ venum πού εἶναι αἰτιατική τοῦ ἄχρηστου σέ ἄλλη πτώση ὀνόματος venus (= πώληση) καί do. Παθητ. veneo.
- veneo** πωλοῦμαι, (venīvi ἢ venīi, venītum), venire (ἀπό τῷ venum+eo. βλ. προηγούμενο, § 83, Σημ. καί § 89, 4, Σημ. 1).
- vēnio**, § 89, 3.
- vereor**, § 80.
- vergo** κλίνω πρός κάτι, versi, vergere, § 89, 2.
- verro** σαρώνω, (versum), verrere.
- verto** στρέφω, verti, versum, vertere.
- vescor** τρώγω, venci, § 80 καί § 89, 2. Πρκμ. edī ἀπό τῷ edo.
- veto** ἀπαγορεύω, § 89, 4, Σημ. 1.
- video** βλέπω, vīdi, vīsum, videre, § 89, 3.
- vīeo** δένω, viētum, -ere, § 89, 2.
- vigeo** ἀκμάζω, -gui, -gēre, § 89, 2. Ἐπί αὐτό vīgesco ἀναθάλλω, -gui, -gescere, § 110, 2, α'.
- vincio** δένω, vīxi, vinctum, vincere, § 89, 3.
- vīnco** νικῶ, vīci, victum, vincere, § 86, 2.
- vīreo** εἶμαι χλωμός, -gēre, § 89, 2. Ἐπί αὐτό vīresco χλοάζω, -rui, -rescere, § 110, 2, α'.
- viso** ἐπισκέπτομαι, (visi), visere, § 89, 2. βλ. video.
- vīvo** ζῶ, vīxi, vivere. Μετχ. μέλλ. victūrus, § 100, 1.
- volo**, § 95.
- volvo** ἐλίσσω, volvi, volūtum, volvere.
- vomo** κάνω ἐμετό, -mui, -mītum, -mēre.
- voveo** εὐχομαι, τάζω, vōvi, vōtum, vovere.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

121. ΛΙΓΑ ΓΙΑ ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

1. Για να χρονολογήσουν ιστορικά γεγονότα οι Ρωμαίοι έπαιρναν χρονική άφετηρία τό έτος τής κτίσεως τής Ρώμης (*ab urbe condita* = από κτίσεως τής πόλεως, άφότου χτίστηκε ή πόλη, δηλ. από τό 753 π.Χ.). Κανονικά όμως τό κάθε έτος τό καθόριζαν μέ μόνα τά όνόματα τών ύπάτων αυτού του έτους (*M. Messala et M. Pisone consulibus* = όταν ήταν ύπατοι οι Μ. Μ. και ό Μ. Ρ.), σπανιότερα πρόσθεταν και τον αριθμό που είχε αυτό τό έτος άφότου χτίστηκε ή Ρώμη. (*Anno quingentesimo quinquagesimo primo ab urbe condita, P. Sulpicio Galba C. Aurelio consulibus, bellum cum rege Philippo initumest* = κατά τό 551 έτος άφότου χτίστηκε ή Ρώμη, όταν ήταν ύπατοι ό Ρ.Σ.Γ. και Γ.Α., άρχισε πόλεμος μέ τό βασιλιά Φίλιππο).

2. Τό Ρωμαϊκό έτος παλαιότερα άρχιζε από τό Μάρτιο, δηλ. από την άρχή τής άνοιξεως, άργότερα (από τά μέσα τής β' π.χ. έκατονταετηρίδας) από τον Ίανουάριο· αυτόν τό μήνα γινόταν έκτοτε και ή έγκατάσταση τών νέων ενιαύσιων άρχόντων (ύπάτων, πραιτόρων κτλ.).

Τό έτος, όπως και σε μās, είχε 12 μήνες, που τά όνόματά τους ήταν τά έξης: 1ος *Martius*, 2ος *Aprilis*, 3ος *Maius*, 4ος *Junius*, 5ος *Quintilis*, 6ος *Sextilis*, 7ος *September*, 8ος *October*, 9ος *November*, 10ος *December*, 11ος *Januarius*, 12ος *Februarius*.

Τά όνόματα αυτά τών μηνών (κυρίως είναι επίθετα, για καθένα ύπονοεΐται τό όνομα *mensis* = μήνας) παρέμειναν και όταν μετατοπίστηκε ή άρχή του έτους και μόνο δύο μηνών τά όνόματα μεταβλήθηκαν κατά τούς αυτοκρατορικούς χρόνους, του *Quintilis* μέ τό *Julius* για να τιμηθεί ό Ίούλιος Καΐσαρ και του *Sextilis* μέ τό *Augustus* για να τιμηθεί ό Όκτάβιος Αύγουστος. Σταθερότερα τά σχετικά μέ τό ρωμαϊκό ήμερολόγιο καθορίστηκαν από τον Ίούλιο Καΐσαρα (γι' αυτό και τό ήμερολόγιο λέγεται Ίουλιανό).

3. Ὁ καθορισμός τῶν ἡμερῶν σέ κάθε μήνα δέ γινόταν στό ρωμαϊκό ἡμερολόγιο ὅπως γίνεται τώρα σέ μᾶς, δηλ. μέ ἀπλή ἀρίθμηση ἀπό τήν πρώτη ἡμέρα τοῦ μήνα καί ἐξῆς, ἀλλά μέ τόν κατωτέρω ἰδιόρρυθμο τρόπο:

Τρεῖς ὀρισμένες ἡμέρες τοῦ μήνα πού καθεμιά εἶχε δικό της ὄνομα (Calendae «Καλάνδαι», Nonae «Νῶναι», Idus «Εἰδοί», § 31) λογαριάζονταν κύριες καί αὐτές χρησίμευαν ὡς βάση γιά τόν καθορισμό τῶν ἄλλων ἡμερῶν τοῦ μήνα. Calendae ἦταν ἡ πρώτη τοῦ μήνα, Nonae ἡ 5ῃ καί Idus ἡ 13ῃ, ἐξαιρέσει τῶν μηνῶν Μαρτίου, Μαΐου, Ἰουλίου καί Ὀκτωβρίου, τῶν ὁποίων Nonae ἦταν ἡ 7ῃ καί Idus ἡ 15ῃ. Μαζί μέ τά ὀνόματα αὐτῶν τῶν τριῶν ἡμερῶν εἶχε συναφθεῖ τό ὄνομα τοῦ ἀντίστοιχου μήνα ὡς ἐπιθετικός προσδιορισμός τους σέ θηλυκό γένος, π.χ. Calendae Januariæ = ἡ πρώτη Ἰανουαρίου, Calendis Januariis (ἀφαιρ.) = κατά τήν πρώτη Ἰανουαρίου, κ.ο.κ.

Ὁ καθορισμός καθεμιάς ἀπό τίς ὑπόλοιπες ἡμέρες τοῦ μήνα γίνονταν πάντοτε **ὀπισθοχωρητικῶς**. Ἔτσι ἡ προηγούμενη μιᾶς ἀπό τίς τρεῖς κύριες ἡμέρες δηλωνόταν μέ τό ἐπίρρημα pridie (= κατά τήν προηγούμενη), πού συναπτόταν μέ τήν αἰτιατική τοῦ ὀνόματος τῆς οἰκείας κάθε φορά ἡμέρας ἀπό τίς τρεῖς κύριες, π.χ. pridie Calendas Maias = (τῇ προτεραίᾳ τῶν Καλανδῶν τοῦ Μαΐου) τήν 30 Ἀπριλίου, pridie Nonas Junias = (τῇ προτεραίᾳ τῶν Νῶν τῶν τοῦ Ἰουνίου) τήν 4ῃ Ἰουνίου, pridie Idus Octobres = (τῇ προτεραίᾳ τῶν Εἰδῶν τοῦ Ὀκτωβρίου) τήν 14ῃ Ὀκτωβρίου κ.ο.κ.

Ἀπό τίς ὑπόλοιπες ἡμέρες καθεμιά δηλωνόταν μέ ἐμπρόθετο ἀπό τήν πρόθεση ante (= πρό) καί τήν αἰτιατική πρῶτα τοῦ ὀνόματος dies μέ τό τακτικό ἀριθμητικό πού ἔδειχνε τήν τάξη τῆς ὀριζόμενης ἡμέρας πρό τῶν ἐπομένων Νῶν ἢ Εἰδῶν τοῦ μήνα αὐτοῦ ἢ τῶν Καλανδῶν τοῦ ἐπόμενου καί ἔπειτα τήν αἰτιατική τοῦ ὀνόματος μιᾶς ἀπό τίς κύριες ἡμέρες του, ὅπως ante diem quartum Nonas Februarias (τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ πρό τῶν Νῶν τῶν τοῦ Φεβρουαρίου) = ante diem decimum Calendas Maias (= τῇ δεκάτῃ ἡμέρᾳ πρό τῶν Καλανδῶν τοῦ Μαΐου) κ.ο.κ.

Εἶναι φανερό, ὅτι τήν ἡμέρα τοῦ μήνα πού ἀντιστοιχεῖ σέ παρόμοιο χρονικό ὄρισμό γιά μᾶς, μπορούμε νά τῇ βρῖσκουμε μέ **ἀφαίρεση**. Ἐπειδή οἱ Ρωμαῖοι ἀριθμώντας κατά τόν ἀνωτέρω τρόπο συνυπολόγιζαν καί τήν ἡμέρα τῶν προσεχῶν Νῶν ἢ Εἰδῶν ἢ Καλανδῶν, ἀπό

τίς ὁποῖες ὀπισθοχωρητικῶς ὄριζαν τίς ἡμέρες τῶν μηνῶν, γι' αὐτό πρέπει, ἂν ἡ καθοριζόμενη ἡμέρα εἶναι μπροστά ἀπό τίς Νῶνες καί τίς Εἰδούς, νά προσθέτουμε μιά μονάδα στόν ἀριθμό πού δείχνει τήν ἡμερομηνία τους καί ἔπειτα νά ἀφαιροῦμε. Ἐάν ἡ καθοριζόμενη ἡμέρα εἶναι μπροστά ἀπό τίς Καλένδες τοῦ ἐπόμενου μήνα, νά προσθέτουμε δύο μονάδες στόν ἀριθμό τῶν ἡμερῶν τοῦ μήνα στόν ὁποῖο ἀνήκει ἡ καθοριζόμενη ἡμέρα καί ἔπειτα νά κάνουμε τήν ἀφαίρεση. Ἔτσι λοιπόν ἡ ante diem quartum Nonas Februarias εἶναι ἡ 2 Φεβρουαρίου (Nonae Februariarum ἡ 5, προσθέτοντας 1 στό 5 καί ἀφαιρώντας 4 ἔχουμε 2), ἡ ante diem decimum Calendas Maias εἶναι ἡ 22α Ἀπριλίου. (ὁ Ἀπρίλιος ἔχει 30, προσθέτοντας 2 καί ἀπό τό ἄθροισμα 32 ἀφαιρώντας τό 10 ἔχουμε 22).

Σ η μ ε ί σ η . Οἱ φράσεις μέ τίς ὁποῖες ἀνωτέρω ὄρισамε τίς ἡμέρες τοῦ μήνα ἔχουν σολοικισμούς συντακτικούς. Τό κανονικό συντακτικῶς εἶναι die quarto ante Nonas Februarias — die decimo ante Calendas Maias, κ.τ.τ. Οἱ φράσεις πού φανερόνουν ἡμερομηνία θεωροῦνται ὡς μία ἔννοια καί γι' αὐτό εἶναι δυνατό νά χρησιμοποιεῖται μπροστά ἀπό αὐτές ἡ πρόθεση in ἢ ad ἢ ex, ὅπως: Caedem optimatium contulerat Catilina in ante diem V. Cal. Novembres — Supplicatio indicta est ex ante diem V Idus Octobres — In Formiano esse volumus us que ad pridie Monas Maias.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

122. ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

1. Ὀνομάτων προσώπων.

Κάθε Ρωμαίου τό ὄνομα κανονικά ἦταν τριπλό, δηλ. τό ἀποτελοῦσε τό προωνύμιο (praenōmen), τό ὄνομα (nomen) καί τό ἐπώνυμο (cognōmen), π.χ. Marcus Tullius Cicero. Τοῦ προωνυμίου γραφόταν συνήθως μόνο τό πρῶτο γράμμα ἢ τά πρῶτα γράμματα:

A. = Aulus	L. = Lucius	Q. ἢ Qu. = Quintus
App. = Appius	M. = Marcus	S. ἢ Sex. = Sextus
C. ἢ G. = Gaius	M' = Manius	Ser. = Servius
Cn. ἢ Gn = Gnaeus	Man = Mamercus	Sp. = Spurius
D. = Decimus	N. ἢ Num. = Numerius	T. = Titus
K. = Kaeso	P. = Publius	Ti ἢ Tib. = Tiberius

2. Ὄνόματα ἀρχόντων, ἀρχῶν, ἐπίσημων εὐχῶν, κτλ.

aed. = aedilis
can. = candidātus
cos. = consul
coss. = consules
D. = Divus
des. = designātus.
E. Q. R. = eques Romanus
Ictus = iuris consultus
imp. = imperator
leg. = legatus.
O. M. = optimus maximus.
p. = populus
p.c. = patres conscripti
pl. = plebs
P. M. ἢ Pont. Max. = pontifex maximus

- pr. = praetor
 P.R. = populus Romanus
 praef. = praefectus
 proc. = proconsul
 Q. D. B. Y. = quod deus bene vertat.
 Q. F. F. Q. S. = quod felix faustumque sit
 Quir. = Quirites
 Resp. = respublica
 S. C. ἢ S C tum = senatus consultum
 S. P. Q. R. = senatus populusque romanus
 tr. = tribūnus
 tr. pl. = tribūnus plebis.

3. Χρονολογιῶν

(Βλ. γιά τό Ρωμαϊκό ἡμερολόγιο § 121)

- a.d. = ante diem
 a.u.c. = ab urbe condita
 C. ἢ Cal. = Calendae
 Id. = Idus
 N. = Nonae

4. Σέ ἐπιγραφές μνημείων

- d.d. (d). = dono dedit (dicavit)
 D.M. (S). = Dis Manibus (Sacrum)
 d.s. = de suo
 d. s. p. p. = de sua pecunia posuit
 f. = filius ἢ filia
 f.c. ἢ fac. cur. = faciendum curavit
 g. p. r. f. = genio populi romani feliciter
 h. s. e. = hic situs (ἢ sita) est
 l. = libertus ἢ liberta
 n. = nepos
 pr. = pronēpos
 (p) v.a. = (pius) vixit annos
 s.t.t.l. = sit tibi terra lēvis.

5. Σέ ἐπιστολές.

s.v.b.e.e.v. = si vales bene est; ego valeo
s.d. (ἢ s.p.d.) = salutem dicit (ἢ salutem plurimam dicit).

6. Σέ βιβλία.

cf. = confer

i.e. = id est

l.c. = loco citato

l.l. = loco laudato

l.s. = logo sigilli

mss = manuscripti

scil. = scilicet

sq. = sequens

$\alpha = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\beta = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\gamma = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\delta = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\epsilon = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\zeta = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\eta = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\theta = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\iota = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\kappa = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\lambda = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\mu = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\nu = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\xi = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\omicron = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\pi = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\rho = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\sigma = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\tau = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\upsilon = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\phi = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\chi = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\psi = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\omega = \frac{1}{2} \ln 2$

$\alpha = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\beta = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\gamma = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\delta = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\epsilon = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\zeta = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\eta = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\theta = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\iota = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\kappa = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\lambda = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\mu = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\nu = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\xi = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\omicron = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\pi = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\rho = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\sigma = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\tau = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\upsilon = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\phi = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\chi = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\psi = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\omega = \frac{1}{2} \ln 2$

$\alpha = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\beta = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\gamma = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\delta = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\epsilon = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\zeta = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\eta = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\theta = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\iota = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\kappa = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\lambda = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\mu = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\nu = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\xi = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\omicron = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\pi = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\rho = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\sigma = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\tau = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\upsilon = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\phi = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\chi = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\psi = \frac{1}{2} \ln 2$
 $\omega = \frac{1}{2} \ln 2$

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ
ΤΗΣ
ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΟΙΚΟΓΑΜΕΤΕΡΟ
ΣΤΗ
ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Μ Ε Ρ Ο Σ Α '

ΓΕΝΙΚΗ ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

123. Ἡ σύνταξη τῶν λέξεων (*constructio dictiōnum ἢ structūra*) στή λατινική γλώσσα σέ πολλά εἶναι ἡ ἴδια ἢ παρόμοια πρός τή σύνταξη τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς. Στά κεφάλαια πού ἀκολουθοῦν ἐξετάζονται προπάντων οἱ διαφορές καί τά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στή σύνταξη τῆς λατινικῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΟΥΣ

124. Ὡς ὑποκείμενο (*subiectum*) προτάσεως σπανίως τίθεται στή λατινική ὄνομα ἐπίθετο καί ἰδίως μετοχή (ἐπειδή δέν ἔχει ἄρθρο πού νά τήν οὐσιαστικοποιεῖ) : *beati sunt possidentes* (= μακάριοι (εἰσιν) οἱ κατέχοντες) εὐτυχισμένοι ἐκεῖνοι πού κατέχουν.

Ἀντί μετοχῆς τίθεται συνήθως ὡς ὑποκείμενο ἀναφορική πρόταση : *divitissimus est (is) , qui paucis contentus est* (= πλουσιώτατός ἐστιν ὁ ὀλίγοις ἀρκούμενος) εἶναι παρά πολύ πλούσιος ἐκεῖνος πού εἶναι εὐχαριστημένος μέ τά λίγα.

125. Ὄνομα οὐσιαστικό ὡς κατηγορούμενο (*praedicatum*) τίθεται καί στή λατινική σέ πτώση γενική (κτητική κτλ.) π.χ. *horti sunt Caesaris* οἱ κῆποι εἶναι τοῦ Καίσαρα. Στή λατινική ὁμως ὄνομα οὐσιαστικό ὡς κατηγορούμενο τίθεται καί σέ πτώση δοτική γιά νά δηλωθεῖ σκοπός καί σέ ἀφαιρετική γιά νά δηλωθεῖ κατάσταση ἢ ιδιότητα : *Themistoclis consilium salutī fuit* ἡ σκέψη τοῦ Θεμιστοκλῆ ὑπῆρξε σωτήρια. *bono animo* (ἀφαιρ.) *sum* ἔχω θάρρος· *Britanni sunt capillo promisso* (= οἱ Βρεταννοί καθειμένην τήν κόμην ἔχουσι) οἱ Βρεταννοί ἔχουν ριγμένα κάτω τά μαλλιά.

126. Ἡ συμφωνία τοῦ ρήματος, τοῦ συνδετικοῦ (*copula*) καί τοῦ κατηγορηματικοῦ (*verbum finitum*) μέ τό ὑποκείμενο γίνεται ὅπως καί στήν Ἑλληνική. Στή Λατινική δέν ὑπάρχει σύνταξη ἀντίστοιχη πρός τήν ἀττική σύνταξη τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙ ΠΤΩΣΕΙΣ

127. Ἡ συντακτικὴ χρῆσις τῆς ὀνομαστικῆς καὶ κλητικῆς, τῆς γενικῆς, τῆς δοτικῆς καὶ τῆς αἰτιατικῆς στὴ Λατινικὴ εἶναι γενικῶς ὁμοία πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν.

128. Ἡ ἀφαιρετικὴ εἶναι ἡ πτώσις, μὲ τὴν ὁποία δίδεται ἀπάντησις στὴν ἐρώτησις:

1) **πόθεν;** (ἀπό ποῦ; ἀπό ποιόν; κτλ.) δηλ. ἡ ἀφαιρετικὴ φανερώνει τὴν ἀφετηρία κάποιας ἐνέργειας τοῦ ὑποκειμένου: **venit Romā** (= ἔρχεται ἐκ Ρώμης) ἔρχεται ἀπό τὴ Ρώμη (*ablativus separativus*, ἀφαιρετικὴ τοῦ ἀποχωρισμοῦ, **κυρίως ἀφαιρετικὴ**, πού ἀντιστοιχεῖ πρὸ τῆς γενικῆς ἀφαιρετικῆς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς· πβ. Θέτις ἀνέδου πολιτῆς ἀλόξ).

2) **μετά τίνος;** (μέ ποιόν; μέ τί; πῶς;), δηλ. ἡ ἀφαιρετικὴ φανερώνει τὸ πρόσωπο ἢ τὸ πράγμα πού συνοδεύει τὸ ὑποκείμενο σέ κάποια ἐνέργειά του: **decem navibus Romam rediit** μέ δέκα πλοῖα ἐπέστρεψε στὴ Ρώμη (*ablativus sociativus*, **ἀφαιρετικὴ τῆς κοινωνίας ἢ τῆς συνοδείας**, πού ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ὁμοία δοτικὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς· πβ. κατέπλευσεν εἰς Πάρον **ναυσίν εἴκοσιν**).

Ἀπό τὴν ἀφαιρετικὴ αὐτὴ προήλθε ἡ *ablativus instrumentalis*, ἡ **ὀργανικὴ ἀφαιρετικὴ**, (ἀντίστοιχη πρὸς τὴν ὁμοία δοτικὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς: **secūri** (ἀφαιρ.) *hostem percussit* μέ τσεκούρι χτύπησε τὸν ἐχθρό· (πβ. τὴν θύραν τῆ βακτηρίᾳ ἔκρουε).

Σ η μ ε ι ω σ η . Στὴ θέση ἀπλῆς ἀφαιρετικῆς τῆς συνοδείας τίθεται καὶ ἐμπρόθετο μέ τὴν *cum*+ἀφαιρετικὴ, κυρίως ὅταν ἡ ἀφαιρετικὴ αὐτὴ δέν ἔχει ἐπιθετικὸ προσδιορισμό: **cum exercitu profectus est** ἀνεχώρησε μαζί μέ τὸ στρατό.

Στὴ θέση τῆς ὀργανικῆς ἀφαιρετικῆς, ὅταν εἶναι **πρόσωπο** ἐκεῖνο μέ τὸ ὁποῖο ἐνεργεῖ κάποιος κάτι, τίθεται ἡ *per* μέ αἰτιατικὴ ἢ ἡ (ἀφαιρετικὴ) *operā* ἢ *auxiliō* μέ γενικὴ τοῦ προσώπου: **per servum certior factus est** πληροφορήθηκε ἀπὸ τὸ δούλο. **Cicero nis operā** *res publica conservata est* ἡ πολιτεία διασώθηκε ἀπὸ τὸν Κικέρωνα. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο καὶ *operā meā, nostrā - operā tuā, vestrā*, κτλ. ἀντὶ *per me, per nos, per te*, κτλ.

3) **ποῦ;** ἡ ἀφαιρετικὴ φανερώνει τὸν τόπο κάποιας ἐνέργειας τοῦ ὑποκειμένου: **Babylōne mortuus est** πέθανε στὴ Βαβυλώνα (= ἐν Βαβυ-

λῶνι)· (ablativus locatīvus, **τοπική αφαιρετική**, αντίστοιχη πρὸς τὴν ὁμοία δοτική τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς· πβ. πατήρ αὐτόθι μίμνει ἀγρῶ).

Σ η μ ε ί ω σ η . Ὡς τοπική πτώση σέ ὀρισμένες περιπτώσεις λαμβάνεται καί ἡ (ἐνική) γενική (βλ. κατοτέρω).

Χρήση τῶν πτώσεων

1. Ἡ γ ε ν ι κ ῆ .

α') Μὲ οὐσιαστικά, ἐπίθετα καί ἐπιρρήματα.

129. 1) Ἡ γενική **κτητική** (genetivus possessivus) στή Λατινική μέ μερικά ὀνόματα, ὅπως nomen, vox, virtus κ.ἄ. σημαίνει ὅ,τι ἡ παράθεση ἢ ἐπεξήγηση: nomen **regis** in odio fuit Romanis (τὸ ὄνομα τοῦ βασιλιά) τὸ ὄνομα **βασιλιάς** ἔγινε μισητό στοῦς Ρωμαίους (genetivus explicatīvus ἢ expregeivus).

Σ η μ ε ί ω σ η . Στή θέση τῆς γενικῆς τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν (mei, tui, nostri, κτλ. § 50) ὡς κτητικῆς, βρίσκουμε στή Λατινική κανονικά τίς ἀντίστοιχες κτητικές ἀντωνυμίες. Λέγεται π.χ. nulla epistula **tua** (ὄχι tui) καμία ἐπιστολή **σου**. Ἄν ὁμως ὑπάρχει καί προσδιορισμός παραθέσεως ἢ ἐπιθετικός προσδιορισμός τοῦ προσώπου, πού νοεῖται ἀπό τὴν κτητικὴ ἀντωνυμία, αὐτὸς ἐκφέρεται σέ γενική: mea consulis opera «δι' ἐμοῦ τοῦ ὑπάτου» (πβ. § 128, 2, Σημ.).

2) Ὡς γενική **διαιρετική** (genetivus partitivus) χρησιμοποιεῖται στή Λατινική (μέ μεγάλη ἰδιορρυθμία) ἐκτός ἀπὸ ἄλλους τρόπους ἢ γενική ἐνικοῦ ὀνόματος οὐσιαστικοῦ ἢ τοῦ οὐδετέρου **δευτερόκλιτου** ἐπιθέτου πού λαμβάνεται ὡς οὐσιαστικό, μολονότι αὐτὰ δέ σημαίνουν ἓνα διηρημένο ὅλο ἢ ποσό. Μὲ τὴ γενική αὐτὴ συντάσσονται:

α) τὸ οὐδέτερο ἐπιθέτων ἢ ἐπιθετικῶν ἀντωνυμιῶν πού σημαίνουν ποσό, ὅπως καί τὸ οὐδέτερο ἄλλων ἀντωνυμιῶν, πού λαμβάνεται ὡς οὐσιαστικό σέ πτώση ἐνική ὀνομαστική ἢ αἰτιατική πού ἐκφέρεται χωρὶς πρόθεση, ὅπως multum, plus, plurimum, nimium - paulium, minus, minimum - tantum, quantum - hoc, id, idem, quod, quid, aliquid, nihil, κτλ. π.χ. multum **labōris** πολὺς κόπος· virtus nihil expēit **praemii** ἢ ἀρετὴ δέν ἀπαιτεῖ καμιά ἀμοιβή· quid novi? nihil novi? τί νέα; κανένα νέο;

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Σ η μ ε ι ω σ η . "Αν ή όλη έκφραση άποτελει έμπρόθετο ή άν τό επίθετο πού άκολουθει τά άνωτέρω επίθετα ή άντωνυμίες είναι **τριτόκλιτο**, τότε δέ γίνεται χρήση γενικής διαιρετικής αλλά επίθετικού προσδιορισμού. "Έτσι (tantum audaciae τόσο μεγάλη τόλμη, αλλά) **ad tantam** audaciam σέ τόσο μεγάλη τόλμη· (aliquid **boni** κάτι άγαθό, αλλά) aliquid **memorable** κάτι άξιομνημόνευτο (και όχι **memorabilis**, γεν.).

β) τά ποσοτικά έπιρρήματα *satis, nimis, parum*. Π.χ. *ea amicitia non **satis** habet **firmitatis*** ή φιλία αύτή δέν έχει άρκετή σταθερότητα.

3) α) Μέ γενική **άντικειμενική** (genetivus obiectivus) συντάσσονται και στή Λατινική πολλά επίθετα, πού τά άντίστοιχά τους και στήν άρχαία Έλληνική συντάσσονται μέ γενική άντικειμενική. Άξιοσημείωτο είναι τό επίθετο *certior* (συγκριτικό του *certus* βέβαιος, άσφαλής), πού συντάσσεται και αύτό μέ γενική άντικειμενική στίς φράσεις *certior fιο **alicuius rei*** πληροφορούμαι **γιά κάτι**, και **certiorem** facio **aliquem **alicuius rei**** πληροφορώ κάποιον **γιά κάτι**.

β) Μέ γενική άντικειμενική συντάσσονται και πολλές μετοχές ένεστώτα ένεργητικων μεταβατικων ρημάτων πού συντάσσονται μέ αιτιατική, όταν λαμβάνονται ως επίθετα και δηλώνουν κάποια διαρκή ιδιότητα: (amo **patriam**, αλλά) *amans **patriae*** = φιλόπατρις, (appeto **laudem**, αλλά) *appetens **laudis*** φιλόδοξος. (πβ. άρχ. Έλλην. **οίωνων** σάφα ειδώς, κ.τ.τ.).

β') Μέ ρήματα

130. Άντικείμενο σέ γενική στή Λατινική παίρνουν μόνο τά ρήματα πού σημαίνουν μνήμη ή λήθη (*memini*, § 98, 1, *reminiscor*, *obliviscor*, κτλ.) και τά άναμνηστικά (*admoneo*, *commoneo* κτλ.) τά όποια, όταν είναι ένεργητικά μεταβατικά, έχουν και άλλο άντικείμενο σέ αιτιατική, πού φανερώνει τό πρόσωπο, πού υπενθυμίζει κάποιος: *memini **amicorum*** (= μέμνημαι των φίλων - θυμάμαι τους φίλους): *legati **foederis Carthaginienses** admonuerunt* (= οί πρέσβεις υπέμνησαν τους Καρχηδονίους τή συνθήκη - οί πρέσβεις υπενθύμισαν στους Καρχηδ. τή συνθήκη).

Τά άνωτέρω ρήματα παίρνουν τό άντικείμενό τους και σέ αιτιατική, όταν δέ φανερώνει πρόσωπο. Κανονικά όμως τό άντικείμενο τίθεται σέ αιτιατική, όταν είναι τό ουδέτερο άντωνυμίας ή επίθετου: *iniurias obliviscitur* λησμονεί τις βρισιές: *illud semper memento* εκείνο πάντοτε νά θυμάσαι.

Σ η μ ε ί ω σ η . Τά ἄλλα ρήματα τῆς Λατινικῆς πού ἀντιστοιχοῦν σέ ρήματα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς πού συντάσσονται μέ γενική, συντάσσονται στή Λατινική εἴτε μέ δοτική εἴτε, τά πιό πολλά, μέ ἀφαιρετική (βλ. κατωτέρω).

131. Συντάσσονται μέ γενική τῆς αἰτίας (*genetivus causae*) 1) τά δικαστικά ρήματα (*verba iudicialia*), ὅπως *accusare, damnare, absolvēre* κ.τ.τ., ἀπό τά ὅποια τά ἐνεργητικά μεταβατικά ἔχουν καί ἄλλο ἀντικείμενο σέ αἰτιατική, πού φανερώνει τό πρόσωπο πού κατηγορεῖ, καταδικάζει κάποιος, κτλ.: *Miltiades proditionis accusatus est* ὁ Μιλτιάδης κατηγορήθηκε γιά προδοσία: *consulem condemnaverunt inertiae* κατηγορήσαν τόν ὕπατο γιά ἀμέλεια.

Σύμφωνα μέ αὐτά λέγεται καί *accusare aliquem capitis* (ὑπάγειν τινά θανάτου = ἐγκαλῶ κάποιον ἐνώπιον τοῦ δήμου γιά ἐγκλημα πού ποινή του εἶναι ὁ θάνατος) καί *damnare aliquem capitis* (καταγιγνώσκειν τινός θάνατον = καταδικάζω κάποιον σέ θάνατο).

Σ η μ ε ί ω σ η . Ἐντί τῆς γενικῆς τῆς αἰτίας μέ τά ρήματα αὐτά τίθεται καί ἐμπρόθετο πού ἀποτελεῖται ἀπό τήν πρόθεση *de* μέ ἀφαιρετική: *eum (-repetundarum ἢ) de repetundis* *damnaverunt* τόν καταδίκασαν γιά κάκωση ἐπαρχίας. Κανονικῶς λέγεται *accusare ἢ damnare aliquem de vi* (ἐπί βία = γιά βία). Πβ. § 27,6.

2) Τά ἀπρόσωπα ρήματα πού φανερώνουν συναίσθημα *riget, pudet, raenitet, taedet, pertaesum est* καί *miseret* (§ 99, 2). Τό πρόσωπο πού δοκιμάζει τό συναίσθημα φανερώνεται μέ αἰτιατική: *eum pudet deorum hominumque* ντρέπεται θεούς καί ἀνθρώπους: *raenitebit vos huius consilii* (μεταμελήσει ὑμῖν ταύτης τῆς βουλῆς = θά μετανοήσετε γι' αὐτή τήν ἀπόφαση).

Σ η μ ε ί ω σ η . Ἐν ἐκφράζεται μέ ρῆμα ἐκεῖνο πού φανερώνει τό αἶτιο τοῦ συναισθήματος, αὐτό ἐκφέρεται μέ ἀπαρέμφατο: *me pudet ea dicere* ντρέπομαι νά λέγω αὐτά. Ἐν ἐκφράζεται μέ οὐδέτερο ἀντωνυμίας, τότε χρησιμοποιεῖται προσωπική σύνταξη μέ ὑποκείμενο τοῦ ρήματος τήν ἀντωνυμία αὐτή: *non te haec pudet?* δέν ντρέπεσαι γι' αὐτά;

132. Μέ γενική συντάσσεται καί τό ἀπρόσωπο ρῆμα *interest* (= ἐνδιαφέρει), ἡ γενική φανερώνει τό πρόσωπο, τό ὅποιο κάτι ἐνδιαφέρει: *Ciceronis interest* ἐνδιαφέρει τόν Κικέρωνα. Ὅμως γενική προσωπικῆς ἀντωνυμίας (*mei, tui* κτλ.) δέ συντάσσεται μέ τό *interest*, ἀλλά

στή θέση της τίθεται ή **ένική άφαιρετική** του θηλυκού των αντίστοιχων κτητικών άντωνυμιών (*meā, tuā, suā, nostrā, vestrā*), όπως **mea** (**tua**) interest μέ (ή σέ) ενδιαφέρει. (Πβ. § 128, 2 Σημ. και § 129, 1 Σημ.). 'Αλλ' όμως λέγεται **omnium nostrum** (ή **vestrum**) interest ενδιαφέρει όλους **μας** (ή **σας**).

Σ η μ ε ί ω σ η α : 'Εκείνο πού ενδιαφέρει κάποιον εκφράζεται μέ πολλούς τρόπους, δηλ. μέ άπαρεμφατική πρόταση, μέ πλάγια έρώτηση, μέ βουλητική πρόταση πού εισάγεται μέ τό *ut* ή τό *ne* και τό ούδέτερο δεικτικής άντωνυμίας (ποτέ μέ όνομα ουσιαστικό) : *tua et mea maxime interest te valere* ή (*ut valeas*) πάρα πολύ ενδιαφέρει έμέ και σέ νά υγιαίνεις σύ. *hoc reipublicae interest* αυτό ενδιαφέρει τήν πολιτεία. Τό πόσο ενδιαφέρει κάποιον εκφράζεται άκόμη και μέ γενική (τής άξίας, *genetivus pretii*) : *illud Ciceronis magni intererat* εκείνο πάρα πολύ ενδιέφερε τόν Κικέρωνα.

Σ η μ ε ί ω σ η β : 'Όπως τό interest, συντάσσεται και τό συνώνυμο του *refer* (διαφορητικό από τό *refert*, δηλ. τό γ' ένικό του *fero* = άναφέρω). 'Αλλά μέ τό *refer* συνηθισμένες είναι μόνο οί φράσεις *meā* (*tuā*, κτλ.) *refert* και *quid refert?* *nihie refert* τί ενδιαφέρει; καθόλου δέν ενδιαφέρει.

2. 'Η δοτική .

α) Μέ ουσιαστικά, επίθετα και έπιρρήματα.

133. 'Η σύνταξη ουσιαστικού μέ δοτική είναι πολύ σπάνια (όπως και στην άρχαία 'Ελληνική) : *obtemperatio legibus* ύπακοή στους νόμους (όπως *obtempero legibus* ύπακούω στους νόμους).

2) 'Επίθετα πού συντάσσονται μέ δοτική και στή Λατινική είναι πολλά και άντιστοιχούν σχεδόν όλα πρós τά επίθετα της άρχαίας 'Ελληνικής πού συντάσσονται μέ δοτική, όπως *amicus, inimicus, similis* (κτλ.), **alicui**.

Πολλά όμως από αυτά πού λαμβάνονται ως ουσιαστικά συντάσσονται και μέ γενική (κτητική), όπως *amici Ciceronis* οί φίλοι του Κικέρωνα (πβ. άρχ. 'Ελλην. φίλος τινί - φίλος τινός κ.τ.τ.). Πάντοτε λέγεται **mei** (*tui, nostri* κτλ.) **similis** (*δμοιος έμοί, σοί, ήμιν* κτλ.) = *δμοιός μου, δμοιός σου, δμοιά μας*), καθώς και **veri similis** (= *πιθανός*), και όχι **mihī** (*tibi* κτλ.). **similis** ούτε **vero** **similis**.

3) Μέ δοτική συντάσσονται και έπιρρήματα πού παράγονται από επίθετα τά όποια συντάσσονται μέ δοτική ή έχουν συγγενή σημασία

μαζί τους: **naturae** (δοτ.) **convenienter** vivere (= νά ζεῖ κανεῖς σύμφωνα **μέ τή φύση**).

Τά ἐπιρρήματα ὁμως **propius** (ἐγγύτερον) καί **proxime** (ἐγγύτατα) συντάσσονται πάντοτε μέ **αἰτιατική** (ὅπως ἡ συγγενής τους πρόθεση **prope**, § 102, 1): **proxime Pompeium** sedebat καθόταν πολύ κοντά στόν Πομπήιο.

Μέ αἰτιατική συντάσσονται ἀκόμη τά ἐπίθετα **propior** (ἐγγύτερος) καί **proximus** (ἐγγύτατος): **Ubii proximi Rhenum** incoluerunt οἱ Οὐβιοὶ κατόκησαν πάρα πολύ κοντά στό Ρήνο.

Σ η μ ε ἰ ω σ η . Μέ δοτική συντάσσονται καί τά ἐπιφωνήματα **vae** καί **hei**: **vae victis** (οὐαί τοῖς ἡττημένοις = ἀλίμονο στοὺς νικημένους) **hei mihi** misero ἀλίμονο σέ μένα τό δυστυχί.

β') Μέ ρήματα.

134. Ἀντικείμενο σέ **δοτική** δέχονται γενικά τά ρήματα ἐκεῖνα πού καί τά ἀντίστοιχά τους στήν ἀρχαία Ἑλληνική συντάσσονται μέ **δοτική**:

1) ρήματα πού σημαίνουν φιλική ἢ ἐχθρική ἐνέργεια ἢ διάθεση γιά κάποιον ἢ ἔχουν τήν ἔννοια τοῦ πρέπει, ἀρμόζει, κ.τ.τ. ὅπως **obtemperare**, **ignoscere**, **placere**, **fidere**, **invidere**, **favere**, **irasci** **alicui** - **convenire** **alicui**, κ.ἄ.τ. **oboediamus legibus** νά ὑπακούομε στοὺς νόμους· **vir probus invidet nemini** ὁ χρηστός ἄνθρωπος δέ φθονεῖ κανένα· **haec ornamenta tibi** **conveniunt** αὐτά τά κοσμήματα σοῦ ταιριάζουν.

2) ρήματα πού γενικά ἔχουν τή σημασία τοῦ λέγω, δείχνω, δίδω, στέλνω κ.τ.τ., ὅπως **dicere**, **narrare**, **indicare**, **dare**, **mittere** κτλ. Κατά τή σύνταξη αὐτῶν τῶν ρημάτων ἐκτός ἀπό τή **δοτική**, πού ἐπέχει θέση ἔμμεσου ἀντικειμένου, συνάπτεται συγχρόνως καί **αἰτιατική τοῦ ἄμεσου ἀντικειμένου**: **timor addit alas pedibus** ὁ φόβος προσθέτει φτερά στά πόδια. **suum cuique** **tribuere** νά δίνει κανεῖς σέ καθέναν τό δικό του.

3) ρήματα σύνθετα μέ τίς προθέσεις **ad**, **ante**, **cum**, **in**, **inter**, **ob**, **post**, **prae**, **sub** ἢ μέ τό ἀχώριστο μόριο **re** (§ 114, 2, ε'), πού συγγενεύουν κατά τή σημασία μέ τά ἀνωτέρω ρήματα: **adsum alicui** (παρίσταμαι = βοηθῶ τινι) βοηθῶ κάποιον· **committo alicui pecuniam** ἐμπιστεύομαι σέ κάποιον τά χρήματα· **succedo alicui** διαδέχομαι κάποιον·

resisto **alicui** ἀντιστέκομαι σέ κάποιον· terror incidit **exercitui** φόβος ἐνέπεσε στό στράτευμα.

Σ η μ ε ί ω σ η α : Μέ δοτική συντάσσονται στή Λατινική πολλά ρήματα πού είναι ἀμετάβατα, (τά ἀντίστοιχά τους στήν ἀρχαία Ἑλληνική συντάσσονται μέ αιτιατική ἢ γενική), ὅπως *prodesse, nocēre alicui* ὀφελῶ, βλάπτω **κάποιον** (ἀλλά πβ. *λυσιτελῶ τινι*), *suadēre, persuadēre alicui* πείθω, καταλείθω **κάποιον**, *blandiri alicui* κολακεύω **κάποιον** κ.ἄ. *parcēre alicui* φειδομαι **κάποιον**: Themistocles persuasit **Atheniensibus**, ut... ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπεισε τοὺς Ἀθηναίους νά... *philosophia modētur animis* ἡ φιλοσοφία θεραπεύει τίς ψυχές.

Παθητικό τῶν ἀνωτέρω ρημάτων σχηματίζεται μόνο ἀπροσώπως, ὅπως π.χ. *mihī (tibi, κτλ.)*, *invidētur* φθονοῦμαι (φθονεῖσαι κτλ.): *parcetur victis* θά τύχουν χάρη οἱ νικημένοι.

Σ η μ ε ί ω σ η β : Πολλά ρήματα συντάσσονται ἄλλοτε μέ δοτική καί ἄλλοτε μέ αιτιατική, ἐπειδή λαμβάνονται μέ διάφορη σημασία. (Πβ. ἀρχ. ἑλλην. *ἀγαπᾶν* τινα καί *ἀγαπᾶν* τινι). Ἔτσι π.χ. *consulo alicquem* (π.χ. *medicum*) συμβουλευομαι **κάποιον** - *consulo alicui* (π.χ. *fratri*) φροντίζω γιά **κάποιον**: *caveo, timeo alicquem* ἢ *aliquid* φοβοῦμαι **κάποιον** ἢ κάτι - *caveo, timeo alicui* (*rei*) φοβοῦμαι γιά **κάποιον**, *tempero alicquid* ἀναμειγνύω κάτι *tempero alicui* (= *parco alicui*) φειδομαι **κάποιον**.

Σ η μ ε ί ω σ η γ : Μέ **δοτική** τοῦ ἔμμεσου ἀντικειμένου καί **αιτιατική** τοῦ ἄμμεσου, συντάσσονται ρήματα πού τά ἀντίστοιχά τους στήν ἀρχαία Ἑλληνική συντάσσονται μέ δύο αιτιατικές ἢ ἔχουν ἄλλη σύνταξη, ὅπως π.χ. *induere, exuere alicui* *alicuid* (ἐνδύειν, ἐκδύειν τινά τι) ντύνω ἢ γδύνω **κάποιον** ἀπό κάτι, *adspargere, circumfundere alicui alicquid* περιβάλλω **κάποιον** μέ κάτι· *adspargere, inspergere alicui alicquid* ραίνω **κάποιον** μέ κάτι: *Herculi tunicam induit* ἔντυσε τόν Ἡρακλῆ μέ τό χιτόνα. *murum urbi circumdederunt* μέ τεῖχος περιέβαλαν τήν πόλη.

Τά ρήματα *donare, adspargere, circumdare, induere* καί *intercludere* ἐκτός ἀπό τή σύνταξη πού μνημονεύσαμε γιά τά ρήματα τῆς προηγούμενης παραγράφου, συντάσσονται ἀκόμη καί μέ αιτιατική τοῦ προσώπου καί ἀφαιρετική τοῦ πράγματος, ὅπως π.χ. *victori coronam donant* στό νικητή δίνουν γιά δῶρο στεφάνι καί *victorem coronam donant* τό νικητή μέ στεφάνι τιμοῦν. Ἀπό τή διπλή αὐτή σύνταξη προήλθε καί ἡ φράση *interdicere alicui aqua et igni* (ἀφαιρ.) νά ἐμποδίζει κανεῖς **κάποιον** ἀπό τό νερό καί τή φωτιά (κατά συμφωνοῦ ἀπό τίς δύο συντάξεις *interdicere alicui aquam et ignem* καί *interdicere alicquem aqua et igni*).

135. Μέ ρήματα συνάπτεται ἡ **δοτική** ὡς προσωπική πού ἔχει τίς ἴδιες σημασίες πού ἔχει καί στήν ἀρχαία Ἑλληνική (**δοτική** προσωπική **κτητική, χαριστική ἢ ἀντιχαριστική, ἠθική, τῆς ἀναφορᾶς, τοῦ ἐνεργούντος προσώπου**). Ἰδιαίτερα γιά τή **δοτική** αὐτή διατυπώνονται οἱ ἐξῆς παρατηρήσεις:

1) Στή φράση *est alicui nomen* ἢ *cognomen* (ἔστι τινί ὄνομα ἢ

ἐπώνυμον = ἔχει κάποιος ὄνομα ἢ ἐπώνυμο) τὸ ὄνομα (ἢ τὸ ἐπώνυμο) ἐκφέρεται εἴτε σέ ὀνομαστική, συμφωνώντας πρὸς τὸ ὑποκείμενο τῆς προτάσεως (*nomen ἢ cognomen*), εἴτε σέ δοτική, δηλαδή σέ ὅποια πτῶση ἐκφέρεται ἡ **δοτική κτητική** πού ὑπάρχει στήν πρόταση. Λέγεται π.χ. *est meo filio nomen Gaius* καί *est meo filio nomen Gaius* (= ὁ γιός μου ὀνομάζεται Γάιος).

2) **Δοτική χαριστική** συνάπτεται ἀκόμη καί μέ τὸ ρῆμα *vacare* (ἀσχολοῦμαι μέ κάτι) καί τὸ ρῆμα *nubere* (= παντρεύομαι). Λέγεται π.χ. *Cicero vacabat philosophiae* (*δοτ.*) ὁ Κικέρων ἠσχολεῖτο μέ τή φιλοσοφία. *Venus nupsit Vulcano* (*δοτ.*) ἡ Ἀφροδίτη παντρεύτηκε τόν Ἥφαιστο.

Σ η μ ε ί ω σ η . Ἡ ἀρχική σημασία τοῦ *nubere* ἦταν φορῶ νυφικό κάλυμμα. Ὅστε *nubere alicui* κυρίως = καλύπτομαι χάριν κάποιου. Γιά τόν ἄνδρα λέγεται *aliquam uxorem in ἢ matrimonium ducere* (= ἄγομαι γυναῖκα, λαμβάνω γυναῖκα = παίρνω γυναῖκα).

3) **Δοτική τοῦ ἐνεργουῦντος προσώπου** (*dativus auctōris*) γιά νά δηλωθεῖ τὸ (προσωπικό) ποιητικό αἴτιο κανονικά συντάσσεται μέ τὸ γερονδιακό (§ 75, 5), πολλές φορές ὅμως καί μέ τούς σύνθετους χρόνους τοῦ παθητικοῦ ρήματος (σπάνια καί μέ τούς ἄλλους χρόνους του): *Sors sua est cuiqua ferenda* καθέννας πρέπει νά φέρνει τήν τύχη του *mihi consilium iam diu captum est* ἀπόφαση ἀπό ἐμένα ἔχει παρθεῖ πρὶν ἀρκετό καιρό (*πβ.* ὁ ποταμός ἐστίν ἡμῖν διαβατέος· ταῦτα Θεμιστογένει γέγραπται).

Σ η μ ε ί ω σ η . Καί μέ τὸ γερονδιακό, ὅπως κανονικά μέ τὰ παθητικά ρήματα γενικῶς, τὸ ποιητικό (προσωπικό) αἴτιο πολλές φορές ἐκφέρεται μέ τήν πρόθεση *ab* (ἢ *a*) καί ἀφαρετική, ἀντί δοτική, γιά νά ἀποφεύγεται σύγχυση στό νόημα τῆς φράσεως, κυρίως ὅταν τὸ γερονδιακό ἀνήκει σέ ρῆμα πού παίρνει τὸ ἀντικείμενό του σέ δοτική: *a patribus consulendum est liberis* οἱ πατέρες πρέπει νά φροντίζουν γιά τὰ παιδιά. (Τὸ *consulo* στή σημασία τοῦ φροντίζω συντάσσεται μέ δοτική, § 134, 3. Σημ. β'. Ἄν λοιπὸν λεγόνταν *patribus consulendum est liberis*, ἦταν δυνατό νά ἐρμηνευθεῖ καί = γιά τούς πατέρες πρέπει νά φροντίζουν τὰ παιδιά).

136. Ἰδιόρρυθμα στή Λατινική χρησιμοποιεῖται ἡ δοτική μέ ρήματα καί ὡς **κατηγορηματική**, γιά νά δηλωθεῖ σκοπός (*dativus finālis ἢ dativus praedicatorius*). Μέ αὐτὴ τή σημασία χρησιμοποιεῖται ἡ δοτική

ουσιαστικού ονόματος (ὄχι συγκεκριμένου, πάντοτε ἐνικού ἀριθμοῦ) πρῶτα μέ τό ρῆμα esse (§ 125), ἔπειτα καί μέ τά ρήματα accipere, arcessere, habēre, dare, relinquere, mittere, tribuere, dicere, ducere, venire, κ.ἄ.δ., γιά νά δηλωθεῖ ὁ σκοπός (ἡ τό ἀποτέλεσμα) τῆς πράξεως πού φανερώνει τό ρῆμα. Μέ τή δοτική αὐτή τοῦ σκοποῦ ὑπάρχει σχεδόν πάντοτε καί ἄλλη δοτική (χαριστική ἢ ἀντιχαριστική ἢ τοῦ ἔμμεσου ἀντικειμένου). Ἀκόμη, ὅταν τό ρῆμα εἶναι ἐνεργητικό μεταβατικό, συνυπάρχει καί αἰτιατική τοῦ ἄμεσου ἀντικειμένου: hoc **mihī curae** (dot.) est (= μέλει μοι τούτου) γι' αὐτό ἐνδιαφέρομαι· Aedui equitatum auxilio (dot.) Caesari miserunt οἱ Αἴδουοι ἔστειλαν στόν Καίσαρα ἰππικό γιά βοήθεια.

3. Ἡ αἰτιατική.

α') Μέ ὀνόματα καί ἐπιρρήματα ἢ ἀπολύτως.

137. 1) Ἡ σύνταξη οὐσιαστικοῦ μέ αἰτιατική (σπάνια καί στήν ἀρχαία Ἑλληνική) δέν εἶναι εὐχρηστη στή Λατινική καί ἡ σύνταξη ἐπιθέτου ἢ ἐπιρρήματος εἶναι σπάνια (Βλ. § 133, 3).

2) Συνήθης εἶναι ἡ χρήση αἰτιατικῆς, εἴτε μόνης εἴτε μέ ἐπιφωνήματα (heu! o!) σέ ἀναφωνήσεις γιά νά ἐκφρασθεῖ ἐκπληξη ἢ πόνος: me miserum! o me miserum! ἀλίμονο σέ μένα τό δυστυχῆ.

Σ η μ ε ἰ ὼ σ η . Ἡ αἰτιατική αὐτή ἐξηγεῖται ἐπειδή προήλθε ἀπό ἀρχικές πληρέστερες φράσεις στίς ὁποῖες εἶχε θέση ἀντικειμένου: vidēre me miserum! δές τε μέ τόν ἄθλιο!

β') Μέ ρήματα.

138. Τό ἀντικείμενο τῶν ρημάτων σέ πτώση αἰτιατική καί στή Λατινική εἶναι ἡ ἐξωτερικό ἀντικείμενο, π.χ. Romulus Remum interfecit ὁ Ρωμύλος σκότωσε τό Ρῶμο, Deus aedificavit mundum ὁ θεός ἐδημιούργησε τόν κόσμον, ἡ ἐσωτερικό ἀντικείμενο, π.χ. sollicitam (ἡ exsulis) vitam vivimus ζοῦμε ζωῆ γεμάτη φροντίδες (ἡ ἐξορίστου)· longam viam imus βαδίζουμε μακρό δρόμο. (Figura etymologica ἐτυμολογικό σχῆμα).

Σ η μ ε ἰ ὼ σ η . Καί στή Λατινική πολλές φορές παραλείπεται ἡ αἰτιατική τοῦ σύστοιχου οὐσιαστικοῦ καί τότε ὁ ἐπιθετικός προσδιορισμός του ἐκφέρεται σέ οὐδέτερο γένος ἐνικού ἢ σπάνια πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ: dulce ridet γλυκά γελά (= dulcem risum ridet)· **graviora** patimur βαρύτερα πάσχουμε.

Σε μερικές φράσεις ή σύστοιχη σύνταξη γίνεται μέ βραχυλογία, όπως π.χ. **stadium** *currere* (= **cursum stadium** *currere*: πβ. αγωνίζεσθαι στάδιον): *piscis sapit mare* τό ψάρι έχει χυμό **θάλασσης** (πβ. τό ψάρι μυρίζει θάλασσα) (= *piscis saporem maris sapit*), κ.ά.τ.

139. Μέ αιτιατική έξωτερικού αντικειμένου συντάσσονται και στή Λατινική τά κυρίως μεταβατικά ρήματα. Ἐλλά και πολλά ἄλλα πού τά αντίστοιχά τους στήν ἑλληνική συντάσσονται ἤ μέ δοτική ἤ μέ ἐμπρόθετο, συντάσσονται μέ αιτιατική, ἐπειδή λαμβάνονται ὡς μεταβατικά, ὅπως π.χ.

1) τά ρήματα *aequare, adaequare* (**aliquem** ἢ **aliquid** = ἰσουσθαί τινι) *iuvare, adiuvarē* (**aliquem** = βοηθεῖν τινι), *sequi, sectari* (§ 80, **aliquem** = ἔπεσθαι, ἀκολουθεῖν τινι· ἄλλά πβ. διώκειν τινά), *decere, dedecere* (**aliquem** = πρέπειν, οὐ πρέπειν τινί· πβ. ὁμως § 134, 1): *virtus maiorum famam* *adaequat* ἡ ἀρετή τῶν προγόνων εἶναι ἴση μέ τή φήμη· *te toga decet* σοῦ πρέπει ἡ τήβεννος.

2) ρήματα ψυχικοῦ πάθους σημαντικά, *indignari, queri* (§ 80 **aliquid** = ἀγανακτεῖν, μεμψιμοιρεῖν ἐπί τινι), *ridere* (**aliquid** = γελᾶν ἐπί τινι), *iniuriam queror* = μεμψιμοιρῶ γιά τήν ἀδικία.

Σ η μ ε ἰ ω σ η . Βλ. και § 134, 3, Σημ. β'.

140. Μέ διπλή αιτιατική συντάσσονται στή Λατινική:

1) ρήματα πού και τά αντίστοιχά τους στήν ἀρχαία Ἑλληνική συντάσσονται μέ δύο αιτιατικές:

α) τά παιδευτικά (*docere, edocere*) και τό ρήμα *celare* (**aliquem, aliquid**, τινά τι): *Cato filium litteras, docuit* ὁ Κάτων δίδαξε τό γιό (του) γράμματα· *nemo potest deum celare consilia sua* κανένας δέν μπορεῖ νά ἀποκρύπτει ἀπό τό θεό τίς ἐπιθυμίες του.

β') τά αιτητικά (ὅσα δηλ. ἔχουν τήν ἔννοια τοῦ ζητῶ, ἐρωτῶ κτλ.) ὅπως *poscere, flagitare* (**aliquem, aliquid**, τινά τι): *pacem te poscimus* εἰρήνη ζητοῦμε ἀπό σέ· ἐδῶ ἀνήκει και ἡ σύνταξη τοῦ ρήματος *rogare* (ἐρωτᾶν) στή φράση τοῦ ἐπίσημου λόγου *rogare aliquem sententiam* (ἐρωτᾶν τινά τήν (ἑαυτοῦ) γνώμην (ἐν τῇ συγκλήτῳ).

γ) ρήματα κλητικά (ὅπως *appellare*, κτλ.), **δοξαστικά** (ὅπως *putare, existimare*, κτλ.), **προχειριστικά** (ὅπως *creare, eligere*, κτλ.), **μεταποιητικά** (ὅπως *facere, reddere*, κτλ.), κ.ά.τ.: *solitudinem pacem*

appellant τήν ἐρημία (ἐρήμωση) ὀνομάζουσι εἰρήνη· cupiditas **homines caecos reddit** τό πάθος κάνει τούς ἀνθρώπους τυφλοῦς· ἐδῶ ἀνήκει καί ἡ φράση **aliquem certiozem facere** (alius rei ἢ de aliqua re. Βλ. § 129, 3, α').

Σ η μ ε ι ω σ η . Βλ. καί § 184, Σημ. γ' (induere, κτλ.).

2) ρήματα μεταβατικά σύνθετα μέ τήν πρόθεση trans, ὅπως transducere ἢ traducere, transportare, κ.τ.τ. (= διαβιβάζειν, διακομίζειν, κτλ.)· σ' αὐτά ἡ δεύτερη αἰτιατική πού φανερόναι κάποιον τόπο (ποτάμι κ.τ.τ.) ἀνήκει κυρίως στήν πρόθεση trans: dux exercitum flumen transportavit ὁ στρατηγός πέρασε τό στρατό πέρα ἀπό τό ποτάμι (πβ. καί dux exercitum trans flumen traduxit).

Σ η μ ε ι ω σ η . Στίς §§ 130, 131 γίνεται λόγος γιά δίπλωτα ρήματα μέ αἰτιατική καί γενική, στήν § 134, 2, 3 καί Σημ. γ' μέ αἰτιατική καί δοτική. Κατωτέρω μέ αἰτιατική καί ἀφαιρετική.

4. Ἡ ἀφαιρετική .

α') Μέ ὀνόματα καί ἐπιρρήματα.

141. Ἐφααιρετική οὐσιαστικοῦ (πού συνοδεύεται πάντοτε ἀπό ἐπιθετικό προσδιορισμό) χρησιμοποιεῖται ὡς **προσδιορισμός ἄλλου οὐσιαστικοῦ**, γιά νά δηλωθεῖ κάποια χαρακτηριστική ιδιότητά του: vir summo ingenio ἄνδρας μέ μεγάλη εὐφυΐα (εὐφύεστατος) (ablativus qualitātis, **ἀφαιρετική τῆς ιδιότητος**, πού ὑπάγεται στήν ablativus sociatīvus, § 128, 2. Πρβ. νεοελλ. π.χ. ἄνθρωπος μέ πολύ μυαλό).

Γιά νά δηλωθεῖ ὁμοῦς ιδιότητα, χρησιμοποιεῖται κατά τόν ἴδιο τρόπο καί ἡ γενική (genetivus qualitātis), ὅπως καί στήν Ἑλληνική, ὅταν αὐτή ἡ ιδιότητα εἶναι διαρκῆς, κυρίως ὕστερα ἀπό ἀριθμητικό γιά νά καθορισθεῖ **μέτρο, βάρος, ἡλικία** κ.τ.τ.: vir magnae prudentiae ἄντρας μεγάλης συνέσεως (συνετότητας)· fossa pedum quindecim τάφρος δεκαπέντε ποδῶν· puer decem annorum παιδί δέκα χρόνων.

142. Ὡς **προσδιορισμός ἐπιθέτου** (ἢ ἐπιρρήματος) συνάπτεται ἀφαιρετική οὐσιαστικοῦ (καί σπανιότερα ἐπιθέτου), καί 1) **καθαρά ἀφαιρετική** (§ 128, 1) παίρνουν:

Ψηφιοποιήθηκε ἀπό τό Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

α') επίθετα πού σημαίνουν ἀπαλλαγή, στέρηση, κ.τ.τ. ὅπως *liber, nudus, orbis, vacuus*, (*alienus*) κ.ἄ.τ.: *liber metu ἀπηλλαγμένος φόβου* = ἀπαλλαγμένος ἀπό φόβο (ἄφοβος)· (πβ. νεοελλ.: ἐλεύθερος ἀπό φροντίδες)·

β') συγκριτικά επίθετα: *nemo fuit divitior Croeso* κανένας δέν ἦταν πλουσιότερος ἀπό τόν Κροῖσο· (*ablativus comparativus, ἀφαιρετική συγκριτική*, ἀντίστοιχη πρὸς τή *συγκριτική γενική* τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς. Πβ. νεοελλ.: ὁ Πέτρος εἶναι πλουσιότερος ἀπό τόν Παῦλο).

Σ η μ ε ί ω σ η . Ὁ β' ὀρος τῆς συγκρίσεως ἐκφέρεται μέ ἀφαιρετική πάντοτε, ὅταν εἶναι ἀναφορική ἀντωνυμία: *Cato, quo tum nemo fuit doctior* ὁ Κάτων ἀπό τόν ὁποῖο κανένας τότε δέν ὑπῆρξε πιό μεγάλος ἐπιστήμονας. Στίς ἄλλες περιπτώσεις ὁ β' ὀρος τῆς συγκρίσεως ἐκφέρεται καί μέ τὸ συγκριτικό *quam* (= ἢ ἀπό, παρά) καί στήν ἴδια πτώση μέ τόν α' ὀρο συγκρίσεως: *patria mihi carior est quam vita* (= *carior vitā*) ἡ πατρίς ἐμοί προσφιλεστέρα ἐστὶ τῆς ζωῆς (ἢ ἡ ζωῆ) = ἡ πατρίδα μου εἶναι πιό ἀγαπημένη ἀπό τή ζωή.

Κανονικά μέ τὸ *quam* ὁ β' ὀρος τῆς συγκρίσεως, ὅταν ὁ α' ὀρος εἶναι σέ πτώση γενική ἢ δοτική ἢ ὅταν μπορεῖ νά ἐπέλθει σύγκριση τοῦ νοήματος τῆς προτάσεως λόγω τῆς ἐκφορᾶς τοῦ β' ὀρου τῆς συγκρίσεως μέ ἀφαιρετική: *reius victoribus* (α' ὀρος, δοτική) *quam victis* (β' ὀρος, πάλι δοτική) *accidit* χειρὸν συνέβη τοῖς νικηταῖς ἢ τοῖς ἡττημένοις = μεγαλύτερο κακό ἔπαθαν οἱ νικητές ἀπό τοὺς νικημένους. *Brutum non minus amo quam tu* τόν Βροῦτον ὄχι ὀλιγώτερον ἀγαπῶ ἢ σύ (= τὸ Βροῦτο ἀγαπῶ ὄχι λιγότερο ἀπό σένα)· (ἂν στὸ β' ὀρο ἀντί *tu* εἶχαμε ἀφαιρετική *te* ἦταν δυνατό νά ἐρμηνευθεῖ ὡς = ἢ σέ).

Μετά τὰ συγκριτικά *plus, amplius, longius* ἀκολουθεῖ κάποτε ὁ β' ὀρος τῆς συγκρίσεως χωρὶς τὸ *quam* στήν ἴδια πτώση μέ τόν α' ὀρο: *plus (ἢ amplius) mille homines convenere* συγκεντρώθηκαν περισσότεροι ἀπό χίλιοι ἄνθρωποι.

2) ἀφαιρετική τῆς κοινωνίας ἢ τῆς συνοδείας (§ 128, 2) παίρνοντας,

α') τὰ ἐπίθετα *onustus, praeditus, reffectus*, καθὼς καί τὰ ἐπίθετα πού φανερόνουν ψυχικό πάθος *contentus, fretus, laetus, superbus, tristis*, κ.ἄ. τ. *navis frumento onusta* πλοῖο φορτωμένο σιτάρι· *paucis contentus* εὐχαριστημένος μέ τὰ λίγα (ὀλιγαρκῆς)· (πβ. νεοελλ.: γεμάτος μέ χόρτο κ.τ.τ.)·

β') τὰ ἐπίθετα *dignus, indignus* καί διάφορα ἄλλα, μέ τὰ ὁποῖα ἡ ἀφαιρετική φανερόνει τὸ *κατά τι ἢ ἀναφορά* (*ablativus limitationis*) : *dignus laude* ἄξιος γιὰ ἔπαινο (ἄξιος ἐπαίνου)· *claudus altero pede* (= *χολός* (*κατά*) τόν ἕτερο πόδα) *χολός* ἀπό τὸ ἓνα πόδι. *par ingenio*

ἴσος κατά τήν εὐφυΐα· ἐδῶ ἀνήκουν καί τά maior ἢ minor **natu** (πρεσβύτερος ἢ νεώτερος)· maximus ἢ minimus natu (πρεσβύτατος ἢ νεώτατος)·

γ') τά συγκριτικά ἐπίθετα (ἢ ἐπιρρήματα) καί γενικά ἐπίθετα (ἢ ἐπιρρήματα) πού ἔχουν παραθετική ἔννοια, ὅταν πρόκειται νά δηλωθεῖ **μέτρο** ἢ **διαφορά** (ablativus mensūrae ἢ discrimīnis)· **dimidio** minor μικρότερος κατά τό μισό· **multis annis** ante πρίν ἀπό πολλά χρόνια· **paulo** post ὕστερα ἀπό λίγο.

β') Μέ ρήματα.

143. α') Μέ **καθαρά ἀφαιρετική** (§ 128, 1) συντάσσονται τά ρήματα πού σημαίνουν γενικῶς **ἀπομάκρυνση** ἢ **χωρισμό**, **προέλευση**, **ἀπαλλαγή**, **στέρηση**, κ.τ.τ., ὅπως π.χ. expellere, prohibere, abesse, liberare, privare, spoliare, κτλ. (ablativus separativus), carere, egere, vacare (ablativus inopiae). Ἀπό αὐτά, τά ἐνεργητικά μεταβατικά παίρνουν ἐκτός ἀπό τήν ἀφαιρετική καί **αἰτιατική** τοῦ ἄμεσου ἀντικειμένου· Tarquinius **regno** expulsus est ὁ Ταρκύνιος διώχθηκε ἀπό τή βασιλεία. Consules **cives metu** liberaverunt οἱ ὕπατοι ἀπάλλαξαν τοὺς πολίτες ἀπό τό φόβο· alter alterius **auxilio** eget ὁ ἕνας ἔχει ἀνάγκη ἀπό τή βοήθεια τοῦ ἄλλου (πβ. καί § 142, 1, α').

Πρίν ἀπό τήν ἀφαιρετική αὐτή πολλές φορές μπαίνει καί ἡ πρόθεση ab (ἢ ex ἢ de). Κανονικά μπαίνει ἢ ab πρίν ἀπό τήν ἀφαιρετική αὐτή, ὅταν δηλώνει πρόσωπο· patriam **a tyrannīs** liberavit τήν πατρίδα ἐλευθέρωσε ἀπό τοὺς τυράννους.

Σ η μ ε ἰ ω σ η . Ἀντί ἀπλῆς ἀφαιρετικῆς χρησιμοποιεῖται καί ἡ ex μέ ἀφαιρετική (ὅταν πρόκειται νά δηλωθεῖ ἡ ἄμεση καταγωγή μέ τό ρῆμα nasci) ἢ ἡ ab μέ ἀφαιρετική (στήν ἔμμεση καταγωγή μέ τό ρῆμα oriri)· Achilles ex Thetide natus est ὁ Ἀχιλλεὺς γεννήθηκε ἀπό τή Θέτιδα· plerique Belgae a Germanis orti sunt οἱ πλείστοι Βέλγοι κατάγονται ἀπό τοὺς Γερμανούς. (Πβ. οἱ ἐκ Διός - οἱ ἀφ' Ἑρακλέους).

144. β') Μέ **ἀφαιρετική τῆς κοινωνίας** ἢ **τῆς συνοδείας** (§ 128, 2) συντάσσονται διάφορα ρήματα:

1) ὅσα φανερώνουν **πλησμονή** ἢ **πλήρωση**, ὅπως π.χ. abundare, (com-, ex-) im-plere, cumulare κτλ., καθὼς καί τά ρήματα afficere, ornare, imbuere, instruere, κ.ἄ.ῶ. (ablativus copiae). Ἀπό αὐτά τά
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἐνεργητικά δέχονται μαζί με τὴν ἀφαιρετική καὶ αἰτιατική τοῦ ἄμεσου ἀντικειμένου: *otio abundat ἔχει μεγάλη ἄνεση*: *aras donis cumulant* τούς βωμούς γεμίζουν (ἀπό) δῶρα: *cives victores laudibus ornant* οἱ πολῖτες στολιίζουν τούς νικητές με ἐπαίνους (πβ. § 142, 2, α').

2) ὅσα σημαίνουν **πωλῶ, ἀγοράζω, μισθώνω, ἐκτιμῶ, ἐκτιμῶμαι**, κ.τ.τ. ὅπως *vendere, venire*, (τοῦ *veneo*), *emere, conducere, locare, stare, constare, esse* (μέ τή σημασία τοῦ *τιμῶμαι, ἀξιζῶ*), *docere*, κ.ἄ.τ., ὅταν πρόκειται νά δηλωθεῖ ἡ **τιμῆ ἢ ἀμοιβή ὀρισμένη** (*ablativus pretiis*). "Ὅσα ἀπό αὐτά εἶναι ἐνεργητικά μεταβατικά δέχονται, μαζί με τὴν ἀφαιρετική, καὶ αἰτιατική τοῦ ἄμεσου ἀντικειμένου: *hortum viginti minis emit ἀγόρασε τόν κήπο μέ εἴκοσι μνᾶς*: *decem talentis constat* κοστίζει δέκα τάλαντα: *Socrates non docebat mercēde* ὁ Σωκράτης δέν ἐδίδασκεν μέ ἀμοιβή (ἀντί μισθοῦ).

"Ὅταν ὁμως ἡ τιμῆ ἢ ἀξία δέν εἶναι ὀρισμένη, ἀλλ' ἐκφράζεται ἀόριστα μέ ἐπίθετο ἢ ἐπιθετική ἀντωνυμία (πού φανερώνει ποσό), τότε ἀντί ἀφαιρετικῆς χρησιμοποιεῖται γενική (*genetivus pretii*). "Ἐτσι μέ τά ρήματα *vendere, emere, locare* συντάσσονται οἱ γενικῆς *quantī, tantī, tantidem, pluris, minoris*, μέ τά ρήματα *aestimare, ducere, facere, habere, pendere putare* καὶ τό *esse* (= *aestimari*) οἱ γενικῆς *magnī, permagnī* (ὄχι τό *multi*), *parvī, pluris* (ὄχι τό *maioris*), *minoris, maximī, plurimī, minimī, quantī, tantī, tantidem, nihīl*, π.χ. *vendit agrum tantī, quanti eum emit* πωλεῖ τό χωράφι τόσο, ὅσο τό ἀγόρασε: *pluris decet facere virtutem, quam pecuniam* ἀρμόζει νά προτιμᾶ κανεῖς τὴν ἀρετὴ ἢ τά χρήματα.

3) τά ἀποθετικά ρήματα *utor, fungor, fruor, pascor, vescor* καὶ *potior* (πού δέχονται σέ ἀφαιρετική τό **ἀντικείμενό τους**): *quosque tantem, Catilina, abutere patientia nostra?* ὡς πότε, Κατιλίνα, θά κάνεις κατάχρηση τῆς ὑπομονῆς μας; *fungitur officiis* ἐπιτελεῖ τά καθήκοντα: *lacte et carne vescuntur* τρέφονται μέ γάλα καὶ κρέας: *urbe potitus est* ἐκυρίευσε τὴν πόλη. (Ἄλλὰ πάντοτε *rerum potiri* καὶ ὄχι *rebus potiri* = παίρνω τὴν ἐξουσία).

4) ἡ φράση *opus est, συνώνυμη τῆς usus est* (= *χρεία ἐστί, ὑπάρχει ἀνάγκη*): *libris nobis opus est* ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ βιβλία. "Ὅμοια καὶ *consulto* (= *consulere*) *opus est* δεῖ βουλευέσθαι: εἶναι ἀνάγκη νά σκεφθοῦμε (μέ ἀφαιρετική τοῦ ἐνικοῦ τοῦ οὐδετέρου τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, πού ἰσοδυναμεῖ μέ ἀπαρέμφοτο ἐνεστώτα).

tivus modi, ἀφαιρετική τροπική): summa aequitate res constituit ταχτοποίησε τὰ πράγματα με πολύ μεγάλη δικαιοσύνη.

Συνηθισμένες ἀφαιρετικές τοῦ τρόπου εἶναι silentio, (hoc, eo) modo, (ea, simili) ratione, (hac, ea, illa) conditione, lege, (nostro, maiorum) more, (aequo, forti) animo, κ.ἄ.τ. Ἐπίσης ἀφαιρετικές πού φανερόνουν τρόπο σωματικῆς ἐμφάνισεως, ὅπως capite nudo ἢ operato, capillo promisso, barba promissa, pedibus nudis, κ.ἄ.τ.: multi pecudum ritu vivunt πολλοὶ ζοῦν ὅπως τὰ ζῶα.

Σ η μ ε ί ω σ η . Ἡ τροπική ἀφαιρετική προήλθε ἀπό τήν ὀργανική ἀφαιρετική, γιά τήν ὁποία βλ. § 128, 2

5. Οἱ πλάγιες πτώσεις ὡς ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ (προσδιορισμός τοῦ τόπου καί τοῦ χρόνου).

146. Ὁ προσδιορισμός τοῦ τόπου καί τοῦ χρόνου γίνεται καί στή Λατινική ὄχι μόνο με ἐπιρρήματα (§ 101, 1-2) ἢ ἐμπρόθετα (§ 102), ἀλλά καί με ἀπλή πλάγια πώση, (ὅπως καί στήν ἀρχαία Ἑλληνική· πρβ.: ἐνίκησαν Ἴσθμοῖ καί Νεμέα· οἱ λαγῶ τῆς νυκτός νέμονται).

147. α') Προσδιορισμός τοῦ τόπου· 1) ἡ στάση (« ἢ ἐν τόπῳ στάσις ») (ubi? ποῦ;) ἐκφέρεται με τήν in καί ἀφαιρετική 2) ἡ κίνηση σέ τόπο (« ἢ εἰς τόπον κίνησις ») (quo? ποῖ;) με τήν in καί ἀφαιρετική καί 3) ἡ κίνηση ἀπό τόπο (« ἢ ἀπό τόπου κίνησις ») (unde? πόθεν;) με τήν ex ἢ ab με ἀφαιρετική: in horto sum - eo in hortum - venio ex horto - venio ex Italia - ab urbe ἔρχομαι ἀπό τήν Ἰταλία, ἀπό τήν πόλη (πβ. ὅμοια διαφορά τῆς ἐκ καί τῆς ἀπό στήν ἀρχαία Ἑλληνική). Στήν περίπτωση ὅμως πού ὁ προσδιορισμός τοῦ τόπου ἀναφέρεται σέ ὀνόματα πόλεων ἢ μικρῶν νησιῶν (ἢ χερσονήσων), τότε, 1) γιά τή δήλωση τῆς στάσεως χρησιμοποιεῖται ἀπλή γενική, ἂν τό ὄνομα τῆς πόλεως ἢ τοῦ μικροῦ νησιοῦ εἶναι τῆς α' ἢ τῆς β' κλίσεως καί ἐνικοῦ ἀριθμοῦ, καί ἀπλή ἀφαιρετική (τοπική, § 128, 3), ἂν τό ὄνομα αὐτό εἶναι τῆς γ' κλίσεως ἢ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ ὁποιασδήποτε κλίσεως: **Romae**, (Corinthi, Deli) habitat - ἀλλά **Babylone** (Athēnis, Delphis, Sardibus) habitat κατοικεῖ στή Ρώμη (Κόρινθο, Δῆλο) - Βαβυλώνα (Ἀθήνα, Δελφοῦς, Σάρδεις) κτλ.

2) γιά νά δηλωθεῖ ἡ κίνηση σέ τόπο χρησιμοποιεῖται ἀπλή αἰτιατική: eo Romam (Athenas, Sardes, κτλ.) πηγαίνω στή Ρώμη, (στήν Ἀθήνα, στίς Σάρδεις κτλ.)

3) για να δηλωθεῖ ἡ κίνηση ἀπό τόπο χρησιμοποιεῖται ἀπλή ἀφαιρετική (§ 128, 1): *venio Romā* (*Athenis, Corintho*, κτλ.) ἔρχομαι ἀπό τή Ρώμη (ἀπό τήν Ἀθήνα, Κόρινθο κτλ.).

Σ η μ ε ί ω σ η 1. Καί μέ τά ὀνόματα τῶν πόλεων χρησιμοποιεῖται τό κατάλληλο ἐμπρόθετο, ἄν αὐτά (τά ὀνόματα) ἀκολουθοῦν ἔπειτα ἀπό τίς λέξεις *urbs, oppidum*, (*municipium*) ὡς ἐπεξηγήση: *in oppido Citio* στήν πόλη Κίτιο (ἐνῶ ἀπλῶς *Citii* = ἐν Κιτίῳ)· *in oppidum Cirtam* στήν πόλη Κίρτα (ἐνῶ ἀπλῶς *Cirtam* = στήν Κίρτα)· *ex urbe Corintho* ἀπό τήν πόλη Κόρινθο (ἐνῶ ἀπλῶς *Corintho* = ἀπό τήν Κόρινθο). Ἄλλά *Corinthi* (*in*) *pulcherrima Graeciae urbe* - *Tarquinius se contulit, in urbem Etruriae florentissimam* - *Athenis, ex urbe doctissima ortus est*.

Σ η μ ε ί ω σ η 2. Για να δηλωθεῖ ἡ στάση χρησιμοποιεῖται ἐν γένει ἀπλή ἀφαιρετική, ὅταν τό ὄνομα τοῦ τόπου ἔχει ἐπιθετικό προσδιορισμό, κυρίως τό ἐπιθετο *totus* ἢ τήν ἀντωνυμία *ipse*: π.χ. *totā urbe, totā Italiā, totis castris* (σέ ὁλόκληρη τήν πόλη, σέ ὁλόκληρη τήν Ἰταλία, σέ ὅλο τό στρατόπεδο) - *ipsā Romā* σ' αὐτή τή Ρώμη. Ὅμοια καί *hoc loco* (σ' αὐτόν τόν τόπο), *multis locis*, κτλ.

Σ η μ ε ί ω σ η 3. Κατά τόν ἴδιο τρόπο μέ τά ὀνόματα τῶν πόλεων καί τῶν μικρῶν νησιῶν χρησιμοποιοῦνται καί τά ὀνόματα *domus*, (§ 30, 3), *rus* καί *humus* (§ 17)· π.χ. *domi est* (οἶκος ἐστί =) εἶναι στό σπίτι - *humī sedet* (κάθεται χαμαί =) κάθεται χάμω - *domum* (*rus*) *rediit* ἐπέστρεψεν (οἶκαδε =) γύρισε στήν πατρίδα (στήν ἐξοχή) - *domo profugit* (ἔφυγεν ἐκ τοῦ οἴκου) ἐκ τῆς πατρίδος =) ἔφυγε ἀπό τήν πατρίδα - *rure rediit* (ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς ἐξοχῆς =) γύρισε ἀπό τήν ἐξοχή.

Σύμφωνα μέ τό *domi* πού σημαίνει ὄχι μόνον οἶκοι (= στό σπίτι) ἀλλά καί ἐν εἰρήνῃ (= σέ καιροῦ εἰρήνης), λέγεται καί *belli* ἢ *militiae* (στόν πόλεμο, στήν ἐκστρατεία) στίς φράσεις *domi bellique* — *domi militiaeque* (= ἐν εἰρήνῃ καί ἐν πολέμῳ, στόν πόλεμο καί στήν εἰρήνῃ). Ἡ ἴδια ἔννοια ἀποδίδεται μέ τά *in bello, in militia*.

148. Ἡ «διά τόπου κινήσις» (*qua?* πῆ; μέσα ἀπό...) ἐκφέρεται μέ ἀπλή ἀφαιρετική (τοπική, § 128, 3) κανονικά ὅταν πρόκειται για ὁδό, γέφυρα, πύλη, κ.τ.τ. Στίς ἄλλες περιπτώσεις χρησιμοποιεῖται καί ἐμπρόθετο ἀπό τήν *per* καί αἰτιατική: *via Appia* - *per forum proficiscitur* (διά τῆς Ἀππίας ὁδοῦ) μέσω τῆς Ἀππίας ὁδοῦ (διά τῆς ἀγορᾶς πορεύεται =) πορεύεται μέσω τῆς ἀγορᾶς.

Ἐδῶ ἀνήκουν καί οἱ (τοπικές) ἀφαιρετικές *terra, marī* (= *per terram, per mare*) - *terra marique* (διά ξηρᾶς καί θαλάσσης) μέσα ἀπό ξηρά καί θάλασσα.

149. β') ὁ προσδιορισμός τοῦ χρόνου ἐκφέρεται:

1) Μέ ἀπλή ἀφαιρετική (τοπική, § 128, 3), ὅταν πρόκειται νά δηλωθεῖ ἀπλῶς τό *πότε* (*quando?*): *quā nocte natus Alexander est, eā* - Ψηφιοποιήθηκε ἀπό το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

dem Dianae Ephesiae templum deflagravit τή νύχτα πού γεννήθηκε ό Ἀλέξανδρος, τήν ἴδια (νύχτα) πυρπολήθηκε ό ναός τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδας.

Συνηθισμένες τέτοιες ἀφαιρετικές εἶναι: (eō, quō) tempore, annō, diē - (eā-quā) horā, aestate, - (primā, secundā, tertiā) vigiliā κ.ἄ.τ.

2) μέ ἀπλή ἀφαιρετική (**ὀργανική**, § 128, 2), ὅταν πρόκειται νά δηλωθεῖ τό **μέσα σέ πόσο χρόνο** ἢ **ὑστερα ἀπό πόσο χρόνο**: biduo sciemus μέσα σέ δύο ἡμέρες θά ξέρουμε. Agamemnon vix decem annis unam cepit urbem ὁ Ἀγαμέμνων μόλις ὑστερα ἀπό δέκα ἔτη μία πόλη κατέλαβε.

3) μέ ἀπλή αἰτιατική, ὅταν πρόκειται νά δηλωθεῖ πόσο χρόνο διαρκεῖ μία πράξη: quaedam bestiolae unum diem vivunt μερικά ζώφια ζοῦν μία ἡμέρα.

Σ η μ ε ἰ ω σ η . Πρβ. καί § 142, 2 γ'.

2) Ἡ ἀντωνυμία *is* (*ea, id*) χρησιμοποιεῖται κανονικά ὅταν ὁ λέγων μὲ αὐτὴ δείχνει κάτι πού εἰπώθηκε (ἢ πρόκειται νά εἰπωθεῖ ἢ νά διασαφηθεῖ μὲ προσδιοριστική ἀναφορική πρόταση) δηλ. «ἐπὶ νοη- τῆς δεΐξεως»: *apud Helvetios longe nobilissimus fuit Orgetorix: is coniurationem fecit* στοὺς Ἑλβετοὺς πάρα πολὺ εὐγενικός ἦταν ὁ Ὀργέτοριξ· αὐτὸς ἔκαμε συνωμοσία. *divitissimus est is, qui paucis contentus est* πλουσιότατος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶναι εὐχαριστημένος μὲ τὰ λίγα (βλ. § 124).

Ἡ ἀνωτέρω χρῆσις τῆς *is* ἔκαμε ὥστε στίς πλάγιες πτώσεις νά λαμβάνεται ὡς ἐπαναληπτική: *Deum agnoscis ex operibus eius* τὸ θεὸ ἀναγνωρίζεις ἀπὸ τὰ ἔργα του.

Σ η μ ε ἰ ὠ σ η . Ὑστερα ἀπὸ τὴν *is* μπορεῖ νά ἀκολουθεῖ πρόταση πού ἐκφέ- ρεται μὲ ὑποτακτική, ἀναφορική ἀποτελεσματική (εἰσάγεται μὲ τὸ *qui*) ἢ καθαρά ἀπο- τελεσματική (εἰσάγεται μὲ τὸ *ut*), ὁπότε ἡ *is* ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν *talis* (τέτοιος): *non is sum, qui (= ut) terrear* δὲν εἶμαι τέτοιος, ὥστε νά φοβοῦμαι.

γ') Ἀόριστες (§ 62).

152. Ἀπὸ τίς διάφορες ἀόριστες ἀντωνυμίες τῆς Λατινικῆς, πού ἀντίστοιχὴ τους στὴν ἑλληνικὴ εἶναι ἡ τίς (= κάποιος),

1) ἡ **quidam** (§ 62, 5) χρησιμοποιεῖται, ὅταν πρόκειται γιὰ πρόσωπο ἢ πράγμα πού δὲ θέλει ἢ δὲν μπορεῖ νά κατονομάσει ὁ λέγων: *quaedam bestiolae unum diem vivunt* μερικά ζώδια ζοῦν μιὰ ἡμέρα (βλ. § 149, 3). *Perses quidam* Πέρσης τις (= κάποιος Πέρσης).

2) ἡ **aliquis** (ἐπιθετικῶς *aliqui*, § 62, 2) καὶ ἡ *quispiam* (§ 62, 3) χρησιμοποιοῦνται κανονικά σὲ καταφατικές προτάσεις, ἐνῶ ἡ *quisquam* καὶ ἡ *ullus* (§ 62, 4) μόνο σὲ ἀρνητικές, ἢ καταφατικές ἐρωτη- ματικές πού ἰσοδυναμοῦν μὲ ἀρνητικές: *dicat quispiam* (εἴποι τις ἄν) μπορεῖ νά εἰπεῖ κάποιος; *sine ulla spe pacis donum redierunt* γύρισαν στὴν πατρίδα χωρὶς καμιὰ ἐλπίδα εἰρήνης; *an quisquam Croeso divitior fuit?* ἄραγε ὑπῆρξε κανένας πλουσιότερος ἀπὸ τὸν Κροῖσο; (= κανέ- νας δὲν ὑπῆρξε, κτλ.)

3) ἡ ἀόριστη ἀντωνυμία **quis** (ἐπιθετικῶς *qui*, § 62, 1) χρησιμο- ποιεῖται ἀντὶ τῆς *aliquis* ὕστερα ἀπὸ τὰ μόρια *si, nisi, ne, num* καὶ ἀναφορικές λέξεις γενικῶς: *ne quid respublica detrimenti capiat* μήπως ἡ πολιτεία πάθει καμιὰ βλάβη (§ 129, 2, α')· *num quod (= aliquod)*

vestigium apparet? μήπως φαίνεται κανένα ίχνος; quo quis sapientior est, eo solet esse modestior ὅσο κάποιος είναι σοφότερος τόσο συνήθως είναι μετριοφρονέστερος.

4) Ἡ ἀντωνυμία **quisque** (§ 62, 9) χρησιμοποιεῖται,

α') ὕστερα ἀπὸ τίς (αὐτοπαθεῖς) ἀντωνυμίες (sui, sibi, se) καὶ τὴν κτητική τοῦ γ' προσώπου (suus, -a, -um: se quisque diligit καθένας ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτό του· suum cuique tribuendum est (βλ. § 134, 2).

β') ὕστερα ἀπὸ ὑπερθετικά ἐπίθετα καὶ τακτικά ἀριθμητικά: optimum quidque rarissimum est καθετί τὸ ἄριστο εἶναι σπανιότατο· vix decimus quisque miles sine vulnere erat μὲν μεταξύ τῶν δέκα ἕνας στρατιώτης ἦταν ἄτρωτος·

γ') ὕστερα ἀπὸ τὰ ἀναφορικά γενικῶς: **quam quisque** norit (= noverit) artem, in hac se exercēat· πβ. ἔρδοι τις, ἦν ἕκαστος εἰδείη τέχνην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

1. Τ ό ά πα ρ έ μ φ α τ ο .

153. α') Ἀπαρέμφατο ὑποκείμενο. Μέ ἀπαρέμφατο (σέ πτώση ὀνομαστική) ὡς ὑποκείμενο συντάσσονται ἀπρόσωπα ρήματα (§ 99, 2 καί 100, 2) καί ἀπρόσωπες φράσεις: *legem brevem esse oportet* ὁ νόμος πρέπει νά εἶναι σύντομος· *patriae irasci nefas est* εἶναι ἀνόητο νά ὀργίζεται κανένας ἐναντίον τῆς πατρίδας.

154. β') Ἀπαρέμφατο ἀντικείμενο. Μέ ἀπαρέμφατο (σέ πτώση αἰτιατική) ὡς ἀντικείμενο συντάσσονται πάρα πολλά ρήματα:

1) Μέ εἰδικό ἀπαρέμφατο συντάσσονται τά λεκτικά καί τά δοξαστικά ρήματα, ὅπως καί στήν ἀρχαία Ἑλληνική, (ὅπως *dicere*, *parare*, *-putare*, *indicare*, κτλ.)· ἐκτός ὅμως ἀπό αὐτά καί τά αἰσθητικά, τά γνωστικά, ὅσα σημαίνουν μνήμη, δείξη ἢ δήλωση καί ψυχικό πάθος, ὅπως *sentire*, *videre*, *audire* - *scire*, *ignorare* - *meminisse*, § 98, 1, *oblivisci* - *demonstrare*, *docere*, *certiorem facere* - *gaudere*, *dolere*, *admirari*, κτλ. (τά ρήματα αὐτά κανονικά στήν ἀρχαία Ἑλληνική συντάσσονται μέ (κατηγορηματική) μετοχή): *Democritus dicebat innumerabilis esse mundos* ὁ Δημόκριτος ἔλεγε ὅτι ὑπάρχουν ἀναρίθμητοι κόσμοι· *sentit animus se suā vi, non alienā moveri* ἡ ψυχή αἰσθάνεται ὅτι κινεῖται ἀπό δική της· καί ὄχι ἀπό ξένη δύναμη· *memento te hominem esse* νά θυμᾶσαι ὅτι εἶσαι ἄνθρωπος· *fortuna gaudet illudēre rebus humanis* ἡ τύχη χαίρει νά ἐμπαίζει τά ἀνθρώπινα πράγματα.

Σ η μ ε ί ω σ η . Τά ρήματα πού σημαίνουν ψυχικό πάθος συντάσσονται καί μέ πρόταση (αἰτιολογική) πού εἰσάγεται μέ τό *quod*: *doleo quod amicis careo* λυποῦμαι γιὰτί (στεροῦμαι φίλων) δέν ἔχω φίλους.

2) Μέ τελικό ἀπαρέμφατο συντάσσονται τά ἐφετικά καί τά δυνατικά ρήματα, ὅπως καί στήν ἀρχαία Ἑλληνική, (ὅπως *velle*, *nolle*, *malle*, *cupere* - *posse*, *scire* μέ τήν ἔννοια τοῦ ἰκανόν εἶναι, κτλ.)· ἐκτός

ἀπό αὐτά, καί ὅσα σημαίνουν **ἐναρξη ἢ λήξη**, (ὅπως incipere, coepisse, § 98, 1 desinere, κτλ.), (τὰ ρήματα αὐτά στήν ἀρχαία Ἑλληνική συντάσσονται κανονικά μέ μετοχή κατηγορηματική): volunt omnes boni videri ὅλοι θέλουν νά φαίνονται ὀρθοί· mons moveri coepit τό βουνό ἄρχισε νά κινεῖται (βλ. § 98, 1 Σημ.)· desino loqui σταματῶ νά ὀμιλῶ.

155. Ἐπαρεμφατική σύνταξη (accusativus cum infinitivo). Τό ὑποκείμενο τοῦ ἀπαρεμφάτου **στήν ἑτεροπροσωπία** εἶναι σέ πτώση **αἰτιατική**: Platonem Cicero scribit Tarentum ad Archytam venisse (Cicero scribit - Plato venit) ὁ Κικέρων γράφει ὅτι ὁ Πλάτων ἦλθε στόν Τάραντα πρός τόν Ἄρχυτα. Στή Λατινική ὁμως καί στήν **ταυτοπροσωπία** τό ὑποκείμενο τοῦ ἀπαρεμφάτου βρίσκεται σέ πτώση **αἰτιατική**,

1) κανονικά μέ τό εἰδικό ἀπαρέμφο (§ 154, 1), ὅταν ἐξαρτᾶται ἀπό ρῆμα ἐνεργητικό ἢ ἀποθετικό: nego me esse mendacem (ego nego-me esse) ἀρνοῦμαι, ὅτι εἶμαι ψεύτης. Socrates nihil se scire profitebatur (Socrates profitebatur - Socrates scire) ὁ Σωκράτης ἰσχυριζόταν ὅτι τίποτε δέν ἤξερε.

2) συνήθως καί μέ τό τελικό ἀπαρέμφο (§ 154, 2), ὅταν αὐτό εἶναι παθητικό ἢ τό esse (ὡς συνδετικό). Alexander Jovis filium se appellari voluit ὁ Ἀλέξανδρος θέλησε νά ὀνομάζεται γιός τοῦ Δία: cupio me esse clementem (ego cupio-me esse) ἐπιθυμῶ νά εἶμαι ἐπιεικής.

Σ η μ ε ί ω σ η . Καί στή Λατινική ἡ σύνταξη τοῦ ἀπαρεμφάτου μέ ὑποκείμενο σέ αἰτιατική διαμορφώθηκε σύν τῶ χρόνῳ καί προῆλθε ἀπό προτάσεις στίς ὁποῖες τό ἀντικείμενο τοῦ ρήματος σέ αἰτιατική (π.χ. τό iubeo, sino-VIDEO, audio κ.τ.τ.) ἦταν συγχρόνως καί ὑποκείμενο τοῦ ἀπαρεμφάτου πού τό προσδιόριζε. Π.χ. στήν πρόταση dominus iussit servos abire (ὁ κύριος διέταξε τοὺς δούλους νά φύγουν), ἦταν δυνατό νά νοηθεῖ ἡ αἰτιατική τοῦ (ἀντικειμένου) servos ὅτι συνδέεται στενότερα μέ τό ἀπαρέμφο (abire) πού ἀκολουθεῖ καί ὅτι μᾶλλον εἶναι ὑποκείμενό του. (dominus) iussit servos abire (ὁ κύριος διέταξε νά φύγουν οἱ δούλοι). Σύμφωνα μέ αὐτά εἰπώθηκε π.χ. καί legem brevem esse oportet, (μολονότι ἐδῶ τό oportet δέν εἶναι ἀπό τά ρήματα πού δέχονται ἀντικείμενο σέ αἰτιατική).

156. γ') Τό ἀπαρέμφο ἀπολύτως. Τό ἀπαρέμφο χρησιμοποιεῖται καί χωρίς ἐξάρτηση ἀπό κάποιο ρῆμα:

1) ἐπιφωνηματικῶς (ὅπως καί στήν ἀρχαία Ἑλληνική), σέ ἀναφωνήσεις πού δηλώνουν ἀγανάκτηση, ἔκπληξη, κ.τ.τ.: o spectaculum miserum! In portu Syracusano de classe populi Romani triumphum

agere piratum! ὦ ἄθλιο θέαμα! Μέσα στὸν κόλπο τῶν Συρακουσῶν ἀπὸ τὸ στόλο τοῦ Ρωμαϊκοῦ λαοῦ νὰ ἄγει θρίαμβο (ἕνας) πειρατῆς! (πβ. ἐμὲ τάδε παθεῖν φεῦ!).

2) ἐντελῶς ἰδιόρρυθμα, **ἀντί ὀριστικῆς παρατατικοῦ** σέ διηγῆσεις καὶ περιγραφές συναισθημάτων πού γίνονται μέ γοργότητα καὶ ζωηρότητα: Hoc ubi Verres audivit... **minitari** absenti Diodoro, **vociferari** palam, lacrimas interdum vix **tenere** μόλις ἄκουσε αὐτό ὁ Οὐέρρης... ἀπειλοῦσε τὸ Διόδωρο ἀπόντα, ἐφώναζε δυνατά φανερά, ἐν τῷ μεταξύ μέ βία συγκρατοῦσε τὰ δάκρυα. Τέτοια χρήση τοῦ ἀπαρεμφάτου δέν ὑπάρχει στήν ἀρχαία Ἑλληνική.

157. Χρήση ἀπαρεμφάτου τοῦ μέλλοντος. Τὸ ἀπαρέμφατο αὐτὸ χρησιμοποιεῖται, ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθεῖ πράξι πού μέλλει νὰ γίνεῖ ὕστερα ἀπὸ τὴν πράξι πού δηλώνει τὸ κύριο ρῆμα: spero (sperabam κτλ.) amicum meum venturum esse ἐλπίζω ὅτι θὰ ἔλθει ὁ φίλος μου (ἐλπίζα ὅτι θὰ ἔρθει ἢ ὅτι θὰ ἐρχόταν ὁ φίλος μου, κτλ.).

Ἄντι τοῦ ἀπλοῦ ἀπαρεμφάτου τοῦ μέλλοντος παράλληλα γίνεται χρήση τῆς περιφράσεως fore ut ἢ futurum esse ut μέ ὑποτακτικῆ τοῦ ἐνεστώτα ἢ τοῦ παρατατικοῦ τοῦ ρήματος: spero fore (ἢ futurum esse) ut amicus meus veniat ἐλπίζω ὅτι θὰ ἔλθει ὁ φίλος μου· sperabam fore (ἢ futurum esse) ut amicus meus veniret, κτλ. (77, 4).

Ἡ ἀνωτέρω σύνταξι εἶναι ἡ κανονικὴ καὶ συνηθισμένη ὅταν τὸ ρῆμα εἶναι παθητικό, ὅμως εἶναι ἀναπόφευκτη ὅταν τὸ ρῆμα δέν ἔχει σουπίνο (καὶ ἐπομένως καὶ μετοχὴ μέλλοντα, § 85, 3 καὶ 89, 2): Romani sperabant fore ut Galli vincerentur οἱ Ρωμαῖοι εἶχαν τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ νικηθοῦν (ἢ ὅτι θὰ νικιόνταν) οἱ Γαλάτες· credo fore ut huius facti te paeniteat πιστεύω ὅτι θὰ μετανιώσεις γι' αὐτὴ τὴν πράξι (§ 131, 2).

2. Ἡ Μετοχή.

158. Προεισαγωγικὴ παρατήρηση. Ἐπειδὴ στή Λατινικῆ δέν ὑπάρχει μετοχὴ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου (ἢ ἀορίστου) καὶ μέσου ἐνεστώτα καὶ ἐπειδὴ λείπει καὶ τὸ ἄρθρο, ἡ μετοχικὴ σύνταξι δέν εἶναι τόσο ἀναπτυγμένη ὅσο στή ἀρχαία Ἑλληνικῆ. Γι' αὐτὸ σέ πολλές περιπτώσεις ἐκεῖ ὅπου στή Ἑλληνικῆ ἔχουμε μετοχικὴ σύνταξι, στή Λατινικῆ χρησιμοποιεῖται ὑποτακτικὴ σύνταξι προτάσεων ἢ

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἄλλη διαφορετική σύνταξη, (ὅπως στή νέα Ἑλληνική πβ. § 124).

159. Καί στή Λατινική ἡ μετοχή συντακτικῶς εἶναι:

1) **Ἐπιθετική** (ὄχι πολύ συνηθισμένη ἐπειδὴ λείπει τό ἄρθρο): *iucundi sunt acti labores* (= *labores qui acti sunt*) εὐχάριστοι εἶναι οἱ κόποι πού στό τέλος ἀνταμείφθηκαν.

Συνηθισμένη εἶναι ἡ χρήση ἐπιθετικῆς μετοχῆς παθητικοῦ παρακειμένου σέ ἐμπρόθετα **ἀντί ἀφηρημένου ρηματικοῦ οὐσιαστικοῦ**, ὅπως *ab urbe condita* (ἀπό τῆς κτισθείσης πόλεως =) ἀπό τῆς κτίσεως τῆς πόλεως (Ρώμης)· *post Troiam delētam* (μετά τήν καταστραφείσαν Τροίαν =) μετά τήν καταστροφή τῆς Τροίας (βλ. καί § 81, 2 Σημ.)·

2) **κατηγορηματική**. Καί αὐτῆς ἡ χρήση εἶναι πολύ περιορισμένη. Μέ κατηγορηματική μετοχή (χρόνου ἐνεστώτα) συντάσσονται μόνο τά αἰσθητικά ρήματα (*video, audio, κτλ.*) καί τά ρήματα *facio, fingo, induco, κ.ἄ.τ.* (μέ τή σημασία τοῦ παριστάνω, παρουσιάζω): *Catonem vidi in bibliotheca sedentem* εἶδα τόν Κάτωνα νά κάθεται στή βιβλιοθήκη. *Homerus facit Polyphemum cum ariēte colloquentem* ὁ Ὅμηρος κάνει (= παριστάνει) τόν Πολύφημο νά ὀμιλεῖ μέ τόν κριό (πβ. § 140, γ' καί § 154).

Σ η μ ε ι ὼ σ η . Γιά τίς συντάξεις, ὅπως π.χ. *audio aliquem legentem* καί *audio aliquem legere*, πβ. τά (τῆς ἀρχ. ἑλληνικῆς): ἀκούω τινός λέγοντος καί ἀκούω τινά λέγειν, κ.τ.τ.

3) **ἐπιρρηματική**, (πού δηλώνει **χρόνο, αἰτία, ὑπόθεση, παραχώρηση**, κ.τ.τ.). Ἡ μετοχή αὐτή ὅπως καί στήν ἀρχαία Ἑλληνική εἶναι:

α') **συνημμένη** (*participium coniunctum*), δηλ. ὑποκείμενό της εἶναι ὄνομα πού ἀνήκει στήν πρόταση τήν ὁποία προσδιορίζει: *omne malum nascens facile opprimitur* κάθε κακό πού γεννιέται (= στή γένεσή του) εὐκολα καταβάλλεται· *mendaci homini ne verum quidem dicenti credere solemus* στόν ἄνθρωπο τόν ψεῦτη οὔτε ὅταν λέγει τήν ἀλήθεια συνηθίζουμε νά πιστεύουμε.

β') **ἀπόλυτη** (*participium absolutum*), ἔχει δηλ. ὑποκείμενο ὄνομα πού δέν ἀνήκει στήν πρόταση τήν ὁποία προσδιορίζει. Αὐτή κανονικά ἐκφέρεται μέ ἀφαιρετική, γι' αὐτό λέγεται *ablativus absolutus* (ἀφαιρετική ἀπόλυτη ἀντίστοιχη πρό τή γενική ἀπόλυτη τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς): *Solon et Pisistratus Servio Tullio regnante viguerunt* ὁ Σόλων καί ὁ Πηφιποιοῦνθηκε ἀπό το Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Πεισίστρατος έχουν ακμάσει όταν ήταν βασιλιάς ο Σερούϊος Τύλλιος.

160. Διαφορετικά από την αρχαία Έλληνική γλώσσα σχηματίζεται στη Λατινική αφαιρετική απόλυτη.

1) **μέ τη μετοχή του παθητικού παρακειμένου** και όταν ακόμη υποκείμενο της πράξεως πού φανερώνει ή μετοχή λογικώς είναι τό ίδιο τό υποκείμενο του ρήματος της προτάσεως, (σ' αυτή την περίπτωση στην αρχαία Έλληνική χρησιμοποιείται όχι απόλυτη, αλλά συνημμένη μετοχή ενεργητικού ή μέσου άορίστου ή παρακειμένου πού δέν υπάρχει στη Λατινική): *Amulius expulso fratre regnavit* (*Amulius expulit fratrem - Amulius regnavit*) ό Άμούλιος άφού έδιωξε (= έκβαλών) τόν άδελφό του βασίλευσε.

Σ η μ ε ί ω σ η . Όταν τό ρήμα είναι άποθετικό, μεταβατικό, στην άνωτέρω περίπτωση γίνεται χρήση συνημμένης μετοχής, (ή όποια πράγματι άντιστοιχεί στη μετοχή ενεργητικού άορίστου ή παρακειμένου της αρχαίας Έλληνικής) π.χ. *haec locutus abiit* άφού ειπε (= ειπόν) αυτά άνεχώρησε, (ένώ *his dictis abiit*).

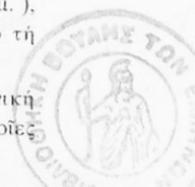
2) **Χωρίς καμία μετοχή**, μέ ένα όνομα ή άντωνυμία (προσωπική ή δεικτική) ως υποκείμενο και μέ κατηγορηματικό προσδιορισμό σ' αυτό:

α') **ουσιαστικό** πού φανερώνει κάποιο άξίωμα, ιδιαίτερη σχέση ή ενέργεια ή ηλικία, όπως *consul, praetor - arbiter, auctor, dux, praeceptor, socius, testis - puer, adolescentulus, senex, κ.ά.τ.*

β') **έπίθετο** πού φανερώνει μία ιδιαίτερη διάθεση ή κατάσταση, όπως *adversus, conscius, nescius, incertus, invitus, salvus, superstes, vivus, κ.τ.τ.* Αυτή ή αφαιρετική απόλυτη φανερώνει τό πότε ή υπό ποιές συνθήκες γίνεται κάτι, όπως *Augustus natus est Cicerone et Antonio consulibus* ό Αυγουστος γεννήθηκε όταν ήταν ύπατοι (= ύπατεώντων) ό Κικέρων και ό Άντώνιος - *patre vivo haec domus aedificata est* αυτό τό σπίτι χτίστηκε όταν ζούσε ό πατέρας (= ζώντος του πατρός).

Σ η μ ε ί ω σ η 1. Δέν μπορούμε νά λέμε ότι σέ φράσεις όπως οι άνωτέρω, έννοείται ή αφαιρετική της μετοχής ένεστώτα του *p. esse* πού δέν υπάρχει (§ 77, Σημ.), γιατί ό,τι λείπει σέ μία γλώσσα δέν είναι δυνατό νά τό σκέφτονται εκείνοι πού τή μιλούν.

Σ η μ ε ί ω σ η 2. Και ή *ablativus absolutus* δέν υπήρχε άρχικώς στη Λατινική (πβ. § 155, 2 Σημ.). Διαμορφώθηκε μέ τόν καιρό και προήλθε από φράσεις στις όποίες
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἡ ἀφαιρετική ἑνός ὀνόματος μέ μετοχή φανέρωνε τρόπο ἢ χρόνο, κ.τ.τ. (§ 145, κ.έ.). Π.χ. στή φράση *milites gladiis districtis in hostem impetum fecerunt*, ἀρχικά ἡ ἀφαιρετική *gladiis* μέ τό μετοχικό τῆς προσδιορισμοῦ *districtis* ἦταν ἀφαιρετική ὀργανική (§ 128, 2) καί ἡ ἀρχική ἔννοια τῆς φράσεως ἦταν ἡ ἐξῆς: οἱ στρατιῶτες μέ τά ξίφη γυμνά (= ἀνεσπασμένα) ἔκαμαν ἐφοδο κατά τοῦ ἐχθροῦ. Εὐκόλα λοιπόν ἡ φράση αὐτή μποροῦσε νά θεωρηθεῖ ὅτι σημαίνει τοῦτο: οἱ στρατιῶτες ἀφοῦ τράβηξαν τά ξίφη (= ἀνασπάσαντες τά ξίφη ἢ ἀνασπασθέντων τῶν ξιφῶν) ἔκαμαν ἐφοδο κτλ., ὁπότε πλέον ἔχουμε μετοχική σύνταξη καί ἀφαιρετική ἀπόλυτη. Κατά τόν ἴδιο τρόπο κατόπιν διατυπώθηκε π.χ. καί: *venit in Italiam Tarquinio regnante*, κ.τ.τ. (πβ. καί τήν προέλευση τῆς γενικῆς ἀπόλυτης στήν ἀρχαία Ἑλληνική).

3. Τό γερούνδιο καί τό γερουνδιακό .

161. α') Τό γερούνδιο (βλ. § 75, 4). Μέ δοτική τοῦ γερουνδίου πού φανερώνει σκοπό (§ 136) συντάσσονται εἰδικῶς τά ἐπίθετα *utilis*, *inutilis*, *aptus*, *idoneus*, *par*, *impar*, τό ρῆμα *esse* (μέ τή σημασία τοῦ οἶόν τε εἶναι, ἱκανόν εἶναι), τά ρήματα *creare*, *deligere*, *praefficere*, κ.τ.ῶ. οἱ φράσεις *operam dare*, *tempus dare*, *diem dicere* καί τέλος ὀνόματα πού φανερώνουν ἀξίωμα, ἰδίως σύνθετα μέ δεύτερο συνθετικό τό ὄνομα *vir*, ὅπως *decemviri*, *tresviri*, κ.τ.τ.: *aqua semper utilis est bibendo* (δοτ) τό νερό εἶναι πάντοτε ὠφέλιμο γιά νά τό πίνει κανεῖς. Ὅμως στή σύνταξη τοῦ γερουνδίου κανονικά γίνεται γερουνδιακή ἔλξη (βλ. κατωτέρω § 163).

162. β') Τό γερουνδιακό. Ὅπως κάθε ἐπίθετο χρησιμεύει:

1) ὡς ἐπιθετικός προσδιορισμός: *homo non ferendus* ἄνθρωπος ὄχι ἀνεκτός·

2) ὡς κατηγορούμενο (μαζί μέ τό *esse*). Σ' αὐτή τήν περίπτωση γίνεται χρήση δύο συντάξεων,

α') **προσωπικῆς συντάξεως**, ὅταν τό ρῆμα στό ὁποῖο ἀνήκει τό γερουνδιακό, εἶναι μεταβατικό καί συντάσσεται μέ αἰτιατική: (*delere Carthaginem*) *delenda est Carthago* = (καταστρεπτέα ἐστίν ἡ Καρχηδών) πρέπει νά καταστραφεῖ ἡ Καρχηδών· (*legere libros*) *libri nobis legendi sunt* πρέπει νά διαβάζουμε τά βιβλία (ἀναγνωστέα ἡμῖν τά βιβλία ἐστί)· (βλ. § 135, 3 καί πβ. ὠφελιτέα σοι ἢ πόλις· εὐ ποιητέοι οἱ συμμαχεῖν βουλόμενοι)·

β') **ἀπροσώπου συντάξεως**, ὅταν τό ρῆμα στό ὁποῖο ἀνήκει τό γερουνδιακό εἶναι ἀμετάβατο, ἡ δέ συντάσσεται μέ αἰτιατική: (*eo porēdōmai*) *domum nobis eundum est* πρέπει νά πορευθοῦμε στήν πα-

τρίδα (πορευτέον ἡμῖν οἴκαδε)· (obtempero legibus, δοτ.) obtemperandum nobis est legibus πρέπει νά ὑπακούουμε στους νόμους (πβ. πειστέον τῷ νόμῳ)

3) ὡς κατηγορηματικός προσδιορισμός, κανονικά μέ ρήματα πού ἔχουν τήν ἔννοια τοῦ δίδειν ἢ ἀναδέχεσθαι τι γιά ὀρισμένο σκοπό, ὅπως do, trado, mitto, relinquo - accipio, suscipio, permitto, loco - curo: urbs militibus diripienda tradita est ἡ πόλη παραδόθηκε στους στρατιῶτες γιά διαρπαγή (= διαρπαστέα). Στήν ἐνεργητική σύνταξη αὐτῶν τῶν ρημάτων κανονικά ὑπάρχει γερονδιακή ἔλξη (βλ. ἐπόμενα).

163. Γερονδιακή ἔλξη (attractio gerundiva), δηλ. χρήση τοῦ γερονδιακοῦ ἀντί γερονδίου. Συνηθέστατα τό γερονδιακό στίς πλάγιες πτώσεις του δέν εἶναι ἐπίθετο παθητικῆς διαθέσεως, ἀλλά ἀντικαθιστᾶ τό ἀντίστοιχο γερόνδιο καί παίρνει τήν ἐνεργητική του σημασία. Ὅταν δηλ. τό γερόνδιο ἀνήκει σέ ρῆμα μεταβατικό πού συντάσσεται μέ αἰτιατική, πολλές φορές τό ἀντικείμενο αὐτό τοῦ γερονδίου παίρνει τήν πτώση του, ἐνῶ τό γερόνδιο παίρνει τό γένος καί τόν ἀριθμό τοῦ ἀντικειμένου του. Λέγεται π.χ. (συνηθέστερα) consuetudo immolatorum hominum ἀντί τοῦ consuetudo immolandi homines (τό ἔθος τοῦ θύειν ἀνθρώπους =) ἡ συνήθεια νά θυσιάζονται ἄνθρωποι.

Σ η μ ε ἰ ω σ η . Γερονδιακή ἔλξη χρησιμοποιεῖται καί στά ρήματα πού συντάσσονται μέ ἀφαιρετική, utor, frutor, fungor καί potior (§ 144, 3), ἐπειδή καί αὐτά ἀρχικά συντάσσονταν μέ αἰτιατική: spes urbis potendi (= urbe potendi ἢ urbem potendi) ἡ ἐλπίδα τοῦ νά κυριευθεῖ ἡ πόλη.

164. Χρησιμοποιεῖται πάντοτε γερονδιακό (μέ γερονδιακή ἔλξη) ἀντί γερονδίου (μέ τό ἀντικείμενό του σέ αἰτιατική), κάθε φορά πού ἡ σύνταξη ἀπαιτεῖ,

1) νά γίνει χρήση **δοτικῆς** γερονδίου. Π.χ. (ὄχι impar ferendo onus, § 161, ἀλλά) impar ferendo oneri ἀνίκανος νά βαστάζει τό βάρος.

2) νά γίνει χρήση **αἰτιατικῆς ἢ ἀφαιρετικῆς** τοῦ γερονδίου ἐμπρόθετου, (τῆς ad ἢ in καί αἰτιατικῆ ἢ τῆς ad, de, ex, in μέ ἀφαιρετική): multi philosophi scripserunt de contemnenda morte (ὄχι de contemnendo mortem) πολλοί φιλόσοφοι ἔγραψαν γιά τήν περιφρόνηση τοῦ θανάτου.

Σ η μ ε ί ω σ η α : Στίς άλλες περιπτώσεις ή χρήση του γερονδιακού (μέ γερονδιακή έλξη) αντί του γερονδίου μέ αντικείμενο σέ αίτιατική είναι προαιρετική. Έτσι π.χ. λέγεται *studium evertendi reipublicam* καί *studium evertendae reipublicae* ή μελέτη τής ανατροπής τής πολιτείας. Δέ γίνεται χρήση γερονδιακού αντί γερονδίου, όταν αυτό έχει αντικείμενο επίθετο ή άνωθυμία σέ ούδέτερο γένος: *ars vera et falsa diiudicandi* (όχι *verorum et falsorum diiudicandum*) ή τέχνη νά διακρίνονται τά άληθή καί τά ψευδή.

Σ η μ ε ί ω σ η β : Για τό σουπίνο βλ. § 75, 3.

Μ Ε Ρ Ο Σ Β '

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΧΡΟΝΟΙ ΚΑΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ

165. Προεισαγωγική παρατήρηση. Το χρονικό σύστημα του ρήματος της Λατινικής γλώσσας διαφέρει εξωτερικά από το σύστημα της αρχαίας Έλληνικής, επειδή δεν έχει ιδιαίτερο χρόνο που νά αντιστοιχεί προς τον άοριστο της Έλληνικής (§ 74, 4). Αντίθετα όμως το ρήμα της Λατινικής έχει ιδιαίτερους τύπους ύποτακτικής στον παρατατικό, τον ύπερσυντέλικο και το μέλλοντα που δεν έχει ή Έλληνική. Μέ αυτούς τούς επιπλέον τύπους της ύποτακτικής και γενικά μέ τον τρόπο μέ τον όποιο χρησιμοποιούνται οί χρόνοι του ρήματος στή Λατινική γλώσσα, **όρίζεται μέ μεγαλύτερη ακρίβεια σ' αυτή παρά στήν αρχαία Έλληνική ή χρονική σχέση** δύο ή περισσότερων πράξεων μεταξύ τους και προς το χρονικό σημείο κατά το όποιο όμιλεί ό λέγων (βλ. παραδείγματα στα έπόμενα).

1. Οί χρόνοι στήν όριστική.

166. 1) Η σημασία και ή χρήση του ένεστώτα, του παρατατικού και του άπλου μέλλοντα είναι ή ίδια στή Λατινική και στήν αρχαία Έλληνική·

2) **ό παρακείμενος** (§ 74, 5, δ') χρησιμοποιείται

α') ως ίσοδύναμος μέ τον άοριστο της αρχαίας Έλληνικής (perfectum historicum): *Catilina coniurationem fecit* ό Κατιλίνας συνωμοσία έκαμε·

β') όπως ό (άποτελεσματικός) παρακείμενος στήν αρχαία ελληνική (perfectum praesens ή logicum): *scripsi epistulam* (= γέγραφα =) έχω γράψει ή έχω γραμμένη τήν έπιστολή·

3) **ό ύπερσυντέλικος** χρησιμοποιείται όπως και στήν αρχαία Έλληνική: *scripseram epistulam* (έγεγράφειν =) είχα γράψει ή είχα

γραμμένη τήν ἐπιστολή. Ἄλλά στή Λατινική ὁ ὑπερσυντέλικος χρησιμοποιεῖται ἀκόμη σέ δευτερεύουσες (ὑποτελεῖς) προτάσεις, γιά νά δηλωθεῖ ὅτι ἡ πράξη πού μνημονεύεται στή δευτερεύουσα πρόταση εἶναι χρονικά πρωτότερη ἀπό τήν πράξη πού μνημονεύεται στήν κυρία πρόταση (ἡ πράξη καί στίς δύο προτάσεις ἀναφέρεται στό παρελθόν): *legati quos miserat, redierunt* οἱ πρέσβεις, πού ἔστειλε, ἐπέστρεψαν (πβ. οἱ Κερκυραῖοι Κυλλήνην ἐνέπρησαν, ὅτι ναῦς παρέσχον Κορινθίους ὄχι: παρεσχήκεσαν).

4) ὁ τετελεσμένος μέλλων χρησιμοποιεῖται ὅπως καί στήν ἀρχαία Ἑλληνική: *scripsero epistulam* (γεγραφώς ἔσομαι =) θά ἔχω γράψει ἢ θά ἔχω γραμμένη τήν ἐπιστολή. Ἀκόμη χρησιμοποιεῖται σέ δευτερεύουσες (ὑποτελεῖς) προτάσεις γιά νά δηλωθεῖ, ὅτι ἡ μνημονεύουσα μέλλουσα πράξη στή δευτερεύουσα πρόταση εἶναι χρονικά πρωτότερη ἀπό τήν μνημονεύουσα μέλλουσα πράξη στήν κυρία πρόταση: *quidquid petieris* (τετ. μέλλ.) *tibi dabitur* (ἀπλός μέλλ.) ὅ,τι κι ἄν ζητήσεις, θά σοῦ δοθεῖ.

Σ η μ ε ί ω σ η 1. Ὅπως στήν ἀρχαία Ἑλληνική ὑπάρχουν καί στή Λατινική 1) παρακείμενοι μέ σημασία ἐνεστώτα, ὅπως *nōni* = *scio* ξέρω (πβ. οἶδα), *constiti* = *sto* στέκομαι (πβ. ἔστηκα) κτλ., 2) ὑπερσυντέλικοι μέ σημασία παρατατικοῦ, ὅπως *noveram* = *sciebam* ἤξερα (πβ. ἤδην), *constiteram* = *stabam* στεκόμουν (πβ. εἰστήκειν κτλ., 3) τετελεσμένοι μέλλοντες μέ σημασία ἀπλῶς μέλλοντα, ὅπως *novero* = *sciam* θά ξέρω, *constitero* = *stabo* θά σταθῶ (πβ. ἐστήξω) κτλ. βλ. καί § 98,1.

Σ η μ ε ί ω σ η 2. Στή σύνταξη τῆς Λατινικῆς ἀρκτικοί χρόνοι εἶναι ὁ ἐνεστώς, οἱ δύο μέλλοντες καί ὁ κυρίως παρακείμενος, ἱστορικοί ὁ παρατατικός, ὁ ἱστορικός παρακείμενος καί ὁ ὑπερσυντέλικος.

167. Χρήση τῶν χρόνων στήν ἐπιστολογραφία. Ἡ χρήση τῶν χρόνων τοῦ ρήματος στίς ἐπιστολές εἶναι ἰδιόρρυθμη στή Λατινική. Γιά τόν καθορισμό τοῦ χρόνου τῶν διαφόρων πράξεων, γιά τίς ὁποῖες γίνεται λόγος στίς ἐπιστολές, ὁ γράφων ἔχει συνήθως ὑπόψη του τό χρονικό σημεῖο κατά τό ὁποῖο ὁ παραλήπτης θά ἔχει στά χέρια του καί θά διαβάξει τήν ἐπιστολή. Γιά τό λόγο αὐτό στίς ἐπιστολές χρησιμοποιεῖται παρατατικός ἀντί ἐνεστώτα, ὑπερσυντέλικος ἀντί παρακειμένου, παρακείμενος (ἀόριστος) ἀντί μέλλοντα: *Nihil habebam* (= *habeo*), *quod scriberam* (= *scribam*), *neque enim novi quicquam audieram* (= *audivi*) *et ad tuas omnes rescripseram pridie* (= *rescripsi heri*) τίποτε δέν ἔχω νά σοῦ γράψω, διότι οὔτε κάποιον νέο ἔχω ἀκούσει καί

Ψηφιοποιήθηκε ἀπό το Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

σέ όλες τίς ἐπιστολές σου ἀπάντησα χθές. *Commentarium dedi ei, qui has litteras tibi dedit* (= *dabit*) ἔδωσα σ' αὐτόν ὑπόμνημα, ὁ ὁποῖος θά σοῦ δώσει αὐτή τήν ἐπιστολή.

Σ η μ ε ι ω σ η . Γιά τή σημασία καί τή χρήση τῶν χρόνων τοῦ ρήματος στήν ὑποτακτική σέ ἀνεξάρτητες ἢ σέ ἐξαρτημένες προτάσεις, βλ. κατωτέρω στά σχετικά κεφάλαια.

2. Οἱ ἐγκλίσεις στίς ἀνεξάρτητες προτάσεις.

168. Προεισαγωγική παρατήρηση. Ἀπό συντακτική καί σημασιολογική ἄποψη οἱ ἐγκλίσεις καί στή Λατινική εἶναι περισσότερες ἀπό ὅσες φαίνονται τυπικά (§ 75, 4). Ποικίλες κυρίως εἶναι οἱ σημασίες καί οἱ χρήσεις τῆς ὑποτακτικῆς (*coniunctivus*), μέ τήν ὁποία παλαιότερα συγχωνεύτηκε καί ἡ εὐκτική (*optativus*). Ἔτσι λοιπόν ἡ *coniunctivus* λαμβάνεται ὡς ἀντίστοιχη ὄχι μόνο τῆς ὑποτακτικῆς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἀλλά καί τῆς εὐκτικῆς καί τῆς προστακτικῆς, σέ ὀρισμένες μάλιστα περιπτώσεις ὡς ἀντίστοιχη καί τῆς ὀριστικῆς (βλ. παραδείγματα στά ἐπόμενα).

169. α') Indicativus. Καί στή Λατινική ἡ ὀριστική εἶναι ἐγκλιση τοῦ πραγματικοῦ, φανερώνει δηλ. κάτι τό πραγματικό ἢ ἀντικειμενικό ἢ κατά τόν ἰσχυρισμό τοῦ λέγοντος (ἄρνηση *non* οὐ = *dé(v)*, *neque* κτλ.): *Catilina coniurationem fecit*, (βλ. § 166, 2, α'): *hoc fieri non potest* αὐτό δέν εἶναι δυνατό νά γίνει.

Σ η μ ε ι ω σ η . Καί στή Λατινική ὀρισμένες λέξεις ἢ ἐκφραστικοί τρόποι τροποποιοῦν τό νόημα τῆς ὀριστικῆς, καί ἔτσι νά φανερώνει ἡ ὀριστική κάτι ἀντίθετο τοῦ πραγματικοῦ, ἢ κάτι πού δέν πραγματοποιεῖται ἢ δέν πραγματοποιήθηκε, ἐνῶ ὁ λέγων εἶχε ἀντίθετη γνώμη ἢ ἐπιθυμία: *paene mei oblitus sum* (ὀλίγον ἐπελαθόμην =) λίγο ἔλειψε νά λησμονήσω, ἀλλά δέ λησμόνησα: *aequum est* (ἡ *aequum erat*) *hoc facere* (χρή ἢ ἐχρῆν τοῦτο ποιεῖν =) αὐτό πρέπει ἢ ἔπρεπε νά κάμεις, ἀλλά δέν τό κάνεις ἢ δέν τό ἔκαμες. Πβ. ἔδει τά ἐνέχυρα τότε λαβεῖν.

170. β') Imperativus (§ 47, 4, γ'). Καί στή Λατινική ἡ προστακτική φανερώνει προσταγή ἢ ἀπαγόρευση, προτροπή ἢ συμβουλή ἢ ἀποτροπή, παράκληση, παραχώρηση, κ.τ.τ. *lege* διάβαζε: *properate* σπεύδετε, σπεύσατε.

Χρησιμοποιεῖται. 1) ἡ προστακτική τοῦ ἐνεστώτα (πού ἔχει μόνο Ψηφιοποιήθηκε ἀπό το Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

β' πρόσωπο), όταν πρόκειται να δηλωθεί, ότι τό προσταττόμενο πρέπει να γίνει άμέσως ή να γίνεται πάντοτε: *egredere ex urbe, Catilina, educ tecum omnes tuos; rurga urbem* Φύγε από την πόλη, Κατιλίνα, βγάλε μαζί σου όλους τους συνεργάτες σου· καθάρισε την πόλη· *iustitiam cole et pietatem* να άσκεις δικαιοσύνη και ευσέβεια.

2) ή προστακτική του μέλλοντα, όταν πρόκειται να δηλωθεί, ότι τό προσταττόμενο δέν πρέπει να γίνει άμέσως αλλά στό μέλλον έν γένει ή άφου προηγουμένως γίνει κάποια άλλη πράξη: *cras reūto* (β' ένικ.) *tibi dabitur* αύριο ζήτησε· θά σου δοθεί· *respondeto* (β' ένικ.) *ad ea, quae rogavero* να άπαντήσεις σ' έκείνα τά όποια θά σε έρωτήσω (ένν. άφου προηγουμένως σε έρωτήσω· πβ. § 166, 4).

Η χρήση της προστακτικής του μέλλοντα είναι κανονική στίς έπιταγές των νόμων, (έπειδή αυτές αναφέρονται γενικώς στό μέλλον): *regio imperio duo sunt iique consules appellantur; nemini parento* τή βασιλική άρχή να έχουν δύο άνδρες και αυτοί να ονομάζονται ύπατοι· σέ κανένα να μήν ύπακούουν.

Σ η μ ε ί ω σ η . Βλ. και § 98, 2, γ'. Ηπιότερη γίνεται ή προστακτική με τή χρήση ύποτακτικής με τό *velim* (§ 95) : *dicas mihi velim* πές μου, αν ευαρεστείσαι (κυρίως = θά 'θελα να μου πεις).

171. Σέ άπαγόρευση ή άποτροπή κανονικά χρησιμοποιείται

1) τό *ne* (μή), αλλά με ύποτακτική ένεστώτα ή παρακειμένου = *hoc ne facias* ή *ne feceris* (ύποτ. παρακμ.) (μή ποίει ή μή ποιήσης τουτο =) αυτό μήν τό κάνεις ή μήν τό κάμεις, *ruer ne telum habeat* τό παιδί να μήν έχει όπλο.

Μέ προστακτική χρησιμοποιείται τό (άπαγορευτικό) *ne* μόνο στους ποιητές και σε κείμενα νόμων: *hominem mortuum in urbe ne sepelito* νεve uήto άνθρωπο νεκρό μέσα στην πόλη κανένα να μή θάπτει, μήτε να καίει (πρβ. § 168, 2).

2) στό β' πρόσωπο μόνο

α') περίφραση από τό *poli* ή *polite* (§ 95) με τό άπαρέμφατο του ένεστώτα του σχετικού ρήματος: *poli putare* μή νομίζεις ή μή νομίσεις.

β') περίφραση από τό *fac ne* (§ 84, Σημ.) ή τό *cave* με ύποτακτική ένεστώτα του σχετικού ρήματος: *fac ne quid aliud cures* μή φροντίσεις για τίποτε άλλο· *cave credas* μήν πιστεύεις ή μήν πιστέψεις.

172. γ') **Coniunctivus** (βλ. § 168). 'Η ύποτακτική χρησιμοποιείται

1) σέ προτάσεις επιθυμίας (*coniunctivus voluntativus*) (ἄρνηση *ne*):

α') γιά νά δηλωθεῖ προτροπή ἢ ἀποτροπή (*coniunctivus hortativus*) κανονικά στό α' πληθυντικό πρόσωπο τοῦ ἐνεστώτα: *eāmus pāme; ne cunctemur* μὴν ἀργοποροῦμε·

β) γιά νά δηλωθεῖ προσταγή (*coniunctivus iussivus*) κανονικά στό γ' πρόσωπο τοῦ ἐνεστώτα, ἢ γιά νά δηλωθεῖ ἀπαγόρευση (*coniunctivus prohibitivus*) μέ πρόταση τοῦ ἀπαγορευτικοῦ *ne* στό β' πρόσωπο τοῦ ἀορίστου (*perfecti* πού ἔχει τή σημασία τοῦ ἐνεστώτα *ἔδω*) ἢ στό γ' πρόσωπο τοῦ ἐνεστώτα ἢ τοῦ ἀορίστου: *videant consules, ne quid respublica detrimenti capiat* νά προσέξουν οἱ ὕπατοι μὴπως πάθει καμιά βλάβη ἢ πολιτεία (§ 129, 2 α')· *ne feceris* (νά) μὴ κάμεις· *ne faciat* (νά) μὴ κάμει· *moratus sit nemo* κανένας νά μὴ βραδύνει·

γ') σέ δήλωση εὐχῆς (*coniunctivus optativus*) σέ ὄλους τοὺς χρόνους. Μπροστά ἀπό τήν εὐχετική εὐκτική μπαίνει συνήθως τό μόριο *utinam* (εἶθε): *valeant mei cives* μακάρι νά ἴναι ὕγιεις οἱ συμπολίτες μου· *ne vivam, si scio* νά μὴ ζήσω, ἂν ξέρω...· *ne viverem* νά μὴ ζοῦσα (ἀλλά ζῶ)· *utinam viveret* μακάρι νά ζοῦσε (ἀλλά δέ ζεῖ)· *utinam diutius vixisset* μακάρι νά ζοῦσε (ἢ νά εἶχε ζήσει) περισσότερο·

δ) σέ δήλωση παραχωρήσεως (*coniunctivus concessivus*) μόνο σέ ἐνεστώτα ἢ παρακείμενο. (Στήν ἀρχαία Ἑλληνική συνήθως προστακτική): *odērint, dum timeant* ἄς μισοῦν, ἀρκεῖ μόνο νά φοβοῦνται·

ε') σέ δήλωση ἀπορίας στίς εὐθεῖες ἐρωτηματικές προτάσεις (*coniunctivus dubitativus* ἢ *deliberativus* ἄρνηση *non*) σέ ἐνεστώτα: *elōquar an sileam?* νά εἶπῶ ἢ νά σιωπήσω; *quid faciam?* τί νά κάμω; Ἐδῶ ἀνήκει καί ἡ πολεμική *coniunctivus* (καί σέ παρατατικό), μέ τήν ὁποία ὁ ἐρωτῶν ἀποκρούει ἢ ἀποδοκιμάζει ἔντονα ἐκεῖνο πού φανερώνει τό ρῆμα ἢ δηλώνει ὅτι ἦταν ἀδύνατο νά γίνει διαφορετικά: *huic cedāmus?* σ' αὐτόν νά ὑποχωρήσουμε; *quid facērem?* (τί μ' ἐχρῆν ποιεῖν =) τί νά ἔκανα; (δηλ. ἦταν ἀδύνατο νά κάμω διαφορετικά).

2) σέ προτάσεις κρίσεως (ἄρνηση κανονική *non*)

α') γιά νά δηλωθεῖ τό δυνατό (*coniunctivus potentialis*) στό παρόν (σέ ἐνεστώτα ἢ παρακείμενο) ἢ στό παρελθόν (σέ παρατατικό): *dicit quispiam* ἢ *dixērit quispiam* (λέγοι τις ἂν – εἶποι τις ἂν =) μπορεῖ νά

πει κανείς: *velim* (βουλοίμην ἂν =) θά ἤθελα: *qui vidēret urbem, captam* (*esse*) *diceret* ὅποιος ἤθελε ἰδεῖ τὴν πόλη, ἤθελεν εἶπει ὅτι κυριεύθηκε (ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς).

β') γιὰ νά δηλωθεῖ τὸ ἀπραγματοποίητο (*coniunctivus irrealis*) στὸ παρόν (σέ παρατατικό) ἢ στὸ παρελθόν (σέ ὑπερσυντέλικο) : *sine amicis vita tristis esset* χωρὶς φίλους ὁ βίος θά ἦταν ἀνιαρὸς (ἀλλὰ δὲν εἶναι). *O si tacuisses, philosophus mansisses* ὡ ἂν σιωποῦσες, φιλόσοφος θά ἔμενες (ἀλλὰ δὲν ἔμεινες).

3. Οἱ ἐγκλίσεις στὶς εὐθείες ἐρωτήσεις.

173. Οἱ εὐθείες ἐρωτήσεις, δηλ. οἱ ἀνεξάρτητες ἐρωτηματικές προτάσεις,

1) ὅταν ἀντιστοιχοῦν σέ προτάσεις **κρίσεως**, ἐκφέρονται

α) **μέ ὀριστική** ὄλων τῶν χρόνων: *quo vadis?* ποῦ πᾶς; *ubi fuisti?* ποῦ ἦσουν; *quando redibis?* πότε θά γυρίσεις;

β) **μέ δυνητική ὑποτακτική** (§ 172, 2, α'): *quis credat hoc?* ποίος μπορεῖ νά τό πιστέψει; *quid facerem?* τί νά ἔκανα; (Ρητορικές ἐρωτήσεις Βλ. § 106, 10, Σημ.).

2) ὅταν ἀντιστοιχοῦν σέ προτάσεις **ἐπιθυμίας**, ἐκφέρονται μέ **ὑποτακτική ἀπορρηματική** (βλ. παραδείγματα στήν § 172, 1, ε').

174. Καί στή Λατινική οἱ ἐρωτήσεις γενικά εἶναι:

1) ἐρωτήσεις **ὀλικῆς ἀγνοίας**. Αὐτές ἢ ἐξαγγέλλονται μέ τὸν (ἰδιαίτερο) τόνο τῆς φωνῆς ἢ εἰσάγονται μέ ἓνα ἀπὸ τὰ ἐρωτηματικά μόρια *ne, num, nonne* (§ 106, 10); *Clodius insidias fecit Miloni?* ἐτόιμασε ἐνέδρα στὸ Μίλωνα ὁ Κλώδιος; *Fuistine in foro?* ἦσουν στήν ἀγορά; (βλ. καί παραδείγματα § 106, 10, Σημ.).

Σ η μ ε ἰ ὼ σ η . Σ' αὐτές τίς ἐρωτήσεις ἢ ἀπάντηση μπορεῖ νά εἶναι ἓνα καταφατικό ἢ ἀποφατικό μόριο (*etiam* = ναι, *non* = δέ (δέν)) (ὅπως καί στήν Ἑλληνική) ἢ κάποια ἄλλη βεβαιωτική ἢ ἀρνητική λέξη ἢ φράση, ὅπως *ita (est), vero, sane, certe, minime* (ἦκιστα = παρά πολὺ λίγο), *minime vero* (καθόλου), *immo, immovero* (τουναντίον, κάθε ἄλλο), κ.τ.τ.

2) ἐρωτήσεις **μερικῆς ἀγνοίας**. Αὐτές εἰσάγονται μέ μιά ἐρωτηματική ἀντωνυμία (§ 61) ἢ ἐρωτηματικό ἐπίρρημα (§ 64): *quid scri-*

bis? (τί γράφεις;) Epistulam. - quando redībis? (πότε θά γυρίσεις) Cras (αύριο).

175. Όταν ή έρώτηση έχει δύο μέρη, τότε

1) στό α' μέρος της μπαίνει τό *utrum* (= ποιό από τά δύο) ή τό έγκλιτικό *ne*, και στό β' τό *an* (= ή) : *utrum verum an falsum est?* *verum ne an falsum est?* ποιό από τά δύο είναι άληθινό ή ψεύτικο;

2) χρησιμοποιείται μόνο τό *an* στό β' μέρος τής έρωτήσεως : *verum an falsum est?* *elōquar an sileam?* (§ 172, 1, ε').

Σ η μ ε ί ω σ η . Τό ή *οχι*; σέ εύθεία διπλή έρώτηση αποδίδεται μέ τό *an non?*
π.χ. *fuiſti (ne) ibi an non?* ήσουν εκεί ή *οχι*;

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΣΥΝΘΕΤΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ

α') Προεισαγωγικές παρατηρήσεις.

176. Καί στήν ἀρχαία Ἑλληνική καί στή Λατινική ἡ ὑποτακτική σύνδεση τῶν προτάσεων προῆλθε ἀπό τήν παρατακτική. Στή Λατινική ἐξαρχῆς ἦταν δυνατό κάποια λέξη τῆς μιᾶς ἀπό τίς δύο παρατασσόμενες προτάσεις, πού περιεῖχε ἓνα δευτερεύον νόημα (συνήθως ἀντωνυμία ἢ ἐπίρρημα), μέ κάποιο ἰδιαίτερο τόνο, νά θεωρεῖται ὅτι κατὰ κάποιον τρόπο αὐτή εἶναι ὁ κρίκος πού συνδέει τίς δύο προτάσεις, ὅτι ἡ ἴδια αὐτή λέξη εἰσάγει τήν ἄλλη πρόταση καί φανερόναι τή λογική σχέση τῶν δύο προτάσεων.

Ἔτσι π.χ. ὁ αἰτιολογικός σύνδεσμος quod (ὅτι, γιατί) προῆλθε ἀπό τήν ἐνική αἰτιατική τοῦ οὐδετέρου τῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας qui (§ 60), δηλ. ἀπό τό quod = ὄ (ὄ,τι). Καθώς λοιπόν τό quod αὐτό στή σύνταξη λαμβανόταν ὡς αἰτιατική τοῦ **κατά τι ἢ τῆς ἀναφορᾶς**, μπορούσε νά ἀναφέρεται σέ οὐδέτερο δεικτικῆς ἀντωνυμίας, ὅπως hoc, illud, id κτλ. (π.χ. in hoc sumus sapientes, quod naturam sequimur εἰς τοῦτο σοφοί ἐσμεν, ὄ,τι [= ὡς πρὸς ὄ,τι] τῇ φύσει ἀκολουθοῦμεν).

Ἄλλά στήν παράταξη προτάσεων, ὅπως π.χ. quod me valere putas, (id) erras (ὡς πρὸς τό ὅτι νομίζεις ὅτι ὑγιαίνω, ὡς πρὸς τοῦτο πλανᾶσαι), τό quod εἰσάγει πραγματικό γεγονός (δηλ. τή γνώμη τοῦ ἄλλου γιά τήν ὑγεία). Αὐτό ὁμως τό γεγονός εἶναι δυνατό νά νομίζεται καί ὡς αἴτιο ἐκείνου πού σημαίνει τό ρῆμα τῆς ἄλλης προτάσεως (erras), ὥστε τό νόημα τῆς φράσεως νά παίρνει αὐτή τή σημασία: « πλανᾶσαι

(νομίζων), διότι νομίζεις, (πού νομίζεις) ότι ἐγώ ὑγιαίνω ».

Μέ τόν τρόπο αὐτό ἀπό τό πραγματικό quod προέκυψε τό καθαρῶς αἰτιολογικό quod, ὅπως π.χ. quaeo, quod vales χαιρῶ, γιατί εἶσαι ὑγιής. (Πρβ. καί § 154, I, Σημ.). Τό ἴδιο συμβαίνει καί μέ τόν ὑποθετικό σύνδεσμο si, πού προήλθε ἀπό τό ἐπίρρημα sic (= οὕτω) καί χρησιμοποιεῖται σέ (εὐχετικές) προτάσεις (§ 172, I, γ'), ὅπως π.χ. sic te amet Venus! εἶθε ἔτσι νά σέ ἀγαπᾷ ἡ Ἄφροδίτη! si habereamus illos leones! εἶθε νά εἶχαμε ἐκεῖνα τά λιοντάρια! (πβ. οὕτω νῦν Ζεὺς θεΐη - ἔτσι νά δώσει ὁ θεός).

Ἄλλά σέ παράταξη προτάσεων, ὅπως π.χ. o si tacuisses! philosophus mansisses (= ὡ εἶθε νά ἔχεις σιωπήσει! θά εἶχες μείνει φιλόσοφος), τό si μπορούσε νά θεωρηθεῖ καί ὡς ὑποθετικό (ὡ ἂν εἶχες σιωπήσει κτλ.).

β') Γιά τή χρήση τῶν χρόνων στίς ἐξαρτημένες προτάσεις.

177. Πρροεισαγωγή. 1) Στήν ἀρχαία Ἑλληνική (βλ. τό Συντακτικό της) εἶναι συνηθισμένη ἡ ἐγκλιση, ἡ ὁποία μεταβάλλεται στίς ἐξαρτημένες προτάσεις ἀνάλογα μέ τό χρόνο τοῦ ρήματος τῆς κυρίας προτάσεως, ἄν δηλ. αὐτός εἶναι ἀρκτικός ἢ ἱστορικός. (πβ. π.χ. χαιρῶ ὅτι εὐδοκιμεῖς. Οἱ στρατηγοὶ ἐθαύμαζον ὅτι ὁ Κῦρος οὐ φαίνοίτο, κ.τ.τ.). Ὁ χρόνος τοῦ ρήματος τῆς δευτερεύουσας προτάσεως μπορεῖ νά παραμένει ὁ ἴδιος καί ὅταν ἀλλάζει ὁ χρόνος τοῦ ρήματος τῆς κυρίας προτάσεως. (Πβ. λέγω ταῦτα, ἵνα πεισθῆτε – ἐρῶ ταῦτα, ἵνα πεισθῆτε – ἔλεγον ἢ εἶπον ταῦτα, ἵνα πεισθῆτε ἢ ἵνα πεισθεῖητε).

2) Στή Λατινική εἶναι ὀρισμένη κάθε φορά καί ἡ ἐγκλιση στήν ὁποία ἐκφέρεται ἡ δευτερεύουσα πρόταση ἀνάλογα πρὸς τό νόημα τῆς φράσεως (πβ. π.χ. exspectavimus dum pater venit περιμείναμε ὥσπου ἦρθε ὁ πατέρας, – exspectavimus, dum pater veniret περιμείναμε ὥσπου νά ἔρθει ὁ πατέρας), χρόνος ὁμοῦς τοῦ ρήματος στή δευτερεύουσα πρόταση πού ἐκφέρεται μέ ὑποτακτική δέν μπορεῖ νά μείνει ὁ ἴδιος, ὅταν ἀλλάζει ὁ χρόνος τοῦ ρήματος τῆς κυρίας προτάσεως. (πβ. non sum ita hebes, ut istud dicam δέν εἶμαι τόσο κουτός, ὥστε νά εἶπῶ αὐτό· ἀλλά non eram ita hebes, ut istud dicērem δέν ἦμουν τόσο κουτός, ὥστε νά εἶπῶ αὐτό κτλ.). Ἀκολουθεῖ δηλ. στή δευτερεύουσα πρόταση, ὅταν αὐτή ἐκφέρεται μέ ὑποτακτική, ὀρισμένος κάθε φορά χρόνος τῆς ὑπο-
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τακτικῆς, πού ἐξαρτᾶται ἀπό τό χρόνο τοῦ ρήματος τῆς κυρίας προτάσεως ἄν δηλ. αὐτός εἶναι ἀρκτικός ἢ ἱστορικός (§ 166, 4, Σημ. β').

178. Κανόνας τῆς ἀκολουθίας τῶν χρόνων (consecutio temporum). Στή δευτερεύουσα (ἐξαρτημένη) πρόταση πού ἐκφέρεται μέ ὑποτακτική, 1) ὅταν τό ρῆμα τῆς προτάσεως, τήν ὁποία προσδιορίζει ἢ δευτερεύουσα (ἐξαρτημένη), εἶναι χρόνου ἀρκτικοῦ (δηλ. ἐνεστώτα ἢ κυρίως παρακειμένου ἢ ἀπλοῦ ἢ τετελεσμένου μέλλοντα), τίθεται ἐπίσης χρόνος ἀρκτικός, (ἐνεστώτας ἄν πρόκειται γιά πράξη σύγχρονη ἢ διαρκή στό παρόν, καί παρακειμένος, ἄν πρόκειται γιά πράξη τετελεσμένη ἢ παρελθούσα στό παρόν καί τέλος μέλλον, ἄν πρόκειται γιά πράξη μέλλοντική). π.χ.

quaero ἐρωτῶ	quid scribas τί γράφεις
quaesivi ἔχω ἐρωτήσῃ	quid scripsēris, τί ἔχεις γράψει ἢ τί ἔγραψες
quaeram θά ἐρωτήσω	quid scripturus sis τί μέλλεις
quaesivero θά ἔχω ἐρωτήσῃ	νά γράψεις ἢ τί θά γράψεις.

2) ὅταν τό ρῆμα τῆς προτάσεως, τήν ὁποία προσδιορίζει ἢ δευτερεύουσα εἶναι χρόνου ἱστορικοῦ, (δηλ. παρατατικοῦ, ἱστορικοῦ παρακειμένου, § 162, 2, α' ἢ ὑπερσυντελικῶ), τίθεται ἐπίσης ἱστορικός χρόνος, (παρατατικός, ἄν πρόκειται γιά πράξη σύγχρονη ἢ διαρκή στό παρελθόν, ὑπερσυντελικός, ἄν πρόκειται γιά πράξη τετελεσμένη στό παρελθόν ἢ χρονικῶς πρωτύτερη ἀπό τήν πράξη πού δηλώνει ἢ κυρία πρόταση καί παρατατικός τῆς περιφραστικῆς συζυγίας, δηλ. τύπου σέ -urus essem, § 82, 1, ἄν πρόκειται γιά μέλλοντική πράξη στό παρελθόν, δηλ. χρονικῶς ὑστερότερη ἀπό τήν πράξη πού δηλώνει ἢ κυρία πρόταση).

quaerēbam ἐρωτοῦσα	quid scriberēs τί ἔγραψες
quaesivi ἐρώτησα	quid scripsisses τί εἶχες γράψει ἢ τί ἔγραψες
quaesiveram εἶχα ἐρωτήσῃ	quid scripturus esses τί ἔμελλες νά γράψεις ἢ τί θά ἔγραψες.

Σ η μ ε ί ω σ η 1. Δευτερεύουσα πρόταση πού ἐκφέρεται μέ ὑποτακτική μορφεῖ νά ἐξαρτᾶται καί ἀπό ἀπαρέμφοτο ἢ μετοχή (ἐνεστώτα ἢ μέλλοντα) ἢ ἀπό σουλινο, γερούνδιο ἢ γερουνδιακό. Οἱ ἀνωτέρω τύποι στήν ἀκολουθία τῶν χρόνων θεωροῦνται ὡς χρόνοι ἀρκτικοί ἢ ἱστορικοί, καθόσον καί τό ρῆμα τῆς προτάσεως στήν ὁποία

άνηκουν είναι χρόνου άρκτηκού ή ίστορικού: Athenienses Delphos miserunt consultum, quo modo se defenderent οί Ἀθηναίοι ἔστειλαν (άπεσταλμένους) στούς Δελφούς γιά νά συμβουλευθοῦν (τό μαντείο) μέ ποιο τρόπο νά υπερασπίσουν τόν έαυτό τους. (Τό σουπίνο consultum, § 75, 3, άπό τό όποιο έξαρτάται ή πρόταση quo ... defenderent, είναι χρόνου ίστορικού, έπειδή τό ρήμα miserunt είναι ίστορικού παρακειμένου ή άορίστου, § 162, 2, α').

Σ η μ ε ι ω σ η 2. Ὁ ίστορικός ένεστώτας στήν άκολουθία τών χρόνων λογαριάζεται άλλοτε ώς άρκτηκός χρόνος (όπως είναι και γραμματικώς), άλλοτε ώς ίστορικός (δηλ. perfectum historiceum, § 166, 2, α', όπως είναι λογικώς).

γ') Οί δευτερεύουσες (έξαρτημένες) προτάσεις.

1. Αίτιολογικές Προτάσεις (Βλ. § 178).

179. Οί αίτιολογικές προτάσεις εισάγονται μέ τούς αίτιολογικούς συνδέσμους (§ 106, 2) και έκφέρονται κανονικά μέ όριστική άν παρουσιάζεται ότι τήν αίτιολογία τήν προβάλλει όχι ό λέγων, αλλά τό ύποκείμενο του ρήματος τής κυρίας προτάσεως, τότε εκφέρονται μέ ύποτακτική (άρνηση non): Themistocles, quod non satis tutum se Argis videbat, Coregram demigravit ό Θεμιστοκλής μετοίκησε στήν Κέρκυρα, επειδή δέν έβλεπε άρκετά άσφαλισμένο τόν έαυτό του στο "Άργος" αλλά noctu ambulabat in publico Themistocles, quod somnum capere non posset τή νύχτα στούς δρόμους περπατούσε ό Θεμιστοκλής, γιατί (καθώς ό ίδιος έλεγε) δέν μπορούσε νά τόν πάρει ό ύπνος.

Μέ ύποτακτική συντάσσεται συνήθως τό αίτιολογικό cum: cum vita sine amicis insidiarum plena sit, ratio ipsa monet amicitias comparare άφου (= επειδή) ή ζωή χωρίς φίλους είναι γεμάτη άπό ένέδρες, αυτός ό λόγος συμβουλεύει νά έτοιμάζουμε φιλίες (γιά τόν έαυτό μας).

Μέ ύποτακτική συντάσσεται κανονικά και τό non quo ή non quod (§ 106, 2), γιατί και αυτό δέν εισάγει πραγματική αίτία: litteras ad te dedi, non quod habērem magnopere, quid scribērem, sed ut loquērer tecum absens σου δίνω έπιστολή, όχι επειδή έχω πολλά νά σου γράψω, αλλά γιά νά μιλήσω μαζί σου άν και είσαι άπόν (§ 167).

2. Ὑποθετικές προτάσεις (Βλ. § 178).

180. Οί ύποθετικές προτάσεις εισάγονται μέ έναν άπό τούς ύποθετικούς συνδέσμους (§ 106, 6).

181. Στή Λατινική υπάρχουν τρία είδη υποθετικῶν λόγων (ὄχι τέσσερα ὅπως στήν ἀρχ. Ἑλληνική).

1) Ἐκεῖνο πού λέγεται στήν υπόθεση παρουσιάζεται ὡς πραγματικό, ἀνεξάρτητα ἂν εἶναι ἢ ὄχι πραγματικό. Ἡ υπόθεση ἐκφέρεται μέ ὀριστική ὁποιοδήποτε χρόνου καί ἡ ἀπόδοση μέ κάθε ἐγκλιση ἀνάλογα μέ τό συμπέρασμα πού βγάζει ἀπό τήν υπόθεση ὁ λέγων. ("Ὁμοια καί στήν ἀρχαία Ἑλληνική): si vales, bene est ἂν εἶσαι ὑγιής, ἔχει καλῶς· si hoc fecisti, bene fecisti ἂν ἔκαμες αὐτό, καλά ἔκαμες· si quid forte novi habes, scribe ἂν τυχόν ἔχεις κάτι νέο, γράψε το (§ 129, 2, α')· hoc primum videāmus, si placet αὐτό πρῶτα ἄς ἐξετάσουμε, ἂν εἶναι ἀρεστό.

2) Ἐκεῖνο πού λέγεται στήν υπόθεση εἶναι ἀντίθετο τοῦ πραγματικοῦ. Ἐπίθεση καί ἀπόδοση ἐκφέρονται μέ ὑποτακτική (coniunctivus) ἱστορικοῦ χρόνου. (Στήν ἀρχαία Ἑλληνική ἡ υπόθεση ἐκφέρεται μέ τό εἰ καί ὀριστική ἱστορικοῦ χρόνου καί ἡ ἀπόδοση μέ ὀριστική ἱστορικοῦ χρόνου μέ τό ἂν). Si hoc negārem, mentīrer ἂν δέν παραδεχόμουν αὐτό, θά ἔλεγα ψέμματα (εἰ τοῦτο ἠρνούμην, ἐψευδόμην ἂν)· plures interfecti essent, nisi nox ruqnanadi finem fecisset περισσότεροι θά σκοτόντονταν, ἂν δέν ἔβαζε τέλος στή μάχη ἡ νύχτα (πλείονες ἀπέθανον ἂν, εἰ μή ἡ νύξ πέρας τῆ μάχη ἐπέθηκε).

3) Ἐκεῖνο πού λέγεται στήν υπόθεση παρουσιάζεται ὡς δυνατό (στό παρόν ἢ στό μέλλον). Ἐπίθεση καί ἀπόδοση ἐκφέρονται μέ ὑποτακτική (coniunctivus) ἀρκτικοῦ χρόνου. (Στήν ἀρχαία Ἑλληνική ἡ υπόθεση ἐκφέρεται μέ τό εἰ καί εὐκτική καί ἡ ἀπόδοση μέ εὐκτική μέ τό ἂν): si velis, possis (εἰ βούλοιο, δύναιο ἂν =) ἂν θά ἠθελες, θά μπορούσες· si quis id fecēret (coniunctivus perfecti) imprudentem eum dixēris (coniunctivus perfecti) (εἰ τις τοῦτο ποιήσειε, ἀσύνητον εἶποις ἂν αὐτόν =) ἂν κάποιος ἠθελε κάμει αὐτό, θά τόν ἔλεγες ἀσύνητο.

Σ η μ ε ἰ ω σ η . Ἀντίστοιχοι τῶν υποθετικῶν λόγων τοῦ δ' εἶδους τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, στούς ὁποίους ἡ υπόθεση φανερώνει τό προσδοκώμενο, μποροῦν νά θεωρηθοῦν στή Λατινική οἱ υποθετικοί λόγοι τοῦ α' εἶδους πού ἐκφέρονται καί στήν υπόθεση καί στήν ἀπόδοση μέ ὀριστική μέλλοντα: si hoc fecēris (ὀριστ. τετελ. μέλλ.), raenitebit ἂν κάμεις αὐτό θά μετανοήσεις (§ 166, 4). Ἐπίθεση καί ἀπόδοση στούς ὁποίους ἡ υπόθεση φανερώνει τό ἀορίστω ἑπιναλαμβανόμενο (π.χ. ἦν ἐγγύς ἔλθῃ ὁ θάνατος, οὐδεὶς βούλεται θανεῖν), δέν υπάρχουν στή Λατινική. Σ' αὐτή τήν περίπτωση ἀντί γιά

υπόθεση χρησιμοποιείται χρονική πρόταση: *poetarum libros, cum est otium, legere soleo*, βιβλία ποιητών συνηθίζω νά διαβάζω κάθε φορά πού έχω καιρό.

3. Παραχωρητικές ή ένδοτικές προτάσεις (Βλ. § 178).

182. Οί παραχωρητικές ή ένδοτικές προτάσεις (συγγενείς προς τίς υποθετικές),

1) όταν εισάγονται μέ τούς συνδέσμους *etsi, tametsi, quamquam* (§ 106, 8), εκφέρονται κανονικά μέ όριστική (έπειδή μέ αυτές ή παραχώρηση γίνεται σέ κάτι πού ό λέγων τό δέχεται ώς πραγματικό): *Datis etsi non aequum locum videbat suis, tamen conflagrare constituit* ό Δάτις άν καί έβλεπε άκατάλληλη τήν τοποθεσία γιά τούς ιδικούς του, όμως άποφάσισε νά συγκρουσθεϊ.

2) όταν εισάγονται μέ τούς συνδέσμους *licet, quamvis, ut, cum* (§ 106, 8), εκφέρονται κανονικά μέ ύποτακτική (*coniunctivus*), έπειδή ή παραχώρηση γίνεται σέ κάτι πού τό δέχεται ό λέγων ώς ένδεχόμενο ή δυνατό: *Phocion fuit perpetuo pauper, cum ditissimus esse posset* ό Φωκίων συνεχώς ήταν φτωχός, μολοντί μποροϋσε νά είναι πλουσιότατος.

3) όταν εισάγονται μέ τό *etiamsi* (§ 106, 8), εκφέρονται είτε μέ όριστική είτε μέ ύποτακτική (*coniunctivus*), άνάλογα μέ τό νόημα του λόγου: *quod quis crebro videt, non miratur, etiamsi cur fiat nescit* εκείνο πού βλέπει κανείς συχνά δέν τό θαυμάζει, άν καί άγνοεϊ γιατί τοϋτο γίνεται *utilitas efflorescit ex amicitia, etiamsi tu eam minus secutus sis* ή ώφέλεια άνθει άπό τή φιλία, καί άν καθόλου δέν τήν επιδιώξεις.

Σ η μ ε ι ω σ η . Πρβ. καί § 172 1, δ'.

4. Παραβολικές ή συγκριτικές προτάσεις (Βλ. § 178).

183. Οί προτάσεις πού τό περιεχόμενό τους εκφράζει παραβολή καί σύγκριση προς τό περιεχόμενο άλλης προτάσεως,

1) όταν εισάγονται μέ άναφορικές άντωνυμίες, όπως *qualis, quantus, quot* (§ 60) ή μέ άναφορικά έπιρρήματα (πού φανερώνουν ποιόν ή ποσό), όπως *sicut, quam, quanto*, κτλ. (§ 106, 8), εκφέρονται μέ όριστική, (έπειδή ή παραβολή καί σύγκριση γίνεται προς κάτι τό

πραγματικό): *qualis habēri vult, talis es* (οἷος νομίζεσθαι ἐθέλει, τοιοῦτός ἐστιν =) ὅπως θέλει νά θεωρεῖται, τέτοιος εἶναι. *haec sicut exposui, ita gesta sunt* αὐτά ὅπως ἐξέθεσα, ἔτσι πραγματοποιήθηκαν.

2) ὅταν εἰσάγονται μέ παραβολικούς συνδέσμους πού ἔχουν ὑποθετική ἔννοια, ὅπως *quasi, tamquam*, κτλ. (§ 106, 8) ἐκφέρονται πάντοτε μέ ὑποτακτική (ἐπειδή ἡ παραβολή καί σύγκριση γίνεται πρός κάτι πού ὑποτίθεται ὡς ἐνδεχόμενο καί δυνατό· πβ. 172, 2, α'): *Sequāni absentis Ariovisti crudelitatem velut si coram adesset, horrebant* οἱ Σηκουανοί ἔφριτταν ἀπό τή σκληρότητα τοῦ Ἀριοβίστου, ἄν καί ἦταν ἀπόν, ὡσάν νά ἦταν παρών ἐνώπιόν τους.

5. Τελικές προτάσεις (Βλ. § 178).

184. Οἱ τελικές προτάσεις εἰσάγονται μέ ἕναν ἀπό τοὺς τελικούς συνδέσμους (§ 106, 3), καί ἐκφέρονται μέ ὑποτακτική ἐνεστώτα ἢ παρατατικοῦ: *edere oportet, ut vivas, non vivere, ut edas* πρέπει νά τρῶς γιά νά ζεῖς, ὄχι νά ζεῖς γιά νά τρῶς· *angustias Themistocles quaerebat ne multitudine circumiretur* (§ 93) ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπιζητοῦσε τά στενά γιά νά μήν κυκλωθεῖ ἀπό τό πλῆθος (τῶν ἐχθρικών πλοίων).

6. Ἀποτελεσματικές προτάσεις ἢ ἀκολουθίας (Βλ. § 178).

185. Οἱ ἀποτελεσματικές προτάσεις εἰσάγονται μέ τοὺς συμπερασματικούς συνδέσμους (§ 106, 4) καί ἐκφέρονται πάντοτε μέ ὑποτακτική (*coniunctivus*) εἴτε τό ἐπακολούθημα τῆς πράξεως τῆς κυρίας προτάσεως παρουσιάζεται ὡς πραγματικό γεγονός εἴτε ὡς ἐνδεχόμενο: *omnes tam perterriti erant, ut nemo resistere auderet* τόσο πολὺ ὄλοι εἶχαν θορυβηθεῖ, ὥστε κανένας δέν τολμοῦσε νά ἀντισταθεῖ (*πραγματικό ἀποτέλεσμα*)· *tanta vis prohibitis est, ut eam in hoste etiam diligamus* τόση εἶναι ἡ δύναμη τῆς χρηστότητας, ὥστε νά τήν ἀγαποῦμε ἀκόμη καί στόν ἐχθρό (ἐνδεχόμενο ἀποτέλεσμα).

186. Ἀποτελεσματικές προτάσεις στή Λατινική συνηθέστατα ἀκολουθοῦν ἐπίθετα ἢ ἀντωνυμίες ἢ ἐπιρρήματα πού ἔχουν ἐπιτακτική

σημασία (ὅπως tantus, tos, talis, κτλ. — sic, ita, tam, κτλ. βλ. παραδείγματα § 185), ἀκόμη:

1) ἔπειτα ἀπό συγκριτικά ἐπίθετα: **maiora deliquerunt, quam ut** iis ignosci **possit** διέπραξαν τόσο μεγάλα πλημμελήματα, ὥστε νά μήν εἶναι δυνατό νά τοὺς δοθεῖ συγγνώμη.

2) ἔπειτα ἀπό ἀπρόσωπες ἐκφράσεις accidit, evēnit, mos ἢ consuetudo est, usu venit, fieri potest, factum est, ὁμοίως ἔπειτα ἀπό τὰ ρήματα facere, efficere, perficere, adsequi, κ.ἄ.δ.: accidit, ut abessent συνέβη νά εἶναι ἀπόντες — spes victoriae **efficit**, ut milites fortius **pugnent** ἢ ἐλπίδα τῆς νίκης συντελεῖ, ὥστε οἱ στρατιῶτες νά μάχονται μέ μεγαλύτερη ἀνδρεία. (Βλ. καί § 106, 4 Σημ. quin).

7. Βουλευτικές προτάσεις (Βλ. § 178).

187. Βουλευτικές προτάσεις λέγονται ὅσες εἰσάγονται μέ βοηθητικούς συνδέσμους (§ 106, 5) καί ἐκφράζουν τό **περιεχόμενο κάποιας βουλήσεως (ἐπιθυμίας)** γενικά. (Οἱ ἀντίστοιχες στήν ἀρχαία Ἑλληνική ἐκφράζονται μέ τελικό ἀπαρέμφατο, στή νέα Ἑλληνική μέ τό νά καί ὑποτακτική. Βλ. τὰ κατωτέρω παραδείγματα).

Οἱ βουλευτικές προτάσεις ἐκφέρονται πάντοτε μέ ὑποτακτική (conjunctivus) καί

1) συμπληρώνουν (ὡς ἀντικείμενο) τήν ἔννοια ρημάτων πού φανερώνουν **ἐντολή, παράκληση, εὐχή, ἐπιθυμία**, ὅπως dicere, (ad) monere, respondere, scribere, imperare, postulare, rogare, orare, petere, optare, cupere, κτλ. opto, ut salvus redeas εὐχομαι νά ἐπιστρέψεις γερός· cura, ut valeas φρόντιζε νά εἶσαι καλά (ὑγίης)· Pythia respondit, ut Athenienses navibus se defendērent ἢ Πυθία ἔδωσε χρησμό οἱ Ἀθηναῖοι νά ὑπερασπίσουν τόν ἑαυτό τους μέ τὰ πλοῖα.

2) συμπληρώνουν τήν ἔννοια τριτοπρόσωπων ρημάτων (ὡς ὑποκείμενο) ἢ ἀπρόσωπων ἐκφράσεων, ὅπως sequitur, restat, reliquum est, proximum est, iustum est, prudentiae est, pietatis est, κ.ἄ.τ.: restat, ut doceam ὑπολείπεται νά διδάξω· prudentiae est, ut sociorum saluti consulātis εἶναι φρόνιμο νά φροντίσετε γιά τή σωτηρία τῶν συμμάχων.

Σ η μ ε ἰ ω σ η . Μετά τὰ ρήματα velim, malim, vellen, malle (§ 172, 2, α') ἀκολουθεῖ κανονικά βουλευτική πρόταση σέ ὑποτακτική χωρίς τό σύνδεσμο ut, π.χ.

velim pater mox redeat (βουλοίμην ἂν ἐπανελθεῖν τὸν πατέρα =) θά ἤθελα ὕστερα ἀπὸ λίγο νὰ ἐπιστρέψει ὁ πατέρας· mallem tacuisses θά προτιμοῦσα νὰ σιωποῦσες (§ 176). Ἐδῶ δηλ. ἔχουμε ἀπλή παράθεση μιᾶς προτάσεως δυνητικής καὶ μιᾶς εὐχετικής (§ 172, 1, γ').

188. Μὲ βουλευτική πρόταση συντάσσονται καὶ τὰ ρήματα πού σημαίνουν (κωλύω) ἐμποδίζω ἢ (ἐναντιοῦμαι) ἐναντιώνομαι, ὅπως deterreo, impedio, prohibeo, obsto, resisto, recuso, interdicto, caveo κττ. Κατὰ τὴ σύνταξη αὐτὴ ἢ βουλευτικὴ πράξη εἰσάγεται μὲ τὸ ne (καὶ σπανίως μὲ τὸ quominus) ὅταν τὰ ρήματα αὐτὰ ἐκφέρονται χωρὶς ἄρνηση. Ὅταν ὁμως ἐκφέρονται μὲ ἄρνηση, εἰσάγεται μὲ τὸ quin ἢ τὸ quominus: lex impedit ne hoc fiat ὁ νόμος ἐμποδίζει νὰ γίνει τοῦτο· Socrates non recusavit quin (ἢ quominus) roenam subiret ὁ Σωκράτης δὲν ἀρνήθηκε νὰ ὑποστῆ τὴν ποινὴ (§ 106, 4, Σημ.).

189. Ἐνδοιαστικές προτάσεις. Εἶναι βουλευτικὲς προτάσεις καὶ προσδιορίζουν ρήματα ἢ φράσεις πού φανερώνουν φόβο, ὅπως timeo, metuo, vereor, metus est, periculum est, κ.τ.τ. Ἐκφέρονται μὲ ὑποτακτικὴ καὶ εἰσάγονται:

1) μὲ τὸ ne, ὅταν ἐκφράζουν φόβο μήπως γίνεται ἢ ἔγινε κάτι ἀνεπιθύμητο: timeo ne sero pater veniat φοβοῦμαι μήπως ἔρθει ἀργά ὁ πατέρας· timebant ne evenirentea, quae ceciderunt ἀνησχοῦσαν μήπως γίνουν ὅσα συνέβησαν.

2) μὲ τὸ ut ἢ ne non, ὅταν ὁ φόβος εἶναι μήπως δὲ γίνεται ἢ δὲν ἔγινε ἢ δὲ γίνει κάτι πού εἶναι ἀνεπιθύμητο: timeo ut (ἢ ne non) sustineant milites impetum hostium φοβοῦμαι μήπως δὲν ἀντέξουν οἱ στρατιῶτες στὴν ἔφοδο τῶν ἐχθρῶν.

Σ η μ ε ι ω σ η . Πολλὰ ρήματα πού ἔχουν ὅμοια σημασία μὲ τὰ ἀνωτέρω (§ 187, κ.ἐξ.) συντάσσονται (§ 154, 2) καὶ μὲ τελικὸ ἀπαρέμφατο (ὅπως στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ). Μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ, χωρὶς διαφορὰ σημασίας, συντάσσονται ἄλλοτε μὲ βουλευτικὴ πρόταση (§ 187 κ.ἐξ.) καὶ ἄλλοτε μὲ ἀπαρέμφατο, ὅπως concedo, permitto ut exās ἢ tibi exire σοῦ ἐπιτρέπω νὰ ἐξέλθεις· prohibeo, impedio ne veniat ἢ eum venire τὸν ἐμποδίζω νὰ ἔρθει. Συνήθως ὁμως ἡ διαφορετικὴ σύνταξη διαφοροποιεῖ καὶ τὴ σημασία, ὅπως timeo exire φοβοῦμαι νὰ ἐξέλθω (ἀπὸ φόβο δὲν ἔρχομαι)· timeo ne moriar φοβοῦμαι μὴ πεθάνω· concedo tibi hoc verum esse συμφωνῶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸ — concedo tibi ut hic maneat σοῦ ἐπιτρέπω νὰ μείνεις ἐδῶ.

8. Χρονικές προτάσεις (Βλ. § 178).

190. Οί χρονικές προτάσεις εισάγονται μέ τούς χρονικούς συνδέσµους (§ 106, 9). Έκφέρονται:

1) μέ όριστική όλων τών χρόνων, όταν φανερόνουν ένα πραγµατικό γεγονός κατά τή διάρκεια του όποιου ή πριν από αυτό ή ύστερα από αυτό γίνεται ή έγινε ή θά γίνει κάτι: *dum vivo, spero όσο ζώ, έλπίζω, postquam hostes flumen transierunt, proelium commissum est άφοϋ οί έχθροί πέρασαν τόν ποταμό άρχισε μάχη, domi mansimus, dum pater rediit μείναµε στό σπίτι, ώσπου επέστρεψε ό πατέρας.*

Σ η μ ε ί ω σ η . Τό χρονικό *dum* σε διηγήσεις μέ τή σημασία του «έν ό χρόνο», «καθ' όν χρόνον», συντάσσεται κανονικά μέ ιστορικό ένεστώτα αντί παρατατικού (Λατινισμός): *Mardonius dum apud Plataeas in primis pugnat* (= *pugnabat*) *interfectus est* ό Μαρδόνιος ένό μαχόταν άνάμεσα στους πρώτους στίς Πλαταιές, σκοτώθηκε.

Τό *postquam*, όταν στή χρονική πρόταση ύπάρχει προσδιορισμός πού φανερόνει χρονική διαφορά, δηλ. ποσό χρόνου πού μεσολαβεί άνάμεσα σε δύο πράξεις, συντάσσεται μέ υπερσυντέλικό αντί παρακειμένου (άορίστου § 166, 2 α'): *Decem annis postquam ille natus erat* (= *natus est*), *consul factus sum* δέκα χρόνια άφοτου εκείνος γεννήθηκε (μετά τή γέννηση εκείνου) έγινε ύπατος. (Πρβ. § 142, 2 γ' και § 166, 3).

2) Μέ ύποτακτική (*coniunctivus*), όταν φανερόνουν έπιθυμία ή επιδιωκόµενο σκοπό: *domi manebimus, dum pater redeat* θά μείνουµε στό σπίτι έως ότου νά επιστρέψει ό πατέρας *expectabamus, dum hostes flumen transierent* περιμέναµε έως ότου διαβούν τόν ποταμό οί έχθροί.

Μέ ύποτακτική εκφέρονται οί χρονικές προτάσεις ύστερα από γενικές και άοριστες εκφράσεις, όπως π.χ. *est* (*erat, fuit*) *dies* ή *tempus* κ.τ.τ.: *fuit tempus, cum Germanos Galli virtute superarent* ύπήρξε καιρός, όταν τούς Γερµανούς οί Γαλάτες ξεπερνούσαν στήν άνδρεία.

Σ η μ ε ί ω σ η . Όταν ή χρονική πρόταση φανερόνει πράξη πού πρόκειται άπλώς νά γίνει (και δέν εκφράζεται έπιθυμία ή επιδιωκόµενος σκοπός) εκφέρεται μέ όριστική μέλλοντα (συνήθως τετελεσμένου): *cum Roman venero, tibi scribam* όταν θά έρθω στή Ρώμη, θά σου γράψω (§ 166, 4).

191. Οί χρονικές προτάσεις πού φανερόνουν επανάληψη πράξεως εκφέρονται μέ όριστική και

1) όταν φανερόνουν γενικά άόριστη επανάληψη, μέ όριστική κάποιου άρκτηκού χρόνου: *cum sumus negotiis vacui, tunc curimus alii*
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

quid videre, audire, addiscere όταν είμαστε ελεύθεροι από άπασχολήσεις, τότε επιθυμούμε νά βλέπουμε, νά άκούμε, νά μαθαίνουμε κάτι. cum rus veni, ad te adeo όποτε έλθω στην έξοχή, έρχομαι σέ σέ (§ 147, 3, Σημ. γ').

2) όταν φανερώνουν άόριστη επανάληψη στό παρελθόν, μέ όριστική παρατατικού ή ύπερσυντελικού: cum ruri eram, ad te adibam όποτε ήμουν στην έξοχή, έρχόμουν σέ σέ: ubi rus veneram, venando delectabar όποτε πήγαινα στην έξοχή, διασκεδάζα μέ τό κυνήγι (§ 75, 4).

192. Παρατηρήσεις σχετικές μέ τό cum, τό antequam και τό priusquam.

1) Τό μόριο cum (αρχαϊκώς quum) προήλθε από τό quom (άρχαία αίτιατική τής άναφορικής άντωνυμίας qui) και άρχική του σημασία είναι «έν ώ χρόνω», «καθ' όν χρόνον». Δύο χρήσεις του cum ως χρονικού συνδέσμου άξίζει νά μνημονευθοϋν:

α) πολλές φορές, όταν πρόκειται γιά άμεση άκολουθία δύο πράξεων, τό cum χρησιμοποιείται έτσι πού ή πρόταση τήν όποίαν εισάγει ως χρονική νά είναι οϋσιαστικά ή κυρία πρόταση, και μ' αυτό τόν τρόπο ή συντακτική σχέση κυρίας και δευτερεύουσας προτάσεως παρέχεται άντίστροφη (cum inversum): vix hostes flumen transierant, cum proelium commissum est μόλις οί έχθροι πέρασαν τόν ποταμό και άμέσως άρχισε μάχη (άντί: cum vix... transierant, proelium commissum est: πρβ. § 166, 3).

β) πολλές φορές τό cum χρησιμοποιείται γιά νά δηλωθεϊ ότι τό περιεχόμενο τής προτάσεως πού εισάγεται είναι τό ίδιο μέ τό περιεχόμενο τής κυρίας προτάσεως, άν και παρουσιάζεται άντίθετο (cum coincidens ή explicativum): cum tacent, clamant (έν ώ χρόνω σιωπώσι, κραυγάζουσι =) έκει πού σιωποϋν, φωνάζουν (ή σιωπή τους είναι κραυγή).

Σ η μ ε ι ω σ η . Γιά τίς διάφορες σημασίες και χρήσεις του cum βλ. και § 179, § 182, 2 § 190 και § 191.

2) Οί σύνδεσμοι antequam και priusquam προέρχονται από τήν ένωση τών επιρρημάτων ante και prius μέ τόν (συγκριτικό σύνδεσμο) quam (= πρότερον ή, πριν ή: πρβ. § 142, 1, β' Σημ.).

Πολλές φορές τὰ συντακτικά μέρη τους χωρίζονται μέ τήν παρεμβολή μιᾶς ἢ περισσότερων λέξων, ὅπως non ante dimisit eum, quam fidem dedit (= non dimisit eum, antequam κτλ) δέν τόν ἔστειλε πίσω παρά ἄφου ἔδωσε πίστη.

Οἱ προτάσεις πού εἰσάγονται μέ τούς συνδέσμους αὐτούς ἐξεφέροντο ἀρχικά μέ ὑποτακτική (coniunctivus), ἐπειδή μ' αὐτές φανεροῦνταν σκοπός (πρβ. § 120, 2): Caesar hostes, priusquam se recipērent, persecutus est ὁ Καίσαρ καταδίωξε τούς ἐχθρούς προτοῦ ἀναλάβουν.

Ὅμως οἱ χρονικοί σύνδεσμοι τό antequam καί τό priusquam συντάσσονται καί μέ ὀριστική, προκειμένου περί πραγματικοῦ γεγονότος (§ 190, 1): hostes non prius fugere destiterunt, quam ad Rhenum pervenerunt οἱ ἐχθροί δέ σταμάτησαν νά φεύγουν προτοῦ φθάσουν στό Ρήνο.

Ἐνίοτε ὁμοῦ ἐναλλάσσονται οἱ δύο ἐγκλίσεις.

9. Ἐξαρτημένες ἢ πλάγιες ἐρωτήσεις (βλ. § 178).

193. Οἱ ἐξαρτημένες ἢ πλάγιες ἐρωτήσεις

1) εἰσάγονται κανονικά

α) οἱ ἀπλές μέ τὰ μόρια ne, num, nonne ἢ μέ ἐρωτηματική ἀντωνυμία ἢ ἐρωτηματικό ἐπίρρημα, ὅπως καί οἱ ἀντίστοιχες εὐθείες ἐρωτήσεις (βλ. § 174, 1 καί 2).

β) οἱ διμερεῖς μέ τό utrum ἢ τό ne στό πρῶτο μέρος τῆς διμεροῦς ἐρωτήσεως καί μέ τό an (ἢ anpe) στό δεῦτερο ἢ μόνο μέ τό an ἢ τό ne στό δεῦτερο μέρος τῆς διμεροῦς ἐρωτήσεως. (Πρβ. § 175 βλ. παραδείγματα κατωτέρω).

Σ η μ ε ἰ ω σ η . Τό «ἢ ὄχι» σέ διπλή ἐξαρτημένη ἐρώτηση ἀποδίδεται μέ τό necne (σπάνια μέ τό annon): quaeritur a philosophis, **utrum** sint dii **necne** ζητεῖται ἀπό τούς φιλοσόφους, ποιοῦ ἀπό τὰ δύο ὑπάρχουν θεοί ἢ ὄχι. (Πρβ. § 175, Σημ.).

2) ἐκφέρονται κανονικά μέ ὑποτακτική: quaesivit, num quid novi eo absente accidērit ἐρώτησε ἄν συνέβη κάτι νέο, ὅταν αὐτός ἀπουσίαζε (Εὐθ. ἐρώτ. Num quid novi me absente accidit?); saepe non utile est scire, quid futurum sit πολλές φορές δέν εἶναι ὠφέλιμο νά ξέρει κανεῖς τί θά συμβεῖ: nesciebam, quo fugērem ἀγνοοῦσα πού νά φύγω: inter praetores magna est contentio, utrum moenibus se defendant an obviam eant μεταξύ

τῶν στρατηγῶν ὑπάρχει μεγάλη διαφωνία, ποῖο ἀπό τὰ δύο νά ἀμυνθοῦν ἀπό τὰ τεῖχη ἢ νά ἀντεπιτεθοῦν (κατὰ τῶν ἐχθρῶν) : neutri sciebant, vicissent victine essent κανένας ἀπό τοὺς δύο δέν ἤξερε ἂν εἶχαν νικήσει ἢ εἶχαν νικηθεῖ.

194. Πλάγιες ἐρωτήσεις πού εἰσάγονται

1) μέ τό si (= εἰ, ἂν) συμπληρώνουν τήν ἔννοια ρημάτων ἢ προτάσεων πού σημαίνουν **ἀπόπειρα** (ὅπως καί στήν ἀρχαία Ἑλληνική) : circumfunduntur hostes, si quem aditum reperire possent συνωθοῦνται οἱ ἐχθροί ὀλόγουρα, μήπως θά μπορούσαν νά ἀνακαλύψουν κάποια εἴσοδο (Πβ. ὁ Κῦρος ἵεται, εἰ τι δύναίτο βοηθησάι)

2) μέ τό an (= εἰ, ἂν) μετά τὰ ρήματα dubito, nescio, haud scio, κ.τ.τ. μετά τή φράση incertum est, κ.ἄ.δ. : dubito an hoc verum sit ἀμφιβάλλω ἂν αὐτό εἶναι ἀληθινό.

Σ η μ ε ἰ ω σ η . Οἱ φράσεις dubito an, nescio an, haud scio an, incertum est an, κ.τ.τ. λαμβάνονται συνήθως βραχυλογικῶς ὡς ἰσοδύναμοι πρὸς τό ἐπίρρημα ἴσως : tanti tibi honores habiti sunt, quanti haud scio an nemini τέτοιες τιμές τοῦ ἀποδόθηκαν, ὅσες ἴσως σέ κανένα ἄλλο.

3) μέ τό quin (= ὅτι δέν, νά μή, νά – ὅστις δέν) μόνο ὕστερα ἀπό ρήματα ἢ φράσεις ἀρνητικές ἢ φράσεις ἐρωτηματικές πού ἰσοδυναμοῦν μέ ἀρνητικές. (Στήν ἀρχαία Ἑλληνική ἀντί πλάγιες ἐρωτήσεις ἔχουμε εἰδικό ἀπαρέμφοτο) : nemo dubitat, quin ante Homērum fuerint poetae κανένας δέν ἀμφιβάλλει ὅτι πρὶν ἀπό τόν Ὀμηρο ὑπῆρξαν ποιητές : non recuso, quin tibi oboedjūm δέν ἀρνοῦμαι νά ὑπακούω σέ σένα. quis est (= nemo est) quin hoc intellēgat? ποιός εἶναι πού δέν κατανοεῖ τοῦτο; (Πβ. ἀρχ. Ἑλλ. : ὁ δ' ἀναίετο μηδέν ἐλέσθαι).

Σ η μ ε ἰ ω σ η . Τό μόριο quin ἀπό τό qui (ἀρχαία ἀφαιρετική τῆς ἐρωτηματικῆς ἀντωνυμίας qui, § 60, Σημ. 1) καί τό ἀρνητικό ne (= οὐ, δέν πβ. ne-scio οὐκ οἶδα : neuter οὐδέτερος) ἀρχική σημασία του εἶναι πῶς ὄχι; πῶς δέν; ὅπως quin respondes? πῶς (γιατί) δέν ἀποκρίνεσαι;

Ἐπειτα τό quin μέ ὑποτακτική (conjunctivus) προτροπική ἢ δυνητική (§ 172, 1, α' καί 2, α') ἐγινε παρακελευσματικό (= ἄγε, ἴθι ἐμπρός ἄς, ἄς). Π.χ. ἀπό σειρά φράσεων ὅπως hoc fieri potest? Quin? experiamus (= δύναται τοῦτο γενέσθαι; πῶς; πειραθῶμεν ἢ πειραθῆμεν ἂν), προήλθε ἔπειτα τό quin experiamus (ἄγε πειραθῶμεν =) ἐμπρός ἄς δοκιμάσουμε.

Τό quin ἔπειτα ἀπό τήν ἀπλή παράθεση δύο ἀνεξάρτητων προτάσεων (§ 176) μιᾶς ἀρνητικῆς (ἢ πού ἔχει ἀρνητική ἔννοια) καί μιᾶς ἐρωτηματικῆς πού συνδέθηκαν στε-

νότερα έγινε εισαγωγικό πλάγιας έρωτήσεως. Π.χ. από τὸ *quin tibi oboediam? non recuso* (πὼς νά μὴν ὑπακούσω σέ σένα; δέν ἀντιλέγω ἢ non recuso? *quin tibi oboediam?* προήλθε κατόπιν τὸ non recuso, *quin tibi oboediam* (Βλ. καί § 188).

10. Ἐναφορικές προτάσεις (Βλ. § 178).

195. Οἱ ἀναφορικές προτάσεις (ὅπως καί στήν Ἑλληνική) διακρίνονται

1) σέ κυρίως ἀναφορικές, δηλ. ἀναφορικές προσδιοριστικές ἢ διασαφητικές, πού ἀνάλογα μέ τὸ περιεχόμενό τους ἐκφέρονται μέ κάθε ἐγκλίση (ὅπως καί στήν Ἑλληνική): *odi homines, qui mali sunt* μισῶ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι εἶναι κακοί· *nemo est, qui hoc neget* (*negaverit*) κανένας δέν ὑπάρχει πού θά μπορούσε νά ἀρνηθεῖ αὐτό (§ 170, 2, α')· *bonum tibi librum dono, quem legito* σοῦ χαρίζω καλὸ βιβλίο, τὸ ὁποῖο νά διαβάσεις.

Σ η μ ε ί ω σ η 1. Στὴν ἀναφορική προσδιοριστική πρόταση μπορεῖ νά τεθεῖ ὑποτακτική (*copulativus*) ἀντὶ ὀριστική «καθ' ἔλξιν» πρὸς ὑποτακτική πού ὑπάρχει στήν κυρία πρόταση (*attractio modi ἔλξη ἐγκλίσεως*): *quis eum diligit, quem metuat?* (ἀντὶ *metuit*) ποῖός μπορεῖ νά ἀγαπᾷ ἐκεῖνον πού φοβεῖται; πβ. *ἔρδοι τις; ἦν ἕκαστος εἶδει τέχνην* (Βλ. § 152, 4, γ').

Σ η μ ε ί ω σ η 2. Ἡ σύνδεση ἀναφορικῆς προσδιοριστικῆς προτάσεως μέ τὴν κυρία πρόταση πολλές φορές εἶναι τόσο *χαλαρά*, ὥστε ἡ ἀναφορική ἀντωνυμία πού εἰσάγει τὴν ἀναφορική πρόταση ἰσοδυναμεῖ μέ δεικτική πού συνοδεύεται ἀπὸ ἓνα παρατακτικὸ σύνδεσμο (*et, autem, igitur* κτλ.): *multas ad res perutiles Xenophontis libri sunt; quos legite, quaeso, studiose* (= *eos igitur legite* κτλ.). σέ πολλὰ πράγματα εἶναι πολὺ ὀφέλιμα τὰ συγγράμματα τοῦ Ξενοφόντα· αὐτὰ λοιπόν, παρακαλῶ, νά τὰ διαβάσετε μέ ἐπιμέλεια. (Παρόμοιες συντάξεις τῆς ὁς βλ. στὸ Συντακτικὸ τῆς ἀρχ. Ἑλληνικῆς).

2) σέ ἐπιρρηματικές ἀναφορικές προτάσεις, δηλ. ἀναφορικές αἰτιολογικές, ὑποθετικές, τελικές, ἀποτελεσματικές, ἐνδοτικές, παραβολικές. Ἐκ τούτων:

α) οἱ ἀναφορικές αἰτιολογικές, (πού κατὰ κανόνα ἀκολουθοῦν μία ἐπιφωνηματικὴ ἔκφραση),

β) οἱ ἀναφορικές τελικές,

γ) οἱ ἀναφορικές ἀποτελεσματικές καί

δ) οἱ ἀναφορικές ἐνδοτικές

ἐκφέρονται κανονικὰ μέ **ὑποτακτικὴ**· π.χ. ο *fortunate Achilles, qui* (= *cum*) *Homērum praecōnem factorem invenērēs* ὁ εὐτυχισμένος Ἀχιλλεὺς,

πού (= διότι) ἤβρες τόν Ὅμηρο κήρυκα τῶν κατορθωμάτων σου (πρβ. § 179): legati Delphos missi sunt, qui (= ut) deum consulērent στάλθηκαν πρέσβεις στούς Δελφούς, γιά νά συμβουλευθοῦν τό θεό (πβ. § 184): non is sum, qui (= ut) terrear δέν εἶμαι τέτοιος, ὥστε νά ἐκπλήσσομαι (πβ. § 185 καί δές § 151, 2, Σημ.) Athenienses, qui (= cum) barbaris numero inferiores essent, tamen victoriam consecuti sunt οἱ Ἀθηναῖοι ἄν καί ἦταν κατά τόν ἀριθμό κατώτεροι ἀπό τούς βαρβάρους, ὅμως κατόρθωσαν νά νικήσουν (πβ. § 182)

Σ η μ ε ἰ ω σ η . Μέ ἀναφορική ἀποτελεσματική πρόταση συντάσσονται συνθέστατα τά ἐπίθετα *aptus, idoneus, dignus, indignus*: π.χ. *vir est dignus, qui (= ut) laudētur* ὁ ἄνδρας εἶναι ἄξιος, ὥστε νά ἐπαινεῖται.

ε) οἱ ἀναφορικές παραβολικές προτάσεις ἐκφέρονται μέ **ὀριστική**: *tantum scimus, quantum memoria tenemus* τόσα ξέρουμε ὅσα κρατοῦμε στή μνήμη (μας)

στ) οἱ ἀναφορικές ὑποθετικές προτάσεις ἐκφέρονται μέ **ὀριστική** ἢ **ὑποτακτική**, ὅπως οἱ ἀντίστοιχες ὑποθετικές: *qui (= si quis) tacet, consentire videtur ὅποιος (= ἄν κάποιος) σιωπῶν θεωρεῖται ὅτι συμφωνεῖ* (πβ. § 181, 1): *qui (= si quis) hoc credēret, erraret ὅποιος (= ἄν κάποιος) θά πίστευε αὐτό, θά ἔκανε σφάλμα.* (Πρβ. § 181, 3).

Πλάγιος λόγος (βλ. § 178).

196. Καί στή Λατινική ὁ λόγος παρουσιάζεται (στούς συγγραφεῖς) ὄχι μόνο εὐθύς (*oratio recta*), ἀλλά καί πλάγιος (*oratio obliqua*). Κανονικά ὁ πλάγιος λόγος (ὅπως καί στήν ἑλληνική) προσδιορίζει ρῆμα λεκτικό ἢ γνωστικό ἢ ἐρωτηματικό (πβ. § 154, 1 καί βλ. παραδείγματα κατωτέρω).

197. α') Οἱ ἀνεξάρτητες προτάσεις τοῦ «εὐθέος λόγου», δηλ.

1) οἱ προτάσεις κρίσεως (πού ἐκφέρονται μέ ὀριστική, § 169) στόν πλάγιο λόγο μετατρέπονται σέ ἀπαρεμφατικές προτάσεις (μέ εἰδικό ἀπαρέμφατο καί αἰτιατική), π.χ. (εὐθύς λόγος: *innumerabiles sunt mundi*) — *Democritus dicebat innumerabiles esse mundos* (βλ. § 154, 1). Ψηφιοποιήθηκε ἀπό το Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Σ η μ ε ι ω σ η . "Ομοια μετατρέπεται και ὁ εὐθύς λόγος πού ἐκφέρεται μέ ὑποτακτική δυνητική (§ 172, 2 α'), ἐπειδή και μέ αὐτή τήν ἐγκλίση ἐκφράζεται κρίση· π.χ. (εὐθύς λόγος: *amicum si habeam, felix sim*) — *dicite, amicum si habeat, felicem futurum esse* (εὐθύς λόγος: ἂν εἶχα φίλο, θά ἦμουν εὐτυχής — πλάγιος λόγος: λέγει ὅτι ἂν ἔχει φίλο θά ἦταν εὐτυχής).

2) οἱ προτάσεις ἐπιθυμίας (πού ἐκφέρονται μέ ὑποτακτική ἢ προστακτική § 170 κ.έ.) στόν πλάγιο λόγο ἐκφέρονται κανονικά μέ **ὑποτακτική** ἐνεστώτα ἢ παρατατικοῦ, σπάνια μέ τελικό ἀπαρέμφατο (§ 154, 2) ἢ μέ βουλευτική πρόταση (§ 187)· π.χ. (εὐθύς λόγος: *cave Acherusiam aquam*) — *Pyrrho a Dodonaeo Jove dictio data erat, caveret Acherusiam aquam* στόν Πύρρο ἀπό τό Δωδωναῖο Δία δόθηκε χρησμός, νά φυλάγεται ἀπό τήν Ἀχερουσία λίμνη. (εὐθύς λόγος: *milites, rescindite pontem ἢ pontem milites rescindant*, § 172, 1, β') — *Caesar iussit milites pontem rescindere ἢ dixit ut milites pontem rescindērent* ὁ Καίσαρ διέταξε τούς στρατιῶτες νά διαλύσουν τή γέφυρα — ἢ — εἶπε νά διαλύσουν οἱ στρατιῶτες τή γέφυρα·

3) οἱ ἐρωτηματικές προτάσεις (δηλ. οἱ εὐθεῖες ἐρωτήσεις, § 173 κ.έ.)·

α) ἂν περιέχουν πραγματική ἐρώτηση (§ 106, 10 Σημ.), στόν πλάγιο λόγο ἐκφέρονται μέ ὑποτακτική (βλ. παραδείγματα § 193, 2)·

Σ η μ ε ι ω σ η . Στόν πλάγιο λόγο μένει και ἡ ὑποτακτική (*coniunctivus*) τῶν ἐρωτήσεων πού δηλώνουν ἀπορία· π.χ. εὐθύς λόγος: *quid faciam?* (§ 172, 1.) — *nescit, quid faciat, δέν ξέρει τί νά κάμει.*

β) ἂν περιέχουν ρητορική ἐρώτηση (§ 106, 10 Σημ.), στόν πλάγιο λόγο ἄλλοτε μετατρέπονται σέ πρόταση ἀπαρεμφατική (ἐπειδή εἶναι προτάσεις κρίσεως), ἄλλοτε ἐκφέρονται μέ ὑποτακτική, συνήθως ὅταν τό ρῆμα αὐτῆς τῆς εὐθείας ἐρωτήσεως ἦταν β' προσώπου· π.χ. (εὐθύς λόγος: *quis tam est potens, cui nihil sit timendum?* = *nemo tam est potens*, κτλ.)· *quem esse tam potentem dixēris, cui nihil esset timendum?* ποῖός μπορεῖς νά πεῖς ὅτι εἶναι τόσο ἰσχυρός, ὥστε τίποτε νά μήν πρέπει νά φοβεῖται; (πβ. § 195 2, γ'). (εὐθύς λόγος: *quid tandem veremini, milites?* = *nihil est quod veremini*) — *Caesar graviter incusavit milites, quid tandem vererentur* ὁ Καίσαρ πάρα πολύ ἔντονα παρατήρησε τούς στρατιῶτες, (λέγοντας) τί ἐπιτέλους τούς φόβιζε.

198. β') Οί εξαρτημένες προτάσεις τοῦ «εὐθέος λόγου» (§ 179, κ.έ.) στὸν πλάγιο λόγο κανονικά ἐκφέρονται ὅλες μέ **ὑποτακτικῆ** (Εὐ-
 θύς λόγος: omnes in eo, quod sciunt, satis eloquentes sunt) — Socrates
 dicere solebat omnes in eo, quod scirent, satis eloquentes esse (§ 178) ὁ
 Σωκράτης συνήθιζε νά λέγει ὅτι ὅλοι σέ ἐκεῖνο πού ξέρουν εἶναι ἀρ-
 κετά εὐγλωττοι. (Εὐθύς λόγος: non iam ne deos quidem in nostris
 urbibus, **ad quos confugiāmus**, habemus, **quod** eorum simulacra sanctis-
 sima C. Verres ex delubris religiosissimis sustulit, (§ 179) — Siceli **aie-**
bant, sese iam ne deos quidem in suis urbibus, ad quos **confugērent**,
 habere, **quod** eorum simulacra sanctissima C. Verres ex delubris religiosis-
 simis **sustulisset** (§ 178) οἱ Σικελοὶ ἔλεγον ὅτι δέν εἶχαν οὔτε θεοὺς
 στὶς πόλεις τους στοὺς ὁποίους νά καταφύγουν, ἐπειδὴ τὰ ἀγιότατα
 ἀγάλματά τους ὁ Γ. Οὐέρρης τὰ ἄρπαξε ἀπὸ τὰ σεμνότατα ἱερά.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Ι Κ Η

Μ Ε Ρ Ο Σ Α '

Φ Θ Ο Γ Γ Ο Λ Ο Γ Ι Κ Ο

	Σελ.
Κεφάλαιο Α'	5

Μ Ε Ρ Ο Σ Β '

Τ Υ Π Ο Λ Ο Γ Ι Κ Ο

Κεφάλαιο Β' Γενικοί γραμματικοί όροι	10
Κεφάλαιο Γ' Κλίσεις τῶν οὐσιαστικῶν	12
1. Πρώτη κλίση (Declinatio prima)	12
2. Δεύτερη κλίση (» secunda)	13
3. Τρίτη κλίση (» tertia)	16
4. Τέταρτη κλίση (» quarta)	23
5. Πέμπτη κλίση (» quinta)	24
6. Ἄνόμαλα ὀνόματα	25
Κεφάλαιο Δ' Τά ἐπίθετα	28
1. Δευτερόκλιτα ἐπίθετα	28
2. Τριτόκλιτα	30
3. Ἄνόμαλα	33
4. Οἱ μετοχές	33
5. Τά παραθετικά	34
Κεφάλαιο Ε' Οἱ ἀντωνυμίες (Pronomina)	40
Κεφάλαιο ΣΤ' Τά ἀριθμητικά (Numeralia)	50
Κεφάλαιο Ζ' Τό ρῆμα (Verbum)	59
Κεφάλαιο Η' Ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου (Particulae)	
1. Ἐπιρρήματα (Adverbia)	95
2. Προθέσεις (Praepositiones)	95
3. Σύνδεσμοι (Coniunctiones)	97
4. Ἐπιφωνήματα (Interiectiones)	100

Μ Ε Ρ Ο Σ Γ '
 Ε Τ Υ Μ Ο Λ Ο Γ Ι Κ Ο

Α' Παραγωγή (Derivatio)	Σελ. 102
Β' Σύνθεσις (Compositio)	109

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Κατάλογος ἀνώμαλων ρημάτων	114
----------------------------------	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Λίγα γιά τό Ρωμαϊκό Ἡμερολόγιο	134
--------------------------------------	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

Συντομογραφίες:	1. Ὄνόματα προσώπων	137
	2. Ὄνόματα ἀρχόντων, ἀρχῶν, ἐπίσημων εὐχῶν κ.τ.τ.	137
	3. Χρονολογιῶν	138
	4. Σέ ἐπιγραφές μνημείων	138
	5. Σέ ἐπιστολές	139
	6. Σέ βιβλία	139

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

Μ Ε Ρ Ο Σ Α '

Γενική προεισαγωγική παρατήρηση	143
Κεφάλαιο Α' Ὅροι τῆς προτάσεως καί συμφωνία τους	143
Κεφάλαιο Β' Οἱ πτώσεις	144

ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΠΤΩΣΕΩΝ

1. Ἡ γενική	α') Μὲ οὐσιαστικά, ἐπίθετα καί ἐπιρρήματα	145
	β') Μὲ ρήματα	146
2. Ἡ δοτική	α') Μὲ οὐσιαστικά, ἐπίθετα καί ἐπιρρήματα	148
	β') Μὲ ρήματα	149
3. Ἡ αἰτιατική	α') Μὲ ὀνόματα, ἐπιρρήματα ἢ ἀπολύτως	152
	β') Μὲ ρήματα	152
4. Ἡ ἀφαιρετική	α') Μὲ ὀνόματα καί ἐπιρρήματα	154
	β') Μὲ ρήματα	156
5. Οἱ πλάγιες πτώσεις στόν προσδιορισμό τοῦ τόπου καί τοῦ χρόνου		159
Κεφάλαιο Γ' Παρατηρήσεις στή χρήση τῶν ἀντωνυμιῶν		
	α') Προσωπικές κτητικές	162
	β') Δεικτικές, ὀριστικές	162

Κεφάλαιο Δ'	γ') Ἀόριστες	163
	Οἱ ὀνομαστικοὶ τύποι τοῦ ρήματος	
	1. Τὸ ἀπαρέμφατο	165
	2. Ἡ μετοχή	167
	3. Τὸ γερούνδιο καὶ τὸ γερονδιακὸ	170

Μ Ε Ρ Ο Σ Β '

Κεφάλαιο Ε'	Χρόνοι καὶ ἐγκλίσεις	173
	1. Οἱ χρόνοι στὴν ὀριστικὴ	173
	2. Οἱ ἐγκλίσεις στὶς ἀνεξάρτητες προτάσεις	175
	3. Οἱ ἐγκλίσεις στὶς εὐθείες ἐρωτήσεις	178

Μ Ε Ρ Ο Σ Γ '

Σ Υ Ν Θ Ε Τ Ο Σ Λ Ο Γ Ο Σ

Κεφάλαιο ΣΤ'	Σύνδεση προτάσεων ὑποτακτικῆ	
	α') Προεισαγωγικὲς παρατηρήσεις	180
	β') Ἡ χρῆση τῶν χρόνων στὶς ἐξαρτημένες προτάσεις	181
	γ') Οἱ ἐξαρτημένες προτάσεις	183
	1. Αἰτιολογικὲς προτάσεις	183
	2. Ὑποθετικὲς προτάσεις	183
	3. Παραχωρητικὲς ἢ ἐνδοτικὲς προτάσεις	185
	4. Παραβολικὲς ἢ συγκριτικὲς προτάσεις	185
	5. Τελικὲς προτάσεις	186
	6. Ἀποτελεσματικὲς ἢ ἀκολουθίας προτάσεις	186
	7. Βουλητικὲς προτάσεις	187
	8. Χρονικὲς προτάσεις	189
	9. Ἐξαρτημένες ἢ πλάγιες ἐρωτήσεις	191
	10. Ἀναφορικὲς προτάσεις	193
Πλάγιος λόγος	194

0020556861

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΗ ΚΔ' 1981 (ΙΙΙ) ΑΝΤΙΤΥΠΑ 40.000 ΣΥΜΒΑΣΗ 3563/18-2-81
ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: ΔΑΝ. ΚΑΖΑΝΤΖΗΣ - ΣΤΥΛ. ΨΑΛΤΗΣ Ο.Ε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

